

ABSTRACT

MASTER THESIS SUMMARY
THE DIALECT OF İSCEHİSAR AND İHSANİYE

Mehmet YILMAZ

The Department of The Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University The Institute of Social Sciences

September 2006

Adviser: Doç.Dr. Erdoğan BOZ

In this study, the dialect characteristics of Afyonkarahisar with the villages of İscehisar and İhsaniye towns were tried to determine. Collections from town centres and villages were arranged to determine the dialect characteristics of the towns. We dictated the compiled materials according to the system in "The Phonetic Transcription Alphabet That Will Be Used In Dialect Searches" , advised by The Turkish Linguistic Society. We tried to explain the dialect characteristics of Başmakçı and Dazkırı Region in the search of phonetics, morphology and dictionary studies that we arranged in our texts. Additionally, we explained the differentiating or showing similarity sides of İscehisar and İhsaniye Region dialect accordig to region by comparing with Kütahya and Its Region Dialects, Uşak Dialects, Afyon Centre Dialect, Isparta Centre Dialect, Sandıklı Region Dialect, Başmakçı and Dazkırı Dialect Characteristics.

İSCEHİSAR VE İHSANİYE

AĞZI

Mehmet YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

2006

İSCEHİSAR VE İHSANİYE AĞZI

Mehmet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül-2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İSCEHİSAR VE İHSANIYE AĞZI

Mehmet YILMAZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Çalışmada Afyonkarahisar ilinin İscehisar ve İhsaniye ilçelerinin köyleriyle birlikte ağız özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İlçelerin ağız özelliklerinin tespiti için ilçe merkezleri ve köylerinden derlemeler yapılmıştır. Derlenen malzemeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabeti”ndeki sisteme göre yazıya geçirdik. Metinlerimizde yaptığımız ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük çalışmalarının sonucunda İscehisar ve İhsaniye Ağızı’nın özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. Ayrıca Kütahya ve Yöresi Ağızları, Uşak İli Ağızları, Afyon Merkez Ağızı, Isparta Merkez Ağızı, Sandıklı Yöresi Ağızı ile Başmakçı ve Dazkırı Ağızı özellikleriyle karşılaştırmalara giderek İscehisar ve İhsaniye Ağızı’nın bölgeye göre farklılaşan veya benzerlik gösteren yönlerini ortaya koyduk.

ABSTRACT

MASTER THESIS SUMMARY
THE DIALECT OF İSCEHİSAR AND İHSANİYE

Mehmet YILMAZ

The Department of The Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University The Institute of Social Sciences

September 2006

Adviser: Doç.Dr. Erdoğan BOZ

In this study, the dialect characteristics of Afyonkarahisar with the villages of İscehisar and İhsaniye towns were tried to determine. Collections from town centres and villages were arranged to determine the dialect characteristics of the towns. We dictated the compiled materials according to the system in "The Phonetic Transcription Alphabet That Will Be Used In Dialect Searches" , advised by The Turkish Linguistic Society. We tried to explain the dialect characteristics of Başmakçı and Dazkırı Region in the search of phonetics, morphology and dictionary studies that we arranged in our texts. Additionally, we explained the differentiating or showing similarity sides of İscehisar and İhsaniye Region dialect accordig to region by comparing with Kütahya and Its Region Dialects, Uşak Dialects, Afyon Centre Dialect, Isparta Centre Dialect, Sandıklı Region Dialect, Başmakçı and Dazkırı Dialect Characteristics.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Tez Danışmanı :

.....

Jüri Üyeleri :

.....

.....

.....

.....

Mehmet YILMAZ'ın İncehisar ve İhsaniye Ağzı başlıklı tezi/....../..... tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Bir dilbilimi terimi olarak ağız; genel anlamda ‘bir dilin (langue) veya lehçesinin (dialecte) sınırları içinde belli bölge veya topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü’ diye tanımlanabilir. Söz gelişi, Batı Türkçesinin Anadolu lehçesinin Aydın, Konya, Kastamonu, Erzurum, Kars ağızları gibi.”¹

Ağız terimini, belli bölge veya topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü olarak açıklayan Gemalmaz, bir lehçenin farklı ağızlarını konuşanlar arasında anlaşma güçlüğü olmayacağını da belirtmektedir.

“Türkçe için ağızların konu edilmesini büyük Türk dilcisi Kaşgarlı Mahmud’a kadar götürmek mümkünse de o gün de dahil çağımıza kadar geçen devre pek aydınlık sayılmaz.”² Başlangıcı bu kadar eski olan bu çalışma alanı, yüzyıllarca boşlukta kalmış, bir dönem yabancı araştırmacıların elinde eserler verilmiş, ancak 1940’lı, 50’li yıllarda Türk araştırmacıların ilgisini çekebilmiştir.

Son yıllarda ağız araştırmaları üzerine yapılan çalışmalar bir hayli artmış, dilin taşıyıcılık vasfı ile günümüze kadar aktarılan dil özellikleri kayıt altına alınmıştır. Ancak teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması, bu çalışmaların daha fazla ve daha hızlı bir şekilde yapılmasını da gerektirmektedir. Zira “5 yıl önce derlenen bir metnin aynı bölgede tekrar derlenemeyeceği, bugün yapılmayan derlemelerin 10 yıl sonra yapılamayacağı gibi gerçekler ağız araştırmalarının vakit geçirmeden yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.”³

Yapılan ağız çalışmaları dilin diğer alanlarına da ışık tutacak, dilin gelişimini ve değişimini ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Ünlü Fransız dil bilgini Antoine Meillet’in de ifade ettiği gibi “lehçe bilimsiz ve özellikle tam ve iyi düzenlenmemiş bir dil coğrafyası yapılmaksızın dil tarihi yapılamaz.”⁴

İşte biz de bu amaçlar doğrultusunda yüksek lisans tez konumuzu ağız araştırması olarak belirledik. İncehisar ve İhsaniye’nin köklü bir maziye sahip olması ağız araştırması yapmaya karar vermemizde etkili olmuştur. Alan belirlendikten sonra bölgenin etnik yapısı üzerinde derin bir araştırmaya giriştik. Etnik yapıyı belirleyerek derleme yapılacak

¹ Efrasiyap GEMALMAZ, “Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler *ABAÜG*”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni AABŞ*, TDK Yay., Ank.1999, s.4.

² GEMALMAZ, *AABŞ*, s.5.

³ Gürer GÜLSEVİN, *Ağız Araştırmalarında Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (1): “bu+ra” mı “bu ara” mı?* Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı, İzmir 2005.

⁴ GEMALMAZ, *ABAÜG, AABŞ*, s.5. (12 nolu dipnottan).

yerleşim yerlerini titizlikle tespit ettik. Bir ilçe merkezi ve ilçelere bağlı on dört köyden toplam yirmi sekiz kişi ile görüşerek on kasetlik bir malzeme elde ettik. Metinleri derlerken dil değerlerini bozmamış, yaşça büyük olan ve mümkün olduğunca okuma yazması olmayan kişileri seçmeye gayret ettik. Özellikle Balkanlardan yöreye göç edip yerleşen köylerden de malzemeler derledik ve bu malzemeleri de incelemeye aldık.

Tezimizin birinci bölümünde İscehisar ve İhsaniye'nin coğrafyası, tarihi, ekonomisi ve etnik yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir. İnceleme kısmında Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabeti”ndeki sisteme göre yazıya aktardığımız metinlere dayalı olarak bölgenin ses ve şekil bilgisi özellikleri üzerinde durulmuştur. Ses Bilgisi bölümünde verilen birden fazla referans, o ses olayının İscehisar ve İhsaniye’de görüldüğünü ifade eder. Bu doğrultuda 1-20 arası metinler (15. metin hariç) İscehisar, 21-28 arası ve 15. metin İhsaniye'nin köylerinden derlenen malzemelerdir. Sözlük kısmında ise metinlerimizde geçen, ilk bakışta kolayca anlaşılmayan ve yazı dilinden farklı olan kelime ve kelime gruplarına yer verilmiştir. Ayrıca Derleme Sözlüğü ile karşılaştırmaya giderek Derleme Sözlüğü’nde olmayan örnekler (*) işareti ile gösterilmiştir.

Derlemeler sırasında yöre halkından gördüğümüz sıcak ilgi dolayısıyla yöre halkına teşekkür ediyorum.

Çalışmam boyunca benden hiçbir yardımını esirgemeyen, bana sabırla yol gösteren hocam Doç. Dr. Erdoğan BOZ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet YILMAZ

Afyonkarahisar

Eylül-2006

ÖZ GEÇMİŞ

Mehmet YILMAZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: 1996, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Lise: 1992, Akhisar İmam Hatip Lisesi

İş/İstihdam

1996-2000 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Merkez Salar Lisesi

2000-2002, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Merkez Fatih Lisesi

2002-2004, Türkçe Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Kazım Özer İlköğretim Okulu

2004-2006, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Aydın Doğan Bilim ve Sanat Merkezi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı :İspir, 01 Eylül 1972

Cinsiyeti : Erkek

Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZ GEÇMİŞ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	xx
METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ.....	xxii
GİRİŞ.....	1
I.PROBLEM.....	1
II.AMAÇ.....	1
III.ÖNEM.....	1
IV.SINIRLILIKLAR.....	1
V.YÖNTEM.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

İSCEHİSAR VE İHSANİYE’NİN COĞRAFİ VE TARİHİ DURUMU

1.1. GENEL COĞRAFYA	3
1.2. TARİH.....	4
1.3. EKONOMİ	7
1.4. ETNİK YAPI	8
DİL İNCELEMESİ.....	10
I. SES BİLGİSİ.....	11-89
1. SESLER.....	11-27
1.1. ÜNLÜLER.....	11-20
1.1.1.ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ.....	11-17
1.1.1.1. á ünlüsü:	11
1.1.1.2. à ünlüsü:	11
1.1.1.3. û ünlüsü:	12
1.1.1.4. ä ünlüsü:	12
1.1.1.5. è ünlüsü:	12
1.1.1.6. ä ünlüsü:	13
1.1.1.7. ě ünlüsü:	13
1.1.1.8. í ünlüsü:	13
1.1.1.9. ı ünlüsü:	14
1.1.1.10. ù ünlüsü:	14
1.1.1.11. ĭ ünlüsü:	14
1.1.1.12. ĩ ünlüsü:	14
1.1.1.13. ő ünlüsü:	15
1.1.1.14. ò ünlüsü:	15
1.1.1.15. ú ünlüsü:	15
1.1.1.16. ù ünlüsü:	15
1.1.1.17. ů ünlüsü:	16

1.1.1.18. ũ ünlüsü:	16
1.1.1.18. ó ünlüsü:	16
1.1.1.18. â ünlüsü:	17
1.1.1.18. ã ünlüsü:	17
1. TABLO: ÜNLÜLER.....	17
1.1.1. UZUN ÜNLÜLER.....	17-20
1.1.2.1. Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları	17
2. TABLO UZUN ÜNLÜLER.....	18
1.1.2.2. İkiz Ünlüler:	18
1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler.....	19
1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler.....	19
1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler.....	19
1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları	19
1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları	19
1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler.....	19
1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler.....	19
1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler.....	20
1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları	20
1.1.3. Kısa Ünlüler.....	20
1.2. ÜNSÜZLER.....	21
1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ.....	21-27
1.2.1.1. d' ünsüzü :	21
1.2.1.2. Ç ünsüzü :	21
1.2.1.3. F ünsüzü:	21
1.2.1.4. ğ ünsüzü:	22
1.2.1.5. ģ ünsüzü:	22
1.2.1.6. ħ ünsüzü:	22
1.2.1.7. x ünsüzü:	22
1.2.1.8. ' ünsüzü:	23
1.2.1.9. k ünsüzü:	23
1.2.1.10. K ünsüzü:	23
1.2.1.11. k ünsüzü:	24
1.2.1.12. İ ünsüzü:	24
1.2.1.13. ĩ ünsüzü:	24
1.2.1.14. ñ ünsüzü:	24
1.2.1.15. ñ ünsüzü:	25
1.2.1.16. P ünsüzü:	25
1.2.1.17. r ünsüzü:	25
1.2.1.18. S ünsüzü:	25
1.2.1.19. Ş ünsüzü:	26
1.2.1.20. T ünsüzü:	26
1.2.1.21. t ünsüzü:	26
1.2.1.22. w ünsüzü:	26
1.2.1.23. v ünsüzü:	27
1.2.1.24. y ünsüzü:	27
3. TABLO: ÜNSÜZLER.....	27
2. SES DEĞİŞMELERİ.....	27-88
2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	27-42
2.1.1. Ünlü Uyumları.....	28-33
2.1.1.1. Damak Uyumu:	28

2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar	28
2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda.....	28
2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle:	28
2.1.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle:	28
2.1.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme İle:	29
2.1.1.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:	29
2.1.1.1.2. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar	30
2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda:	31
2.1.1.1.2.2. Eklerde:	31
2.1.1.2. Dudak Uyumunu:	33
2.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda.....	34
2.1.1.2.2. Eklerde.....	34
2.1.2 Ünlü Türemeleri:	35
2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi:	35
2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi:	35
2.1.2.3. Son Seste Ünlü Türemesi:	36
2.1.3. Ünlü Düşmesi:	36
2.1.3.1 Ön Seste Ünlü Düşmesi:	36
2.1.3.2. İç Seste Ünlü Düşmesi:	36
2.1.3.3. Son Seste Ünlü Düşmesi:	37
2.1.4. Yuvarlaklaşma:	37
2.1.5. Geçişme:.....	38
2.1.6. İncelme:	38
2.1.7. Kalınlaşma:	38
2.1.8. Daralma:	39
2.1.8.1. İlk Hecede Daralma:	39
2.1.8.2. İç Hecede Daralma:	39
2.1.8.3. Son Hecede Daralma:	41
2.1.9. Genişleme:	41
2.1.10. Düzleşme:	41
2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısalması.....	42
2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	43-88
2.2.1. Ötümlüleşme:	43-57
2.2.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme:	43
2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme.....	48
2.2.1.2.1. Tabanlarda:	48
2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme:	51
2.2.1.2.3. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması:	54
2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:	55
2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:	55
2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:	57
2.2.2. Ötümsüzleşme:	59-60
2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme.....	59
2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme.....	59
2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme.....	60
2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları:	61-70
2.2.3.1. Erime:	61
2.2.3.1.1 Kelime İçinde.....	61

2.2.3.1.2. Kelime Sonunda.....	63
2.2.3.2. Büzülme:	64
2.2.3.3. Derilme:	67
2.2.3.4. Yutulma:	68
2.2.3.5. Ünsüz Düşmesi.....	68
2.2.3.5.1. Kelime Başında.....	68
2.2.3.5.2. Kelime İçinde.....	69
2.2.3.5.3. Kelime Sonunda.....	69
2.2.3.5.4. Grup Düşmesi:	69
2.2.3.6. Hece Tekleşmesi:	69
2.2.3.7. Ünsüz Tekleşmesi:	70
2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri:	71-78
2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler:	71
2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme:	71
2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme:	73
2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler:	74
2.2.4.2.1. İlerleyici Benzeşme:	74
2.2.4.2.2. Gerileyici Benzeşme:	74
2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler.....	75
2.2.4.3.1. Ünsüz-Ünsüz Benzeşmesi.....	75
2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme.....	75
2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme.....	75
2.2.4.3.2. Ünlü-Ünsüz Benzeşmesi.....	76
2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma:	76
2.2.4.3.2.2. Çift Dudaklılaşma:	76
2.2.4.3.2.3. Diğer Ünsüz Değişmeleri.....	77
2.2.4.3.2.3.1. İç Seste Ünsüz Değişmeleri.....	77
2.2.4.3.2.4. Bağıntılı Değişme:	77
2.2.5. Aykırılışma:	78
2.2.6. Süreklileşme:	78-80
2.2.6.1. Ön Seste Süreklileşme.....	78
2.2.6.2. İç Seste Süreklileşme.....	78
2.2.6.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra.....	78
2.2.6.2.2. Tabanlarda.....	79
2.2.6.3. Son Seste Süreklileşme.....	79
2.2.6.4. Alt Ağız Gruplarını Belirleyen Süreklileşme.....	80
2.2.7. Süreksizleşme:	80
2.2.8. Ünsüz Türemesi.....	80
2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi.....	81
2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Türemesi	81
2.2.8.3. Son Seste Ünsüz Türemesi	81
2.2.9. İkili Şekil:	82
2.2.10. İkizleşme:	82
2.2.11. Örneksime:	83
2.2.12. Göçüşme:	83
2.2.12.1. Ünlü Göçüşmesi.....	83
2.2.12.2. Ünsüz Göçüşmesi	84
2.2.13. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler:	84
2.2.14. Yarı Ünlüleşme:	85
2.2.15. Diş-Damaklılaşma:	86

2.2.16. Uzunluk Kayması:	86
2.2.17. Ünsüz Uyumu:	87

II. ŞEKİL BİLGİSİ	89-172
1.EKLER.....	89-158
1.1.ÇEKİM EKLERİ.....	89-124
1.1.1.İSİM ÇEKİMİ.....	89-103
1.1.1.1.ÇOKLUK EKİ.....	89
1.1.1.1.1. İşlevleri.....	89
1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir.....	89
1.1.1.1.1.2. Sınıf, kategori yapar.....	89
1.1.1.1.1.3. Mübalağa anlamı verir.....	90
1.1.1.1.1.4. Kişi zamirleri üzerinde anlam kuvvetlendirir.....	90
1.1.1.2. İYELİK EKLERİ.....	90
1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması.....	92
1.1.1.3. HAL EKLERİ.....	92-102
1.1.1.3.1. Yalın Hal:	92
1.1.1.3.2. Belirtme Hali:	92
1.1.1.3.2.1. İşlevleri:	93
1.1.1.3.2.2. Diğer Hal Eklerinin Görevinde Kullanılışı.....	93
1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hali Yerine Kullanılışı:	93
1.1.1.3.2.2.2. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı:	93
1.1.1.3.3. Yönelme Hali	93
1.1.1.3.3.1. İşlevleri	94
1.1.1.3.3.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde.....	94
1.1.1.3.3.1.2. Sebep, Maksat Bildirir:	94
1.1.1.3.3.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı.....	95
1.1.1.3.3.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı.....	95
1.1.1.3.3.2.2. Belirtme Hali Yerine Kullanılışı.....	95
1.1.1.3.3.2.3. Vasıta Hali Yerine Kullanılışı.....	95
1.1.1.3.4. Bulunma Hali:	95
1.1.1.3.4.1. İşlevleri.....	95
1.1.1.3.4.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:	95
1.1.1.3.4.1.2. Zamanda Bulunma Bildirir.....	96
1.1.1.3.4.1.3. Sahiplik Bildirir.....	96
1.1.1.3.4.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı.....	96
1.1.1.3.4.2.1. Ayrılma Hali Yerine Kullanılışı.....	96
1.1.1.3.5. Ayrılma Hali:	96
1.1.1.3.5.1. İşlevleri.....	96
1.1.1.3.5.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:	96
1.1.1.3.5.1.2. Fiilin Başlangıcını, Çıkış Noktasını Bildirir:	96
1.1.1.3.5.1.3. Zaman Bildirir:	97
1.1.1.3.5.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir:	97
1.1.1.3.5.1.5. Fiilin Sebebini Bildirir:	97
1.1.1.3.5.1.6. Bütünün Bir Parçasını Bildirir:	97
1.1.1.3.5.1.7. Vasıta Bildirir.....	97
1.1.1.3.5.1.8. Zarf Tümleçleri Yapar	97
1.1.1.3.5.2. Diğer Hal Ekleri Yerine Kullanılışı.....	98
1.1.1.3.5.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı.....	98
1.1.1.3.6. Vasıta Hali:	98

1.1.1.3.6.1. İşlevleri.....	99
1.1.1.3.6.1.1. Vasıta Bildirir:	99
1.1.1.3.6.1.2. Zaman Bildirir:	99
1.1.1.3.6.1.3. Hal-Durum Zarfı Yapar:	99
1.1.1.3.6.1.4. Birliktelik Bildirir:	99
1.1.1.3.7. Eşitlik Hali:	100
1.1.1.3.7.1. İşlevleri.....	100
1.1.1.3.7.1.1. Eşitlik Bildirir:	100
1.1.1.3.7.1.2.Sıfat ve Sıfat Olarak Kullanılan Sözlere Gelerek Oldukça Anlamı Katar	100
1.1.1.3.7.1.3.Miktar Bidirir.....	100
1.1.1.3.7.1.4. Sınırlama Bildirir:	100
1.1.1.3.7.1.5. Göre, Kadar Anlamı Verir:	100
1.1.1.3.7.1.6. Zarf Yapar:	100
1.1.1.3.8. Aitlik Eki:	101
1.1.1.3.9. Soru Eki	101
1.1.1.4.İSİM TAMLAMASI.....	101
1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması):	101
1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması):	102
1.1.1.4.3.Genetif Grubu	102
1.1.2. FİİL ÇEKİMİ.....	102-124
1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER.....	102-112
1.1.2.1.1. ZAMANLAR.....	102-109
1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman:	102
1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:	103
1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman.....	105
1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman:	106
1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman.....	108
1.1.2.1.2. KİPLER.....	109-112
1.1.2.1.2.1. Emir-İstek.....	109
1.1.2.1.2.2. Dilek.....	111
1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER.....	112-119
1.1.2.2.1. HİKAYE.....	112-118
1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	112
1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	113
1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	113
1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi.....	115
1.1.2.2.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	115
1.1.2.2.1.6. İsteğin Hikâyesi.....	116
1.1.2.2.1.7. Dileğin Hikâyesi.....	116
1.1.2.2.2. RİVAYET.....	116
1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	116
1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti.....	117
1.1.2.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti.....	117
1.1.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	117
1.1.2.2.3. ŞART	117
1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	117
1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı.....	117
1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı.....	118
1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı.....	118

1.1.2.3. KATMERLİ ÇEKİM.....	118
1.1.2.3.1. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti:	118
1.1.2.3.2. Gelecek Zamanın Rivayetinin Rivayeti:	118
1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ.....	118-124
1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	118
1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	119
1.1.2.4.3. Şart.....	120
1.1.2.4.4. GENİŞ ZAMAN (BİLDİRME EKLERİ)	121
1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti.....	122
1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi.....	122
1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı.....	123
1.1.2.4.8. y(I ⁴)KAn < i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki.....	123
1.2. YAPIM EKLERİ.....	124-158
1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER.....	124-141
1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER.....	124-138
1.2.1.1.1. Fiilimsiler:	124-132
1.2.1.1.1.1. Mastar:	124
1.2.1.1.1.1.1. -mA.....	124
1.2.1.1.1.1.2. -mAK.....	124
1.2.1.1.1.1.3. -(y)I ⁴ ş.....	124
1.2.1.1.1.2. SIFAT-FİİLLER.....	125-127
1.2.1.1.1.2.1. -(y)An	125
1.2.1.1.1.2.2. -cAK.....	125
1.2.1.1.1.2.3. dI ⁴ K.....	125
1.2.1.1.1.2.4. -mI ⁴ ş	126
1.2.1.1.1.2.5. -AsI	126
1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER.....	126-132
1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiiller.....	126
1.2.1.1.1.3.1.1. -(y)A/I ⁴	126
1.2.1.1.1.3.1.2. (y)ArAK ~ (y)AlAK	126
1.2.1.1.1.3.1.3. -(y)I ⁴ p	127
1.2.1.1.1.3.1.4. -(y)I ⁴ nca	127
1.2.1.1.1.3.1.5. -mAdAn	127
1.2.1.1.1.3.1.6. -AlI.....	127
1.2.1.1.1.3.1.7. -sA+ kişi eki	128
1.2.1.1.1.3.1.8. -KAn(+A) ~ Km(+A)	128
1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiiller.....	128
1.2.1.1.1.3.2.1. AsI+(y)e.....	129
1.2.1.1.1.3.2.2. AsI+(y)e kadar.....	129
1.2.1.1.1.3.2.3. dIKÇA	129
1.2.1.1.1.3.2.4. dIK+iyelik+dA.....	129
1.2.1.1.1.3.2.5. dIK+iyelik+A.....	129
1.2.1.1.1.3.2.6. dIK+iyelik+dAn.....	129
1.2.1.1.1.3.2.7. dIK+ iyelik için.....	130
1.2.1.1.1.3.2.8. dIK+ iyelik gibi.....	130
1.2.1.1.1.3.2.9. dIK+dAn sonra.....	130
1.2.1.1.1.3.2.10. dIK+iyelik vakit.....	130
1.2.1.1.1.3.2.11. dIK+iyelik zaman.....	130
1.2.1.1.1.3.2.12. dI+kişi mI	131
1.2.1.1.1.3.2.13. -mIş gibi.....	131

1.2.1.1.1.3.2.14. -cAK+kişi eki zaman.....	131
1.2.1.1.1.3.2.15. -(V)r gibi	131
1.2.1.1.1.3.2.16. -(y)IncA(+y)A) gadar.....	131
1.2.1.1.2. ÇATILAR.....	131-138
1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen.....	131
1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan:	131
1.2.1.1.2.1.1.1. -DI ⁴ r-.....	132
1.2.1.1.2.1.1.2. -Ar-.....	132
1.2.1.1.2.1.1.3. -(I ⁴)r-.....	132
1.2.1.1.2.1.1.4. -(I ⁴)T-.....	132
1.2.1.1.2.1.2. Ettirgen:	132
1.2.1.1.2.1.2.1. -DI ⁴ r-.....	132
1.2.1.1.2.1.2.2. -(I ⁴)T -.....	133
1.2.1.1.2.2. İşteş:	133
1.2.1.1.2.2.1. Birliktelik:	133
1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık:	133
1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen:	133
1.2.1.1.2.3.1. Meçhul:	133
1.2.1.1.2.3.2. Edilgen:	134
1.2.1.1.2.3.2.1. -(I ⁴)l-.....	134
1.2.1.1.2.3.2.2. -(I ⁴)n-.....	134
1.2.1.1.2.4. Dönüştü:	134
1.2.1.1.2.4.1. -(I ⁴)n-.....	134
1.2.1.1.2.4.2. -(I ⁴)l-.....	134
1.2.1.1.2.4.3. -(I ⁴)ş-.....	134
1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması.....	135-138
1.2.1.1.2.5.1. -(I ⁴)n-dI ⁴ r-.....	135
1.2.1.1.2.5.2. -(I ⁴)n-I ⁴ l-.....	135
1.2.1.1.2.5.3. -(A)r-T-DI ⁴ r-.....	135
1.2.1.1.2.5.4. -(I ⁴)t-DI ⁴ r-.....	135
1.2.1.1.2.5.5. -T-Il-.....	136
1.2.1.1.2.5.6. -(I ⁴)r-I ⁴ l-.....	136
1.2.1.1.2.5.7. -(I ⁴)ş-DI ⁴ r-.....	136
1.2.1.1.2.5.8. -DI ⁴ r-I ⁴ l-.....	136
1.2.1.1.2.5.9. -ş-dIr-Il-.....	136
1.2.1.1.2.5.10. -I ⁴ r-t-.....	136
1.2.1.1.2.5.11. - tI(r)-t -DIr-.....	137
1.2.1.1.3. Aitlik Eki +kI(n)+:	137
1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EK İŞLEVİNDE KULLANILMASI.....	137-141
1.2.1.2.1. Hal Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması.....	137
1.2.1.2.1.1. Yönelme Hali :	137
1.2.1.2.1.2. Bulunma Hali:	138
1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hali :	138
1.2.1.2.1.4. Vasıta Hali :	138
1.2.1.2.1.5. Eşitlik Hali :	139
1.2.1.2.1.5.1. +II İle Yapılmış Sıfatlara Gelerek Yeniden Sıfat Ve Zarflar Yapar.....	139
1.2.1.2.1.5.2. Sıfat Yapar:	139
1.2.1.2.1.5.3. Zarf Yapar:	139
1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması.....	139

1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması.....	139
1.2.2. KELİME YAPICI EKLER.....	140-158
1.2.2.1. ASIL KELİME YAPICI EKLER.....	140-147
1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler.....	140
1.2.2.1.1.1. +adaK.....	140
1.2.2.1.1.2. +aç.....	140
1.2.2.1.1.3. +cAK.....	140
1.2.2.1.1.4. +cAz < +cağız.....	140
1.2.2.1.1.5. +cIK.....	140
1.2.2.1.1.6. +ÇanA.....	141
1.2.2.1.1.7. +ÇI ⁴	141
1.2.2.1.1.8. + ÇI ⁴ II ⁴ K/x+.....	141
1.2.2.1.1.9. +dAş.....	142
1.2.2.1.1.10. +dım.....	142
1.2.2.1.1.11. +dI ⁴ z.....	142
1.2.2.1.1.12. +ey.....	142
1.2.2.1.1.13. +gen.....	142
1.2.2.1.1.14. +gil.....	142
1.2.2.1.1.15. +hane.....	143
1.2.2.1.1.16. +Ka +.....	143
1.2.2.1.1.17. +kek.....	143
1.2.2.1.1.18. +la+<la-g+.....	143
1.2.2.1.1.19. +lak <+la-k.....	143
1.2.2.1.1.20. +II ⁴ , +nI ⁴	143
1.2.2.1.1.21. +II ⁴ K/x+, +nI ⁴ K+.....	144
1.2.2.1.1.22. +lıxsız <+ lıK +sız.....	145
1.2.2.1.1.23. +(I)ncI.....	145
1.2.2.1.1.24. +ndi+n.....	145
1.2.2.1.1.25. +man+.....	145
1.2.2.1.1.26. +sIz.....	145
1.2.2.1.1.27. +sIzlıK <+sız+lıK.....	146
1.2.2.1.1.28. +şAr.....	146
1.2.2.1.1.29. +un.....	146
1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler:.....	146-150
1.2.2.1.2.1. +A-.....	146
1.2.2.1.2.2. +et-<+A-t-.....	146
1.2.2.1.2.3. +IK.....	146
1.2.2.1.2.4. +(A)I-.....	147
1.2.2.1.2.5. +IA-.....	147
1.2.2.1.2.6. +IAT-.....	148
1.2.2.1.2.7. +IAş-.....	148
1.2.2.1.2.8. +IAn-.....	149
1.2.2.1.2.9. +(A)r-.....	149
1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:.....	149-155
1.2.2.1.3.1. -AK.....	149
1.2.2.1.3.2. -(A)rII.....	149
1.2.2.1.3.3. -az.....	150
1.2.2.1.3.4. -bAç.....	150
1.2.2.1.3.5. -ce.....	150
1.2.2.1.3.6. -enek.....	150

1.2.2.1.3.7. -ev+	150
1.2.2.1.3.8. -gAn	150
1.2.2.1.3.9. -ge	150
1.2.2.1.3.10. -GI	150
1.2.2.1.3.11. -Gin	151
1.2.2.1.3.12. -(y)I ⁴	151
1.2.2.1.3.13. -(y)I ⁴ cI ⁴	152
1.2.2.1.3.14. -(I ⁴)K	152
1.2.2.1.3.15. -I	152
1.2.2.1.3.16. -(I ⁴)m+	152
1.2.2.1.3.17. -mAn	153
1.2.2.1.3.18. -mI ⁴ k+	153
1.2.2.1.3.19. -mur	153
1.2.2.1.3.20. -I ⁴ n	153
1.2.2.1.3.21. -(I ⁴)ntI ⁴	154
1.2.2.1.3.22. -(I)t	154
1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	154
1.2.2.1.4.1. -AIA-	154
1.2.2.1.4.2. -(I ⁴)I-	154
1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	154-158
1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:	154
1.2.2.2.1.1. Masterlar:	154
1.2.2.2.1.1.1. -mA	154
1.2.2.2.1.1.2. -mAk	155
1.2.2.2.1.1.3. -(y)Iş	155
1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiiller	155
1.2.2.2.1.2.1. -(y)An	155
1.2.2.2.1.2.2. -er+, Ir	155
1.2.2.2.1.2.3. -(I)r	155
1.2.2.2.1.2.4. -dIK	155
1.2.2.2.1.2.5. -mIş	156
1.2.2.2.1.2.6. -(A)cAK	156
1.2.2.2.1.3. Zarf-fiiller	156
1.2.2.2.1.3.1. -ken	156
1.2.2.2.2. Çatı Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:	156
1.2.2.2.2.2. -(I)n-	156
1.2.2.2.2.2. -(I)ş-	156
1.2.2.2.2.2. -(I)t-	156
1.2.2.2.2.2. -tır-	156
1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	156
1.2.2.3.1. Hal Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:	156
1.2.2.3.1.1. +ÇA	156
1.2.2.3.1.2. +rA	157
1.2.2.3.1.3. +ArI	157
1.2.2.3.1.4. +dAn	157
2. GÖREV VE ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ	157-172
2.1. İSİMLER	157-159
2.1.1. İsim Çekimi	157
2.1.1.1. Çokluk Eki	157

2.1.1.2. İyelik Ekleri	157
2.1.1.3. Hal Ekleri	157
2.1.1.4. Tamlama	157
2.1.2. İsim Yapımı	157
2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler	157
2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler	157
2.1.2.3. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı	157
2.1.2.4. Hal Ekleri İle İsim Yapımı	157
2.2. SIFATLAR.....	158-161
2.2.1. Niteleme Sıfatları:	158
2.2.2. Belirtme Sıfatları:	158
2.2.2.1. İşaret Sıfatları:	158
2.2.2.2. Sayı Sıfatları:	159
2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:	159
2.2.2.2.2. Sıralama Sayı sıfatları:	159
2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:	159
2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları.....	159
2.2.3. Belirsizlik Sıfatları:	159
2.2.4. Soru Sıfatları.....	160
2.3. ZAMİRLER.....	160-163
2.3.1. Kişi Zamirleri:	160
2.3.2. Soru Zamirleri.....	161
2.3.3. Belirsizlik Zamirleri.....	161
2.3.4. Dönüşlülük Zamiri.....	161
2.3.5. İşaret Zamirleri.....	162
2.4. ZARFLAR.....	163-166
2.4.1. Yer ve Yön Zarfları.....	163
2.4.2. Zaman Zarfları.....	163
2.4.3. Hal Zarfları.....	163
2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları.....	164
2.4.5. Soru Zarfları.....	164
2.4.6. Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı.....	164
2.4.6.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı	164
2.4.6.1.1. Asıl Zarf-fiiller	164
2.4.6.1.2. Birleşik Zarf-fiiller	164
2.4.6.2. Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı	164
2.4.6.2.1. Hal Eklerinin Zarf Yapması	164
2.4.6.2.2. Bildirme Ekinin Zarf Yapması	164
2.5. EDATLAR.....	165
2.6. BAĞLAÇLAR.....	165-167
2.6.1. Sıralama Bağlaçları.....	165
2.6.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları.....	165
2.6.3. Cümle Başı Bağlaçları.....	166
2.6.4. Sona Gelen Bağlaçlar.....	166
2.7. ÜNLEMLER.....	166-169
2.7.1. Çağırma Ünlemleri.....	166
2.7.2. Gösterme Ünlemleri.....	167
2.7.3. Sorma Ünlemleri.....	167
2.7.4. Cevap Ünlemleri.....	167
2.7.5. Seslenme Ünlemleri.....	167

2.8.FİLLER.....	168-172
2.8.1.Fiillerde Zaman	168
2.8.2.Fiillerde Kip	168
2.8.3.Fiillerde Çatı	168
2.8.4.Fiillerde Olumsuzluk	168
2.8.5.Birleşik Fiiller.....	168
2.8.5.1. İSİM + FİİL	168
2.8.5.1.1. İSİM + eT-.....	168
2.8.5.1.2. İSİM + eyle-.....	169
2.8.5.1.3. İSİM + gıl-.....	169
2.8.5.1.4. İSİM + ol-	169
2.8.5.1.5. İSİM + olun-.....	169
2.8.5.2. FİİL + FİİL	169
2.8.5.2.1.FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)	169
2.8.5.2.2.FİİL + (I) ver-/ vèr (Tezlik Fiili)	170
2.8.5.2.3.FİİL + (y)A go-, (y)A gel- (Süreklilik Fiili)	170
2.8.5.2.4.FİİL + (I)P dur- (Süreklilik Fiili)	170
2.8.6. Fiil Yapımı	170
2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı.....	170
2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı	170
III. METİNLER	171-303
IV. SÖZLÜK	304-321
SONUÇ	322-325
KAYNAKÇA	326-330
HARİTALAR	331-333

KISALTMALAR VE İŞARETLER

a. Kısaltmalar

A	: a,e
AABŞ	: Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni
AAİÇE	: Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal)Ekleri
AAS	: Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması
AAYGÇ	: Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar
ABAÜG	: Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler
A2001Y	: Afyon 2001 Yıllığı
A1973Y	: Afyon 1973 Yıllığı
AİİÇİ	: Afyon İli ve İlçeleri Çevre İncelemesi
AİİOA	: Afyonkarahisar İline İskan Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskanı, Sosyal Kültürel Yaşantıları
AKÜ	: Afyon Kocatepe Üniversitesi
AMA	: Afyon Merkez Ağzı
Ar.	: Arapça
ATAUÜ	: Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler
BAAÜU	: Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları
BMA	: Bayat Merkez Ağzı
BDA	: Başmakçı ve Dazkırı Ağzı
bkz.	: bakınız
c.	: cilt
DB	: Dilbilgisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ET	: Eski Türkçe
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
EATAÜU	: Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları
EATE	: Eski Anadolu Türkçesinde Ekler
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
G	: g,g(a)
GTS	: Gramer Terimleri Sözlüğü
I	: ı,i
I ⁴	: ı,i,u,ü
İÇA	: İlimiz ve Çevremiz Afyon
İİA	: İscehisar ve İhsaniye Ağzı
İng.	: İngilizce
IMA	: Isparta Merkez Ağzı
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
K	: k,k(a)
krş.	: karşılaştırınız
KYA	: Kütahya ve Yöresi Ağızları
MTYŞİ	: Mermerin Tarih Yazdığı Şehir İscehisar
s.	: sayfa
S.	: Sayı
ST	: Sözcük Türleri
sor.	: soruşturma
ÖTT	: Ölçünlü Türkiye Türkçesi

SYAÖ	: Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri
T	: t,d
TD	: Türk Dili
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)
TDB	: Türk Dilbilgisi
TDE	: Türk Dilinde Edatlar
TDES	: Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü
TDÜA	: Türk Dili Üzerine Araştırmalar
TDK	: Türk Dil Kurumu
TE	: Türkçenin Ekleri
TEKKO	: Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları
TF	: Türkçede Fiilimsiler
TFKGSO	: Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları
TG	: Türkçenin Grameri
TGS II	: Türk Gramerinin Sorunları II
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TSD	: Türkçede Söz Dizimi
TP	: Türkçede Pekiştirme
TSTYY	: Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları
TTG	: Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)
U	: u,ü
UİA	: Uşak İli Ağızları
V	: vokal (ünlü)
Yay.	: yayınları
YTS	: Yeni Tarama Sözlüğü

b. İşaretler:

-	: fiile bağlanmayı gösterir
+	: isme bağlanmayı gösterir
# ...	: kelime başı olduğunu gösterir
... #	: kelime sonu olduğunu gösterir
≠...	: ek başı olduğunu gösterir
... ≠	: ek sonu olduğunu gösterir
< ...	: önceki şekil
.../	: kök ünlüsünden sonra gelen ünsüz
φ	: şekil olarak kaybolmuş
~	: nöbetleşe kullanma
∪	: ulama işareti
(...)	: metinde anlaşılmayan yerler

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

a. Ünlüler

ā	: uzun a
ē	: uzun e
ī	: uzun ı
ï	: uzun i
ō	: uzun o
ô	: uzun ö
ū	: uzun u
ü	: uzun ü
ă	: kısa a
ĕ	: kısa e
ĭ	: kısa ı
ċ	: kısa i
ō	: kısa o
ũ	: kısa u
ű	: kısa ü
á	: a-e arası ünlü
í	: ı-i arası ünlü
ú	: u-ü arası ünlü
à	: a-ı arası ünlü
è	: e-i arası ünlü
ò	: o-u arası ünlü
ù	: ü-ö arası ünlü
û	: a-u arası ünlü
ұ	: ı-u arası ünlü
ù	: ü-i arası ünlü
ä	: açık e
ã	: nazal a ünlüsü
ó	: o-ö arası ünlü
å	: a-o arası ünlü

b. Ünsüzler

Ç	: c-ç arası ünsüz
đ	: yarı belirsiz d
F	: f-v arası ünsüz
ǰ	: ön damak g'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
ǰ	: yarı belirsiz ǰ
ħ	: yarı belirsiz h
x	: hırıltılı h(a)
'	: hemze veya kesme
ќ	: ön damak k'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
K	: k-g veya k(a)-g(a) arası ünsüz
ķ	: yarı belirsiz k, düşmek üzere oluş
ĺ	: ön damak l'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)

ı	: yarı belirsiz l
ñ	: nazal g
ņ	: yarı belirsiz n
P	: p-b arası ünsüz
ŗ	: yarı belirsiz r
S	: s-z arası ünsüz
Ş	: ç-ş arası ünsüz
T	: t-d arası ünsüz
ţ	: yarı belirsiz t
w	: çift dudak v'si
v	: yarı belirsiz v
ỳ	: yarı belirsiz y

GİRİŞ

I. PROBLEM

Afyonkarahisar'a bağlı, çok eski bir geçmişi olan İscehisar ve İhsaniye ilçeleri Türklerin Anadolu'ya gleriyle birlikte iskan edilmiş yerleşim yerleridir. Ancak bu ilçelerin hem gelişimi yavaş hem de köylerin il ile olan bağlantılarının zayıftır. Bölge bu özelliğiyle Afyonkarahisar ilinden bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bölgenin bu özellikleri göz önüne alındığında yörenin ağız özellikleri üzerinde bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

II. AMAÇ

Yapılan bu alışma İscehisar ve İhsaniye ilçelerinin merkez ve kyelerinin ağız özelliklerinin belirlenmesi ve bu yolla ağız özellikleri açısından bölgenin Afyonkarahisar ili içersindeki yerinin tespitine ayrıca Türkiye Ağız Haritası'nın ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

III. ÖNEM

Teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile kaybolmaya başlayan ağız özelliklerinin ve mahalli söz varlıklarının bir an önce yerinde tespiti önem arz etmektedir.

IV. SINIRLILIKLAR

Yapılan bu alışma Afyonkarahisar iline bağlı İscehisar ve İhsaniye ilçelerinin merkez ve kyelerini kapsamaktadır. Derleme yapılacak yerlerin tespitinde etnik yapıyı, belirleyici unsur olarak kabul ettik. Ayrıca derleme yapılacak yerlerin ilçe merkezlerine yakınlık ve uzaklıkları da derleme yapılacak yerlerin seçiminde etkili oldu. Bu doğrultuda bir ilçe merkezi ve ilçelere bağlı on üç köyden derlemeler yaptık.

V. YÖNTEM

Derlemelerimizi szli derleme metodu ile elde ettik. Szli derlemelerimizi ses

kayıt cihazıyla gerçekleştirdik. Konuşmanın doğallığı için bazen gizli derleme yöntemine başvurduk. Derleme çalışmalarımızda 10 tane atılmışlık kaset doldurduk. 14 yerleşim yerinden 28 kişiyle görüşme yaptık. Yaptığımız görüşmeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabetesi”ndeki sisteme göre yazıya aktardık. Bu metinler üzerinden ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük bölümleri için fişlemeler yaptık ve bölgenin ağız özelliklerini ortaya koyduk.

Çalışmamızın iskeleti ise Doç. Dr. Erdoğan Boz’un Afyon Merkez Ağız adlı araştırmasında uyguladığı metoda göre oluşturuldu.

1. Giriş
2. Dil İncelemesi
 - 2.1. Ses Bilgisi
 - 2.2. Şekil Bilgisi (Görev değiştirici ekler, kelime yapıcı ekler)
 - 2.3. Kelime Bilgisi
3. Çeviriyazılı Metin
4. Sözlük
5. Sonuç
6. Kaynakça
7. Haritalar

İncelememiz çoğunlukla tasvirî bir çalışma olmakla beraber, yeri geldikçe diğer Anadolu ağızları ve özellikle komşu ağızlar (Kütahya, Uşak, Afyon Merkez, Isparta Merkez, Sandıklı, Bayat, Başmakçı ve Dazkırı) ile karşılaştırma yoluna gidilmiştir.

1. İSCEHİSAR VE İHSANIYE’NİN COĞRAFİ VE TARİHİ DURUMU

1.1. GENEL COĞRAFYA

İhsaniye, Afyonkarahisar'ın 35 km kuzeyinde tabiat ve tarihin en cömert davrandığı ilçelerimizden biridir. 1959 yılında ilçe olmuştur. Meşe, çam, ardıç ormanları ve koruluklarla çevrilidir. Gazlıgöl kaplıcası ve içmeleri, Frig Kaya Anıtları, Roma-Bizans kaya yerleşimleri, mezar odaları, peribacaları ve yaylaları ilgi odaklarından bazılarıdır.⁵

Kuzeyinden Türkmen dağlarının, doğudan Emirdağlarının, batıdan da Murat dağlarının devamı olan dağlarla çevrilmiş olan ilçe, oldukça dağlıktır.⁶

İhsaniye, mevkii olarak Orta Anadolu ve Batı Anadolu bölgeleri arasındadır. Doğudan İscehisar, batıdan kısmen Kütahya ve Altıntaş, kuzeyden Seyitgazi ve kısmen Kütahya, güneyden Afyonkarahisar ile çevrilidir. Yüzölçümü 888 km²'dir. İlçe genel görünümü itibariyle yayla karakterini göstermektedir. Rakımı 1093 metredir.

İlçe, denizlerden uzak ve dağlarla çevrili olduğu için tipik bir kara iklimine sahiptir. Genellikle kışları soğuk, yaz mevsimi kısa ve sıcak geçer.

Bölgedeki akarsular, Emre Gölü'nün beslendiği Döğer Çayı ile Üçler Kayası köyünün yakınından geçen Balıklıpinar ve Eğret'ten çıkan Cumalı çaylarıdır.

İlçenin 2000 genel nüfus sayımına göre nüfusu 34.224'dir. Bunun 5.095'i ilçe merkezinde yaşamaktadır.⁷ İhsaniye 33 köyden oluşmaktadır.

Afyon-Ankara kara yolunun üzerinde olan İscehisar, il merkezine 23 kilometre uzaklıktadır.⁸

İscehisar, Ege bölgesinin en doğusundaki ilçelerden biridir. İlçe, 29° 40' - 31° 43' doğu meridyenleri ile 37° 40' - 39° 17' kuzey paralelleri arasında olup, doğudan Bayat ilçesi, batıdan Afyon (Merkez), kuzeyden İhsaniye ve Çifteler ilçeleri, güneyden Gebeceler kasabası ile çevrilmiştir. 483 Km² yüzölçümüne ve 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 21.978 nüfusa sahiptir.

⁵ Geniş bilgi için bkz. *2001 Afyon Yıllığı A2001Y*, Afyon Valiliği Yay., s.268.

⁶ Mustafa ÇETİN, *Afyon İli ve İlçeleri Çevre İncelemesi AİİÇİ*, Okay yay., İstanbul, 1969, s.60.

⁷ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.271.

⁸ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.273.

Ortalama yükseltisi 1050 m olan ilçenin yüzey şekillerinde önemli değişiklikler görülür. İlçe topraklarının kuzey ve kuzeydoğu kesimleri oldukça dağlık ve engebeli olmasına karşın, güney ve batı kesimleri ise pennepler halinde dalgalı ve düz bir yapı şeklinde görülür. İlçenin genel görünümü ise bir yayla karakteri taşımaktadır.

Coğrafi konumu itibarıyla ilçe, Ege ve İç Anadolu Bölgelerinin birbirlerine en çok yaklaştıkları yerde kurulmuştur. Bu özelliğinden dolayı İscehisar'da Akdeniz ve Karasal iklimin özellikleri görülür. Ancak denizden olan uzaklığı, yüzey şekilleri ve yükselti gibi nedenlerden dolayı ilçede karasal iklim daha hakimdir. Batı ve Güneye dönük yamaçlarda ise ılımanlık etkisi daha ağır basar.

İklim şartlarına ve yüzey şekil özelliklerine bağlı olarak belirlenen doğal bitki örtüsü bozkırdır. İlçenin kuzey ve kuzeydoğusuna doğru gidildikçe, yani yükseklere çıkıldıkça, bozkır alanlar yerini fundalık ve orman alanlarına bırakır. Başlıca orman ağaçları: Karaçam, meşe, ardıç, palamut, karaağaçtır.⁹

Göller yöresinin kuzeyinde yer alan ilçede önemli sayılabilecek büyüklükte göl bulunmamaktadır. Seydiler baraj gölü, Kocagöl ve bazı köylerde bulunan hayvanların sulanmasında kullanılmak amacıyla yapılan bazı göletler önemli su birikintilerini oluşturur. Yer altı suları bakımından da ilçe oldukça zengindir.¹⁰

İlçeye bağlı 2 kasaba ve 11 köy vardır.

1.2.TARİH

Köklü bir maziye sahip olan İhsaniye'nin vaktiyle Hitit İmparatorluğu sınırları içerisinde bulunduğu dair elde bazı belgeler mevcuttur. Hitit İmparatorluğu'nu ortadan kaldıran Frigyalıların eski yapılarına da İhsaniye sınırları içerisinde rastlanmaktadır. Ayazın, Kayıhan yerleşim birimleri Kapıkayalar, Aslantaş, Maltaş ve Yılantaş gibi Göynüş Vadisi'ndeki yerler, mezar oldukları sanılan tarihî kalıntılar Frigler dönemine aittir. Ayrıca tabiat harikası küteller ve peribacalarının süslediği Frig bölgesi diye anılan saha bu yörenin Frigler zamanının önemli bir yerleşim bölgesi olduğunu gösterir. Bölge Pers, Helen, Roma ve Bizanslıların, daha sonra Selçukluların ve Osmanlıların hakimiyetine girmiştir. Bu medeniyetlerden günümüze kadar yaşayabilen eserlere rastlanmaktadır.

Anadolu'nun 1071 Malazgirt Meydan Savaşı'ndan sonra Türklerin yerleşimine açılması sonucunda bazı Türk boylarına mensup kabilelerin bu bölgeye yerleştikleri

⁹ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.274-276.

¹⁰ <http://www.iscehisar.bel.tr/cografiyapi.htm>, (31.07.2006).

sanılmaktadır. Döğer ve Alanlı bölgelerinin Oğuz Türkleri tarafından 1085 yıllarında iskân edildiği tahmin edilmektedir. Döğer ve Anıtkaya yerleşim bölgelerinde Germiyanogullarından kalan kervansarayların mevcut oluşu ilçenin bir yol kavşağı ve konaklama yeri olduğunun kuvvetli delilleridir.

İhsaniye, 13 Temmuz 1921'de Yunanlılar tarafından işgal edilmiş ve tam 13 ay 14 gün düşman zulmü altında kalmıştır. Millî Kurtuluş Savaşımız sırasında 22 Ağustos 1922'de düşman istilâsından kurtulmuştur.¹¹

İlçe merkezi bir köy iken, çevredeki köylerin hükümet işlerinin kolay görülmesi için 1959 yılında ilçe olmuştur.¹²

İscehisar adı Karahan boyundan gelen Türklerin adıdır. Karahanlılar boyundan gelenler de yöreye İscekareser adını vermişlerdir. Zamanla bu isim İscehisar'a dönmüştür.¹³ İscehisar ilçesine bağlı yaklaşık bütün köylerde, bölgenin jeolojik yapısının uygunluğu nedeniyle çok miktarda kayaya oyma kilise, mezar odası ve konut yapılmıştır.

İscehisar ilçesi çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında höyüklerde rastlanılan en eski uygarlık izi Eski Tunç Dönemi uygarlığıdır. Bu çağa ait olan ve yayınlara "Başvurdu (Alanyurt) Testisi" olarak geçen insan biçimli testi, dinsel anlamda ana tanrıça Kübele'ye sıvaların dökülerek adandığı kaptır.

İlçe sınırları içinde Seydiler Kasabası'na bağlı Yanarlar mahallesinin Küpyeri mevki adı ile anılan tarlada yapılan bilimsel Arkeolojik kazı sonunda Hitit dönemine ait bir küp mezarlık bulunmuştur. M.Ö. II. bin yılı başlarında kullanılmış olan bu mezarlık Seydiler, dolayısıyla İscehisar bölgesinde Hitit Uygarlığının varlığını göstermektedir.

Seydiler Kasabasındaki kale, Kirkinler kayalığının üstünde bulunan Kurban çukurları ve Selimiye köyündeki İbrahim inleri adı ile anılan oyma tapınak içindeki Kybele kabartması, Frig dönemine ait kalıntılarındandır.

Roma ve Bizans döneminde Dokimeon adıyla bilinen İscehisar; o tarihte kalabalık bir yerleşim birimiydi ve etrafı kale surları ile çevriliydi. Eskihamam mahallesindeki Kapıağzı denilen mevkide bu kalenin tahrip olmuş saray bölümü mevcuttur. Dokimeon'un

¹¹ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.268-270.

¹² ÇETİN, *AiiÇi*, s.60.

¹³ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.273.

büyük bir kent olduğuna, günümüzde ilçe merkezinde bulunan büyük boy mimarı mermer direk ve taş sütunlar, heykeller tanıklık etmektedir.¹⁴

İscehisar, M.S. 1078 yılında Türklerin Afyon bölgesini fethetmesine kadar Bizans hakimiyetinde kalmıştır. 1071 Malazgirt Meydan Muharebesinin müteakip Türk boyları Anadolu'ya yerleşirken 1078 yıllarında Türk aileleri Afyon ve havalisini mekan tutarlar. Afyon'un Türk topraklarına katıldığı bu dönemde İscehisar'a da fetihten sonra Türk aileleri yerleşmiştir. İscehisar'ın müslümanlar tarafından yerleşim yeri olarak kuruluşu bu yıllara rastlar. Eski hamam, Ulu cami, mektep ve medresesi Selçuklular döneminde inşa edilmiştir. Selçuklular dönemine ait İscehisar'daki en eski bina ibadet ve eğitim amaçlı olarak kullanılan Çukur mahallesindeki eski Mescit'tir. Cuma Camisi Anadolu Selçukluları döneminde yapılmıştır. Medrese mahallesindeki İseli Medresesi ve Eski Hamam, Türklerin bir beldeyi fethettikten sonra kurdukları hizmet amaçlı birimlerdendir. Selçuklular döneminde İscehisar adı kullanılmaya başlanmış ve bu isim günümüze kadar değişmeden gelmiştir.

Osmanlı döneminde İscehisar, topluma hizmet amaçlı tekkeler, zaviyeler ve şifahaneler diyarındır. Bu dönemde Afyon, Karahisar-ı Sahip Sancağı olarak beş sancaktan biri olurken, İscehisar da bu idari işleyişin içinde yer almıştır.

1922 yılı ilkbaharında Yunan askeri tümeni Güzelim mevkiinde karargah kurmuştur. Bir alayı da Kırkkavak yanındaki Kavakçukuru'na oturmıştır. Burada altı gün kaldıktan sonra Haymana istikametinde yola çıkmışlar orada Türk askeri tarafından imha edilmişlerdir. Bu yıllarda İscehisarlılar Seydiler, Konarı ve Kırkinlere muhacir çıkmışlardır. Sakarya Meydan Muharebesini kaybeden Yunan askeri kaçarken İscehisar'ı da talan ederek ateşe vermek istemiş fakat başaramamıştır. Yunan cephesi Güzelim'den Bahçecik'e kadar uzanan istihkamlarını terk ederek kaçmıştır. Güzelim'de bulunan Yunan tabur karargahı bütün teçhizatıyla birlikte Türk ordusunun eline geçmiştir. İscehisarlı yaklaşık bir yıl muhacir yaşadıkdan sonra köyüne dönmüştür.

Giresun şehitliği, İscehisar'ın Doğanlar köyü sınırları içersindedir. Giresun ve yöresinden gelen gönüllülerin şehit olmasından dolayı "Giresun Şehitliği" adını almıştır. Giresun şehitliği Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Müdürlüğünün 14.11.1988 gün ve 328 sayılı Kararı ile 1. Grup korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.¹⁵

İscehisar 1987 yılında ilçe olmuştur.

¹⁴ <http://www.iscehisar.gov.tr/tarihce.htm>, (31.07.2006).

¹⁵ <http://www.iscehisar.bel.tr/cografiyapi.htm>, (31.07.2006).

1.3. EKONOMİ

İhsaniye'nin ekonomisi; hayvancılık, besicilik, tarım ve az da olsa ticarete dayanmaktadır. Sanayi olarak dünyaca ünlü Kızılay Madensuyu ve Yıldız Madensuyu İşletmesi ve özel sektöre ait iki adet un fabrikası bulunmaktadır.

Gazlıgöl kaplıcası İhsaniye ilçesi sınırları içerisinde, Afyonkarahisar'a 25 km uzaklıktadır. İklim karasal olduğu için halk elverişli olan yerlerde hayvancılığa yönelmiştir. İklimine uygun olarak ilçe çapında çoğunlukla tahıl ürünleri yetiştirilmektedir. Aileler, genel olarak kendi ihtiyaçlarına yönelik sebze ve meyve üretimi yapmaktadırlar.¹⁶

Endüstri bitkisi olarak haşhaş ve şeker pancarı ekilir.¹⁷

İscehisar ilçe nüfusunun çoğunluğu geçimini mermercilik, tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. İlçe merkezinde mermer ocakları ve mermer fabrikaları ekonomik bakımdan önemli bir yere sahiptir. İlçe merkezi nüfusunun % 70'i, köylerde yaşayan nüfusun % 30'u mermercilik sektöründe çalışmaktadır.

Konut yapılaşma oranı ekonomik şartların gelişmesine paralel olarak gelişmekte ve modern konut yapımı gün geçtikçe artmaktadır. Bilhassa merkezde çok katlı yapılaşma ve yerleşim düzeni her geçen gün yaygınlaşmaktadır.¹⁸

İlçede tarım arazilerinin çoğunluğunda hububat ekimi yapılmaktadır. Ancak bazı köylerde yetersiz olmakla birlikte meyvecilik ve sebze tarımı da yapılmaktadır.

İlçenin yüzölçümü 48.200 hektar olup, 16.000 hektarı tarım alanı, 9.694 hektarı fundalık, 5.600 hektarı çayır-mera, 16.906 hektarı tarım dışı arazidir. 16.000 hektar tarım alanınının 13.599 hektarı tarla bitkileri, 974 hektarı nadas, 63 hektarı meyve alanı, 136 hektarı sebze, 22 hektarı bağ, 1206 hektarı kullanılmayan arazidir.¹⁹

İlçede hayvancılık ev ihtiyaçlarını karşılamak ve geçimi temin etmek için yapılmaktadır. Daha çok koyun, sığır, keçi, tavuk, hindi ve ördek gibi hayvanlar yetiştirilmektedir.²⁰

1.4. ETNİK YAPI

¹⁶ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.271.

¹⁷ İhsan MANAVOĞLU, *İlimiz ve Çevremiz Afyon İÇA*, Eskin Matbaası, İstanbul, 1970, s.22.

¹⁸ <http://www.iscehisar.bel.tr/sosyalyapi.htm>, (31.07.2006).

¹⁹ <http://www.iscehisar.gov.tr/ekonomikdurum.htm>, (31.07.2006).

²⁰ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.277.

1071 yılında Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Malazgirt Savaşında Bizanslıları yenmesiyle birlikte Anadolu'nun kapıları sonuna kadar Oğuz boylarına açılmıştır. Bunun sonucu olarak Türk boyları Anadolu'nun çeşitli bölgelerine dağıldılar ve oraları yurt edindiler.

Anadolu'nun Türklerin yerleşimine açılması sonucunda bazı Türk boylarına mensup kabilelerin bu bölgeye yerleştikleri sanılmaktadır. Döğer ve Alanlı bölgelerinin Oğuz Türkleri tarafından 1085 yıllarında iskân edildiği tahmin edilmektedir. Döğer ve Anıtkaya yerleşim bölgelerinde Germiyanogullarından kalan kervansarayların mevcut oluşu ilçenin bir yol kavşağı ve konaklama yeri olduğunun kuvvetli delilleridir.²¹

İhsaniye ilçe merkezi 1877-1878 Osmanlı- Rus harbinden sonra Rumeliden gelen göçmenlerle meskundur.²²

Yörede yaptığımız araştırmalarda ise; İhsaniye merkez, Susuzosmaniye, Cumalı, Orhanlı, Yiğitpınar ve Oğulbeyli köylerinin muhacir;

Bayramaliler, Demirli, Kuzviran, Eskieğmir, Kıyır köylerinin Yörük;

Sarıçaova ve Yenice köylerinin Çerkez;

Döğer'in Kayı boyundan gelen Türkmen;

Gazlıgöl'de Türkmenlerin yanında farklı etnik yapıların bulunduğunu;

Diğer yerleşim merkezlerinin ise Türkmen olduklarını tespit ettik.

İscehisar adı Karahan boyundan gelen Türklerin adıdır. Karahanlılar boyundan gelenlerde yöreye İscekareser adını vermişlerdir. Zamanla bu isim İscehisar'a dönmüştür.²³

İlçe genelinde Türk Kültürü ve aile yaşantısı hakimdir. İscehisar ilçesi merkez ve köylerinde alt kültür kimlikleriyle ilgili herhangi bir sorun yoktur. Halk etnik bakımdan bütünlük arz eder.

Muharrem Bayar, İscehisar'ın Köylerinin etnik kökenlerini aşağıdaki şekilde vermektedir:

Alanyurt Kasabası, Morcalı Türkmen; Bahçecik Köyü, Ahıska Türkleri;

Cevizli Köyü Yozgat'tan gelen Karakeçili Yörük,

Çalışlar ve Doğanlar Köyünün Aydın'dan gelen Karakeçili Yörük,

Çağatıl, Karakaya, Konarı ve Olukpınar Köylerinin Karakeçili Yörük,

Selimiye Köyü Ahıska Türkleri.²⁴

²¹ <http://www.afyon-bld.gov.tr/tr/Tab.aspx?TabID=57> (31.07.2006).

²² Geniş bilgi için bkz. *Afyon 1973 İl Yıllığı A1973Y*, Afyon Valiliği Yay., s.41.

²³ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.273.

İscehisar Kaymakamlığının hazırladığı eserde ise, Alanyurt'a Anadolu Selçuklularının son dönemlerinde, tahminen 1230 yıllarında Türk boyundan sülalelerin geldiği belirtilirken, Doğanlar Köyü'nün ilk sakinlerinin Selçuklular Dönemi'nde Horasan'dan gelen aileler olduğu ifade edilmektedir.

Çalışlar Köyünün temelini yaklaşık 300 yıl önce Afyonlu Mollaoğlu lakabında bir zat tarafından çiftlik kurulmak suretiyle atıldığı, Konarı Köyü halkının yaklaşık 200 yıl önce Gediz ovasından gelmiş yörükler olduğu, Selimiye Köyünü ise Ahıska Türklerinin kurduğu bildirilmektedir.

Ayrıca Çağatıl Köyünün kendilerine yörük denilen köy halkının Osmanlı İmparatorluğu'nu kuran yörük boyundan olduklarını söyledikleri bilgilerine yer verilmektedir.²⁵

İscehisar ve İhsaniye ilçelerine yerleşmiş cemaatleri Muharrem Bayar, şöyle sıralar:

<u>“Cemaatin Adı</u>	<u>Yerleşim Yeri</u>	<u>Bağlı Olduğu Topluluk</u>
Çalış, Çalışlar Döğer	Afyonkarahisar-İscehisar İhsaniye Kazası	Türkmen Yörükân Türkmen taifesindedir. ²⁶

²⁴ Muharrem BAYAR, *Mermerin Tarih Yazdığı Şehir İscehisar MTYŞİ*, İscehisar Belediyesi yay., Konya, 2003, s. 180-231.

²⁵ *Tarihi, Coğrafi, Ekonomik, Sosyal, Kültürel Yönleriyle İscehisar*, İscehisar Kaymakamlığı yay. s.68-77.

²⁶ BAYAR, *AİİOA*, s.185.

DİL İNCELEMESİ

I.SES BİLGİSİ

1. SESLER

1.1. ÜNLÜLER²⁷

1.1.1. ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ

İscehisar ve İhsaniye Ağzı'nda (bundan sonra **İİA**) sekiz ana ünlü (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) den başka şu ünlüler bulunmaktadır: á, à, ă, ā, û; è, ä, ē, ě; í, î, ĭ; į, ĵ; ð, ò, ò; ô, ù; ū, ũ, ŭ, ú; ů, ū, ù, ó, â, ã.

1.1.1.1. á ünlüsü: a-e arası bir ünlüdür.²⁸

ēskiden yılxı hālindē. dombáyaları yayılırmış. (I-1.9)

tā sāndıKlı ovasından sırtında bi kile būğdáy getirmiş buriyā. (I-1.105)

ondan sōñam bişirikenē, gızdırıgáne görcēğdiñiz sen_ónū. (I-4.15)

oradā āğacıñ bedenine sārımışla, bunā bi atás, hālā oxurum_ona, (I-5.56)

bān atatürküñ tálebesi_İM. (II-7.55)

şindi dedi, bu āmca buráyı tērtemiz dutmüş dedi. (II-11.131)

ateş inècek sizi yakacáK, (II-21.8)

sofra kōncáK, yemek yincek yāni mütlaKa. (II-23.154)

²⁷ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler", AKÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57; Mukim SAĞIR, "Anadolu Ağızlarında Ünlüler", TDAY (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

²⁸ krş. Tuncer GÜLENSOY; *Kütahya ve Yöresi Ağızları KYA*, TDK Yay., Ankara, 1988, s.19; BOZ, *Afyon Merkez Ağzı AMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon 2002, s.25.; Osman YILDIZ, *Isparta Merkez Ağzı IMA*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta, 2002, s.11; Eda ŞAHİN, *Bayat Merkez Ağzı BMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 1999, s.7; Talat DİNAR, Başmakçı ve Dazkırı Ağzı *BDA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyonkarahisar, 2006, s. 9.

1.1.1.2. à ünlüsü: a-ı arası bir ünlüdür.²⁹

hē bān de beceremeýcēsem heş yapmàýālım bu işi. (I-2.9)
 şarāPnalı bñndiriyō oràya şindi türkñasgeri diye. (II-11.62)
 bōyüklēř buràya oturūřduK dā bōyle anāřlāřdı. (II-12.21)
 kāndimize bere vürmicek gadār, āldīgımız parayı sıvàyıveriS hādi (II-15.43)
 garşımdan biri çıktı. yaptırmàyōm dedi. (II-16.23)
 yani bu çevrede tanımàyān bu iscehisār çevresinde tanımiyān yōKTu. (II-19.26)

1.1.1.3. ũ ünlüsü: a-u arası bir ünlü, u'ya kayarak yuvarlaklaşmış a ünlüsüdür.³⁰

soñā gāli bi bozūldu bu tarāfta bozuluncū dağıldı burlara (II-7.72)
 allāhıñızı gāybetmişsiñiz dedim, hiç ulmūSsà yarsını bāli gıza harcēñ. (II-15.39)

1.1.1.4. ā ünlüsü: kısalmış a ünlüsüdür.³¹

allāhētmesiñ mesefā bōyle yèrlèr vardūr. (I-1.56)
 müslümān gardaşlarımızā, kimsem yōx mu diyennerē, (I-2.92)
 çobannıK da var, efēndilik de var yā, çobānnıqlā efēndilik geçinmiyō ki. (I-5.9)
 görünüyō mu depe gārşıda. hē yōnān vāřıdı ōrda. (I-5.24)
 düşman şōrdā anamınan, bacımınan oynar, siz de bürd'ā. (I-5.79)
 kınamı gārđılāř tastā (II-15.92)
vallāhā yirmi sene oldu mu ērtuğrul, çoğ ōldü yā āz mı ōldü. (II-15.142)
 on üş at arabasıñān şindi bi tāne mi iki tāne mi araba olūr köyde (II-20.45)

1.1.1.5. è ünlüsü: e-i arası bir ünlü; daralmış e, yaygın söyleyişle kapalı e olarak bilinen bir ünlüdür.³² Ancak bu ünlüyü iki alt başlıkta incelemek gerekecek:

Eskiden beri devam edegelen ve ilk hecede görülen è

ēskiden gıtēllik yapannār bōyle bñr āhir gazaya gētti miydi (I-1.18)
 ekmek ēdērler, hamur ēdērler o şePidi ēdērler (I-4.26)
 bizim kına gēcesine bāşladīK mı evelā gālin gızı oTurdurūS. (II-18.10)

²⁹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.19; Güner GÜLSEVİN; *Uşak İli Ağızları UİA*, TDK Yay., Ankara, 2002, s.13; BOZ; *AMA*, s.26; YILDIZ; *IMA*, s.11; İbrahim ÖZKAN, Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri *SYAÖ*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001, s. 22.; ŞAHİN; *BMA*, s.7.; DİNAR; *BDA*, s. 9.

³⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.20, GÜLSEVİN; *UİA*, s.13, BOZ; *AMA*, s.26, DİNAR; *BDA*, s. 10.

³¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28, BOZ; *AMA*, s.26, YILDIZ; *IMA*, s.16, DİNAR; *BDA*, s. 10.

³² krş. Muharrem ERGİN; *Türk Dilbilgisi, TDB*, İstanbul, 1972, s.62, GÜLENSOY; *KYA*, s.21, GÜLSEVİN; *UİA*, s.13, BOZ; *AMA*, s.27, YILDIZ; *IMA*, s.12, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.22, DİNAR; *BDA*, s. 10.

bunnarā dur, durūn dèyennerē kulaK_asılmamış. (II-27.36)

İlk hecenin dışında ve diğer seslere bağlı olarak görülen è

İlk hecenin dışında daha çok daraltıcı y ünsüzünün etkisiyle görülür:

iki tenèke, dört tenèke kóyüne görē gaz verilēdi gāzyaġī. (I-1.165)

ekmeġimiz gapa āġzını gapātTıx, bişTī. mayā, patatès, mayā, paxmayā. (I-2.6)

tāmātəsi gıyıP gıyıP bi iki üç gün durduruyolār. (I-2.117)

işte yavu mēndèrese o zaman bu kôylü milleti āşıKTı. (II-27.55)

tekrār yola çıKàcaKlar tarláyā tōhum_ēkmeye gidècèkler, (II-28.36)

üş gişi dönūyo. o yētmış gişidèn yā. (II-28.171)

1.1.1.6. ä ünlüsü: açık e; normalden açık, yarı uzun yayvan bir e ünlüsüdür.³³

biri de yōlÇu yōlÇu zabāhTan_ävden getirmiş şofēr. (I-2.16)

bän bilmem, bän heş düġün ètmedim ki. (I-3.1)

kôylü gälir bôyle yapar gidēr_ekmeġini. (I-4.18)

yuxa hā tabi aynı. oñū atarix, ävirirler atārlar şura. (I-4.23)

burda bi üfürüyō, birisi geliyō. län hanı mēmet nērde län. (I-5.43)

al fadimēm suyā gädēr (I-6.27)

äksiden faKırıdı millet bônē şey yoġūdu, ileşberlik varıdı ileşberlik. (II-7.23)

yā yirmi doKuz hārfi bildiñ mi hāpsini öğrenirsiñ gāli. (II-7.62)

o arada ali èhsān sābis äsiriymiş ingilteredē. (II-9.11)

ismet inönü ördā çok savaştı Sāten äskişèhirdē. (II-9.41)

gaynananiñ äljini öpmēġè bāyramda güveyi gēlir. (II-15.9)

1.1.1.7. ë ünlüsü: kısalılmış e ünlüsüdür.³⁴

üş dēnē gāldı hemen. gālmadı gālī e güden_ōlmayınca insan ne olūr. (I-5.11)

bän bilmiyorum bēlki peK_ölē duydum ölē demişiz. (II-8.60)

akşām dıkayıP sabah açıyoduK o da köyün_ıçerisiñd'ē iki saatlıK, (II-13.10)

yani köyümüS, dāġlarımıS yeşillenir, yeşillendirmeyē çalışçaS. (II-13.25)

sırf_otuz beş denesi falan şeye gidiyor, ihsāniyeyē şeyē. (II-22.24)

³³ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.27, ŞAHİN; *BMA*, s.7, DİNAR; *BDA*, s. 11.

³⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28, BOZ; *AMA*, s.28, YILDIZ; *IMA*, s.17, DİNAR; *BDA*, s. 11.

1.1.1.8. í ünlüsü: ı-i arası bir ünlüdür.³⁵

istanbuldan bu nasılsa örda şeyinen añnaşyō kardiyānna (I-5.62)
 bayāTa uğramıyō, iscehisārīñ bi gīsmı, (II-7.44)
 örlärda biraz kōylēr işte elçaltında idāre çalıştırıyō, çalıştırıyō kōylülēri. (II-9.8)
 yā rabbi oKumuşçöldüm sürelerden hāsılçolan sevābı, (II-11.7)
 minel mağriP ilel meşriK, şark, garp içerisinde bulunan (II-11.18)
 inkılap devrinden, inkılap devrinde bi çēşme yapmaya istifātçettim. (II-16.22)
 memlekete hızmet, canım millete bunuñçüçün fedā şu gadārcıK. (II-16.131)
 mēmurçarKadaşlarıñ hāricında çēvreden geliP de dōğere yērleşen (II-23.15)

1.1.1.9. u ünlüsü: u-ı arası bir ünlüdür.³⁶

fırına hamırımı kim götürcek yāwrım, (I-2.3)
hamurumuzu yōğuruyolar, ondan sōñā geldi mi dōkēler, (I-4.5)
 ēmmē gayli o güne göre çavuş, emmē omçbaşı, (I-5.34)
 sōñā bñ ğawur bunnarī deñize gūymuş (II-12.15)
 pencerele evimiz yoğudu burda bizim. (II-20.4)
bunu bi gız çocuğū işeye biñdiriveriyō gemiye. (II-22.96)

1.1.1.10. ü ünlüsü: ü-i arası bir ünlü, ü'ye kayarak yuvarlaklaşmış i ünlüsüdür.

seyiT hasan-ı basrī olduğıçün seyyiT, seyyiTler sēydiler manasıña (II-8.6)
 bi denesi polüsiñ yāhu diyō bediüzzaman bürda diyō. (II-16.76)
 dört tānesini ünüvēste okuTduK, allahıñ çizninnen. (II-17.46)
 amān gelirse önüne nāsıçederiz filān. (II-20.116)
öbürisi gider bi obür dünyāya geri iñmiş aşıya, (II-20.127)
 bi dēñ deve potuğū doğuruyō, o bütün gavmiñ gārşısında. (II-21.15)
 bütün mağaralarıñ hēpsi nērde gōrdüysem bān simsiyāh. (II-21.24)

1.1.1.11. ı ünlüsü: kısalmış ı ünlüsüdür.³⁷

şunuñçucunu bükērdik, gıyısıñı şeyinen kendi gönüynen çit çitirdik. (I-1.85)
 yeni yāzı çıkınca, yeni yazıyı okuduK, (II-7.55)

³⁵ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.21, BOZ; *AMA*, s.28, YILDIZ; *IMA*, s.12, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.23, DİNAR; *BDA*, s. 11.

³⁶ krş. BOZ; *AMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.12.

³⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.28, YILDIZ; *IMA*, s.17, DİNAR; *BDA*, s.12.

şürdan dèyo topnan şeyi gāldī paçāvrasını bura āydīnnı gibi ölmüş (II-11.63)
 bұлgurunu, tārhanalarīnī hazırlar. İşde gışlıK. o şekilde devām. eder. (II-13.48)
 yāndaki taşlarī yuKārdan aşsağī bi tane dāş çektilē. (II-21.102)
 kerbā. ā gibi gızarı bônē şey gibi. (II-21.199)

1.1.1.12. ĩ ünlüsü: kısalmış i ünlüsüdür.³⁸

lān burada ōrenimiş. buriya yērleşelim demişler (I-1.11)
 yawrım kōvdēydik bürda ileşberidik. e sōña ācıK. āllah çocux verdi. (I-2.107)
 öldümlere dahā yaKın yā, bi kilometire gadā fiġān. (II-8.142)
 altındā çivi dökērimiş ġawur, ġawur. esirlerē. (II-12.11)
 yemeyini veriler, misāfirī aġīrlařlar. gönderirler. (II-23.117)
 bir dilim ekmēk yidireyim, bi bārdak çay. içireyin, (II-25.39)
vallahī yirmibeş araba çalı getirdi mi bilirim böyle şey. (II-28.132)

1.1.1.13. ō ünlüsü: kısalmış o ünlüsüdür.

ēvet. ōrdan geliyo bu dōġan dēdeden geliyō. (II-13.41)
 ona göre keyfini oynārdıK. oynamasāñ ekmeyō o. (II-20.66)
 memet hān vāKfi dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyō. (II-23.9)
 şürda var dēyō müsāfir nāsiP nerdeyse oraya gider yanī. (II-28.20)
 gömlēyi doKıcaKlar, ōndan sōrā bi gışın böyle bi şey. öldī. (II-28.101)

1.1.1.14. ò ünlüsü: o-u arası bir ünlüdür.³⁹

fiġān derkenē bizim şōrda bi ma. āllē dememiş. (I-1.17)
 bōylē bu zamanlādan az. evēlce gēldi köyüñ şō tarafıdan gēşti (II-7.69)
 hem yollōyō, bura tūrkiyeyē hārbē, hem dē dēyōr ki ilerī gitmē dēyō. (II-9.5)
yōnān sīlmiş süpūrmüş dēdemiñ. öküç. arabasını ālmış gitmiş (II-28.150)
 dēvletin başı egēr. ōstiKāmete dōġru deyilse ārKası da ôyledir (II-28.218)

1.1.1.15. ú ünlüsü: u-ü arası bir ünlüdür.⁴⁰

şúhedalarıñ ve gāzileriñ ve fúkarā-i sābirinleriñ cümlesiniñ (II-11.19)
 lān tā öte yaKa kurtyúrdú. tokaz gelip gelip götürüyōlā. (II-15.46)

³⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.28, YILDIZ; *IMA*, s.17, DİNAR; *BDA*, s.12.

³⁹ krş. BOZ; *AMA*, s.29, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.23, ŞAHİN; *BMA*, s.8, DİNAR; *BDA*, s.13.

⁴⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.22, BOZ; *AMA*, s.29, YILDIZ; *IMA*, s.12, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.23, ŞAHİN; *BMA*, s.8, DİNAR; *BDA*, s.13.

bi yölla da o múnāfıK kısmı ne dedi. usda böyücüsüñ dedi (II-16.81)
 yani bulgur pilavı, fasúlyē, nohüt, et, añadıñ mı bunnar yemeyimiz. (II-21.194)
 gôrdüler böle bî târihçi únvānına kavuştular. (II-23.269)
 tabi kızmàcaKTıK. o zamān gülüyöduK, gúzēldi. (II-27.30)

1.1.1.16. ù ünlüsü: ö-ü arası bir ünlüdür.⁴¹

būrda kimse gürmez deve güderik būrda diyelek buriya gēlmişler. (I-2.20)
 bız hamırı açarıS. bi dē südüñ datlıñıñı içine gatālā. (II-14.31)
güçügünü de sāndıKıya gôtTü öğretmenne, o da orda. (II-14.57)
 bi de bāKTım kī ārkasında mahgemē gürüyolār adamıñ. (II-16.72)
 āyni gelenek devāmı ediyō. bizim yürelerimiz öyleydi eveli. (II-18.5)
 yaparıS yāwrum bız dē. bız de üyle èderiS. (II-18.63)
 o hükümdār hattā bizı onuñ kabrini top yeri deriz. (II-21.38)

1.1.1.17. ũ ünlüsü: kısalmış u ünlüsüdür.⁴²

ayākkabı yoğüdü. fabriga yoğüdü. lāstik yoğüdü. (I-1.87)
 pusaraK geliyō, öte yanı ötlüğümüş, e tabi bu yanı yümsek, (II-11.711)
 hē biz ürüm emrinē bāzı girenner var memleketimizdē. (II-16.43)
 bān de nōbētçi çavuşüm. şindi çocuK ānKaraniñ şeyde yaşamış. (II-21.219)
 ha āKlından yani işte sorūnu olānna, çocuğü ölmıyanna guzüm. (II-25.9)
 yani o odalar bu şekilde hızmət verirdi yāwrüm. (II-28.18)

1.1.1.18. ũ ünlüsü: kısalmış ü ünlüsüdür.⁴³

gız böyüdüydü cāñım. hē on doxuz, on sekiz yaşındaydı gızı o zaman. (I-3.4)
öküzünen filān sürēr, gāldırī idāre olur gidēydi. (II-7.23)
 aynı tōhum gibi gāldı, yani böyümedi, ağacıñ kōlgesiñde, (II-15.136)
 kūrbanı eti kūrbanıñ dördüncü bāyram güñü bitēr. (II-23.150)
 hē nè diyoiñ yāwrum nelēr geçirdik ya, çoK şükür. (II-28.48)

1.1.1.19. ó ünlüsü: o-ö arası ünlü; yuvarlak, geniş ve yarı kalın bir ünlüdür.⁴⁴

⁴¹ krş. BOZ; *AMA*, s.29, DİNAR; *BDA*, s.13.

⁴² krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.22, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.30, YILDIZ; *IMA*, s.17, DİNAR; *BDA*, s.14.

⁴³ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.14.

⁴⁴ krş. BOZ; *AMA*, s.29.

şimdi bu kóyüñ guruluşu yozgattan gelme. (I-1.1)
 ondan sōña o gıtlıgıñ sebebinē hókúmet boşlandı. (I-1.110)
 gèttik şü kórōğlundan geçen bi yol var yā. (I-1.114)
 he yāwrım siz de górüñ. (I-2.112)
 urūsyā óbürī. asılı nē āslı inkārcı millēt, (II-16.95)
óylēydi, óylēydi, bēnim_oKlımıñ_oerdinden çoK sōñra óylēydi. (II-26.83)

1.1.1.20. ā ünlüsü: a-o arası bir ünlü, o'ya kayarak yuvarlaklaşmış a ünlüsüdür.⁴⁵

āndan soñracımınā daş deyēr, pulluk gırār (I-1.55)
tāmatēsi gıyıP gıyıP bi iki üç gün durduruyolār. (I-2.117)
 bızleri dē ānnarıñ şefāatına nāyil_oēt, şefaatlarından mahrum bırakma (II-11.5)
āndān sō dēvlet tarafındān mu_oācir komisyonu geliyo dā (II-26.44)

1.1.1.21. ā ünlüsü: nazal a ünlüsü; genizleşmiş bir a ünlüsüdür.⁴⁶

ba_oā şifā veren_oāsger bu āsger diyō. (II-24.69)
 burda dün bi denesi banā sörguyā çēkti. (II-24.108)

1. TABLO: ÜNLÜLER

	DÜZ						YUVARLAK			
	GENİŞ	YARI GENİŞ		YARI YUV.		D A R	N A Z A L	GENİŞ	YARI GENİŞ	DAR
		D Ü Z	Y U V.	G E N.	D A R					
KALIN	a	á	ú	â	ı	ı	ã	o	ò	u
YARIN KALIN	á					í		ó		ú
İNCE	e	è			ü	i		ö	ù	ü
YARI AÇIK	ä									

* Kısa ve uzun ünlüler tabloya dahil edilmemiştir.

1.1.2. UZUN ÜNLÜLER

İİA'nda uzun ünlüler, birincil ve ikincil uzun ünlüler olmak üzere iki ayrı başlık

⁴⁵ krş. BOZ; *AMA*, s.26.

⁴⁶ krş BOZ; *AMA*, s.26.

altında işlenecektir.

1.1.2.1. Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları ⁴⁷

Eski Türkçe'den beri varlığı bilinen birincil uzun ünlüler, tarihî ve çağdaş şivelerimizin bir kısmında varlığını devam ettirmekle beraber *Ölçünlü Türkiye Türkçesi*'nde (bundan sonra *ÖTT*) yoktur. Anadolu ağızları ise, söz konusu uzun ünlüleri sayılı örneklerde koruyor görünümündedir. *İİA*'nda birincil uzun ünlülerin görüldüğü bir ağızdır. *İİA*'nda birincil uzun ünlü olarak tespit ettiğimiz bazı örnekler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

2.TABLO UZUN ÜNLÜLER

<i>İİA</i>	ATAU Ü ⁴⁸	BAAÜ U ⁴⁹	EATA ÜÜ ⁵⁰	KYA ⁵¹	UİA ⁵²	AMA ⁵³	BDA
āç (I-4.31)	āç-					āc-	
āldırdıx (I-3.5)				āl-	āl-	āl-	āl-
āltın (II-15.175)	āltın	āltın				āltın	āltın
āltında (I-4.20)		ālt				ālt	
ārdına (I-4.67)	ārt					ārd	ārdında
ārtıK (II-23.109)	ārt-					ārtıK	
āTdı (II-16.114)		āt-	āt-				āT-
āyrı (II-17.21)				āyırd		āyrı	āyrı
āz (II-10.10)	āz					āz	
bāKtı (II-28.6)			bāk-			bāk-	
bāşlıK (II-18.2)			bāş			bāş	
bôrek (II-17.33)				bôreg	bôreg		bôrek
dāş (II-15.110)	tāş		dāş			dāş	
dēmeden (I-1.50)	tē-			dē-			dē-
elmā (II-24.32)						elmā	
gāldım (II-24.3)	gāl-				gāl-		gāl-
gēlse (II-23.153)					gēl-		gēl-
ōrdan (I-1.174)				ūrda	ōrdan	ōrda	ōrda
ōrgü (II-12.4)	ōr-					ōr-	
vār (I-2.112)	bār	vār	vār		vār	vār	vār
yāzdılār (II-8.132)	yāz-	yāz-				yāz-	
yārdımcı (I-5.66)	yār-					yār-	

⁴⁷ Zeynep KORKMAZ; "Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları" *EATAÜÜ, Türk Dili Üzerine Araştırmalar TDÜA*, Ankara, 1995, TDK Yay., C.1, s.443-458.; KORKMAZ; "Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları" *BAAÜÜ, TDÜA* TDK Yay., C.2, s.197-203, Talat TEKİN; *Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler ATAÜÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975, BOZ; *AMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁴⁸ TEKİN, *ATAÜÜ*, s. 249-27, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁴⁹ KORKMAZ, *BAAÜÜ*, s. 123-127, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁵⁰ KORKMAZ, *EATAÜÜ*, s. 448-456, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁵¹ GÜLENSOY; *KYA*, s. 26, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

1.1.2.2. İkiz Ünlüler:

İİA'nda ikiz ünlüler yoğun şekilde bulunmaktadır. Komşu ağızlardan *KYA*'da⁵⁴, *UİA*'da⁵⁵, *AMA*⁵⁶ ve *IMA*'da⁵⁷ sık görülen ikiz ünlülerin *İİA*'nda en çok rastlanan şekilleri şunlardır:

1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler⁵⁸

a₁a₂ : bura₁a₂ (I-5.26), ba₁a₂ (II-11.136)

1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler⁵⁹

⁵² GÜLSEVİN; *UİA*, s. 11, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁵³ BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁵⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 29-31.

⁵⁵ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 46-50.

⁵⁶ krş. BOZ; *AMA*, s.32.

⁵⁷ krş. YILDIZ; *IMA*, s.18.

⁵⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 29-30, BOZ; *AMA*, s.32, DİNAR; *BDA*, s.16.

⁵⁹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 29, BOZ; *AMA*, s.32, DİNAR; *BDA*, s.16.

maḷālelērde (I-1.33), odaḷā (II-28.104), ayaḷā (II-16.132), laḷābı (II-22.52), vallaḷā (II-15.179), sobaḷā (II-17.62), tekneḷē (II-17.6), muhārebeḷē (II-16.132), sevdiḷim (II-20.59), polisliḷinde (II-20.71), talebesiḷim (II-7.55), tavuḷūñ (II-20.54),

1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler⁶⁰

oraḷā (II-12.2), nēḷe (II-15.40), itāḷat (II-21.8), dāḷa (II-28.80)

1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları⁶¹

1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları

Ses olaylarına bağlı ünlü uzunlukları, yalnızca Türkçe asıllı kelimelerde değil, dilimize girmiş alıntı kelimelerde de görülebilmektedir. Bu tür ünlü uzunluklarını üç ayrı başlık altında işleyeceğiz:

1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler

meyva Sēbze diken yēyecek gadār dikiyō her şeyi. hē oluyō, (I-1.60) “dikiyor”
afyondā şeye dōldurmuşlarımış şōle, bizimḷesgēr de varıvēmış, (II-7.77) “şöyle”
giresun şehitleri demekden maKsāt hā onnā bi taKım (II-9.49) “onlar”
māsrafımı dēvlet çekiyo ēmme. bürdan gāzilik vēdile. (II-11.100) “verdiler”
ōlāñ evi pek havastā (II-15.93) “oğlan”

1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler

āslını dememiş. nērden geliP nereyē gıtdini. (I-1.18) “gittiğini”
ilerisini annatamīcan, içerim garıştı yine. (II-11.97) “anlatamayacağım”
verise hatip geçēr cumāyı başka hoca durār örda gıldırıdı. (II-20.155) “verir ise”
eveli yatlıyodu. eveli bu baKıçıla onnara baKıyōdu. (II-25.13) “bakıyor idi”
tātılā vā. eveli hōrşafḷolūdu. hinci üzüm goyūyolā, (II-25.23) “olur idi”
bīlmiyomōḷzman düşdübaK köyü geçiyōmuş. (II-26.18) “geçiyor imiş”
ilk girdim günū demişlēḷ bi dene haci emi geliyo. (II-27.79) “girdiğim”

1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler

her yanı mermi olsa nētcek. (II-11.86) “ne edecek”
bāni berātḷetti. oña cezā vērđi. (II-16.218) “beraāt”
bu şekilde bir tarım kırēđi kōperatifimiz vārdır. (II-23.196) “kooperatifimiz”

⁶⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 30, BOZ; *AMA*, s.32, DİNAR; *BDA*, s.16.

⁶¹ krş. BOZ; *AMA*, s.33, *AMA*, s.32, DİNAR; *BDA*, s.16.

amarikan ʁasgerleri bi yer ʁaltı fāliyeti yapārmiş. (II-27.34) “faaliyeti”
 dedim müsādeñiz vārsa bi de bān konuşayım dedim. (II-27.37) “müsaadeniz”
 yāni menfātūñ dıřında bişey bēklemeyiñ. (II-28.212) “menfaatın”
 yani size ne verildi māşıñız verildi (II-28.213) “maaşınız”

1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları ⁶²

Bu tür uzunluklar da hem Türkçe asıllı kelimelerde hem de dilimize girmiş alıntı kelimelerde görülebilmektedir. Bu uzunlukların süresi daha çok konuşan kişinin psikolojisine bağlıdır. ⁶³

ēsgi doKsan ʁüşTe gurāKlık deñizler meñizler çekilmiş, (I-5.3)
 gaçaKlā fiġān bī memleketine toplānsın, (II-9.19)
 işde tūrkiye geleninde de azaldığı için tabi köyümüzde dē işçilik, (II-13.26)
 bi dēñe deve potuğū doğuruyō, o bütün gavmiñ gārşısında. (II-21.15)
 vay buba bān o āsger bāna bu ēyliğı yaptı ki (II-24.60)
kōylü pişmān, düşünüyōr kara karā, (II-27.11)

1.1.3. Kısa Ünlüler

Telaffuz süreleri normalden daha kısa olan ünlülerdir. Türkçede diğer ünlülere göre biraz daha kısa olan “i” ünlüsünün yanında, ağızlarda sayıları az olmakla beraber diğer ünlülerin de kısa örnekleri vardır. **İİA**’ndaki örnekler :

ā: ondan sōña yāKdī, yīKdī. saKāryāyā gadār gitti. (II-22.70)
 ē: bāyrampınārlı ismail ʁağa varıdın. kara mēmet demiş bān ʁāfyona gidēcem. (II-28.86)
 i: ōrdan durukan ōm ʁbeş gün sōñra bubām iramētlik gēldi. bāni ōrdan çāldı. (II-18.70)
 i: yaliñız milletē bi sūkūnet verēm, gaçaKlā fiġān bī memleketine toplānsın, (II-9.18)
 ū: bān ʁizmiriñ ʁayvalı ūrumlarıñdanım demiş. (II-11.51)
 ū : kōyü kōmpile dāvet ʁedērsiñ. hērkesi dāvet ʁedērsiñ. (II-19.9)
 ō : memet hān vāKfi dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyō. (II-23.9)

1.2. ÜNSÜZLER

1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ

⁶² krş. BOZ; *AMA*, s.34, DİNAR; *BDA*, s.17.

⁶³ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, “Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu”, *İlmi Araştırmalar*, S. 14, İstanbul, 2002, s.29-36.

İİA'nda yazı dilimizdeki kullanılan 21 ünsüz (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z)den başka, şu ünsüzler bulunmaktadır: d', Ç, F, ğ, ğ, x, h, ', k, K, k, l, l, ñ, n, P, r, S, Ş, T, t, w, v, ý. Bu ünsüzler, çoğunlukla ortak dildeki temel ünsüzlerin kısmen değişmiş şekilleridir.

1.2.1.1. d' ünsüzü: yarı belirsiz t, ünsüzdür.

goyūn fēvkalād'ē vāridı fēvgalād'ē. hālā dā gālmadı, (I-5.10)

onuñ gelişini o gāzile bana annattılā. şind'i mūtemet_imiş. (II-11.117)

bi de dēyō iki paşa gēld'i bi cip gēldi dēyō. (II-16.165)

yani bu şekilde bir tarım kırēd'i kōperatifimiz vādır. (II-23.196)

biñ doKūz_otuS sekiz yılıñd'ā. biz ôylece zapdettiğimizi zaptettik. (II-26.42)

1.2.1.2. Ç ünsüzü : c-ç arası ünsüz; yarı ötümlü bir ç ünsüzdür.⁶⁴

bāhÇeciğiñ üs yāndan yol geçērdi bizim barajıñ olduğu yērden (I-1.99)

hamırı yoğürcek bi genÇ_adam İāzım bānā. (I-2.2)

hasan-ı basrī vā, türbelē o ārKadeşi bekÇisi şū bu, yanındakılar āyilesi vār, (II-7.11)

hēpsi berāber. yāni kāndi aralarında pāylaşırlar. āşÇı tutārlar, (II-23.105)

hēr yeri Pēstil gibi Çıban_ölmuş. bi gözleri gālmış, gözleri ışıldıyōmuş. (II-24.93)

1.2.1.3. F ünsüzü: f-v arası ünsüzdür⁶⁵

hatTa devlet asFalt masFalt yaptı. ayazinden başlıyō (II-8.131)

burlārda Furulan ō, ōn sekiS gişiyi toparladıyō oriyā, (II-11.89)

şepit yaparın, yuka yaparın, şēy mütFakTā. (II-17.1)

şindi ōnnar kākı. şindi pilāF, nōhut, hoşāf ondan soña bāmya, (II-18.8)

1.2.1.4. ğ ünsüzü: ön damak g'si; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen g ünsüzdür, alıntı kelimelerde kullanılır:⁶⁶

içimzēden bizim paşanıñ birisi dēyō ki, ulān deli ğawūr deyō. (II-9.34)

he buğdāyları. onu rūzğarda savurūdīK, (II-21.163)

ipēkyolu güzerğahındáyKan ōrda bunu dañā ōñce düymuşTum. (II-23.1)

⁶⁴ krş. BOZ; *AMA*, s.34, YILDIZ; *İMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.18.

⁶⁵ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.35, DİNAR; *BDA*, s.19.

⁶⁶ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s.18, BOZ; *AMA*, s.35, YILDIZ; *İMA*, s.29, DİNAR; *BDA*, s.19.

1.2.1.5. ğ ünsüzü: yarı belirsiz ğ ünsüzüdür.⁶⁷

at gapaġı, üs gapaġı. o dā kül_ālma şeyi, çekgeli (I-4.2)
geşliġim fevKalāde goyün gütTüm, çif sūrdüm. (I-5.7)
gız eşiġim gız gınān gutlu olsün (I-6.15)
o kırāl oranın böñe öydürmuş, topraġını āldırmış (II-21.45)
topraġından soñā, deveniñ köpüġü ākmış, gayā ölmüş. (II-24.43)
bize ētmeġi veren bu, şifāyı da verēn bu hēpsi. bu da onnan, ōrdan bölünme. (II-25.33)

1.2.1.6. h ünsüzü: yarı belirsiz h ünsüzüdür.⁶⁸

buriyā gēlmişlēr. kilciöġlü haci māhmut gelmiş. (I-1.12)
yā rabbi sēvgili peygamberimiziñ aşhplarınıñ, zevceleriniñ, (I-2.87)
bişeyi gālmadı. silahınız yoK., bıçaġınız yoK (II-11.50)
bi dīndar_ārKadaşdır. o ārKadaşımıS sabāhları āmin dēr. (II-23.128)
o gayāya şifā veriyō, cānāb-ı allah yürēk gayası diyelekten. (II-24.44)
ona mañāñā bülmicāz. ēl, el sōylensiñ dürsuñ, o ōrda yatıyō. (II-25.34)

1.2.1.7. x ünsüzü: hırıltılı h(a); sızıcı, ötümsüz bir arka damak ünsüzüdür.⁶⁹

çobannarıñ dombayları yayılırmış burlārda. he ēskiden yılxı hālindē (I-1.9)
iki yūze yaxın şimdi buriya bu kōyüñ otürması iki yūzē yaxın. (I-1.25)
hamırımızı yāzdıx. burda yāzdıx, hamırımızı, el hamırı āldı, (I-2.4)
etmeyē de paxmaya gatyōx de. patatēs garışdıryōx, içine atıyōx de hā. (I-4.1)
çobānnılıġ yaramāzlıx istiyō, efēndilik de istemiyo. (I-5.9)
ondan soña onnar dā gēşTı şimdi taxsıyñen gelip gidiyō, ax dēyō hāh. (I-6.4)
āxirzamān peygamberi muhammedi musTafādan başga peygamber çıkmayacāk (II-16.48)

1.2.1.8. ’ ünsüzü: hemze ya da kesme.⁷⁰

gur’ān-ı kerimi elden_ēlē dilden dile bize gada getiren müslüman_ālēmlerine, (I-2.93)
makinalı tūfeyiñ başınā. bi’ mesāfe uzādıyō. (II-10.9)
alā eşref-i nūr-i cemî’il enbiyāyı vel mürselin. (II-11.36)
başlıġ_alıyōz yā, āldımız başlıġı orāya sıvarıS. nē’yimiş ana (II-15.58)
āskiden burda çok mē’şürmuş. aşırı mē’şürdü. şimdi yapan yoK, (II-19.5)

⁶⁷ krş. BOZ; *AMA*, s.35, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.56, DİNAR; *BDA*, s.19.

⁶⁸ krş. BOZ; *AMA*, s.35, DİNAR; *BDA*, s.19.

⁶⁹ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s18, BOZ; *AMA*, s.35, YILDIZ; *IMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.20.

⁷⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 49, BOZ; *AMA*, s.36, DİNAR; *BDA*, s.20.

bi de boyaları da silinmemiş. dā' onuñ gabrini maketiñi oriyā köydürmüş (II-21.46)
he koyunū çobānımız va'. bān sığır çobanı. (II-27.97)

1.2.1.9. k ünsüzü: ön damak k'si ; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen k ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır.⁷¹

onnār da iki gardaş gēlmişler buriyā beḳār. iki gardaş gēlmişler. (I-1.20)

çocuxlara ārpa goydüydum gēttiydim, ne yaparix kāmīlēmmi demiş (I-1.104)

buradā girt birinci alay, alay istikām alayı gurūldu (I-4.21)

afyōnda bi yemek dükkanına geliyō. (I-4.65)

sāldırmayā başlayınca garadeñizden bi denēsi māhkūmimiş. (II-9.42)

yedi āsrıma gadār şey var. kağıdım vār dedi ō. (II-16.102)

anam rahmetgīl, babamgil buradā, ē ikāmahedērkenē, (II-22.51)

halbūsi biz korumasāydıK. imkānımı vā (II-26.65)

1.2.1.10. K ünsüzü: k-g ve k(a)-g(a) arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁷²

bān yoK saKlanmadım da gōmmedim de. (II-7.74)

oKumuşōldümüz sürelērden hāsılolan sevābı, (II-11.4)

iştē sāğlıKocağımız bi sāğlıKocağımı yāptırdıK. (II-13.3)

çocuKlār bōyle anārken gorKarlādı. (II-20.113)

sansār bi zamannar sansār çoK güzel pārä ēdiyordu derisi. (II-22.8)

1.2.1.11. k ünsüzü: yarı belirsiz k, ünsüzüdür.⁷³

māvzerleriñ gūndağında delik olūr bōylē. o, o düdük çalar (I-4.42)

guruduqtān sōña onnādan yapıyoS, guru denesini āyrı. (II-14.30)

her yēre bi cāmī yapılmak ossun gibicesine yasākētti bilmem. (II-20.157)

ē yemek yedikleri kaşık, o zamanıñ devrinde ağāç kaşıK. (II-28.23)

1.2.1.12. İ ünsüzü: ön damak l'si; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen İ ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır.⁷⁴

ēski senē meselā şimdī hicri senesī hicri. (I-1.26)

⁷¹ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.36, ŞAHİN; *BMA*, s.27, DİNAR; *BDA*, s.20.

⁷² krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. XIX, GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.36, YILDIZ; *İMA*, s.30, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.55, ŞAHİN; *BMA*, s.27, DİNAR; *BDA*, s.20.

⁷³ krş. BOZ; *AMA*, s.36, DİNAR; *BDA*, s.21.

⁷⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. xx, GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.37, YILDIZ; *İMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.21.

sen afyona git arkadaş fiġān yer seniñ olsun demiş. (II-8.66)
 bana kim inanır dedi. evvelā bān inanın dedi. (II-16.145)
ġakin ġorda tabi ġnsaniñ hēpsi başına geliyō (II-21.214)
 ġmre ġaKābını yūnus emreden aldı söyleniliyor. (II-23.40)
 sizē, anañıza babañızā çoluğñuñza çocuğñuzā heġāl lōKma yedirmenizi, (II-28.219)

1.2.1.13. ġ ünsüzü: yarı belirsiz ġ, ünsüzdür.⁷⁵

bunnar nasıġ ġolsa diyōr šu šeyde añnaštılār, depede añnaštılār. (I-4.41)
 atatürk okula gēġdi bizzat gōrdüm, okutTu bizi ġorda. afyonda afyonda. (II-7.64)
yāġñız bū galeniñ etrafında o zamāniñ bērindē gatır vesāira hayvanāt (II-21.48)
 kesē, kesē, kesē āġtmıš yılına gadā biz bunu tōkēttik. (II-26.58)
 milletiñ dġġi boğazına tıKġldı. acıK da milletiñ canı sıKġldı (II-27.59)

1.2.1.14. ñ ünsüzü: nazal g ünsüzü; genzel art damak g'sidir, bir çok Anadolu ağızlarında görülebilen bir ünsüzdür.⁷⁶

biricik gġz çıxārdım. dūñūr gēġdilēr, dūñūrçiyi bi govaladım. (I-3.2)
 davar güdērseñ ġolūr, gütmēSseñ ġolmāz. (I-5.12)
 hā sabañıñ šehērindē, sabañıñ dañā ġortalıK ġağār, ağārmadān bi emir veriyō. (II-9.28)
 koyūn, keçi ondan soñā sığır bunnārdan ġalır satārdı. (II-19.25)
 yeñi yeñi işdē, šš dene šzman çavuşumuz vār, dōrt tāne. (II-22.26)

1.2.1.15. ŋ ünsüzü: yarı belirsiz n, ünsüzdür.⁷⁷

āltı āy fiġān dūrdux. gāli gız böyüdüydš cāñım. (I-3.4)
 doKsān atlı selim ġabiniñ dediğine göre ōsmanlılar gēġmišlēr, (II-8.51)
 bšlgurunu, tārhanalarıñı hazırlar ġişde gġšlıK ġo šekilde devām ġeder. (II-13.48)
 onnarıñ ġişdē bilmēm yemeyini hazırlā, yemeyiñi. (II-17.63)
 düğün sahibiñē hayırlı ġlsun dērler. (II-23.120)
 tekrār yeri dönüyō ġ onuñ kārñıñı doyuruyolār onu še yapıyolar. (II-28.37)

1.2.1.16. P ünsüzü: p-b arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁷⁸

⁷⁵ krş. BOZ; *AMA*, s.37, šAHİN; *BMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.21.

⁷⁶ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.49-50, GÜLSEVİN; *UġA*; s.18, BOZ; *AMA*, s.37, YILDIZ; *IMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.21.

⁷⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.49-50, GÜLSEVİN; *UġA*, s.18, BOZ; *AMA*, s.37, YILDIZ; *IMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.22.

⁷⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. xx, GÜLSEVİN; *UġA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.38, YILDIZ; *IMA*, s.31, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.55, šAHİN; *BMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.22.

öndan soña şeytanöğlü haci yāKuP gēlmiş (I-1.12)
ekiP galdırdığı şeylerin öşür getirilēdi buriya. (II-7.50)
nāsiP olusā vālimiziñ de zāten bu senē söz vēdi (II-13.23)
 öyle öñüne geçiP dē eşgiyālık yapān yok bu kōydē. (II-16.200)
 gēce dedi ciPinnen gelēcēz dedi, burayi bulacağız dedi, seni (II-21.65)
 meseġā yūnus_oemrē, taPTuKTan mevlānayā gidērken (II-23.39)

1.2.1.17. r ünsüzü: yarı belirsiz r, ünsüzdür.⁷⁹

kaş para istiyōñ_oağā. baK hayvan pazārī. kaş para istiyōñ. (I-1.146)
 emirdağı dērleḡ daş bulamadım, (II-15.174)
 horasān yārdūr ērzurumuñ_oöte yāndan. (II-24.2)
 hē baña tezgāh kurmuşlar, orda gölüştüleḡ epey bi. (II-27.84)

1.2.1.18. S ünsüzü: s-z arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür.⁸⁰

gız ānnēsiz gelin_oōlmāS (I-6.13)
 bi zamān goyūn peydā ētTiK bi otuS sene filān bān goyun güttüm, (II-7.25)
 gūnāhlarını bān_oonnāriñ heç_oederin. tōvbe ederiS. (II-16.111)
 ramazan dolayisiylē sōyledim gibi kasabamıS tutucudur. (II-23.98)
 burda yaşatamayız nēdēn yaşatamayıS vesāit çoğ_oaldı. (II-28.43)

1.2.1.19. Ş ünsüzü: ç-ş arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür.

āyilesiniñ sādıcı vā, şindi iki garı birbirine sādiŞ filān diyōlā, (II-7.12)
 bir milyona da senet vērmiş adām, gız gaŞmıŞ. (II-15.31)
 üŞ gün yatār, allahıñ_oizniyenen ya hēş bi şēysi galmāz, (II-24.86)
 meseġā erēnkōy. onnār_oorhānnı desēñ hiŞbirini cevāp vermez. (II-26.12)

1.2.1.20. T ünsüzü: t-d arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁸¹

ē burlārda mal_ootlaTırKanā bi de bu yüzü āşmıŞlārmıŞ, (I-1.7)
 tabi hēr tarfta vārđır, adım adım burası şehitlēr diyāri. (II-8.5)
 bānim çocuK_oolmadı. yōK bunu evlāTlıK edindim bān. (II-18.30)
 işde çimēntosunu demirini gēttik. usTayi bekliyoruS. (II-22.38)

⁷⁹ krş. BOZ; *AMA*, s.37, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.56, ŞAHİN; *BMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.22.

⁸⁰ krş. BOZ; *AMA*, s.38, DİNAR; *BDA*, s.22.

⁸¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. xix, GÜLSEVİN; *UIA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.38, YILDIZ; *IMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.23.

kēndi söyüde tırmanıyō. asgerlērden sepeTistiyō. (II-24.31)

ölümnen burūñ burunā bōlē bi sefer, iki sefēr atlāTTım. (II-28.59)

1.2.1.21. t ünsüzü: yarı belirsiz t, ünsüzüdür.⁸²

serşemlētTi bāni, hāstalık serşemlettj. (II-16.182)

ēskişehiriñ hamidiye köyüne gōttük. (II-18.68)

altmış kilometre açılınca gelēn gidēn deyişti. (II-26.85)

bān yirmi ālți dedemotuS, bān dōrt yaşındāydım. (II-28.29)

1.2.1.22. w ünsüzü: çift dudak v'si; ötümlü, sızıcı ve çift dudakta boğumlanan bir ünsüzdür.⁸³

lān bu dediler yāwū türkiyeyi māhvetti, borşlandirdı. (I-1.124)

ulān deli ğawūr deyō. öññünde bi çete vā. vūr da geş deyō etēm bey. (II-9.34)

asgerdeyīn bān sıhiye çawışıyīn. selimiye gışlasından aşığıyā eratıyōn (II-16.222)

bu yāwrum bu. horasāndan gēlmiş bu adam bu yanna. (II-24.1)

1.2.1.23. v ünsüzü: yarı belirsiz v, ünsüzüdür.⁸⁴

cenāb-ı allah tarafından meseleā insannara o zaman güş gūuvet vermiş, (I-1.78)

ōrda gabilōlūr duvālarımız, (I-2.47)

yūmruş gadār. oxlavā bān getireyim, sen şunu aç. (I-4.32)

bāyramda güveyi gēlir, hani yavūklū ya, otumak yasaK, otumāzdı, (II-15.9)

mēvlānaya gidērken yonusemre İaKābī, emre lāKābını bürdanalıyor. (II-23.239)

1.2.1.24. y ünsüzü: yarı belirsiz y, ünsüzüdür.⁸⁵

onlarıñ hēpsi bōyle serpiştirilerek bence gēlmişlēr, (II-8.13)

kınayı gariyolār, bōylē eline, ayağıma kınāyı yaKārīS. (II-18.17)

bi zaman hērkes çalıştıydı sōñra belediyeliKōldu. (II-21.113)

karı goca yedi gün arāyla ölmüşler yāni. evet o āyileden (II-23.234)

çünkū vilāyet dışı kütāhyāyā çalıştı için etraf köylēr bilmiyō. (II-26.11)

⁸² krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. XIX, GÜLSEVİN; *UIA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.38, YILDIZ; *IMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.23.

⁸³ krş. BOZ; *AMA*, s.38, DİNAR; *BDA*, s.23.

⁸⁴ krş. BOZ; *AMA*, s.39, ŞAHİN; *BMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.23.

⁸⁵ krş. BOZ; *AMA*, s.39, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.57, DİNAR; *BDA*, s.24.

3. TABLO: ÜNSÜZLER

	SÜREKSİZ			SÜREKLİ						
	Ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	nazal	yanaklı	titrek	yarı ünlü
Dudak	b	p	P				m			
Diş-Dudak				v, w	f	F				
Diş	d	t	T	z	s	S	n			
Diş-Damak	c	ç	Ç	j	ş	Ş				
Ön Damak	g, ğ	k, k'	K	ğ	h			ı	r	y
Art Damak	g	k	K		h, x		ñ	l		
Gırtlak	,									

- Yarı belirsiz ünsüzler tabloya alınmamıştır.

2. SES DEĞİŞMELERİ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. Ünlü Uyumları

2.1.1.1. Damak Uyumu: *ÖTT*'nde çok ileri durumda olan kalınlık-incelik uyumu; Anadolu ağızlarında yörelere göre farklılık gösterebilmektedir. Hem *İİA* hem de komşu ağızlarda (*KYA, UİA, AMA, İMA*) söz konusu uyum ileri safhadadır. Ancak bu uyumun iki farklı yönünü belirtmekte fayda var:

2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

Kök ve tabanlarda uyum oldukça ileridir.

2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda

2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle:

Kalınlık:

ataşı	(I-1.95)(II-18.59)	vaKıt	(II-7.5)
azarbaycāndān	(II-9.26)	rabbım	(II-11.13)
habarımı	(II-15.165)	asıldır<(Ar.)asıl	(II-16.201)

mayana<(Ar.)mu'âyene (II-16.224)	vaKıdımı	(II-18.32)
gırāhmat (II-21.143)	alı<(Ar.)āli	(II-21.145)
garacaahmat (II-22.55)	hāricında	(II-23.184)

İncelik:

ille < (Ar.) illā (II-11.86)	kirede < (Ar.) kirā	(II-15.27)
birēz (II-22.82)	evelē	(II-28.84)
ezenine<(Ar.)ezān (II-28.131)	tereziyi	(II-28.212)

2.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle:

Kalınlık:

māmuru <(Ar.)me'mūr (II-16.101)

İncelik:

dene< (Far.) dāne (I-1.207)	dirēktör<(Fr.)traktör (I-1.53)
emīn <(Ar.)āmīn (II-11.16)	böyün (II-11.28)
gúdüretine<(Ar.)kudret (II-16.178)	sedē (II-16.219)
tebi<tabi'î(Ar.) (II-17.36)	bidēncik (II-24.48)

2.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme İle:

Kalınlık:

barabarıx (I-2.114)	barabar	(II-15.69)
---------------------	---------	------------

İncelik:

hökümetinē (II-16.184)	berebēr	(II-24. 65)
------------------------	---------	-------------

2.1.1.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:

i- fiili çekimleri

varımış (I-1.71)	yoğudun	(I-1.88)
vār_ıdı (I-1.89)	bahalıydı	(I-1.89)
alışgın_ıdın (I-1.94)	gavururlārdın	(I-1.200)
oğlüyduk (I-2.106)	çobanısa	(I-5.14)
hadımımış (I-6.25)	gocumāndım	(II-7.66)
dolduruyumuş (II-9.37)	nasılısa	(II-11.57)
oyudu (II-15.114)	yığadıK	(II-21.163)

olürsa	(II-21.208)	çoğudu	(II-21.252)
olürsaK	(II-22.37)	kadīnmiş	(II-23.56)
ormānmiş	(II-23.68)	çıKarımış	(II-24.52)

+i-ken+ (zarf-fiil)

oxurKan	(I-1.134)	oxurKanā	(I-1.135)
duruKan	(II-16.25)	gırārKan	(II-21.40)
varıkan	(II-22.64)	güzergāhındáyKan	(II-23.1)
yaptırıKān	(II-23.24)	yapılıyōKan	(II-28.59)
alīrKan	(II-28.84)	oturūKan	(II-28.133)

+ki+ (aitlik)

bürdaKı	(I-5.40)	ōrdakı	(I-5.66) (II-22.62)
yanındakılar	(II-7.11)	bunuñKunu	(II-14.46)
tarāfdaKı	(II-18.74)	baksakına	(II-20.132)
başındaki	(II-22.62)	karşındakını	(28.214)

ki (bağlaç)

diyo ku	(II-24.71)	diyō gü	(II-24.77)
---------	------------	---------	------------

ile(n) (bağlaç)

kānunla	(I-1.131)	dolayısıyla	(II-8.5)
sırāyla	(II-8.34)	burāyla	(II-11.103)
zamanla	(II-21.40)	suyuyla	(II-21.207)
dumannarla	(II-22.5)	konyayla	(II-23.6)
kapadoKyāyla	(II-23.60)	tatlīyla	(II-23.141)
orāyla	(II-27.92)	vagonlarla	(II-28.155)
damānnan	(I-1.35)	uçāğınan	(I-1.133)
fişgıynan	(I-2.6)	çocuğunnan	(I-2.16)
çalgīynan	(I-3.8)	malınan	(I-5.46)
bacīmnan	(I-5.51)	onnarınan.	(II-7.75)
mālcılığınan	(II-16.125)	tahtayınan	(II-19.6)
şartınnan	(II-19.30)	gārdaşılān	(II-20.35)
arabasınan	(II-20.45)	kupayınan	(II-22.11)

āğzınnan	(II-22.41)	omuzūynan	(II-23.168)
hanımīynan	(II-23.233)	maşatınān	(II-24.20)
yoğurdunna	(II-25.17)	hōrşafnan	(II-25.23)
ölümnan	(II-25.49)	parasınnan	(II-26.33)
tarīmnan	(II-26.48)	suyūynan	(II-26.52)
şaKāylan	(II-27.68)	sırāylan	(II-27.89)

2.1.1.1.2. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

ÖTT'nde kalınlık-incelik uyumunun var olduğu bazı kök ve tabanlarda, *İİA* itibarıyla uyumsuzluk görülebilir. Bunlar sınırlı sayıda kelimelerdir. Ancak ekleşme sırasında özellikle inceltici ünsüzler (c, ç, n, s, ş, y) komşuluğunda kalın sıradan kelimelerde uyum bozulabilmektedir. Bunun yanında birkaç ekin de çoğu kere ince ünlülü şekillerinin kullanılması uyumu bozmaktadır.⁸⁶

2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda:

Kalınlık:

alattirik	(I-1.43)	ismat	(II-9.14)
makinalı	(II-10.3)	mubārey	(II-10.5)
içun	(II-25.45)		

İncelik:

selevatlarımış	(II-7.5)	ārKdeşi	(II-7.11)
doğri	(II-8.52)	āyılmeyi	(II-15.26)
vetanı	(II-15.26)	haşgeşli	(II-14.28)
golēy	(II-15.161)	boyiyamadım	(II-15.162)
uğreştiğime	(II-15.180)	ehbābı	(II-16.8)
mühdarlîğıdı	(II-16.14)	İslah	(II-16.113)
dehā	(II-20.16)	atmışTe	(II-20.47)
hiyānētlik	(II-16.206)	mamūl	(II-20.149)
cēsusluK	(II-22.75)	zerrāf	(II-23.192)
haci	(II-27.75)	buğdey	(II-28.82)

⁸⁶ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 33, GÜLSEVİN; *UİA*, s.21, BOZ; *AMA*, s.48, YILDIZ; *İMA*, s.24, DİNAR; *BDA*, s.27.

yūsuf (II-28.172)

2.1.1.1.2.2. Eklerde: İİA’nda çoğu kere ince ünlülü kullanılarak kalın sıradan kelimelerde uyum bozan ekler şunlardır:

-ce(K)+ (gelecek zaman eki)

yoğürcek	(I-2.2)	yoğürcēm	(I-2.2)
gaçecek	(II-9.17)	sokulcēK	(II-11.38)
gālcēz	(II-11.66)	çıkıcek	(II-15.12)
satcek	(II-15.88)	sayıcek	(II-15.89)
alcem	(II-15.161)	galkacek	(II-20.149)
oturcēsîñ	(II-28.53)		

-me-/-ma- (fiilden fiil yapan ek)

gıynaşámēcek	(II-9.20)	ōlmeyō	(II-14.24)
dutmeyo	(II-14.24)	vürmicek	(II-15.42)
ayrılemeyon	(II-15.185)	dürmeyo	(II-22.20)
yatırmeyō	(II-20.148)	yātmiya	(II-24.23)
ālmiceksiñ	(II-24.82)		

+IAş- (isimden fiil yapan ek)

helâlleşirler (II-23.108)

+ile+

gaderiyle<(Ar.)kader	(II-8.46)	yārdımıyle	(II-11.39)
dolayısıyle	(II-8.30)		

-se+ (şart kipi eki)

dışındáyse (II-15.77)

+le- (isimden fiil yapan ek)

zayıflediğinden (II-8.146)

***+ki+ (aitlik eki)**

ōrdaki	(II-8.82)	ağzındaki	(II-16.111)
mağaralardaki	(II-21.22)	afyōndaki	(II-21.101)

yāndaki	(II-21.102)	yanındaki	(II-21.104)
tārladakini	(II-21.161)	karşındaki	(II-23.75)
demiryollarındaki	(II-23.88)	burdaki	(II-23.145)
yaşındaki	(II-23.153)		

***+gil+ (isimden isim yapan ek)**

ōglūgil	(I-1.35)	arpacioğlūgil	(I-4.82)
babamgilden	(II-8.32)	gaynatagil	(II-8.73)
mīstıgil	(II-21.143)	bubāmgil	(II-28.6)

***-yo+ (şimdiki zaman eki)**

gidiyolā	(I-1.158)	istiyo	(I-5.9)
geçinmiyōlā	(I-5.10)	geliyo	(I-5.44)
gönderiyō	(II-21.6)	temizliyōlā	(II-21.224)
değişmiyor	(II-23.35)	diyōm	(II-25.37)

* İşaretili ekler ÖTT’de de uyumu bozmaktadır.

Ancak sınırlı sayıda örnekte şimdiki zaman ekinin uyuma girdiği de görülmektedir.

çalışiyi	(I-1.156)	yapıyıs	(II-17.32)
ediyıs	(II-17.37)		

+yi+ (belirtme hali)

çaliyi	(I-1.115)	semāyi	(II-27.49)
parayi	(II-15.147)	kınayi	(II-18.21)
musayi	(II-20.35)	usTayi	(II-22.38)
dombáyıñ	(II-22.74)	vadiyi	(II-23.53)

i- fiili çekimleri:

daKacaKlarıdı	(II-11.137)	vurāydi	(II-16.226)
---------------	-------------	---------	-------------

Başka örnekler:

axşamleyin	(I-1.181)	sabāhleyin	(II-28.184)
belāli	(II-15.80)	gāwgali	(II-15.80)
dombayli	(II-20.76)		

2.1.1.2. Dudak Uyumu: Düzlük-yuvarlaklık uyumu **ÖTT**'ne göre ileri durumdadır. Bu uyum, özellikle **İİA** ile komşu ağızlar (**KYA, UIA, AMA**)⁸⁷ arasında paralellik gösterirken diğer Anadolu ağızlarında da benzer durumlar söz konusudur. **ÖTT**'inde düzlük-yuvarlık uyumunu bozan hem “çamur, hamur” gibi kelimeler hem de alıntı kelimeler **İİA**'nda uyuma girmiştir:

gabil	(I-2.47)	fasille	(I-2.117)
gabıĝı	(I-2.119)	hamır	(I-4.29)
barıt	(II-11.84)	ĝawır	(II-12.19)
dāvılcıyı	(II-15.65)	savişTırdıK	(II-15.141)
ĝāwırıyölā	(II-15.167)	ĝāwırmayı	(II-15.167)
savıştırıveriyō	(II-15.171)	tōKTura	(II-15.184)
veyāhit	(II-16.175)	çawışıyın	(II-16.222)
hamıraşı	(II-17.7)	fasillē	(II-17.20)
çapıdı	(II-20.87)		

Yukarıda verdiğimiz bazı örneklerin **ÖTT**'nde olduğu gibi uyumu bozan şekilleri, **İİA**'nda ikili şekil durumundadır:

ĝavuruñ	(II-10.11)	çavuşundan	(II-16.18)
veyahut	(II-28.45)	hamurdan	(II-28.112)

Bunun yanı sıra **İİA**'nda uyum bozukluğu gösteren kişiye özel Türkçe ve alıntı bazı örnekler de şunlardır:

2.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda

gamyōn	(I-1.158)	taburı	(I-5.28)
içün	(II-7.59)	doĝri	(II-8.52)
aĝistos	(II-8.96)	māhkūmları	(II-9.43)
yavuklısını	(II-15.13)	yüziĝi	(II-15.34)
bütün	(II-15.34)	okıyāydım	(II-19.71)
savuruğıK	(II-21.163)	hızur	(II-28.26)

2.1.1.2.2. Eklerde

azdur	(I-1.46)	eyidür	(I-1.46)
asılzādedür	(I-1.139)	çalışgandır	(I-1.183)

⁸⁷ krş. GÜLENSOY; **KYA**, s. 31, GÜLSEVİN; **UIA**, s.25, BOZ; **AMA**, s.46, DİNAR; **BDA**, s.31.

dāğdur	(I-2.49)	sāğdur	(I-2.50)
dūñūrçiyi	(I-3.2)	geçeceklerdür	(I-4.29)
vūrdılār	(I-5.58)	olduğı	(II-8.6)
bulunmış	(II-8.17)	gurmiřlār	(II-8.52)
öpicek	(II-15.10)	yoğudı	(II-15.67)
onı	(II-15.75)	günini	(II-15.156)
boyiyamadım	(II-15.162)	óbürı	(II-16.95)
ödiyecek	(II-19.32)	kesiyolar	(II-22.92)
öldı	(II-28.101)	dokumişlar	(II-28.102)

2.1.2 Ünlü Türemeleri: ⁸⁸

2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi: Daha çok “l, r, s, ř” ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde, ön seste hiçbir organik bağı olmayan düz-dar ünlülerin türemesi olayıdır. Bu olay, bir çok Anadolu ağzında olduğu gibi hem *İİA*’nda hem de komşu ağızlarda (*KYA*, *UİA*, *AMA*, *IMA*) yaygın bir eğilimdir: ⁸⁹

I- ünsüzü önünde türeme:

İlāzım (II-16.185)

r- ünsüzü önünde türeme:

iramētlik	(I-1.73) (II-18.70)	ürüştü	(I-1.128)
urūhlarına	(I-2.88)	iresim	(I-2.99)
irahātça	(I-2.111)(II-16.173)	ileşberlik <(Far.)rençber	(I-4.8)
ūrāsında	(II-7.16)	ürum	(II-11.51)
ıramazānda	(II-17.30)	ireis	(II-24.47)
ürüsyaya	(II-28.204)		

ř- ünsüzü önünde türeme:

işey (II-9.8) işindi (II-21.85)

b- ünsüzü önünde türeme:

ebile (I-4.32)

⁸⁸ Sadettin ÖZÇELİK “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” Türk Dili, *TD*, S. 634, Ankara, 2004, s.550-562.; ÖZÇELİK “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları” *TFKGSO, TD*, S. 612, Ankara, 2002, s.1033-1041.

⁸⁹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 43, GÜLSEVİN; *UİA*, s.26, BOZ; *AMA*, s.47, YILDIZ; *IMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.32.

2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi: İç seste, kelimeyle hiçbir organik bağı olmayan düz-dar ünlülerin türemesi olayıdır.⁹⁰

bisimillahirahmānirahim (I-2.11)	metire	(I-5.84)
hazireti (II-11.7)	āğālaşan	(II-12.8)
litire (II-13.16)	şeyilerimiS	(II-13.39)
hökümeder (II-16.97)	nusuret	(II-16.123)
güdüretine (II-16.178)	koturati	(II-16.188)
kōmpile (II-19.9)	tırabızona	(II-19.19)
filimini (II-21.31)	gonturol	(II-21.42)
bolavadinni (II-21.54)	tōrizim	(II-21.85)
kilometire (II-23.18)	turizim	(II-23.59)
sekiseni (II-23.148)	kasastıro	(II-26.55)
londuradada (II-27.61)	pāngonotları	(II-28.161)
alamān (II-28.191)		

2.1.2.3. Son Seste Ünlü Türemesi: Son seste bir ünlünün türemesidir.

hemi (I-1.220)

2.1.3. Ünlü Düşmesi: *İİA*'nda daha çok iç seste düz-dar ünlüler düşebilmektedir. Ön seste ve son seste düşmeler yaygın değildir.

2.1.3.1 Ön Seste Ünlü Düşmesi: Metinlerimizde iki örneğine rastladık.

*bunuñ_çin⁹¹ (II-27.51) vārdın<var+idi⁹² (I-1.206)

*Bu örnekte düşme, ulanmaya bağlı olmuştur.

2.1.3.2. İç Seste Ünlü Düşmesi: Bu olay hem tabanlarda hem de ekleşme sonucu vurgusuz orta hecede genellikle düz-dar ünlülerin düşmesi şekliyle görülmektedir.⁹³

-ø- < -e- / -a-

⁹⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 44, GÜLSEVİN; *UİA*, s.27, BOZ; *AMA*, s.47, YILDIZ; *İMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.33.

⁹¹ krş. ÖZKAN; *SYAÖ*, s. 48, DİNAR; *BDA*, s.34.

⁹² bkz. Bu konuda Zeynep KORKMAZ “hastaydın (hasta idi yerine) hastaydına gibi şekillerden kısalmış şekiller” görüşünü bildirir. *Türk Gramerinin Sorunları II TGS II* (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999,s.381. Sandıklı ve Başmakçı ve Dazkırı Ağzı’nda da görülen bu özellik için : “Bölgemizde, görülen geçmiş zaman ekinin 3. teklik şahsında “-di” ekinin sonunda bir n sesinin türediği görülmektedir” görüşü bildirilmiştir.bkz. ÖZKAN; *SYAÖ*, s.87, *BDA*, s.35.

⁹³ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 41, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 28, BOZ; *AMA*, s.48, YILDIZ; *İMA*, s.27, DİNAR; *BDA*, s.34.

burda	(I-1.31)	şurda	(I-1.171)
yoğürcek	(I-2.2)	orda	(I-2.118)
ceyrāncıya	(II-16.60)	çelbi	(II-20.113)
gāsTeleri	(II-23.265)	*özman	(II-26.3)
arbası	(II-28.61)		

*Bu örnekte düşme, ulanmaya bağlı olmuştur.

-ø- <-ı- / -i-

kesērsē	(I-1.139)	dışārda	(I-4.3)
daKKa	(II-7.19)	bursāyken	(II-8.1)
ılcaKların	(II-8.98)	sırāynan	(II-13.5)
gaynataniñ	(II-15.8)	şeynnen	(II-15.120)
ünüvēste	(II-17.46)	yuKārdan	(II-20.112)
haKKaten	(II-21.58)	içerde	(II-21.121)
ētle	(II-25.18)	ismini	(II-26.3)
kīsmı	(II-26.24)	āğzına	(II-27.20)
kırılverince	(II-28.72)	kārnı	(II-28.128)
yuKārsı	(II-28.217)	āKlıma	(II-28.33)
ayāKKaplarımız	(II-28.99)		

-ø- <-u- / -ü-

kóröğlundan	(I-1.114)	gōyver	(I-5.50)
gōynundan	(I-6.41)	yumurrūS	(II-17.24)
rūhumza	(II-23.132)	būrnu	(II-27.61)

2.1.3.3. Son Seste Ünlü Düşmesi: Kök ve tabanlardan ziyade eklerde daha çok görülen bir ses olayıdır.

ney < neyi	(I-1.139)	gīy < kıyı	(I-1.53)
------------	-----------	------------	----------

2.1.4. Yuvarlaklaşma: Bazı dudak ünsüzleri komşuluğundaki düz ünlüler, söz konusu ünsüzler etkisiyle yuvarlaklaşırlar.⁹⁴

İİA'nda, *ÖTT*'nde damak uyumunu bozan yuvarlak ünlülü örneklerin düz ünlülü olarak kullanıldığını yukarıda görmüştük. (bkz. 2.1.1.2.)

⁹⁴ bkz.KORKMAZ; *Gramer Terimleri Sözlüğü GTS*, TDK Yay., Ankara, 1992, s. 174 (Korkmaz, bu terimi **yuvarlaklaşma** olarak vermiştir, aynı kavram için **dudaklılaşma** terimi de yaygın olarak kullanılmaktadır.)

Yuvarlaklaşma örnekleri:⁹⁵

bubam	(II-7.36)	dömluPunār	(II-9.32)
büşürüp	(II-14.3)	müsāfir	(II-16.77)
comaāt<(Ar.)cemā ‘at	(II-22.39)	cövher	(II-24.42)
komunüsliK	(II-26.21)	karapunārdan	(II-28.162)
suvārdın	(II-28.176)		

2.1.5. Geçişme: Çoğu kere bir arada kullanılan, biri son seste diğeri de ön seste ünlü barındıran iki kelimenin ünlülerinin kaynaşarak tek kelime haline gelmesidir.⁹⁶ Bu olay daha çok “et-, eyle-, ol-” yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiillerde görülür. Bu birleşik kelimelerden kalıplaşmış olanları bitişik yazılırken diğeri ulama “۞” işareti ile ayrı yazılmışlardır:

şura <şu+ara	(I-5.86)	bura < bu+ara	(II-7.2)
nēdem<ne+et-	(II-14.2)	pıracaşī<pırasa+aş	(II-15.114)
tatlaş <tatlı+aş	(II-15.117)	etTidim<etti+idim	(II-15.134)
ekTidim<ekti+idim	(II-15.138)	izninen<izni+ilen	(II-16.45)
alacaş<alaca+aş	(II-18.7)	del۞aliniñ<deli+ali	(II-21.143)
oriya < o+ara	(II-21.188)	sēvdiği۞çün<sevdiği+için	(II-24.41)
cumārtesi<cuma+ertesi	(II-25.20)	olduğu۞çin<olduğu+için	(II-26.10)

2.1.6. İncelme: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki kalın sıradan ünlülerin ince sıraya geçmesi olayıdır.⁹⁷ *İİA*'ndaki ünlü incelmelerini **Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar** bahsinde genişçe işlemiştik. (bkz. 2.1.1.1.2.) Burada ise; kalın ünlülü iken bir nevi sıra değiştirerek ince ünlülü hale gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilecektir. Bu örneklerin bir kısmı ikili şekle sahiptir:

emmē <amma	(I-1.21)	dēnē<(Far.)dāne	(I-2.107)
úyúr<uyu-	(II-7.14)	hūdūdünü<(Ar.)hudūt	(II-16.187)

⁹⁵ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 29, BOZ; *AMA*, s.49, DİNAR; *BDA*, s.36.

⁹⁶ bkz. Osman Nedim TUNA; Türk Dilbilgisi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları) *TDB*, Malatya, 1986, s.43; KORKMAZ; *GTS*, s. 160 (Korkmaz bu terimi **ünlü kaynaşması** olarak vermiştir.)

⁹⁷ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 87, BOZ; *AMA*, s.50 , DİNAR; *BDA*, s.37.

2.1.7. Kalınlaşma: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki ince sıradan ünlülerin kalın sıraya geçmesi olayıdır.⁹⁸ Yukarıda işlediğimiz incelmeye olayında olduğu gibi, burada ince ünlülü iken bir nevi sıra değiştirilerek kalın ünlülü hale gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilecektir.

havastâ (II-15.93)

2.1.8. Daralma: Çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğundaki geniş ünlülerin yerlerini dar ünlülere bırakmasıdır.⁹⁹

2.1.8.1. İlk Hecede Daralma: Eski Türkçe’de (bundan sonra *ET*), kapalı e olarak kabul edilen ancak Eski Anadolu Türkçesi (bundan sonra *EAT*) metinlerinde varlığını bilmemize rağmen imlâ olarak tespit edemediğimiz söz konusu ünlünün *İİA*’nda yerini i’ye bırakmasıdır.¹⁰⁰ Bu olay hem komşu ağızlarda (*KYA*, *UİA* ve *AMA*) hem de diğer Anadolu ağızlarında sıkça görülür.¹⁰¹

i < e

idelim	(I-1.127)	itcēñ	(I-1.146)
gicede	(I-1.211)	diyennerē	(I-2.92)(II-22.125)
yimek	(II-8.85)	yire	(II-20.115)

è < e

èkserī	(I-1.81)	èrkek	(II-19.17)
dèmek	(II-20.36)	èt	(II-24.34)
gèce	(II-25.6)	yèmeklerimiz	(II-25.16)

ü < ö

üle	(II-18.66)	büle	(II-17.12)
-----	------------	------	------------

ò < o

sòfra	(II-23.138)	gòydüm	(II-25.41)
-------	-------------	--------	------------

u < o

ulmũSsà	(II-15.39)	gũymuş	(II-12.15)
sufrāyā	(II-15.117)		

2.1.8.2. İç Seste Daralma:

⁹⁸ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 95, BOZ; *AMA*, s.50, DİNAR; *BDA*, s.37.

⁹⁹ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.159. (Korkmaz, bu terimi **ünlü daralması** olarak vermiştir.)

¹⁰⁰ Geniş bilgi için bkz. Gürer GÜLSEVİN, Erdoğan BOZ; *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, s.96.

¹⁰¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 37, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 30, BOZ; *AMA*, s.50, DİNAR; *BDA*, s.38.

Bu ilk hecede kapalı e'ye mahsus ünlü daralması dışında, kelime içinde çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğunda daralmalar da vardır. Bu daralmalar hem *SST*'nde hem de diğer Anadolu ağızlarında oldukça sık görülmektedir.

à < a

onnā_āñ	(II-9.32)	damacàya	(II-14.19)
sıvâyıveriS	(II-15.43)	oràya	(II-24.6)
ōrhanníyà	(II-26.6)		

ı, i < a

yāyliya	(I-1.6)	buriyā	(I-1.28)
doliyā	(I-1.92)	yapmıyā	(I-1.211)
oriyā	(I-3.4)	şuriya	(I-4.26)
gaçmıya	(I-5.38)	mayışını	(II-7.53)
bulunamıyān	(II-8.16)	gīynaşámıcak	(II-9.20)
başlıcağí	(II-11.37)	patladıcāK	(II-11.83)
alcık	(II-15.86)	sayıcek	(II-15.89)
āğlıyā	(II-15.102)	candırmayınen	(II-16.26)
çıkıcān	(II-20.133)	odiya	(II-23.137)
yāpmıyo	(II-23.254)	yātmiya	(II-24.23)
ālmiceksin	(II-24.82)	būlmicáz	(II-25.34)
oriya	(II-28.111)		

i, i < e

gelīncik<gelince	(I-1.77)	ödiyemēzdi	(I-1.112)
düşmiyeceğini	(I-1.126)	vērmicēnī	(I-1.144)
emicek	(I-1.174)	mediniyē	(I-2.33)
memiye	(II-11.84)	hipisi	(II-15.7)
inci < ince	(II-15.128)	herkış	(II-16.180)
işlicekler	(II-28.100)		

è < e

mendères	(I-1.133)	memlekèti	(II-20.2)
----------	-----------	-----------	-----------

u < o

deyūmuş	(II-15.52)	dokdura	(II-24.4)
---------	------------	---------	-----------

ò < o

motòru (I-1.56)

i < u

hamır (I-4.29)

ù < ö

gürmez < gör- (I-2.20)

yùrelerimiz < yöre (II-18.5)

ùyle < öyle (II-18.63)

bùrek < börek (II-20.93)

2.1.8.3. Son Seste Daralma: Belirli bir sebebe bağlanamayan ve sınırlı sayıda örnekleri bulunan bir daralmadır:

à < a

ulmûSsà (II-15.39)

halkà (II-16.24)

yatîrà (II-23.270)

2.1.9. Genişleme: İç veya son sesteki dar ünlülerin çeşitli sebeplerle genişlemesidir.¹⁰²

a, ā < i

hana<hani<hani (II-24.35)

sahābı < sahip (I-3.7)

e < i

eyice (I-5.31)

hēşbiri (II-15.103)

şehir (II-20.23)

sehribāSsîñ<sihir (II-21.16)

ō, o < ū, u

yonāndan (II-20.49)

goyu < kuyu (I-5.32)

ö < ü

döñür (II-14.42)

hökümdār (II-16.63)

hökümetinē (II-16.184)

tökēttik (II-26.59)

ò < u

yònan (I-5.21)

gòvvetli (II-20.99)

mòcize (II-21.12)

tòrizim (II-21.85)

dòmluPunār (II-22.95)

yònus (II-23.202)

2.1.10. Düzleşme: Çeşitli fonetik sebeplere bağlı olarak yuvarlak ünlülerin, yerlerini düz ünlülere bırakmasıdır.¹⁰³ **İİA**'nda birkaç örneği tespit edilmiştir:

i < u

¹⁰² bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 160. (Korkmaz, bu terimi **ünlü genişlemesi** olarak vermiştir.)

¹⁰³ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 160. (Korkmaz, bu terimi **ünlü düzleşmesi** olarak vermiştir.)

gabıġı	(I-2.119)	taburı	(I-5.28)
olduġı	(II-8.5)	bulunmuş	(II-8.17)
aġistos	(II-8.96)	barıt	(II-11.84)
ērtuġrıl	(II-15.143)	hamır	(II-14.31)
okıyāydın	(II-18.71)		
i < u			
gabil	(I-2.47)	fasille	(I-2.117) (II-17.6)
doġrı	(II-8.52)	anadoliya	(II-8.64)
ı < u			
yavrım	(I-2.3)	onı	(II-21.181)
oldı	(II-28.72)	tavıK	(II-21.211)
yāKıP	(I-1.12)	çamır	(II-8.61)
a < o			
gāybaluyō	(I-5.69)	haşafınan	(II-14.9)
prafösör	(II-23.210)	prapugādadān	(II-27.81)
ā < o			
āndan	(I-1.72) (II-26.44)	tāmatēsi	(I-2.117)
ānariñ	(II-11.5)		
e < ö			
şöfer	(I-2.16)		

2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısalması

İİA'nda alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin korunması veya normal süreli ünlü olarak telaffuz edilmesi, birkaç örnek dışında *ÖTT* ile paralellik göstermektedir. Normal süreli ünlü olarak telaffuz edilen örneklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

arāzi	(I-1.10)	aleyhisselamiñ	(I-2.83)
vallahā	(I-4.28)	zaman	(I-4.77)
bazār	(II-7.64)	muhiTte	(II-8.102)
gıyaPlarında	(II-8.108)	zaten	(II-8.129)
aleni	(II-8.148)	denesı	(II-9.42)
taKsiratları	(II-11.32)	adettir	(II-15.13)
ayit	(II-15.28)	barabar	(II-15.120)

cahilin	(II-16.18)	rasülallah	(II-16.110)
ıslah	(II-16.113)	şehitleriñ	(II-16.118)
nam	(II-16.221)	bilakis	(II-20.81)
davet	(II-20.108)	camız	(II-21.130)
mesela	(II-22.25)	ezanı	(II-23.89)
nüfus	(II-23.167)	ziyaret	(II-28.120)
tereziyi	(II-28.212)		

2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.2.1. Ötümlüleşme: Ötümsüz ünsüzlerin yerlerini ötümlü karşılıklarına bırakmasıdır.¹⁰⁴ Ötümlüleşme, hem *ÖTT*'nde hem de bütün Anadolu ağızlarında çok yaygın olarak görülen bir değişmedir. Bu değişmelerin bir kısmı yarı ötümlüleşmelerdir.

Ötümlüleşmeyi üç başlık altında işleyeceğiz:

2.2.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme:

#g < #k

ET'deki #k'lerin Oğuz lehçelerinde #g'ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir. *ÖTT*'nde de gördüğümüz bu değişme Anadolu ağızlarının bir kısmında oldukça ileri durumdadır. Komşu ağızlar (*KYA*, *UİA*, *AMA*) da söz konusu değişme için güzel bir örnek teşkil etmektedir.¹⁰⁵

İİA'nda ise *ÖTT* ile bir paralellik söz konusudur.

gelme	(I-1.1)	gēlmişlēr	(I-1.11)
girdini	(I-1.18)	gētti miydī	(I-1.18)
geşgin	(I-1.25)	geçici	(I-1.36)
gerilemesinden	(I-1.41)	gelirli	(I-1.41)
gīt	(I-1.42)	gömüye	(I-1.51)
geçim	(I-1.59)	geçērkene	(I-1.73)
geşTim	(I-2.61)	getirmiş	(I-2.82)
geşmişlerimize	(I-2.95)	görseñ	(I-2.112)
geri	(I-3.2)	gülēr	(I-3.7)
geçirmiş	(I-4.6)	geşliğim	(I-4.7)

¹⁰⁴bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.151. (Korkmaz, bu terimi **tonlulaşma** olarak vermiştir.); TUNA; *TDB*, s. 27-28.

¹⁰⁵ bkz. GÜLENSOY; *KYA*, s.53, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 36, BOZ; *AMA*, s.55, YILDIZ; *İMA*, s.37, DİNAR; *BDA*, s.43.

göç	(I-5.4)	gece	(II-7.13)
geydirmiş	(II-11.93)	gezēdi	(II-11.101)
gösterin	(II-11.107)	götürüyolā	(II-11.113)
gôrmedim	(II-12.7)	gezinirmiş	(II-12.11)
göceyi	(II-14.5)	gündüzlü	(II-25.4)
güveyi	(II-15.9)	gücenirler	(II-15.12)
gircin	(II-16.6)	günnüyē	(II-17.57)
gelirimiz	(II-17.58)	gücüm	(II-17.71)
gelinim	(II-18.32)	gün	(II-18.57)
genēlde	(II-19.8)	gerçi	(II-19.17)
gerçekten	(II-19.22)	gizlēnmişlē	(II-20.3)
göre	(II-20.25)	göçbeleri	(II-20.34)
güdün	(II-20.37)	gözünü	(II-20.59)
göletlēde	(II-20.63)	gelenek	(II-21.94)
görenekleri	(II-21.94)	göKhamñ	(II-21.142)
gibi	(II-21.188)	götcebinden	(II-27.68)
güzel	(II-22.8)	gönderdiler	(II-22.79)
göl	(II-23.52)	geniş	(II-23.58)
geyikler	(II-23.73)	gözleri	(II-23.138)
genç	(II-23.155)	göbek	(II-24.46)
görëvim	(II-24.77)	gizli	(II-24.99)

ÖTT'nde ötümlüleşmeyip #k'li kalan kelimelerden birkaçı, **İİA**'nda hem ötümsüz hem de ötümlü şekilde kullanılmaktadır:¹⁰⁶

güççüyüm	(II-14.38)	geçi	(II-21.206)
gişi	(II-28.126)		

#g(a) < #k(a) (Listeye alıntı kelimeler de dahil edilmiştir):

gadar	(I-1.10)	gardeş	(I-1.19)
gorucu	(I-1.38) (II-24.21)	gaynakları mı	(I-1.59)
gale	(I-1.71)	gıyısındā	(I-1.73)
gayalārdır	(I-1.95)	gıtlıx	(I-1.110)
gadimi	(I-1.135)	gāhve	(I-1.196)

¹⁰⁶ krş. GÜLSEVİN; **UİA**, s.40, BOZ; **AMA**, s.56, DİNAR; **BDA**, s.44.

gāynadırlardıñ(I-1.204)	gabil	(I-2.47)
gaşı (I-2.48)	goştüm	(I-2.63)
garanī (I-2.89)	gīnā	(I-3.7)
guraKlık (I-5.2)	gawim	(I-5.4)
goyūn (I-5.7)	gumandanı	(I-5.28)
gutlu (I-6.10)	gīnān	(I-6.15)
guduz (II-7.3)	garı	(II-7.12)
gāğnı (II-7.51)	ganaātım	(II-8.29)
gonār (II-8.48)	gavanōzda	(II-8.111)
gocatepe (II-9.24)	gūl	(II-11.15)
gamaları (II-11.81)	gāzmayınan	(II-11.90)
ganalizasyon (II-13.19)	gırsal	(II-13.22)
gatıyon (II-14.5)	gumrulā	(II-14.14)
guşlā (II-14.14)	gūrtarıyon	(II-14.15)
gırıyoS (II-14.29)	goduK	(II-14.44)
gaynataniñ (II-15.8)	galın	(II-15.128)
golēy (II-15.161)	garık	(II-15.162)
gātıKlı (II-15.163)	galbura	(II-15.176)
gasabā (II-16.10)	gōynuna	(II-16.60)
gılıyor (II-16.146)	gonāKlık	(II-16.151)
garavanacı (II-16.164)	gurbana	(II-16.189)
gār (II-17.5)	gatmer	(II-17.8)
gış (II-17.19)	guzum	(II-17.36)
gāvaK (II-17.76)	gāynımıñ	(II-18.31)
gārdī (II-18.34)	gaplarımız	(II-18.45)
gīzdırı (II-21.185)	gabārdıñ	(II-21.189)
gīyma (II-21.197)	gurs	(II-21.213)
gurt (II-22.2)	garagöz	(II-22.7)
gol < kol (II-22.11)	gūrtuluş	(II-22.47)
gonuşalım (II-22.50)	galıyor	(II-23.3)
gabrıymiş (II-23.26)	gıldırır	(II-23.134)
guzey (II-24.9)	gazāndıñız	(II-24.14)
garar (II-24.23)		

ÖTT’nde ötümlüleşmeyip #k(a)’lı kalan kelimelerin büyük bir kısmı **İİA**’nda

ötümlüleşirken, bazı örneklere ya ötümlüleşme olmamış ya da ikili şekiller ortaya çıkmıştır:

kamyonu	(I-2.112)	kıl	(I-4.38)
kararı	(II-9.22)	kaçan	(II-9.36)
katıP	(II-14.35)	kına	(II-15.82)
kapıyı	(II-15.87)	kadın	(II-19.16)
koyun	(II-19.41)	kavaKtan	(II-20.143)
kalmış	(II-21.4)	kavime	(II-21.6)
kale	(II-21.33)	kullanılıyō	(II-21.117)
konması	(II-21.137)	kuzey	(II-21.233)
kocatepede	(II-22.92)	kayaları	(II-23.4)
kat	(II-23.19)	kurūldu	(II-23.35)
kasabası	(II-23.38)	kaynaTırlar	(II-23.104)
kazānıřlar	(II-23.131)	kurbanı	(II-23.148)
koyalım	(II-23.152)	kalır	(II-23.157)
kabire	(II-23.168)	kapatalım	(II-23.183)
kuran	(II-23.185)	kuru	(II-23.213)
karı	(II-23.235)	konaKlamış	(II-23.241)
kuş	(II-23.271)	koluna	(II-24.68)
kazasına	(II-26.19)	kıT	(II-26.49)
kadar	(II-26.50)	kara	(II-27.11)
konuşayım	(II-27.38)	kurtardılar	(II-27.62)
kışın	(II-28.15)	kalan	(II-28.46)
kahveye	(II-28.52)	kafam	(II-28.65)
kırıldı	(II-28.68)	koş	(II-28.93)
kārřıdan	(II-28.137)	kıtlıK	(II-28.197)

#d < #t

*ET*deki #t'lerin Oğuz lehçelerinde #d'ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir. *ÖTT*nde de gördüğümüz bu değişme Anadolu ağızlarında da ileri durumdadır. Söz konusu değişme, *İİA* ile komşu ağızlar (*KYA, UİA AMA ve İMA*)¹⁰⁷ ve *ÖTT* arasında bir paralellik göstermektedir.

¹⁰⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.53-54, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 36, BOZ; *AMA*, s.58, YILDIZ; *İMA*, s.38, DİNAR; *BDA*, s.46.

İİA ile **ÖTT** arasında bir paralellik söz konusudur.

doğ-	(I-1.27) (II-21.12)	değiş-	(I-1.40) (II-8.58)
doy-	(I-2.35) (II-28.128)	dokuz	(II-7.60)
diñle-	(II-16.37)	dağ	(II-21.133)
demir	(II-23.87)	de-	(II-24.93)
düzeni	(II-26.85)	dize	(II-28.102)

Aşağıya **ÖTT**'nde ötümlüleşmeyip #t'li kalan örneklerin **İİA**'nda ötümlüleşerek #d'li olanları alınmıştır:

daş	(I-1.50) (II-15.174)	dirēktör<traktör	(I-1.53)
dut-	(I-1.131) (II-21.154)	dene	(I-1.207)
duz	(I-2.120)	dutmaç	(I-2.125)
depe	(I-4.23) (II-22.15)	dathyīnañ	(I-6.16) (II-15.121)
davşan	(II-7.62)	dabānca	(II-11.73)
dak-	(II-11.137)	depik	(II-21.232)
darafā	(II-23.14)	daşır	(II-23.169)
dabī	(II-28.76)	dāT	(II-28.120)

İİA'nda ötümlü #d'li şekillerinin yanında ötümsüz #t'li şekilleri de olan örnekler şunlardır:

tepe	(II-11.14)	tarafī	(II-13.36)
tatlı	(II-15.105)	tabi	(II-18.25)
tuTduk	(II-20.34)	tak-	(II-26.80)
taş	(II-28.59)	tane	(II-21.58)
taşımali	(II-22.35)	tuz	(II-28.87)

ÖTT'nde ötümlü olan alıntı birkaç kelime **İİA**'nın genel fonetik eğiliminin aksine ötümsüzdür:

toKTurdan	(II-15.185)	tomatiS	(II-18.42)
-----------	-------------	---------	------------

#z < #s

zoba	(I-1.162)	zabāhīnan	(I-5.45)
zopadan	(II-20.105)	zērrāf	(II-23.192)

#f < #v

fişne (II-17.21)

Ön Seste Yarı Ötümlülük

#T < #t

Tepeniñ (II-21.33)

Tatlıydı (II-25.29)

#S < #s

Sēbze (I-1.60)

SobasıS (I-1.161) (II-22.93)

Sabahtan (II-24.67)

#Ç < #ç

Çēmbēr (II-18.11)

Çıban (II-24.91)

2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme

2.2.1.2.1. Tabanlarda: *ET*'de ötümsüz olan bazı örneklerin *EAT* ve *ÖTT*'de ötümlüleştiğini biliyoruz. Söz konusu değişme hem *İİA* hem de diğer Anadolu ağızlarında görülebilmektedir. Bununla birlikte *ÖTT*'nde ötümsüz olan bazı alıntı kelimeler *İİA*'nda ötümlüleşmiştir.¹⁰⁸

-g- < -k-

geşgin (I-1.25)

esgi (I-1.138)(II-11.113)

āşgerleriñ (I-5.20)

māhgeme (I-5.56)(II-15.149)

dergenē (I-5.67)

çüngü (II-24.110)

-g(a)- < -k(a)-

alışgın (I-1.94)

fabrigası (I-1.118)

görgusundan (I-1.129)

başga (I-4.10)

gızdırıgáne (I-4.15)

fişgi (I-2.6)

āngaraya (II-7.39)

fagat (II-20.51)

deligānlılār (II-15.69)

-K- < -k- (Yarı ötümlüleşme)

vaKıt (I-5.7)

haKiki (II-24.86)

iKtidāra (II-27.39)

¹⁰⁸ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 43, BOZ; *AMA*, s.60, YILDIZ; *İMA*, s.38, DİNAR; *BDA*, s.48.

-K(a)- < -k(a)-

saKlattırırdı	(I-1.136)	muhāKKak	(I-1.145) (II-25.7)
taKsim	(II-7.10)	daKKa	(II-7.19)
arKadaş	(II-8.14)	maKsāt	(II-9.49)
bırāKma	(II-11.15)	çaKārlar	(II-12.14)
şarKıñ	(II-15.146)	nafaKayı	(II-15.152)
toKat	(II-16.12)	haKāret	(II-16.37)
gaçāKçı	(II-16.198)	haKKımı	(II-16.207)
sıKıntılarımız	(II-17.56)	yıKa	(II-17.63)
yāKar	(II-18.19)	oKūla	(II-18.67)
tāKdir	(II-18.76)	mıntıKada	(II-19.18)
naKliyatla	(II-19.44)	oKKa	(II-20.19)
bışKı	(II-20.22)	gorKarlādı	(II-20.113)
çıKārken	(II-20.136)	toKa	(II-21.50)
sāKlāmbaç	(II-21.52)	ocaKları	(II-21.109)
fuKarāya	(II-23.158)	banKa	(II-23.193)
laKābını	(II-23.240)	konaKlamış	(II-23.241)
maKbuz	(II-24.111)	gonuşduKlarını	(II-25.8)
āKlından	(II-25.9)	baKıčila	(II-25.13)
bağKürdan	(II-25.47)	mazılıKTİ	(II-26.1)
çoKdu	(II-26.3)	yoKsa	(II-26.8)
yaKın	(II-26.19)	konāKlıyō	(II-26.38)
münāKaşa	(II-26.43)	aKrabāsı	(II-26.74)
taKsi	(II-27.31)	bıraKİrlar	(II-28.17)
yıKılan	(II-28.58)	çuKuruna	(II-28.69)
bāKKal	(II-28.92)	loKum	(II-28.112)

-d- < -t-

işdē	(I-1.59)	muhdarım	(II-16.31)
usda	(II-16.82)	haTda	(II-26.43)

-T- < -t- (Yarı ötümlüleşme)

otlaTırKanā	(I-1.7)	mālcılıKTan	(I-1.81)
ekTİdim	(II-15.138)	savışTırdıK	(II-15.141)
isTiva	(II-15.148)	yapTırmaSsañ	(II-16.32)

yapTırmayİNca (II-16.216)	arTdan (II-17.19)
oTurduruS (II-18.11)	mūTlaKā (II-19.32)
duymuşTum (II-23.2)	yoKTur (II-23.16)
böyüKTür (II-23.19)	çıKTı (II-23.24)
araşTırdım (II-23.41)	sulTān (II-23.43)
kitapTa (II-23.77)	kaynaTırlar (II-23.104)
gāsTeleri (II-23.265)	gôTdük (II-24.6)
söyüTTen (II-24.32)	yapTım (II-25.2)
kôsTek (II-27.6)	konuşTulā (II-27.33)
ulāşTı (II-27.55)	

-v- < -f-

isTivā (II-15.148)	
--------------------	--

-Ç- < -ç- (Yarı ötümlüleşme)

bāhÇeciğİñ (I-1.99)	bekÇisi (II-7.11)
nöbetÇisi (II-11.49)	yemekÇimis (II-14.34)
dilēkÇe (II-16.60)	eşşekÇi (II-16.195)
böyüKÇene (II-17.4)	āşÇı (II-23.106)

-F- < -f- (Yarı ötümlüleşme)

āsFalt (II-13.7)	mutFakTa (II-23.11)
------------------	---------------------

-b- < -p-

şebit<şepit (I-2.9)	çılıbak (II-15.36)
ısbanaK (II-15.124)	

-P- < -p- (Yarı ötümlüleşme)

hePİsi (I-2.30)	dePrem (I-3.30)
ıspartada (I-4.48)	ciPinen (II-21.65)
cePe (II-22.94)	dömluPunār (II-22.95)
taPTuKTan (II-23.39)	

-g- < -h-

haşgeş (II-14.28)	
-------------------	--

2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme: İki şekilde olmaktadır. Birinci şekil; sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeye, ünlü ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+V≠**). İkinci şekil ise; sonu ötümsüz bir ünsüzle biten bir kelimeye ünsüz ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+K≠**).

VK#+V≠ : ÖTT'nde olduğu gibi hemen bütün Anadolu ağızlarında görülen bir değişmedir. Bu değişme **İİA**'nda oldukça ileri ve yaygın durumdadır.¹⁰⁹

Vğ#+V≠ < Vg#+V≠ < Vk#+V≠ : Değişmenin seyri bize **k**'lerin ötümlüleşip önce **g**, sonra da **g**'lerin süreklileşip **ğ** olduğunu gösteriyor. **İİA**'nda bir sonraki safhada **ğ**'ler çoğu kere komşu ünlülerin açıklığında uzayarak kaybolmaktadırlar:

yörüğü	(I-1.36)	yörüklüğünden	(I-1.37)
toprağı	(I-1.48)	gonduğundā	(I-1.75)
ayağa	(I-1.91)	çarığı	(I-1.93)
düşmiyeceğini	(I-1.126)	getireceğik	(I-1.132)
ērkeği	(I-1.138)	yoğūdun	(I-1.162)
yāstıgınıñ	(I-1.179)	olūğundān	(I-2.61)
paşlığın	(I-3.6)	gapağı	(I-4.2)
çoğu	(I-4.20)	gıcığıma	(II-14.43)
gırığını	(II-14.51)	güdüğünü	(II-14.52)
budağı	(II-16.124)	ineğini	(II-20.85)
gavağa	(II-20.143)	orağı	(II-21.161)
sarığı	(II-21.246)	göreneğimizi	(II-23.171)
asgerliğim	(II-24.3)	köpüğü	(II-24.43)
ēyliği	(II-24.60)	eteğinden	(II-24.70)
sēvdiğini	(II-24.94)	olduğunu	(II-24.115)
çocuğu	(II-25.9)	yemeği	(II-25.20)
ekmeği	(II-25.33)	bilmediği	(II-25.45)
zapdettiğimizi	(II-26.42)	ocağı	(II-26.63)
hāybeciliği	(II-27.2)	uzağa	(II-27.25)
tuzaga	(II-27.26)	kazığa	(II-27.27)
yatağında	(II-27.41)	kulağını	(II-27.43)
derinliğine	(II-27.52)	yolculuğu	(II-28.2)

¹⁰⁹ krş. GÜLSEVİN; **UIA**, s. 44, BOZ; **AMA**, s.61, DİNAR; **BDA**, s.51.

kaşığı	(II-28.24)	kaymakamlığa	(II-28.45)
bacağını	(II-28.145)	yökluğunu	(II-28.149)
mezârlığın	(II-28.169)	kıtlığı	(II-28.196)
karşılığı	(II-28.212)	çoluğunuza	(II-28.219)

Kg#+V≠ < Kk#+V≠

dēngi misin (I-6.66)

Vd#+V≠ < Vt#+V≠

idelim	(I-1.127)	yürüdenner	(I-1.128)
harcadır	(I-1.150)	çapūduñ	(I-1.172)
nohuda	(I-1.200)	südünū	(I-1.216)
yaradıcısı	(II-11.2)	gideceği	(II-16.96)
büyüdüp	(II-16.124)	añnadacāsak	(II-17.2)
güdeyiñ	(II-20.40)	ısladır	(II-20.65)
otladırız	(II-21.51)	söğüde	(II-24.29)
sepedi	(II-24.31)	işlediyo	(II-28.125)
patladınca	(II-28.202)		

VKd#+V≠ < VKt#+V≠

üsdünde	(II-12.10)	posdun	(II-16.35)
seğirdip	(II-24.55)	gonuşduklarını	(II-25.8)
yoğurdunnan	(II-25.17)	yeşilyurdā	(II-27.34)
bānda	(II-27.53)		

Vc#+V≠ < Vç#+V≠

ucunū	(I-1.172)	sādıcı	(II-7.12)
ilacı	(II-8.27)	ağacı	(II-15.79)
gılcı	(II-22.89)	hāricında	(II-23.261)
gücüne	(II-26.69)		

VKc#+V≠ < VKç#+V≠

pirinci	(II-25.17)	bōrcu	(II-28.215)
---------	------------	-------	-------------

Vb#+V≠ < Vp#+V≠

dibine (II-16.216)

Vz#+V≠ < Vs#+V≠

herkezē (II-28.117)

ÖTTnde olduğu gibi kök ünsüzlerinden sonra çoğu kere ötümlüleşme olmamıştır: ¹¹⁰

geçen	(I-1.114)	dutārdıK	(I-1.210)
gapalı	(I-3.120)	gapaġı	(I-4.2)
ata	(I-4.14)	cepede	(I-4.21)
gaçan	(I-4.71)	çekeyim	(II-8.36)
atıyolā	(II-11.76)	yetişiP	(II-11.113)
yatır	(II-13.40)	açarıS	(II-14.31)
getirisiñ	(II-15.123)	batırıyōdu	(II-16.129)
yaparın	(II-17.1)	eker	(II-18.40)
çakar	(II-20.6)	bakanlıġına	(II-21.85)
satıyolā	(II-21.110)	sepedi	(II-24.33)
paçaları	(II-24.57)	peçe	(II-26.81)
yataġında	(II-27.41)	tekeriñ	(II-28.65)
tepesi	(II-28.183)	yatıyoS	(II-28.185)

2.2.1.2.3. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması: **ÖTT**nde ünsüz uyumu sebebiyle ötümsüz-ötümlü ünsüz çifti yan yana bulunamazlar. Ancak hem **İİA**'nda hem de Anadolu ağızlarının bir çoğunda böyle bir uyum yaygın bir şekilde söz konusu değildir. Ek başındaki sürekli ötümlü ünsüzler dolayısıyla, ötümsüz-ötümlü ünsüz çiftlerini görmek mümkündür:

T,t#+d≠

gitdini	(I-1.18)	gātda	(II-11.69)
giTdikten	(II-11.121)	çevitdirdi	(II-11.124)
denetdirdik	(II-13.13)	hayāTda	(II-16.58)
yarāTdı	(II-16.148)	okuTduK	(II-24.14)

¹¹⁰ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu" **TD**, S. 605, Ankara, 2002, s.447-455.; Erdoğan BOZ, "Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (b,c,d,g) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümsüzleşme Meselesi" **Türkbilig Dergisi**, S.2, Ankara 2001, s.11-22.

ētdim (II-28.215)

K,k#+d≠

sōKdum (II-16.217)

gāKdı (II-21.230)

kāKdı (II-28.123)

mūTFakdā (II-17.8)

dēyerēkden (II-23.77)

çökdük (II-28.142)

K#+c≠

çoKcanā (II-18.43)

sökcēñiz (II-24.22)

f#+d≠

tarāfdaKı (II-18.75)

ç#+d≠

bayramiçde (II-24.4)

ş#+d≠

düşdü (I-2.14)

garīşdiriyōx (I-4.1)

işdē (II-13.5)

miraşdā (II-16.87)

āşdī (II-21.98)

ôlmüşdür (II-28.53)

güneşde (I-3.121)

gonuşduKlarımı (II-11.111)

sāşda (II-14.3)

başdan (II-17.19)

dolaşdırmış (II-27.66)

yāKlaşdī (II-28.205)

ş#+c≠

çatışcaKları (II-9.33)

gonuşcām (II-11.130)

barışcāklē (II-14.51)

yērleşceksiñ (II-23.50)

gaşcāk (II-9.37)

çalışcaS (II-13.25)

aşcak (II-15.88)

ş#+g≠

geşgin (I-1.25)

çalışganımış (I-1.182)

yetişgin (II-16.73)

bāşgā (II-24.49)

alīşgin (I-1.94)

fışgı (I-2.6)

başganlığına (II-21.246)

p#+d≠

yapdığım (II-16.16)

yāpdıK (II-21.170)

p#+c≠

yapcāz (II-11.53)

yāpceñ (II-14.54)

s#+d≠

tomatèsdēn	(II-14.11)	mapūsda	(II-16.76)
------------	------------	---------	------------

k#+d≠

demekden	(II-10.49)	çēkdiriP	(II-14.7)
bākdi	(II-16.106)	yōkdur	(II-16.176)
mūTFakdā	(II-17.8)	böyükdür	(II-23.20)
dèyerēkden	(II-23.77)	çökdük	(II-28.142)

2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:**z# < s#**

herkez<herkes (Far) (II-27.70)

2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:**K# < k#**

yōK	(I-1.59)	çoK	(I-1.60)
ayāK	(I-1.86)	tōpraK	(I-1.116) (II-8.73)
baK	(I-1.146) (II-24.8)	lirālīK	(I-1.150)
günnúK	(I-1.158)	cācıK	(II-8.107)
balıK	(II-8.87)	yuvārīaK	(II-9.15)
yumuşaK	(II-9.16)	bīçāK	(II-11.56)
pusaraK	(II-11.71)	boşnaK	(II-11.118)
gīŝlıK	(II-13.47)	yasaK	(II-15.9)
ısbanaK	(II-15.124)	topraK	(II-16.109)
gūlluK	(II-16.148)	tavuK	(II-17.28)
yāŝlılıK	(II-17.55)	gāvaK	(II-17.76)
tabaK	(II-17.77)	şafaK	(II-17.79)
dōlmalıK	(II-18.39)	cambāzlıK	(II-19.23)
oraK	(II-20.23)	baŝaK	(II-20.81)
berrāK	(II-21.176)	ālçaK	(II-21.220)
cēsūsıluK	(II-22.75)	buçuK	(II-23.4)
sucuK	(II-23.94)	gōncaK	(II-23.154)
sāğlıK	(II-23.208)	ırkçılıK	(II-23.218)
açıK	(II-25.6)	gobaK	(II-26.2)
çocuK	(II-26.25)	ufaK	(II-26.39)

haK	(II-26.42)	bulamadıK	(II-26.50)
bāltalıK	(II-26.56)	samānlıK	(II-27.16)
duyduK	(II-27.17)	insānnıK	(II-27.18)
ōlmuşuK	(II-27.94)	bacak	(II-28.13)
kaşıK	(II-28.23)	samānnıK	(II-21.115)
būrçaK	(II-28.183)	ērzāK	(II-28.195)

ğ# < k#

yoğ (II-16.215)

T# < t#

vakıT	(II-24.7)	kıT	(II-26.49)
dāT	(II-28.120)		

Ç# < ç#

saÇ	(II-17.2)	ağaç	(II-20.18)
-----	-----------	------	------------

P,p# < p#

yāKuP	(I-1.12)	geliP	(I-1.18)
ÇoraP	(I-1.92) (II-17.69)	gıyıp	(I-2.117)
veriP	(II-7.5)	ettiriP	(II-8.64)
gaçıP	(II-9.30)	toP	(II-10.10)
āğlaşıp	(II-11.30)	yetişiP	(II-11.113)
āçıP	(II-13.6)	yakıp	(II-14.27)
garīP	(II-16.66)	varıp	(II-16.199)
tuTuP	(II-19.44)	ōynayıP	(II-20.71)
götürüp	(II-21.110)	mērkeP	(II-23.48)
araP	(II-23.68)	sāhiP	(II-23.230)
galKıP	(II-24.121)	barımP	(II-25.15)
inkilāP	(II-27.37)	yapılıP	(II-27.59)
nāsiP	(II-28.20)		

2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:

Sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeyi, ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde (**K#+#V**), ilk kelimenin sonundaki ötümsüz ünsüz ötümlüleştirebilir. Anadolu ağızlarının bir çoğunda olan bu değişme, **ÖTT**nde de olmakla beraber imlâda gösterilmez.¹¹¹

Ç#_#V < ç#_#V

genÇ_adam (I-2.2)

T#_#V < t#_#V

müddeT_eyleşmişler (I-1.3)	sakāT_ayağının (II-10.7)
avukaT_ıdı (II-16.213)	ağıT_èdêrlêr (II-18.21)
süT_ölmasa (II-20.83)	cileT_atmîş (II-21.220)
serT_oluyō (II-21.240)	sepeT_istiyō (II-24.31)

ğ#_#V < k#_#V

sōrmağ_isterseñiz (I-1.41)	çoğ_ıyi (I-1.44)
yoğ_èttikten (II-11.52)	yāşmağ_ucūnu (II-14.44)
bāşlığ_adettir (II-15.59)	garānlığ_ardıñ (II-17.50)
ufağ_olduğum (II-24.115)	çoğ_āskidēn (II-26.4)

K#_#V < k#_#V

tetiK_olürdun (I-1.94)	çabuK_öğrēndi (II-7.63)
peK_ölmaz (II-8.19)	merāK_etTik (II-8.83)
örtalıK_ağār (II-9.28)	gāziliK_ūnvānı (II-11.133)
sāğlıK_ocağımız (II-13.3)	āşıK_ölmüşun (II-16.88)
evlāTlıK_edēndim (II-18.30)	gırmaK_için (II-20.10)
çoK_efēndim (II-21.80)	yasāK_öldu (II-21.97)
belediyeliK_öldu (II-21.113)	kāymaK_oluyō (II-21.126)
soğuk_ölmaz (II-21.133)	sıcāK_olur (II-21.136)
topraK_örtüydüñ (II-21.157)	çoK_eziyet (II-22.67)
çoK_az (II-23.23)	irāhmētliK_öldu (II-23.26)
vērmeK_istedi (II-23.77)	olmaK_üzere (II-23.106)

¹¹¹ krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 44, BOZ; *AMA*, s.64, DİNAR; *BDA*, s.56.

pāylaşmaK̄için	(II-23.177)	kıtlīK̄ediyō	(II-28.191)
yaptırmaK̄istediler	(II-23.205)	çocuK̄oluyō	(II-25.11)
çoK̄iyiydi	(II-25.28)	meşeliK̄öldü	(II-26.2)
mazılıK̄isminī	(II-26.3)	ūjbudaK̄ölmüş	(II-26.20)
komunüsliK̄ilānı	(II-26.21)	baK̄ōrdan	(II-26.24)
yasaK̄edìldi	(II-26.60)	kulaK̄asīlmamış	(II-27.36)
duyduK̄onnarī	(II-27.62)	yoK̄ōyle	(II-27.85)
açıK̄olan	(II-28.50)	vürmaK̄istedi	(II-28.193)
geşmeK̄istedi	(II-28.193)		

b#̄#V < p#̄#V

çorab̄alilār	(II-15.61)	ayıb̄ölmasıñ	(II-24.46)
--------------	------------	--------------	------------

P#̄#V < p#̄#V

nāsiP̄et	(I-2.13)	geliP̄ōrda	(II-7.13)
tekSiP̄et	(II-8.37)	tahriP̄ētmiş	(II-8.134)
böyūd̄P̄öküz	(II-16.124)	vāciP̄ölmadı	(II-16.137)
ayıP̄oluyō	(II-21.227)	gidiP̄alcaýız	(II-21.228)
receP̄ağā	(II-28.14)		

2.2.2. Ötümsüzleşme: Ötümlü ünsüzlerin yerlerini ötümsüz karşılıklarına bırakmasıdır. Anadolu ağızlarında çok yaygın görülen bir değişmedir. Bu değişmelerin bir kısmı yarı ötümsüzleşmedir.¹¹²

2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

p < #b

paşlığın	(I-3.6)	pışTī	(I-2.7)
pāngonotları<banknot	(II-28.161)	paçā	(I-1.95)
paxırlara<bakır	(I-1.215)		

#t < #d

tomatesdēn	(II-14.11)	toKTurunan	(II-15.183)
------------	------------	------------	-------------

#f, #F < #v

¹¹² bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.151. (Korkmaz, bu terimi **tonsuzlaşma** olarak vermiştir.), TUNA; *TDB*, s. 28, BOZ; *AMA*, s.65, DİNAR; *BDA*, s.57.

fışne (I-1.62) Furulan (II-11.89)
#s < #z

sāten (II-21.166) siyāret (II-25.26)

2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme

-t- < -d-

sontaj (I-1.32) gōttüle (II-11.64)

-Ç- < -c-

yōlÇu (I-2.16)

-F- < -v-

asFalt (II-8.131)

-s- < -z-

teskereyi (II-21.214) gāsTeleri (II-23.265)

-S- < -z-

baxmāSsan (I-1.63) teksiP (II-8.37)

gaSsin (II-8.135) ulmûSsà (II-15.39)

tuSsuS (II-15.98) viSiteye (II-21.217)

-ş- < -j-

sondaşlār (II-21.175)

2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme

s, S # < z#

gübresiS (I-1.67) susuS (I-1.67)

olmaS (I-1.148) televizyōnsuS (I-1.160)

halısıS (I-1.161) yanmaS (I-1.173)

getmeS (I-1.187) bīS (I-4.22)

duyarıS (II-8.33) imtiyāS (II-8.74)

birāS (II-8.141) tērtemiS (II-11.129)

yetersiS (II-13.9) dağlarımıS (II-13.25)

malımıS (II-13.27) tūrkuS (II-14.2)

kökümüS (II-15.49) çekemeS (II-16.67)

yakarıS	(II-17.3)	haşhaşlarıS	(II-17.13)
sağarıS	(II-17.17)	misāfirimiS	(II-17.17)
çalarıS	(II-17.18)	guruduruS	(II-17.20)
ovcalarıS	(II-17.26)	gıs	(II-18.12)
kimimis	(II-18.27)	götürüS	(II-18.56)
yaparıS	(II-18.62)	satıyōS	(II-19.47)
domūS	(II-22.1)	āvlarıS	(II-22.1)
sekiS	(II-22.11)	otuS	(II-23.3)
ediyoruS	II-23.28)	kasabamıS	(II-23.98)
ārkadaşımıS	II-23.128)	nūfūsumuS	(II-23.166)
doKus	II-23.198)	mēmurumuS	(II-23.209)
sekiS	II-23.218)	demiyoS	(II-23.239)
poyraS	II-24.9)	muhāciriS	(II-26.14)
üleşemiyōS	II-26.47)	ekēmeyiS	(II-26.48)
kesiyōS	II-26.57)	herkes	(II-26.82)
ısmīrıS	II-28.137)		

T,t# < d#

seyiT	(II-8.5)	ot < od	(II-21.7)
mēmet	(II-21.54)		

k# < ğ#

teblık < (Ar.)tebliğ (II-21.9)

F# < v#

pilāF (II-18.8)

2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları: *İİA*'nda çoğunlukla “ğ,h,l,r,v,y” ünsüzlerinin komşu ünlülerdeki açıklık¹¹³ sebebiyle kaybolmaları çok yaygın ve ileri durumdadır. Bu kaybolma *İİA*'nda olduğu kadar komşu ağızlar *AMA* ve *UİA*'da da çok yaygındır.¹¹⁴ Bunların dışında çeşitli sebeplerle ünsüz kaybolmaları olabilmektedir.¹¹⁵

¹¹³ Ünlülerde açıklık için bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 3.

¹¹⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.64-66, GÜLSEVİN; *UİA*,s. 47-55, BOZ; *AMA*, s.67-72,DİNAR; *BDA*, s.59.

¹¹⁵ Erdoğan BOZ; “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu” *TD*, S.600, Ankara, 2001, s. 856-864.

Ünlülerin açıklığı sebebiyle dört şekilde oluşmaktadır.¹¹⁶

2.2.3.1. Erime: Kelime içinde veya sonunda “ğ, h, l, r, v, y” ünsüzlerin, komşu ünlülerdeki açıklık sebebiyle kaybolmasıdır. Bu esnada komşu ünlü çoğu kere uzar. Ancak yer yer ünlünün uzamadığı örnekler de tespit edilmiştir.

2.2.3.1.1 Kelime İçinde

-VK- < -VğK-

örənmiş	(I-1.29)	rāmēn	(II-23.95)
dāda	(II-7.46)	sādışla	(II-15.84)
ālālā<ağlarlar	(II-15.95)	būdāynēn	(II-17.25)
ölümnan	(II-25.49)		

-VK- < -VhK-

māsus	(I-1.21)	istikam	(I-5.21)
gāve	(II-8.117)	mapūs	(II-16.76)
iramētlik	(II-18.70)	mēmet	(II-21.54)
terāviden	(II-22.42)		

-VK- < -VIK-

atmış	(I-1.53)	at	(I-4.2)
bēki	(II-7.39)	boşātsinnār	(II-9.38)
ōmuş	(II-15.67)	goyutmaş	(II-20.82)
gāKdı	(II-21.230)	sēçuKlulār	(II-23.27)

-VK- < -VnK-

sora	(I-1.10)	geşliğim	(I-5.7)
ileşbērlık	(I-5.8)	koturatı	(II-16.188)

-VK- < -VñK-

sōra	(I-1.116)	*so	(II-26.84)
------	-----------	-----	------------

¹¹⁶ Ünsüz kaybolmaları ünlülerin açıklığı sebebiyle “erime, büzülme ve derilme, yutulma” olarak dört başlık altında işlenirken KORKMAZ, bu değişmeyi “ünsüz düşmesi” adıyla tek başlıkta birleştirmiştir. bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 162-163.

*İşaretli örnekte önce erime, sonra derilme olmuştur.

-VK- < -VrK-

dutmuyōmuş (I-1.19)	verilērdin (I-1.139)
alıyolar (I-1.144)	ediyolār (I-2.116)
çılپāklādı (I-5.30)	āsgēler (I-5.36)
gūdēdim (II-7.30)	duvāları (II-8.81)
vēdise (II-14.3)	ōlūsa (II-14.17)
basāsıñ (II-14.20)	gatālā (II-14.31)
ōtumak (II-15.9)	övēlēr (II-15.84)
yoğurūsuñ (II-15.123)	duru muyun (II-15.140)
fırinnādā (II-17.35)	ünüvēste (II-17.46)
çikiniñ (II-17.79)	dēdik (II-18.7)
düzlēlēr (II-21.182)	cumātesi (II-21.216)
ēlmalādan (II-24.35)	

-VK- < -VfK-

çitçilik (I-1.30) (II-23.2)	çit (II-20.31)
yuka (II-17.1)	yuka<yūka<yufka<yuvka<yubka

-VK- < -VyK-

bōle (I-5.15) (II-20.1)	bōne (II-7.14)
gālī < gayri (II-7.50)	sōlemesi (II-8.110)
hadin (II-11.67)	şöle (II-17.13)
godu < koy- (II-20.34)	şōne (II-21.10)
şēsinde (II-21.70)	öle (II-27.91)

-VK- < -V'K-

katiyen < (Ar.)kat'iyeñ (II-28.23)	bāzı < (Ar.)ba'zı (II-16.83)
anane < (Ar.)an'ane (II-23.163)	kuran < (Ar.)kur'an (II-23.185)
yāni < (Ar.)ya'ni (II-22.93)	

-VK- < -VvK-

mēsimi (II-23.97)

mēlūdūñ (I-4.29)

2.2.3.1.2. Kelime Sonunda

KV# < -KVğ#

dā (II-15.47)

KV# < -KVh#

allā (I-2.1)

vallā (II-25.22)

KV# < -KVI#

ge (I-2.24)

resü (II-16.107)

nasī (II-27.96)

KV# < -KVr#

birleşmiyō (I-1.35)

zamānna (I-1.40)

dikiyō (I-1.60)

günne (I-1.105)

ālmıyō (I-1.143)

yanıyō (I-1.169)

çeviri (I-1.189)

garā (I-5.38)

dēyō (I-6.4)

içē (II-7.18)

öbū (II-8.26)

özü (II-8.35)

bi (II-8.40)

teşekkū (II-8.86)

edē (II-14.9)

guşlā (II-14.14)

goyuyō (II-15.66)

taKālā (II-15.78)

ürüyō (II-16.11)

yatırlā (II-16.67)

satıyō (II-16.126)

varī (II-16.178)

alı (II-16.179)

götürü (II-16.189)

tēknelē (II-18.56)

salıyō (II-20.119)

ōymuşlā (II-21.20)

değirmenne (II-21.168)

vā (II-24.98)

ēvlē (II-25.22)

KV# < -KVy#

şe (II-7.60)

KV# < -KVn#

gawırısı<kavurursun (I-1.200)

KV# < -KVt#

hareke (II-20.53)

2.2.3.2. Büzülme: Kelime içinde iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü haline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir.¹¹⁷

-V / ṾV- < -VğV-

girdini	(I-1.18) (II-14.42)	soñracımına	(I-1.55)
yoğürcēm	(I-2.2)	vārcān	(I-3.3)
ödeyecēz	(I-5.83)	hastalīnı	(II-7.3)
böcüñ	(II-7.18)	etmedim	(II-7.59)
duydūmuza	(II-8.45)	vūrcez	(II-9.18)
yapcāz	(II-11.53)	gonuşcām	(II-11.130)
buldūmuzı	(II-14.10)	sērdimiS	(II-14.13)
sağdīmızı	(II-14.22)	kızlīmda	(II-15.1)
alcīn	(II-15.7)	oldūm	(II-15.8)
e_ēr	(II-15.10)	dedimi	(II-15.20)
dēliz	(II-15.27)	ārık	(II-15.30)
āldīmız	(II-15.58)	sandīnı	(II-15.85)
kepi_īni	(II-15.105)	añnadacāsak	(II-17.2)
kēkini	(II-17.28)	sarımsānī	(II-17.28)
yatmadīm	(II-17.62)	mıṭFāmīzdā	(II-18.51)
besledīmiz	(II-19.44)	anıldīñı	(II-20.9)
tavu_ūñ	(II-20.54)	sevdi_īm	(II-20.59)
polili_īnde	(II-20.71)	māralā	(II-21.37)
yapīştīm	(II-21.236)	başKanlīm	(II-23.23)
tanışdīmızda	(II-23.61)	şanssızlīmız	(II-23.62)
verdiñ	(II-23.72)	böyüklünden	(II-23.84)
sucu_ūndan	(II-23.89)	gördümüz	(II-23.163)
söyledim	(II-23.177)	gezdiñ	(II-23.222)
kimline	(II-23.225)	baktīñ	(II-23.272)

¹¹⁷ bkz. TUNA; *TDB*, s. 42, krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 51, BOZ; *AMA*, s.70, DİNAR; *BDA*, s.64.

sökcēñiz	(II-24.22)	*dē mi	(II-24.24)
demicēñ	(II-25.14)	götcēz	(II-25.41)
öldünü	(II-26.24)	bildiñiz	(II-26.34)
erdi_unde	(II-26.59)	erdinden	(II-26.83)
yapıldını	(II-27.32)	girdinde	(II-27.71)
girdim	(II-27.74)	dātım	(II-27.86)
ôlcēz	(II-27.86)	geldini	(II-28.27)
ekildini	(II-28.40)	yāptīmiz	(II-28.83)
çekicēz	(II-28.126)	yedimiz	(II-28.153)

*İşaretli örnekte önce büzülme, daha sonra erime olmuştur.

-V / V_ V- < -VhV-

ma_ällemiz	(I-1.17) (II-23.216)	da_ā	(I-1.40)
mu_ābere	(II-21.213)	mezbāne	(II-23.144)
mu_ācirleriñ	(II-26.23)	ēmniyeti	(II-26.40)
mācir	(II-28.176)	mu_aKKaK	(II-28.221)

-V / V_ V- < -VrV-

bilmiyom	(I-2.102)	yoğūP	(I-2.118)
gatiyōx	(I-4.1)	bişiridik	(I-4.11) (II-15.104)
vēcek	(II-10.6)	galīdı	(II-20.30)
verebilim	(II-20.149)	veriseñ	(II-21.241)
diyōm	(II-25.37)	kalifēr	(II-25.48)
aralānda	(II-26.31)	dedelēmiz	(II-26.32)

-V / V_ V- < -VnV-

ba_a	(II-11.137)
------	-------------

-V / V_ V- < -VyV-

sōleyim	(I-1.8)	gëttiydim	(I-1.104)
doyam	(I-2.44)	annayım	(I-5.31)
başlamance	(I-5.35)	verēm	(II-9.18)
gıynaşámēcek	(II-9.20)	annatamīcan	(II-11.92)

sôylemēn	(II-11.129)	bilem	(II-14.12)
evermicez	(II-14.55)	etmēnce	(II-15.3)
fırlıcek	(II-15.13)	gôrmıcek	(II-15.13)
harcıcez	(II-15.40)	vürmıcek	(II-15.42)
demıcek	(II-15.58)	gôrlar	(II-15.84)
görmöz	(II-16.166)	korucak	(II-20.74)
goyōlā	(II-20.90)	yıcek	(II-23.48)
ispatlicām	(II-23.208)	ālmıceksiñ	(II-24.82)
alma_ā	(II-26.61)	işlıcekler	(II-28.100)
dokıcaklar	(II-28.101)		

-V / V_ V- < -VkV-

ālcısañ	(II-15.15)	ölcēdim	(II-15.24)
añnadacāsak	(II-17.2)	la_ābı	(II-24.100)

2.2.3.3. Derilme: Kelime sonunda iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü haline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir:

V# / V_ V < VgV#

baya_ı	(I-2.108) (II-15.120)	oldu_ü	(II-10.14)
öldü	(II-11.45)	gezdı	(II-11.108)
galmadı	(II-11.112)	çocu_ü	(II-15.10)
böre_ı	(II-15.108)	aya_ā	(II-16.132)
gönderdı	(II-21.8)	yedı	(II-22.14)
dedi_ı	(II-22.59)	çizildı	(II-22.71)
çekildı	(II-23.11)	yerleştı	(II-23.12)
bayā	(II-23.57)	dendı	(II-23.60)
çaldı	(II-23.96)	çolu_ü	(II-23.182)
aldı	(II-23.212)	geldı	(II-24.28)
açıldı	(II-24.91)	çalıştı	(II-26.12)
öldü	(II-28.30)	gelmedı	(II-28.48)
salladı	(II-28.56)	aşā	(II-28.71)
getirdı	(II-28.132)	başladı	(II-28.155)

V# / V_UV < VhV#

dā < daha (II-14.51)	saba _U ā (II-17.62)
allā < allaha (II-21.255)	

V# / V_UV < VyV#

salamura < salamuraya (I-1.213)	getirmē (II-16.21)
muhārebe _U ē (II-16.132)	oda _U ā (II-16.154)
satma _U ā (II-16.195)	tekne _U ē (II-17.6)
biçilme _U ē (II-20.8)	bişme _U ē (II-20.25)
yedirmē (II-23.161)	bitirmē (II-23.161)
toplama _U ā (II-27.87)	çalışmā (II-27.94)
bura _U a (II-28.178)	

V# / V_UV < V'V#

tabi < (Ar.)tabi'i (I-1.5)	cāmī < (Ar.)cāmī'i (II-16.196)
----------------------------	--------------------------------

2.2.3.4. Yutulma: İç seste kapalı hece komşuluğundaki bir ünsüzün, komşu bir ünlünün açıklığında kaybolmasıdır. Bilindiği gibi *ET*'de aynı durumdaki g'lerin yutulması Oğuz lehçelerinde yaygın bir değişmedir. *İİA*'nda çoğunlukla "h" yutulmaları tespit edilmiştir:¹¹⁸

-KV- < -KhV-

rāmētlık (I-2.100)	cepede (I-5.21) (II-9.4)
mişāfirāne (II-7.5)	etem (II-9.35)
mēşūr (II-14.29)	mütiş (II-16.199)
tārana (II-17.20)	herālde (II-21.120)
velāsıl (II-26.85)	

-KV- < -KrV-

sōñā (I-1.194) (II-26.39)	
---------------------------	--

-KV- < -KyV-

fasīle (I-1.66)	temiz < temyiz (II-16.214)
-----------------	----------------------------

¹¹⁸ bkz. TUNA; *TDB*, s.42, GÜLSEVİN; *UİA*, s.56, BOZ; *AMA*, s.72, DİNAR; *BDA*, s.68.

2.2.3.5. Ünsüz Düşmesi

2.2.3.5.1. Kelime Başında

#ϕ- <#h

atipleri	(I-1.134)	apörlerinde	(II-23.126)
āfta	(II-24.10)	ērkes	(II-26.38)
āneleri	(II-26.67)		

2.2.3.5.2. Kelime İçinde

-ϕ- < -t-

çifçilik	(I-1.59)	tūrisler	(II-21.1)
kadasro	(II-24.95)	komunüsliK	(II-26.21)

-ϕ- < -k -

gúçücük	(I-5.90)
---------	----------

2.2.3.5.3. Kelime Sonunda

ø # < t #

çif	(I-1.50) (II-24.81)	üs	(I-4.2) (II-23.10)
sērbes	(II-27.36)		

2.2.3.5.4. Grup Düşmesi: Bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan birden fazla sesin düşmesidir. Çok az görülür:

isce<iscehisar	(I-1.155)	pārtiniñ<partisinin	(I-1.164)
gōrdux<koyardık	(I-1.170)	ōnden<önceden	(I-2.126)

selçuKlarıñ<selçukluların(II-8.8)	ünivertesesi<üniversite (II-8.99)
ölärda<oralarda (II-8.144)	acıK <azıcık (II-9.30)
yānda<yanında (II-11.41)	damacıya<damacanaya (II-14.20)
pate<patetes (II-17.14)	sāce<sadece (II-17.58)
göTdüK<götürdüK (II-18.67)	gētTik<getirdik (II-20.35)
demİRde<demİrlide (II-22.51)	yunannar<yunanlılar (II-22.55)
kaliFēr<kalorifer (II-25.48)	kitleniyō<kilitleniyo (II-27.71)
döldular<doldururlar (II-28.108)	

2.2.3.6. Hece Tekleşmesi: Bir kelimedede benzer sesleri taşıyan iki hecenin kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalmasıdır.¹¹⁹

-ø- < -(I⁴)r-¹²⁰

bişirik<pişiririz (I-4.7)	
verİZ <veririz (II-7.18)	
gavuruS<kavururuz (II-14.28)	
çIKarİZ<çIKarırız (II-15.63)	
sepeleyiverİS<sepeleyiveririz (II-15.126)	
gāldırıS<kaldırırız (II-18.37)	
yetiştiriS<yetiştiririz (II-18.51)	
götürüS<götürürüz (II-18.56)	
yoğurüS<yoğururuz (II-18.58)	
deyiverİZ<deyiveririz (II-20.82)	
gurtarız<kurtarırız (II-21.18)	
çeviriS<çeviririz (II-27.99)	
oturūz<otururuz (II-28.138)	

¹¹⁹ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 79 (Korkmaz, bu terimi **hece kaynaşması** olarak vermiştir.); TUNA; *TDB*, s.44-45.

¹²⁰ krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 68, BOZ; *AMA*, s.73, DİNAR; *BDA*, s.70.

-ø- < -(I)n- ¹²¹

ōnnan < onunla+n (I-1.121)

bunnañ < bununla+n (II-17.7)

-ø- < -l-

davşanlı < davşanlılı (II-7.62)

2.2.3.7. Ünsüz Tekleşmesi: İç seste, çoğu kere alıntı kelimelerde aslî ikiz ünsüzden birinin kaybolmasıdır. ¹²² *İİA*'nda örnekleri fazla değildir:

-m- < -mm-

eme < amma (II-13.44)

emi < emmi (II-27.75)

-r- < -rr-

bisṣmillahirrahmānirrahim < (Ar.) bismillahirrahmānirrahim (I-2.11)

-n- < -nn-

onār < onnar < onlar (II-7.44)

-v- < -vv-

evel (I-1.71) (II-15.1)

evelā (II-24.41)

gúvetlidir (II-24.102)

-y- < -yy-

gatiyēñ < kat'iyyen (II-16.175)

seyit < (Ar.)seyyit (II-23.45)

¹²¹ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 68, BOZ; *AMA*, s.74, DİNAR; *BDA*, s.70.

¹²² bkz. KORKMAZ, *GTS*, s. 163, TUNA; *TDB*, s. 33, BOZ; *AMA*, s.74, DİNAR; *BDA*, s.71.

-h- < -hh-			
sıhiye < sıhhiye	(II-16.18)	sıhatini	(II-16.128)
-k- < -kk-			
haKını	(II-20.35)		
-l- < -ll-			
yolār < yollar	(II-20.9)	valāhi	(II-27.78)
-s- < -ss-			
gakamasaK	(II-17.40)	bilemēsiñ	(II-28.27)
-c- < -cc-			
hacā < hacca	(I-2.101)		
-t- < -tt-			
vaziyete<vaziyette	(II-20.99)		
-ş- < -şş-			
işī<işşi<işçi	(II-22.61)		

2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri: Bir ünsüzün yakın veya uzaktaki bir başka ünsüze etki ederek onu kendine benzeştirmesi olayıdır.¹²³ Hem *İİA*'nda hem de diğer Anadolu ağzlarında çok yaygın ve ileri durumda görülen bir değişimdir.¹²⁴ Ünsüz benzeşmelerini, eklenme ve ulanmaya bağlı benzeşmeler ile tabanlardaki benzeşmeler olarak üç ana başlık altında işleyeceğiz.

2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme:

-n + ≠n < -n + ≠l			
+lAr			
zamāna	(I-1.40)	insānna	(I-1.48)
onnarı	(I-1.72)	goyunnarı	(I-1.73)
gönneri	(I-1.84)	günne	(I-1.105)
torunnarı	(I-1.152)	gadınnarı	(I-1.186)
bunnār	(I-1.187)	değirmenneri	(I-1.198)

¹²³ bkz. KORKMAZ, *GTS*, s.162, TUNA; *TDB*, s. 34-36, BOZ; *AMA*, s.75, DİNAR; *BDA*, s.71.

¹²⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.60-61, GÜLSEVİN; *UİA*, s.56-60, BOZ; *AMA*, s.75-80, YILDIZ; *İMA*, s.42-47, DİNAR; *BDA*, s.71.

şunnarıñ	(I-2.10)	diyennerē	(I-2.92)
çobannarıydı	(I-2.108)	gelinnēr	(I-2.116)
gelēnner	(II-7.53)	boşatsinnār	(II-9.38)
atannā	(II-10.3)	yannarında	(II-11.43)
doğannara	(II-11.91)	bakannā	(II-11.110)
sorūnnarı	(II-13.2)	fırmnārda	(II-15.120)
girenner	(II-16.43)	müslümannarıñ	(II-16.118)
düğünner	(II-16.177)	çekennēr	(II-17.64)
ekinner	(II-20.60)	dumannarla	(II-22.9)
āKşamnarı	(II-22.40)	yapānnarı	(II-22.78)
bulannar	(II-25.7)	olānna	(II-25.9)
üzümnē	(II-25.24)	durumnara	(II-27.77)
uğrayannar	(II-28.49)	göşmennerdēn	(II-28.198)
almānnar	(II-28.199)	batānnar	(II-28.215)

+II

bostānnı	(II-11.58)	ōsmānnı	(II-16.102)
imānnı	(II-16.139)	cānnı	(II-17.69)
bolavadinni	(II-21.54)	afyōnnū	(II-21.239)
arabörēnni	(II-23.203)	ōrhannıyá	(II-26.6)

+IA-

düzenniyō	(I-1.159)	annamān	(I-3.8)
ōrmannasınlar	(II-8.65)	ōñnendī	(II-13.37)
nişānnadık	(II-14.45)	üñnedikleri	(II-22.88)
dinnedim	(II-24.118)		

+IIK

günnük	(I-1.158) (II-17.65)	çobannıK	(I-5.8)
kesinnik	(II-8.157)	ıramazannıK	(II-18.60)
samannıK	(II-21.115)	şennikte	(II-23.228)
insānnıK	(II-27.18)		

+na(n) < (i)IA(n) edatı

sennen (I-1.216)	daşınnan (II-15.43)
gazānningarınan (II-18.3)	düğünnen (II-18.4)
hayvannarınan(II-24.10)	onnan (II-25.330)
odunnān (II-26.58)	

$+n + \neq n < +n + \neq d$

$+dA$

ramazanna (II-22.41)

$+ş + \neq ş < +ş + \neq ç -ş- < -şş-$

*işī<işşi<işçi (II-22.61)

* İşaretli örnekte önce ilerleyici ünsüz benzeşmesi sonra ünsüz tekleşmesi olmuştur.

2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme:

$-c + \neq c < -z + \neq c$

âccīcix (I-4.31)

$-l + \neq l < -r + \neq l$

baxāllar (I-1.184)	güdēller (I-1.184)
hazıllāllar (I-1.185)	çalallār (I-2.126)
dökēller (I-2.127)	kesellēdi (I-5.33)
olullārdı (II-18.1)	alıllārdı (II-18.2)

$S + \neq s < -z + \neq s$

gıSsıS (II-15.99)	yapTırmaSsañ (II-16.32)
vermeSse (II-16.82)	götürmeSseñ (II-16.211)
alamaSsak (II-20.19)	ossun (II-20.157)
sehribāSsıñ (II-21.16)	duSsuz (II-21.210)
bulamaSsıñız (II-22.45)	

2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli de, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.2.1. İlerleyici Benzeşme:

$ç# \#c < ç# \#y$

üç_cüze (II-7.32)

m# #m < m# #v

oğlum_mā (II-7.28)

evim_mar (II-15.27)

ölüm_mār (II-17.41)

g# #g < k# #g

deng_geliyō (II-24.54)

2.2.4.2.2. Gerileyici Benzeşme:

K# #g < k# #g

yūmruK_gadar (I-4.25)

çoK_gēldilē (II-7.41)

baK_görsem (II-8.139)

çoK_güzēl (II-23.135)

āncaK_genç (II-23.155)

çoK_gúvetlidir (II-24.102)

çoK_gülüm (II-25.16)

olaraK_goymuşlār (II-26.8)

yoK_gēlmişler (II-27.92)

çoK_gidiyōdu (II-28.71)

yoK_genşlērdē (II-28.182)

kītlıK_gītmiş (II-28.186)

m#_#b < n#_#b

om_bir (I-1.143) (II-15.127)

om_beş (I-1.143)

om_milyār (I-1.150)

om_başı (I-5.35)

om_buçuklu (II-11.81)

P# #b < p# #b

goyuP_bişiriyolār (I-3.120)

tōP_beriye (II-10.10)

yetişiP_bôyle (II-11.113)

yapıP_bişiriler (II-28.112)

S# #z < s# #z

otuS_sekiz (II-26.41)

2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler

2.2.4.3.1. Ünsüz-Ünsüz Benzeşmesi

2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme

s-s < # s-k

essi < eski (II-20.86)

ñ-n < # ñ-r

sōñnā (I-1.13)

l-l < l-y

fasille (I-2.117) (II-17.6)

2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme

m-b < n-b

embiyālariñ (II-11.19)

membā (II-13.7)

Çēmbēr (II-18.11)

cambāzlık (II-19.23)

ambarı (II-21.70)

T-d < h-t

muTdārlık (II-16.17)

t-t < k-t

alattirik (I-1.43)

n-n < l-n

senāniklidir (II-16.55)

n-d < m-d

hindi (I-3.127)

şindi (II-11.37)

m-b < n-b-

sümbül (II-17.52)

-m-n- < -b-n-

mahana < bahane¹²⁵ (II-25.34)

¹²⁵ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.54, DİNAR; *BDA*, s.77.

2.2.4.3.2. Ünlü-Ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz değişmelerinin bir kısmında, komşu ünlülerin etkisi olmaktadır.

2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma: Yuvarlak ünlüler komşuluğundaki ünsüzlerin dudak ünsüzlerine değişmesidir.¹²⁶

-v- < -h-

yavu < yahu (II-22.75)

-v- < -ğ-

dövüş (II-20.73)

-v- < -y-

köve (I-2.106)

2.2.4.3.2.2. Çift Dudaklılaşma

-w- < -v-

yaw	(I-1.116)(II-27.57)	yāwu	(I-1.124)(II-28.154)
gawırısı	(I-1.200)	yāwrım	(I-2.3)(II-28.42)
gawım	(I-4.4)	ğawūr	(II-10.34)
bawırdı	(II-11.114)	gāwgali	(II-15.80)
gāwırmayı	(II-15.167)	ewlādım	(II-16.57)
çawışıyın	(II-16.222)	yāwru	(II-20.91)

2.2.4.3.2.3. Diğer Ünsüz Değişmeleri

2.2.4.3.2.3.1. İç Seste Ünsüz Değişmeleri

-n- < -l-

bône (II-7.14)

-l- < -r-

diyelek<diyerek¹²⁷ (I-1.21)(II-20.56)

-y- < -n-

revāyi (II-20.95)

-h- < -'-

¹²⁶ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 48. (Korkmaz, bu terimi **dudaksıllaşma** olarak vermiştir.); TUNA, *TDB*, s. 29, BOZ; *AMA*, s.80, DİNAR; *BDA*, s.76.

¹²⁷ Bu örneği YILDIZ, *IMA*'da "sızıcılaşma, ötümlüleşme gibi herhangi bir fonetik hadiseye bağlanamayan ünsüz değişmeleri" ifadeleriyle belirtmektedir. bkz. YILDIZ; *IMA*, s.48, DİNAR; *BDA*, s.78.

ihāne<(Ar.)i'āne	(I-5.72)	nahil<(Ar.)nā'il	(I-2.55)
-v- < -' -			
duvalarīmiz<(Ar.)du'ā	(I-2.75)		
-y- < -' -			
āyileden<(Ar.)ā'ile	(II-7.11)	mayışını<(Ar.)ma'āş	(II-7.53)
nāyil<(Ar.)nā'il	(II-11.6)	hāyīn<(Ar.)hā'in	(II-11.70)
dāyirelerine<(Ar.)dā'ire	(II-11.141)	ayit <(Ar.)ā'it	(II-15.28)
iyāde<(Ar.)i'āde	(II-21.67)	īsmayil<(Ar.)ismā'il	(II-28.160)

2.2.4.3.2.4. Bağlantılı Değişme: İç sesteki sesleri, benzer sesli bir başka kelimedeki seslere dayanarak değişik telaffuz etmektir.¹²⁸

mevlüt <	“mevcut”	(II-8.50)
mübāh <	“münbit”	(II-8.80)
ihтира <	“iftira”	(II-16.28)
gıradına <	“kerevet”	(II-20.123)
halıçasını <	“harita”	(II-21.76)
kasatıro <	“kadastro”	(II-26.55)

2.2.5. Aykırılışma: Çıkış noktaları birbirinin aynı veya yakın olan ünsüzlerden birinin, benzeşmenin aksine çıkış noktasının farklılaşmasıdır.¹²⁹ Diğer Anadolu ağzlarında olduğu gibi, **İİA**'nda da benzeşmeye göre örnekleri oldukça azdır.

#b-n < # b-m

barnağın (II-8.114)

k-t- < # k-k-

girt	(I-5.21)	gortmuşsa	(II-8.111)
------	----------	-----------	------------

-y-n- < -ñn- < -ñ-l-

dıynemedi	(I-1.124)	kôyneke	(I-5.84)
gôynü	(II-14.49)		

¹²⁸ bkz. TUNA; *TDB*, s. 31-32, DİNAR; *BDA*, s.78.

¹²⁹ bkz. Sadettin ÖZÇELİK; “Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131-144, DİNAR; *BDA*, s.78

2.2.6. Süreklileşme: Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere değişmesidir.¹³⁰

2.2.6.1. Ön Seste Süreklileşme

mahana < bahane (II-25.34)

2.2.6.2. İç Seste Süreklileşme

2.2.6.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra

ş/ < ç/

İİA'nda yaygın olarak görülen bir değişmedir. Söz konusu değişme komşu ağızlarda da yaygındır.¹³¹

geşgin	(I-1.25)	güşlü	(I-1.26)
işme	(I-1.32) (II-26.51)	kaştım	(I-1.57)
boşlandı	(I-1.110)	kaş < kaç	(I-1.146) (II-28.83)
gēşti	(I-1.154) (II-26.55)	hiş	(I-1.156) (II-26.77)
aş < aç	(I-1.156)	üş < uç	(I-1.158) (II-28.15)
üşlü	(I-5.2) (II-28.127)	kāšta < kaçta	(II-7.51)
uşları	(II-8.150)	āştı < açtı	(II-11.2)
sāşda	(II-14.3)	suşlu	(II-16.28)
sēştiler	(II-16.202)	bişme _e	(II-20.25)
haş < haç	(II-23.97)	gēşmişimize	(II-23.132)
üşgen	(II-23.190)	gôştüler	(II-26.72)
maş	(II-28.146)	göşmennerdēn	(II-28.198)

j/ < c

ejdādına	(II-8.61)	vijdānsızlara	(II-11.34)
mējbūren	(II-28.52)		

ğ/ < k/

çoğ _ı iyi	(I-1.44)	yoğ _ı ūdun	(I-1.162)
çoğ _ı udu	(II-21.252)		

2.2.6.2.2. Tabanlarda

-ş- < -ç-

¹³⁰ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 135, TUNA; *TDB*, s. 28, BOZ; *AMA*, s.81, DİNAR; *BDA*, s.79.

¹³¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 64, GÜLSEVİN; *UIA*, s.62, BOZ; *AMA*, s.81, YILDIZ; *IMA*, s.40, DİNAR; *BDA*, s.79.

borşlandırdı (I-1.124)	genşlerin (I-1.156) (II-28.52)
ileşberidik (I-2.107)	sādışla (II-15.84)
miraşda (II-16.87)	anaşlarını (II-21.123)
kazānşlar (II-23.131)	

-ğ- < -k-

aşşağı (I-1.23)	alcāğdıñız (I-4.13)
öğretcēğdıñız (I-4.13)	gōrcēğdıñız (I-4.14)
böcüğü (II-7.17)	ocağımız (II-13.3)
orağa (II-20.24)	muhtarlığıñıñ (II-21.171)

2.2.6.3. Son Seste Süreklileşme

ş# < ç#

sādıŞ (II-7.12)	ilaş (II-8.113)
pirinş (II-15.107)	avuş (II-16.92)
saş (II-18.58)	havuş (II-20.111)
oruş (II-23.99)	ağāş (II-28.24)

2.2.6.4. Alt Ağız Gruplarını Belirleyen Süreklileşme

İİA'nda art damak “**k**”lerinin sızıcılaşarak “**x**” olması iki köyde tespit edilmiştir. Anadolu ağızlarında oldukça yaygın görülen bir değişmedir.¹³²

x / ~ x# < k / ~ k#

balıxtan (I-1.110)	yuxanıñ (I-2.28)
oxumuş (I-2.82)	ırxdan (I-2.91)
yox (I-2.92)	maxamlarını (I-2.96)
çixardım (I-3.2)	doxuz (I-3.4)
durdux (I-3.4)	taxısını (I-3.8)
paxmaya (I-4.1)	atarıx (I-4.7)
oxlava (I-4.24)	yaxın (I-5.14)
baxın (I-5.32)	yasax (I-5.55)
boşādıx (I-6.2)	

2.2.7. Süreksizleşme: Sızıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle patlayıcı ünsüzlere

¹³² krş. GÜLSEVİN; *ÜİA*, s. 57, BOZ; *AMA*, s.82, YILDIZ; *İMA*, s.41, DİNAR; *BDA*, s.81.

değişmesidir. *İİA*'nda birkaç örneği tespit edilebilmiştir:

#c- <#j-

candırmayınen (II-16.26) cileT (II-21.220)

-k- <h-

āKırırı<(Ar.)āhir (II-11.11)

-g- <-h-

haşgeşli<haşhaş (II-14.28)

-ç- <-s-

herkeç (II-14.7)

' < r

bi' (II-10.9) va' (II-27.97)

2.2.8. Ünsüz Türemesi

2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

#h < #ϕ¹³³

haf_ētmēm (II-28.211) hoda (II-23.11)

#y < #ϕ

yēssir<esir (I-5.61) (II-28.151)

#n < #ϕ

nēylehāndır <eynehan (II-16.2)

2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

-n- < -ϕ-

ēnzübillahimineşşeytāniracim (I-2.12)

¹³³ bkz. Gürer GÜLSEVİN, "Türkiye Türkçesi Ağzlarında h Sesi Üzerine", TDAY (Belleten) 2001/I-II, TDK Yay, Ankara, s.129-146, BOZ; *AMA*, s.83, DİNAR; *BDA*, s.82.

-r- < -ϕ-

hōrşaf <hoş+āb (II-25.23)

-‘- < -ϕ-

nè’yimiş (II-15.58) mē’şürmuş<(Ar.)meşhūr (II-19.5)

2.2.8.3. Son Seste Ünsüz Türemesi

-n- < -ϕ-¹³⁴

kesildi miydin < kesildi mi idi (I-1.44)

yāğmadı mıydın < yağmadı mı idi (I-1.45)

varıdın < var idi (I-1.83)

yapārdın < yapar idi (I-1.89)

olürdun < olur idi (I-1.94)

-y- < -ϕ-

dēy < (Far.)tā (I-1.189) gadınnarıy < kadınları (I-1.189)

tēy < (Far.)tā (II-25.1)

-l- < -ϕ-

istilāl <(Ar.) istilā’ (II-9.41)

2.2.9. İkili Şekil: Bir kelimedede iki ayrı ünsüzün biri birinin yerine kullanılması¹³⁵

r ~ l

gāli (I-5.2)

gāri (II-17.33)

¹³⁴ bkz. Bu konuda Zeynep KORKMAZ “hastaydın (hasta idi yerine) hastaydına gibi şekillerden kısalmış şekiller” görüşünü bildirir. *Türk Gramerinin Sorunları II TGS II*(22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999,s.381. Komşu ağız Sandıklıda da görülen bu özellik için : “Bölgemizde, görülen geçmiş zaman ekinin 3. teklik şahsında “-di” ekinin sonunda bir n sesinin türediği görülmektedir” görüşü bildirilmiştir. ÖZKAN; *SYAÖ*, s.87, BOZ; *AMA*, s.84.

¹³⁵ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 83-84, TUNA; *TDB*, s. 31, BOZ; *AMA*, s.84, DİNAR; *BDA*, s.82.

r ~ x

gadax	(I-2.29)	gadar	(II-24.31)
-------	----------	-------	------------

r ~ l

bilāderiñ	(II-26.25)	birāder	(II-21.172)
-----------	------------	---------	-------------

2.2.10. İkizleşme: İç seste, iki ünlü arasında ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzün tekrarlanmasıdır.¹³⁶ Anadolu ağızlarının bir çoğunda görülen bir olaydır, daha çok Doğu grubu ağızlarında görülür.

-çç- < -ç-

güççüyüm	(II-14.38)
----------	------------

-nn- < -n-

yannı < yanı	(II-16.6)
--------------	-----------

-şş- < -ş-

eşşek	(I-1.100) (II-16.225)	aşşağı	(I-1.23) (II-21.87)
-------	-----------------------	--------	---------------------

-mm- < -m-

hēm̄men	(II-15.34)
---------	------------

-ss- < -s-

yēssir < esir	(II-22.87)
---------------	------------

-yy- < -y-

yörüyyō	(II-9.3)	verīyyo	(II-10.11)
baKīyyo	(II-11.105)	gidīyyo	(II-14.14)
ikīyye	(II-16.81)	goşūyyo	(II-16.137)
sorūyyo	(II-16.213)	eyyī	(II-18.65)
inīyyo	(II-24.54)	tutūyyō	(II-24.55)

¹³⁶ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 163 (Korkmaz, bu terimi **ünsüz ikizleşmesi** olarak vermiştir.); TUNA, *TDB*, s. 32, BOZ; *AMA*, s.84, DİNAR; *BDA*, s.83.

gelïyyo (II-25.7)

-tt- < -t-

zätten (II-23.250) sontTaj (II-26.50)

2.2.11. Örnekseme: Bir kelimedeki bir ses veya şeklin örnek alınarak bir başka kelimeye aktarılmasıdır.¹³⁷ *İİA*'nda özellikle nazal g (ñ) örnekseme yoluyla kullanılmaya uygun bir sestir. Bu olay komşu ağızlarda da yaygındır.¹³⁸

-ñ- < -n-¹³⁹

oñu (I-4.23) buñār (II-8.21)

señ (II-9.15) *topliceñ (II-9.46)

*kahyāsımıñ (II-16.169) *bilmiyoñ (II-16.206)

*ölümüyüñ (II-16.225)

*İşaretli örnekler iyelik kaynaklı 2.Tekil Şahıs (+ñ)'den örneksemedir.

2.2.12. Göçüşme: İç seste komşu veya uzak ünsüz ve ünlülerin yer değiştirmesidir.¹⁴⁰

2.2.12.1. Ünlü Göçüşmesi

-a-i- < -i-a-

nāhiyetine < (Ar.) “nihāyetine” (I-1.125) (II-21.80)

-e-a- < -a-e-

ēlfāba < (Fran.) “alfabe” (II-7.60)

¹³⁷ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.168 (Korkmaz, bu terimi **yakıştırma** olarak vermiştir.); TUNA; *TDB*, s.50-52, BOZ; *AMA*, s.86, DİNAR; *BDA*, s.83.

¹³⁸ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 64, BOZ; *AMA*, s.86, DİNAR; *BDA*, s.83.

¹³⁹ bkz. Leyla KARAHAN bu konuda: “ñ ünsüzü Batı Grubu ağızlarının bir kısmında n > ñ, g > ñ değişmelerine sebep olacak derecede benimsenmiştir.” görüşünü belirtir. *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması AAS*, TDK Yay., Ankara, 1996, s.20, BOZ; *AMA*, s.86, DİNAR; *BDA*, s.83.

¹⁴⁰ bkz. Ahmet CAFEROĞLU; “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi” *TDAY Belleten 1955*, T.D. K Yay., Ankara, s.1-7, EREN, “Türk Dilinde Metathese Olayı”, *TDAY, Belleten 1953*, T.D.K Yay., Ankara, s.161-180; KORKMAZ, *GTS*, s. 74, TUNA; *TDB*, s. 38-39, BOZ; *AMA*, s.86, DİNAR; *BDA*, s.84.

2.2.12.2 Ünsüz Göçüşmesi ¹⁴¹

-r-b- < -b-r-

gürbesinden < gübresinden (Yun.) (II-13.47)

-r-l- < -l-r-

irellemesinden < ilerlemesinden (I-1.40)

-y-r- < -r-y-

ceyran < (Ar.) cereyan (II-17.35)

-l-p- < -p-l-

çılpaıkladı < çıplaklardı (I-5.30) (II-15.36)

-z-l- < -l-z-

zelleli < (Ar.) lezzetli (II-14.21)

-n-y- < -y-n-

dināyet < (Ar.) diyanet (II-20.157)

-l-n- < -n-l-

geleninde < genelinde (II-13.26)

-l-m- < -m-l-

mēlmekeñ < (Ar.) memleketin (II-18.3)

2.2.13. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler:

Kelimelerin telaffuzu sırasında görülen değişiklikler, genelde o yörenin bir fonetik eğilimini belirler. Ancak kimi zaman kaynak kişilerde görülen bazı telaffuz değişikliklerini, o yörenin bir fonetik eğilimi olmaktan çok, kişiye bağlı özellik olarak değerlendirmek gerekir. ¹⁴²

¹⁴¹ bkz. Önder ÇAĞIRAN; “Türkiye Türkçesi Ağzları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi”, 3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (1996), TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277, DİNAR; *BDA*, s.84.

¹⁴² bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.79, BOZ; *AMA*, s.87, DİNAR; *BDA*, s.85.

baxānmiyān < bakmayan	(I-1.65)
tavassūhi < tasavvufi	(II-8.8)
fosteble < fizibilite	(II-13.19)
pōğlamā < programa	(II-13.24)
āKıbat < avukat	(II-15.150)
ernebi < ecnebi	(II-16.42)
merētesine < mertebesine	(II-16.84)
nedibāndı < edibali	(II-16.104)
biziz < bizim	(II-18.48)
dahāyetli < dirayetli	(II-18.75)

2.2.14. Yarı Ünlüleşme:¹⁴³ Kimi sürekli ünsüzlerin yerlerini yarı ünlü olan y ünsüzüne bırakmasıdır. Bütün örnekleri iç seste görülmüştür:

y < ğ

eylənmiş	(I-1.5) (II-26.35)	deyēr	(I-1.55)
deyil	(I-1.120) (II-16.35)	üyüdüyoS	(I-1.123) (II-14.1)
çiy	(I-1.197) (II-14.24)	üsteymen	(II-11.38)
deyiyō	(II-11.46)	seyirttim	(II-11.87)
dōydürüyoS	(II-14.6)	ciyēri	(II-16.10)
eyēr	(II-16.31)	diyer	(II-16.42)
dōyüşürse	(II-16.175)	ēymiş	(II-17.52)
üyütdü	(II-18.35)	düyünnēde	(II-19.8)
ēylence	(II-19.14)	deyirmencilik	(II-19.39)
düyüsünü	(II-21.190)	deyişme	(II-23.29)
ōyleyin	(II-23.112)	söyüde	(II-24.30)

¹⁴³ krş. BOZ; *AMA*, s.88, DİNAR; *BDA*, s.86.

deyneyim	(II-24.102)	düyüsünü	(II-25.41)
yyitpınār	(II-26.52)	deyişen	(II-26.79)
meyēse	(II-27.83)	iyde	(II-28.112)

y < g < ğ < k

gēlcēymiş	(I-1.166)	yemeyini	(I-1.185) (II-21.194)
biricīydi	(I-2.100)	etmeyē	(I-4.1)
önündeyi	(II-7.12)	tüfeyi	(II-9.25)
köpeyi	(II-9.54)	mubārey<mübārek	(II-10.5)
tetiyyi	(II-11.83)	içerideyi	(II-11.85)
kēşgeyi	(II-14.34)	ēşiyinden	(II-15.56)
çifliyyini	(II-16.2)	hākimliyyi	(II-16.34)
ētTiyinden	(II-16.70)	gideceyyi	(II-16.96)
gôrdüyüñ	(II-16.122)	genşliyyim	(II-16.192)
ekmeyi	(II-17.34)	erkeyi	(II-19.16)
göyden<gök	(II-21.7)	yetişemeyeceyyiz	(II-21.56)
çürüye	(II-21.114)	alcayyız	(II-21.228)
küreyi	(II-21.237)	emeyi	(II-23.96)
örneyin	(II-23.165)	deyneyim	(II-24.102)
askerliyyim	(II-27.86)	gömlēyi	(II-28.101)

y < v

dôydū	(I-5.45) (II-21.245)	düyen	(II-21.160)
-------	----------------------	-------	-------------

y < g

böyün	(I-2.1) (II-24.26)
-------	--------------------

y < f

çiyt (II-28.73)

2.2.15. Diş-Damaklılaşma: Bir kelimede bulunan diş ünsüzünün diş-damaklı ünsüze dönüşmesidir.

ş < s

herkiş < herkes (II-16.180)

herkeş < herkes (I-1.29) (II-16.15)

2.2.16. Uzunluk Kayması: Genellikle şimdiki zaman ekindeki -r ünsüzünün erimesi sonucu o ünlüsü üzerinde bulunması gereken uzunluğun bir önceki ünlüye kaymasıdır.¹⁴⁴

duyūyo	(I-5.60) (II-24.99)	geliyo	(II-14.14)
gidīyyo	(II-14.14)	yēyo	(II-14.32)
istēyo	(II-14.52)	yanīyyo	(II-16.74)
satīyo	(II-16.126)	goşūyyo	(II-16.137)
sorūyo	(II-16.213)	bakīyo	(II-18.65)
kesiyo	(II-21.133)	bāğlayıveriyo	(II-22.64)
girīyyo	(II-24.40)	galīyyo	(II-24.40)
diñniyo	(II-24.99)	olūyo	(II-25.10)
yatīyyo	(II-25.27)	yetiyo	(II-25.47)
yakīyyo	(II-25.48)	seviyo	(II-27.2)
ölūyo	(II-28.157)	veriyyo	(II-28.160)
dönūyo	(II-28.170)		

Geniş zaman ekindeki -r ünsüzünün erimesiyle önündeki ünlüde gerçekleşmesi beklenen uzunluğun başka bir ünlüye kayması da metinlerde tespit edilmiştir.

olusā (II-13.23)

ōlu (II-14.33)

¹⁴⁴ krş. DİNAR; *BDA*, s.87.

vedî (II-21.254)

2.2.17. Ünsüz Uyumu: Türkçe kelimelerde komşu ünsüzler arasındaki bu uyum, *ÖTT*’nde geçerli bir kural iken bir çok Anadolu ağzında kural olmaktan çıkmıştır.¹⁴⁵ *İİA*’nda ünsüz uyumsuzluğu yönü ile dikkat çeker:

-K,kd-

āKdaş	(I-1.6)	geçirdikden	(I-1.210)
doKdura	(II-11.130)	çēkdiriP	(II-14.7)
yōKdur	(II-16.98)	böyūkdür	(II-23.20)
bākdi	(II-16.106)	çōKdur	(II-16.159)
tāKdir	(II-23.269)	diyelēkden	(II-24.5)

-Ks-

taKsim	(II-7.10)	maKsāt	(II-10.49)
baKsalar	(II-16.78)	doKsān	(II-20.31)
yoKsa	(II-26.8)	taKsi	(II-27.31)

-pd-

yāpdıK	(II-18.28)	zapdettiğimizi	(II-26.42)
--------	------------	----------------	------------

-sd-

tomatēsdēn	(II-14.11)	desdekleyici	(II-16.68)
mapūsda	(II-16.76)	usda	(II-16.82)

-şd-

güneşde	(I-2.121)	garīşdırıyōx	(I-4.1)
gēşdi	(II-16.62)	miraşdā	(II-16.87)
dūşdū	(II-16.158)	başdan	(II-17.19)
ōynāşdı	(II-18.28)	beşdē	(II-21.74)

¹⁴⁵ krş. BOZ; *AMA*, s.88, DİNAR; *BDA*, s.87.

yapılıŝda	(II-21.100)	taniŝdīmızda	(II-23.61)
āŝdī	(II-24.111)	iŝdē	(II-27.93)
-ŝg-			
alīŝgın	(I-1.94)	çalīŝgandır	(I-1.183)
başga	(I-1.186)	yetiŝgın	(II-16.73)
-sg-			
ēsgī	(I-5.3)	āsgēr	(I-5.53)
bāsgına	(II-16.78)		
-td-			
vaziyetde	(I-1.4)	çevitdirdi	(II-11.124)
gütdüm	(II-15.145)	tuTdular	(II-16.28)
hatda	(II-23.221)		
-hd-			
zabāhdan	(I-2.5)	allahdan	(II-16.36)
mūhdār	(II-16.219)	tārihde	(II-23.214)

II. ŞEKİL BİLGİSİ

EKLER

ÇEKİM EKLERİ

İSİM ÇEKİMİ

ÇOKLUK EKİ

+lAr

Aynı türden bir çok varlıkları anlatmak görevindedir.¹⁴⁶ İşlev olarak **ÖTT** ve diğer Anadolu ağızlarındaki kullanımlarından bir farkı yoktur. Yalnızca hem **İİA**'nda hem de diğer Anadolu ağızlarında değişken şekilleri (allamorf)¹⁴⁷ çok fazladır.

n#+lAr durumunda ekin bir çok değişken şekli ortaya çıkmaktadır. Öncelikle ek başındaki “l” ünsüzü benzeşme ile “n” olur ($\neq n < \neq l$), ardından ek sonundaki “r” ünsüzü kaybolur bu esnada çoğu zaman komşu ünlüyü uzatır:¹⁴⁸

+lĀ(r) ,+nĀ(r)

1.1.1.1.1. İşlevleri

1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir:

āKdaşın yanına çadırı gurmuşlār, malları sürmüşler. (I-1.7)

bayramnarā, gonuşturmaya. götürülē paşala. (II-11.109)

şimdi efendim düğünner şöyle olur. (II-16.177)

dāğdā meşelikü öldü için meşelerde mazı gobakları oluyōdu āskidēn. (II-26.2)

1.1.1.1.1.2. Sınıf, kategori yapar:

torunnarının urūhlarına ayrı ayrı hedıye eyledim, habērdarēyle. (I-2.88)

gelmiş geşmişlerimize, babalarımıza, analarımıza cūmlesiniñ tākisiratlarını āffēt. (I-2.95)

güçüğünū de sāndıKlıya gōtTü öğretmenne, o da orda. (II-14.57)

¹⁴⁶ bkz. ERGİN; **TDB**, s. 218-219, KORKMAZ; GTS, s. 39, BOZ; **AMA**, s.90, DİNAR; **BDA**, s.89.

¹⁴⁷ Değişken şekil (Allamorf) kavramı için bkz. KORKMAZ; **GTS**, s.42.

¹⁴⁸ krş. GÜLENSOY; **KYA**, s. 86, GÜLSEVİN; **UİA**, s. 81, BOZ; **AMA**, s.90, YILDIZ; **IMA**, s.62, ÖZKAN; **SYAÖ**, s.126, ŞAHİN; **BMA**, s.57, DİNAR; **BDA**, s.89.

bunnarı yaparıS muTFakdā, çocuklarımızā yèdirīS. (II-17.8)
 tabi bizim duyduğūmuza görē tūrisler geliyō. (II-21.1)
 öküz_ıarabaları, at_ıarabası fiġān yoğ. (II-26.16)
 tārġalarını parasınnan_ıālmiş_ıelinden mu_ıācirleriñ. (II-26.23)
 adamlar_ıekemiyō gidemiyolar. kōmşulār görüyō ekīn çīKmiş. (II-28.41)

1.1.1.1.1.3. Mübalağa anlamı verir:

ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenātīñ sāhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. (II-11.1)

1.1.1.1.1.4. Kişi zamirleri üzerinde anlam kuvvetlendirir:

āynı çünkŭ bizlērileşberīS, duracak hālimiz yōK. (II-17.38)
 allāh sizleri de bağışlasın cenāb-ı allah. (II-17.72)
 onu bilirsīñiz onu sizlēr, memŭrlār bilirsīñiz. (II-20.96)
 dināyet yapıyō bunū. bizlēr bilmeyiz. (II-21.157)

İYELİK EKLERİ

İsmin karşıladığı nesnenin bir kişiye veya nesneye ait olduğunu belirten eklerdir.¹⁴⁹ İşlev olarak **ÖTT** ile aynıdır, ekin değişken şekillerinin de **ÖTT**'nden bir farkı yoktur, yalnızca **ET**, **EAT** ve diğer Anadolu ağızlarında da gördüğümüz, II. teklik ve çokluk kişilerdeki asli nazal g “ñ” ünsüzü korunmuştur.

tk. : +(I⁴)m

lān_ıōğlum ētme de bunu göyver. (I-4.49)
 köpek gudurū da sözümoña dalārsa, gelī, bŭrda ziyāret_ıedēr. (II-7.17)
 seçim māmuru gēldi de yedi āsrıma gadār şey var. kağıdım vār dedi ō. (II-16.102)
 ateş inēcek sizi yakacāk, geliñ bānim endişelerime itā_ıat ediñ. (II-21.8)
 yā odāyā oturŭz çocuğum diz çökeriz. (II-28.139)

tk.: +(I⁴)ñ

vārdığīñ yerdē diliñ datlı olsūñ (I-4.11)
 şindi bāñim eliñi öpē iki dēñē ōğlum_ımā. (II-7.28)

¹⁴⁹bkz. ERGİN; **TDB**, s. 220-223, KORKMAZ; **GTS**, s. 92, BOZ; **AMA**, s.91 , DİNAR; **BDA**, s.90.

sen türk milletini, otürduġuñ yërde bôyle (II-16.225)

dāġlar seniñ nè garānlıġ ardıñ vār. (II-17.50)

tk. : +(s)I⁴(n)¹⁵⁰

muhammediñ kokūsunā. (I-2.57)

evelī ata bindirirdik gelinneri, alacaġımız gızī. gideriz babasınıñ evinē. (I-6.1)

āyilesiniñ sādıcı vā, şindī iki garı birbirine sādıŞ filān diyōlā. (II-7.11)

öbüri hemençi fırlıcek dıŞarı, gôrmicēk, yavuklısını, gôrme yok. (II-15.13)

millet birbiriniñ namusuna, ırzına göz ötmēyo. (II-16.163)

bunuñ dēdēsi berāt getimiş, dēhā hālen de berāt bürda. (II-20.159)

seyit sulTan hocasından ders ahyō. (II-23.46)

çk. : +(I⁴)m I⁴z

iñaniñ peygamberimiz ölmedi sāġdūr. (I-2.51)

arafat daġdūr bizim daġımız, (I-2.72)

işdē sonra sıraynan su sorunumuz varıdı. (II-13.6)

cumā günü kendi köyümüzüñ içi dāvet olūr. (II-19.8)

pazārtesi gün pazarımız olur. (II-23.93)

ammā çoġ āskiden, dēdelēmiz gēlmeden. (II-26.32)

çk. : +(I⁴)ñ I⁴z

kemalñ dört dene çetesi gāldı, bişeyi gālmadı. silahıñız yoK, (II-11.50)

böyükler demiş siz o yāndan geldi köküñüz dēyelekTen (II-15.53)

āh kēşkē bi yaktiñiz olsa dā yāpiversek de yēseñiS. (II-17.9)

kaş tane öġretmeniñiz var, hākimiñiz var. o dedi hiç yoK. (II-22.33)

amā asıl bizim ēski döġerimiz zamāniñiz olsa da görsēS. (II-23.36)

anañıza, babañızā, çoluġuñıza çocuġuñuzā hefāl lōKma yedirmenizi. (II-28.219)

çk. : +IArI

ondan sōña fabrigalarıñ mālzemelerini oriya gitti, geldi. (I-1.123)

¹⁵⁰ 3. tk. İyelik eki üzerine hal ekleri getirildiğinde ortaya çıkan –n- sesi için bkz. TUNA; *TDB*, s. 20-22, Gürer GÜLSEVİN, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler EATE*, TDK Yay., Ankara, 1997, s.12-15, TEKİN, “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” Genel Dilbilim Dergisi, S.7-8, Ankara, 1980, s.10-17.

mübârek ruhlarına hediye eyledim habêrdar_eyle yâ rabbi. (I-2.84)

gúnâhlarını bân_onnârîñ heç_ederin. (II-16.111)

târlalarını parasınnan_âlmış_elinden mu_âcirleriñ. (II-26.23)

ayâK Kabıları êskimiş êskici yusuf varîdı, ona götürüsüñ. (II-28.103)

1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması: 3. teklik kişi iyelik ekinin üst üste gelmesidir.¹⁵¹

n0ohudû âynı gâhve gibi olur. nohut gawırısı nohûdu içêrsiñ, (I-1.200)

çiftiñ birisini o sürêrdi, birisini bân. (I-1.208)

hê hePisini êtcek yâ, biz_êdemiyoK, biz_êdemiyoK hâ. (I-4.27)

ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenâtiñ sâhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. (II-11.2)

şindi, kimisi şey_ediyo, piriñç döndürması, (II-15.108)

HAL EKLERİ¹⁵²

1.1.1.3.1. Yalın Hal: İsmi herhangi bir çekim eki almamış halidir.¹⁵³

cenâb-ı allah tarafından meseLâ insannara o zaman güş gūuvet vermiş, (I-1.178)

bân goruyâ bêkÇi dütTum. (II-16.129)

bañâ canavâr filân bi şey_êtmēz dēyo. (II-22.91)

bunuñ şimdî şey bu diyolâ, bu şifalı deyil diyöla. (II-24.97)

1.1.1.3.2. Belirtme Hali: İsmi kendisine tesir eden geçişli file bağlayan haldir.¹⁵⁴

+(y)I⁴

ÖTTndeki belirtme hali eki ile aynı durumdadır:

oklauāyı, şeyi esirānı aliverç. (I-2.9)

o böcükTen veriz, o böcüğü içêr, o böcüñ suyunu içê. (II-7.18)

taKsiratları vârsa āsān, rūhlarını da şād_eylê. (II-11.32)

boşanmāyınca ävlenebilir mi, bân_āylığı alabilir miyim, (II-15.166)

aman çoluğu çocuğu hemen içeri āmişlâ, (II-20.56)

izin verise hatip geçêr cumāyı başka hoca durâr örda gıldırîdı. (II-21.155)

bu şifadan sudan şifāyı bulüyyö adam. allahıma şükürler_olsun. (II-24.105)

¹⁵¹ Ek yığılması için bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.53-54.

¹⁵² Yön eki, hem **ÖTT**nde hem de diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi **İİA**'nda da kalıplaşmış olarak kullanıldığı için, hal ekleri bünyesinde işlenmemiştir. (bkz. 1.2.2.3.1.2. +rA, 1.2.2.3.1.3. +ArI).

¹⁵³ Yalın hal kavramı hakkında geniş bilgi için bkz. Ahmet BURAN; *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal)Ekleri AİÇE*, TDK Yay., Ankara., 1996, s. 37-60, KORKMAZ; *GTS*, s. 169, BOZ; *AMA*, s.93, DİNAR; *BDA*, s.91.

¹⁵⁴ bkz. BURAN; *AİÇE*, s. 99-133, ERGİN; *TDB*, s. 229-230, KORKMAZ; *GTS*, s.175, BOZ; *AMA*, s.93, DİNAR; *BDA*, s.91.

+ø

ET ve *EAT*'nde de kullanılan bu şekle, bugün için *ÖTT*'nde rastlanılmamaktadır. Ancak Anadolu ağızlarının bir çoğunda özellikle nazımda yaygın olarak kullanılır.¹⁵⁵

meseġā verilērdin, ata ney kesērsē. fiġanā gızı vèrelim. (I-1.139)

göl kokusūñ alāmadīm, (I-2.34)

he birinci tōP beriye düşüyō. ikinci top mesāfe āz daġa uzāt diyō. (II-10.10)

şind'i mūtemet_jimiş. āsgeriñ parası ödüyomuş. (II-11.118)

gōynü ōldu mu vallaġā gaçırıyo, şindiki gızıñ gōynü yāpcaS yine gaçarıS. (II-14.50)

hēr çeyizini ederiS biz. bōle gızımız çıKarıS biz. gālin çıKarıS biz, (II-15.64)

yāwrum eveli bān tārlamız fiġān ekīp gāldırıyoduK, (II-15.132)

cenāb-ı allah diyōr kīniñ cebrāyil gönderiyō. yā sālīh kayaya emīr_çet dēyo. (II-21.10)

1.1.1.3.2.1. İşlevleri: *ÖTT*'nde olduğu gibi cümlede nesne görevindedir.¹⁵⁶

1.1.1.3.2.2. Diğer Hal Eklerinin Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hali Yerine Kullanılışı:¹⁵⁷

hasān-ı basrī devlete şeye bāğlamış bunu aylık verilēdi, aylıġi getirilēdi (II-7.7)

biz dē orayı baKıyōS, süpürüyōS hepimiz o görevi başıbōş bırakmıyoS, (II-8.38)

allah rāzī olsūn, bu adamlār burada hastalarını baKaraK tedavi etmişlēr (II-8.91)

avukāt geliyor, yōKluyō. bāni hākim haKsız cezā veriyyo. (II-16.39)

meselā buriyā türisler geliyō, buraları bakıyōlā, filimini çekiyōlā, (II-21.30)

dā uzun sürer tabī. o zaman āfyonu buġdey götürüsūñ, (II-28.82)

kāynatıla gelēn bāyrama gelen şeyleri birēr fincan şērbet verirlērdi. (II-28.109)

1.1.1.3.2.2.2. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı:

ramazāni götcēz dediler, bēn de dedim ki iramazanı būrda çıkım, (II-15.21)

1.1.1.3.3. Yönelme Hali: İsmi, fiilin gösterdiği hareketin kendi yönünde yapıldığını belirlediği haldir.¹⁵⁸

+(y)A

¹⁵⁵ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.100-103, GÜLSEVİN; *EATE*, s. 34-35, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 83, BOZ; *AMA*, s.94, DİNAR; *BDA*, s.92.

¹⁵⁶ Belirtme ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.128-130, BOZ; *AMA*, s.94, DİNAR; *BDA*, s.92.

¹⁵⁷ Geniş bilgi için bkz. Zeynep KORKMAZ; "Batı Anadolu Ağızlarının Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı", *I. Milli Türkoloji Kongresi, Tebliğler*, 6-9 Şubat 1978, İstanbul, 1980, s. 29-49.

¹⁵⁸ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 134-176, ERGİN; *TDB*, s. 230-231, KORKMAZ; *GTS*, s.173, BOZ; *AMA*, s.94, DİNAR; *BDA*, s.92.

ÖTTndeki yönelme hali eki aynı durumdadır.

+ø

*meselâ nere varîsañ var, adamı televizyõnsuS, efendime söyleyîm ¹⁵⁹ (I-1.160)

*çoxdân mı getti. hepora gitcax guzüm, hepimizora gitcez. (I-2.32)

gabiri yıxılmîş, nesîli tükenmiş müslüman hediye ettim yâ rabbî. (I-2.93)

**davşanlı bi hoca varıdı. hocâ bân söylêdim o yazâdı, hoca çabuKöğrêndi. (II-7.63)

*şûrda mezârları vâdir onnarıñ yõnânlılarıñ. öldürdüklerini ora gõmdülêr. (II-7.74)

*istânbul ünivertesi profösörlerinden, onâr bura gêlmişlêr, on gün gâlmışlar. ¹⁶⁰ (II-8.99)

*ingilîS. hem yollõyõ, bura türkiyeyê hârbê, hem dê dèyõr ki ilerî gîtmê dèyõ. (II-9.5)

*âkdeñiz, atına deyivê ne vâr atınayî dâ boşâtsımnâr acıK dahâ öte gidèydi (II-9.38)

diye âlârlâr, ana ...sarılı, birbirleri sarılır âğlârlâr (II-15.101)

*hêr gënşlêr daşocaklarına şura, bura gidıyyõ, (II-16.172)

cânâb-ı allah, allah bêlki bunnarıñ yüzü hürmeti bizi de affêdêr. (II-17.62)

***size biziş veremicêz. siz türkiye dağılcaksıñız, beğendiğîñiz yêrde gâlcaksıñız (II-24.15)

ordâ medreseyê iki buçuK lirâ taş getiriyoduK. kar, kış o zamân (II-28.61)

*İşaretli örneklerin +ø yönelme mi yoksa orjinal kullanım mı olduğu tereddütlüdür.

**İşaretli örnekte derilme bulunmaktadır.

***İşaretli örnekte ise hece tekleşmesi bulunmaktadır.

1.1.1.3.3.1. İşlevleri:¹⁶¹

1.1.1.3.3.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:

târhanayî yoğûrdu cızıldıyoniçine göceyi gatıyon, (II-14.5)

ondan sõra haziret-i hâTice vâlidemiz peygamberimize vâhiy gelince, (II-16.143)

beş sêkiS kişi sıralanîrlar, õrmana girêrler, önünnen çıKanı vurular. (II-22.12)

1.1.1.3.3.1.2. Sebep, Maksat Bildirir:

küsük deyilêr oña. guvvetli bi ağaş takınca şõyle galdırtırmaya. (II-20.106)

yõnan, dõgeri istilâ êtmîş yõnan, dõgeri yıKmaya yaKmayâ çalışmış. (II-23.217)

mitiñg yapmaya gittikuzağa, (II-27.25)

¹⁵⁹ bkz., *YTS*, “ nire:nereye” s.158, DİNAR; *BDA*, s.93.

¹⁶⁰ bkz., *YTS*, “ bura:buraya” s.40, DİNAR; *BDA*, s.93.

¹⁶¹ Yönelme ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.165-172, BOZ; *AMA*, s.95, DİNAR; *BDA*, s.93.

1.1.1.3.3.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.3.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı:

yanında oturu, çayını içer, gider. gızın ēvine otumak yasaK, ôleyidi eveli, (II-15.11)
faKat bôyüklerimiñ siziñ gibi ālim çocuklarıñ yanınā sözlerini diñledim, (II-20.1)
bu köye gelesiyē gadā. şuriyā bi dene hüdütlü köyü vārdur. bey köyü denir. (II-24.17)

1.1.1.3.3.2.2. Belirtme Hali Yerine Kullanılışı:

ayrı ayrı hediye ēttim. onnara da haberdar_ēyle yā rabbi cūmlesinē. (I-2.94)
daha evelcesi gelmiş, oña da bôyükler deyūmuş, bunun babası da bilmēz (II-15.52)
yūnus peygāber ē gāvmine islah_ēdemeyince giTdī. gemiye biñdi. (II-16.112)
kômşuları o gün onuñ acısınā pāylaşmaK_için kômşularī sôyledim_odalara (II-23.176)

1.1.1.3.3.2.3. Vasıta Hali Yerine Kullanılışı:

sen nērdēn gēldiñ, bān nērdēn gēldim birbirine gonūşmuşlar, (I-1.16)
şu zābit gızıma barābar_öldü. bu zābit anama barabaş_öldü, falān diyolar. (I-5.77)
allah gabūl_etsiñ zorluyō yā. zorlasa dā āynı tempoyā devām_ediysi. (II-17.37)

1.1.1.3.4. Bulunma Hali: Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren haldir.¹⁶²

+DA

+ø

geşliğim fevKalāde goyūn güttüm, çif sūrdüm. zenāatım bu işTe. (I-5.7)
bizim burdā da bān ayāzinde de gāldım, diğēr yerlē, on beş gün gāldım, (II-8.133)

1.1.1.3.4.1. İşlevleri¹⁶³

1.1.1.3.4.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:

geyim nērdē arıyo. çul, çuval, çāl, çaPqt, ayağında çarıK, dolaK. (I-5.18)
hē ördan neyişē o İNde biraz muhāfaza öldüK. (II-12.3)
kalmadı bizde bi şey. hērkez_āynı hiç. biz çünkü burda dōğduK (II-26.82)

1.1.1.3.4.1.2. Zamanda Bulunma Bildirir:

¹⁶² bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 177-201, ERGİN; *TDB*, s. 231-232, KORKMAZ; *GTS*, s. 29, BOZ; *AMA*, s.95, DİNAR; *BDA*, s.93.

¹⁶³ Bulunma ekinin Anadolu ağzlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.195-199, BOZ; *AMA*, s.96, DİNAR; *BDA*, s.93.

äski zamanda burăĵa oturmuşlā, maġaralārda gizlänmişlē, ū olmuşlā. (II-20.3)
 meseĻā o zamanıñ bērinde seksen teneke yāni seksen tenekeyē kirāladıK. (II-21.172)
 eyēr yedi senede bozabilirse yedi günde bōzdum diye övüñsüñ. (II-22.90)

1.1.1.3.4.1.3. Sahiplik Bildirir:

ölāñ evi pek havastā (II-15.93)
 gız evleri gara gara yastā (II-15.94)

1.1.1.3.4.2. Diġer Hal Ekleri Görevinde Kullanılıūı

1.1.1.3.4.2.1. Ayrılma Hali Yerine Kullanılıūı:

onnarıñ goyunnarı burda geçērkene cāminiñ gıyısındā (I-1.73)
 mucize gabilinde o zāt-ı muhterem onu çıkārtmış diyōlār bize. (II-8.47)
hāymanadā gaçıP geliken işte önnarĵacıK gūrtulūū yolū būlmuşlā, (II-9.30)
 yüce daġ, yüce daġ başında iñdiremedim, (II-17.74)
 tā o zamānda mōcize galıyō baK bū yirminci asıra gadar gıyāmētīñ. (II-21.24)

1.1.1.3.5. Ayrılma Hali: Fiilin gösterdiġi hareketin yerini bildiren haldir.¹⁶⁴

+DAn

1.1.1.3.5.1. İşlevleri¹⁶⁵

1.1.1.3.5.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:

āslımı demediler. demiūlēr sōñā gālī onnār burılardanĵevlenmişlēr, (I-1.22)
 biz yörügüK, bu evēldenĵatalarımīzdan gālma yāwrūm bu yuxa. (I-2.25)
 herif hāndan çıktı mı būrda akūāmĵöldü mu būrda galīrdı. (II-20.29)
 duruKan bīrgün bolavadından bī mēmetĵali isminde bi adam gēldi. (II-21.53)
 işTe tābi buradā saKāryadan geri döndüġü zaman ārkasını kēsiyolar (II-22.92)

1.1.1.3.5.1.2. Fiilin Başlangıcını, Çıkış Noktasını Bildirir:

biri de yōlÇu yōlÇu zabāhTanĵävden getirmiş ūofēr. (I-2.16)
 bān bōle gurt düşüdüümĵarKadāū dedi. yā idrār yolundān dedi. (II-8.121)
 sabāhleyin çocuKlar çifte gidēceklēr. kapıdan çıkārken bi müsāfir geliyō. (II-28.34)

¹⁶⁴ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 202-234, ERGİN; *TDB*, s. 232-234, KORKMAZ; *GTS*, s. 37, BOZ; *AMA*, s.96, DİNAR; *BDA*, s.94.

¹⁶⁵ Ayrılma ekinin Anadolu aġızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 223-231, BOZ; *AMA*, s.96, DİNAR; *BDA*, s.94.

1.1.1.3.5.1.3. Zaman Bildirir:

zabāhdan e hamırı şöne yazınca fırın da yanıyō. (I-2.5)

bi āsger kemāl vāridi. bizim ehbaP ēsgiden ata dōstum, avukāt geliyor, (II-16.39)

olūr dedilē, sabāhıŝımadan amān kāzım emmi ŝu çift öküzü bi teslim al. (II-20.38)

bizdeki geşmişden, atadan, gōrdümüz anane ve göreneklerimiz ōsmanlıdan (II-23.162)

1.1.1.3.5.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir:

yoK biber ēkmeyiS. tomatēsdēn yapıyoS, tabi yā (II-14.11)

bu bulgur vār ya bulgur, buğdāydan yapılan bulgurdan yaparlardı. (II-19.2)

top gürmuş onuñ altınā, dağıñ āltına bōnē. binā gayādan oydürmuŝ üstünü (II-21.39)

1.1.1.3.5.1.5. Fiilin Sebebini Bildirir:

vah çektim ağaŝlarıñ kölgesiñden şeysi ōlmadı, dālı ōlmadı, (II-15.135)

neslinden gelēnner ve türk milleti imān ēTiyinden içinde ēvliya olacak, (II-16.70)

purapugāndadān ötürü girdim dedim. konuş dedi nāptuñ dedi, (II-27.86)

1.1.1.3.5.1.6. Bütünün Bir Parçasını Bildirir:

muTlakā gürban bāyramı etinden önüne göncaK. (II-23.154)

1.1.1.3.5.1.7. Vasıta Bildirir:

gur'ān-ı kerimi elden elē dilden dile bize gada getiren müslüman ālēmlerine, (I-2.93)

āynı ma āllede ne şekilse sıradān oturulmuş köy. (II-26.29)

1.1.1.3.5.1.8. Zarf Tümleçleri Yapar:

allāhā şükür bizim toprağımızı iyi olduğundan veriyō. (I-1.46)

ēyidi kimseye çox şükür zararı ōlmadan geldi geşti dünyāsından. (I-2.105)

gız ōlmādan gelin ōldü (I-6.9)

1.1.1.3.5.2. Diğ̈er Hal Ekleri Yerine Kullanılışı

1.1.1.3.5.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı

evlenceñ mi sēn, evlencēñ. senden muhaKKak gızı İāzım. vērmiyolar, (I-1.145)

ninem. o zābite baxārdı . ēlden ne vārsa o gün süt, yoğurt bişeyler varisā veridi. (I-5.49)

bu mühtār bōyle bi dēvlet aleyhinden gonusması vār mı. halk seviyo. (II-16.24)

örda gāldıK. ördan durukan öm_ıbeş gün sōñra bubām ıramētlik gēldi. (II-18.70)

1.1.1.3.6. Vasıta Hali: İsmın, fiilin kendi vasıtası veya ıştiraki ile yapıldığını bildiren haldir.¹⁶⁶

+(y)IIA(n), +(y/I)nA(n)¹⁶⁷

Vasıta hali için, yukarıdaki eklerin dışında iki ek daha kullanılmıştır:

+leyin¹⁶⁸

EAT'nde tanık olduğumuz bu ek, hem *ÖTT*'nde hem de Anadolu ağızlarında yaygın bir kullanıma sahiptir.

onu da yemedem_ıaxşamleyin gaxıvērmiş. (I-1.181)

sabāh gidelim dedik. yāttıK sabāhleyin gıttik. (II-21.57)

cumā gün āKşam_ıüstü öyleyin cumādan sora, (II-23.112)

+In¹⁶⁹

ET'de yaygın ve canlı olarak kullanılan bir vasıta eki iken, sonradan bu vasfını kaybetmiştir. *EAT* ve *ÖTT*'nde olduğu gibi Anadolu ağızlarında da ekin ancak kalıplaşmış şekilleri kullanılmaktadır.

bizim barajıñ öldüğu yērdem afyona yayan gidiyox. (I-1.100)

herāldem güzün ölmüşam. anām da gālmadı, bubām da gālmadı, (II-14.39)

hayvān otladıruz biz çocūKken baharıñ. (II-21.52)

yoK gıřıñ pek soğuK_ıölmaz. bu dağ var yā. (II-21.133)

1.1.1.3.6.1. İşlevleri¹⁷⁰

1.1.1.3.6.1.1. Vasıta Bildirir:

gıtti özal_ıaldı, gēldi uçagınan İstanbula gōmdü menderesi. (I-1.133)

baya_ı goyün çobannarıydı. çif sürēydik öküzünnen. (I-2.109)

¹⁶⁶ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 235-265, ERGİN; *TDB*, s. 234-236, KORKMAZ; *GTS*, s. 165, BOZ; *AMA*, s.98, DİNAR; *BDA*, s.95.

¹⁶⁷ Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, *TEKKO*, TDK yay., Ankara, 1994, s. 31-34, BOZ; *AMA*, s.98, DİNAR; *BDA*, s.95.

¹⁶⁸ Ekin etimolojisi için bkz. KORKMAZ; *TEKKO*, s. 70-71, BOZ; *AMA*, s.98, DİNAR; *BDA*, s.96.

¹⁶⁹ Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ; *TEKKO*, s. 26-31, BOZ; *AMA*, s.98, DİNAR; *BDA*, s.96.

¹⁷⁰ Vasıta ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.260-264, BOZ; *AMA*, s.99, DİNAR; *BDA*, s.96.

oxlavānnan, ērgecinen āvirilir hē. (I-4.24)

şura aşşağı atınan, şura aşşağı iñdilē, gēldilē. (I-5.86)

gēce dedi ciPinnen gelēcēz dedi, burayi bulacağız dedi, seni. (II-21.65)

kupāyınan onu avlārlar. gol, avı dērlar. (II-22.11)

būrdan alırlārdı tirenlerle ārkadaşlara birbirine sevkederlerdi bunū. (II-23.91)

tuz yoK vagonlarla gelirdi istasyona. (II-28.155)

1.1.1.3.6.1.2. Zaman Bildirir:

eski senēynen, bin, iki yūz, gırk, ėlli seneleri arasındā gelmişler buriya. (I-1.24)

bunnarı bārābār güdērdim bān. zabāhnan çifte gelirdi gāynanası. (I-1.208)

işe gidecek öldü mu o zaman sabāhnan bubāma nēreye gidēcez dēyemēzdim. (II-28.143)

1.1.1.3.6.1.3. Hal-Durum Zarfı Yapar:

yalıñız bu yaşlılığı da zōrunnan bāğladılā yāwrum. (II-11.140)

işde sonra sırāynan su sorunumuz varıdı. geçēn yıl onu çōzdük. (II-13.5)

ōğlān kız birbiriynen dutuşur. tárafı da vērmemek, istēr. (II-16.181)

tōpraKTan bōyle ellerimiziñ, emeğinen, bī o hallērde işde idērdim. (II-17.59)

meselā bunū bi izinnen hayvan yedī zaman, bi dağā. (II-22.13)

1.1.1.3.6.1.4. Birliktelik Bildirir:

onnar dā yōrük de āsgiden birleşmiyō bizim damānnan. (I-1.35)

toplār dēyō sāndıKlarıynan, mērmiler fālān duruyō, (II-11.82)

sennēn mi geçiñcek, almıyoñ, köy gızını almıyōñ. (II-15.15)

āyçiçekleriñ sāplarıynan bōne fırını gīzdırı, üstünü temizle oriya atarız. (II-21.185)

āydın tarafından yōrüklē gelidi malīnnan, maşatınān. (II-24.20)

şeker bulamayıP da çekirdēksiz, üzūmnen çay iştimi bilirim. (II-28.116)

1.1.1.3.7. Eşitlik Hali: İsmiñ, fiilin nasıl ve ne şekilde olduğunu belirtmek için girdiği haldir.¹⁷¹

+ÇA¹⁷²

¹⁷¹ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 266-285, ERGİN; *TDB*, s. 236-238, KORKMAZ; *GTS*, s. 56-57, BOZ; *AMA*, s.99, DİNAR; *BDA*, s.97.

¹⁷² Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *TDÜA*, C.1, s.12-84, KORKMAZ; *TEKKO*, s. 40-41, BOZ; *AMA*, s.99, DİNAR; *BDA*, s.97.

1.1.1.3.7.1. İşlevleri¹⁷³

1.1.1.3.7.1.1. Eşitlik Bildirir:

bizim kóve geldiñ miydiñ irahātca bi çif sürërdim bän. (I-1.52)

äskiden, orman kesiyödu bölca. işlër çıkīnca ormandan gurtüldü, şükür. (II-16.128)

yüzde otuS yüzde kırk ānca çālgı çıKar yāni. (II-23.124)

1.1.1.3.7.1.2. Sıfat ve Sıfat Olarak Kullanılan Sözlere Gelerek Oldukça Anlamı Katar:

bu gadax beceriñiyö. o şey, iyice gati olacak şü. (I-2.29)

incëcik yazārşıñ, onı da güzëlce şeylëde bişirisiñ, (II-15.123)

1.1.1.3.7.1.3. Miktar Bidirir:

goruz, ävimize çoKcanā. (II-18.43)

1.1.1.3.7.1.4. Sınırlama Bildirir:

biz gittik araştırdıK, sādece duvāları gālmiş, (II-8.81)

gēldiğimizden bu yānnā köyümüzün, işte bāşlıca sorunları olārāk. (II-13.2)

1.1.1.3.7.1.5. Göre, Kadar Anlamı Verir:

onlarıñ hēpsi bōyle serpiştirilerek bence gēlmişlër, (II-8.13)

bunuñ niye ötekiniñ şeysi bulunmadı binlërce insān gidiyö (II-8.27)

vallāhi en büyük kerāmet o guduz ilāciniñ bulunmasıdır bānce, (II-8.127)

buranıñ toprağı, biz toprak diyöz emmē, evliyācā, allāhca cōvhër. (II-24.42)

1.1.1.3.7.1.6. Zarf Yapar:

gīz da vārcān dēdi. bōylelikçe oriya vēdik. (I-3.3)

şunu eyice bilirim baxıñ da şurāyā, şurāyā guyū gāzdıla. (I-5.31)

ondān soñā ēhtiyārlayınca uşaklā yetiştı. onnarā devrëttim (II-7.27)

bōylē bu zamanlādan az, evëlce gēldi köyün şò tarafıdan gēşti (II-7.69)

āz da, ā uzadīnca ğavuruñ, üsdüne. (II-10.11)

incëcik yazārşıñ, onı da güzëlce şeylëde bişirisiñ, (II-15.122)

boşanmāyınca ävlenebilir mi, bän, āylığı alabilir miyim, (II-15.165)

guvvetli bi ağaş takinca şōyle galdırttırmaya. (II-20.106)

¹⁷³Eşitlik ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.293-294, BOZ; *AMA*, s.100, DİNAR; *BDA*, s.97.

bunu bütüncene kesērlē bōne düzlēlēr. (II-21.182)

1.1.1.3.8. Aitlik Eki: (bkz. 1.2.1.1.3.)

1.1.1.3.9. Soru Eki

+mI⁴

nerdē hē, aīnādīm. çoxdān mı gitti. getti mi, (I-2.31)

sacıñ_üsdünde de ediyōS sıra gēldi mi, (II-14.2)

yōnus_ēmreniñ ēmre lākabını alan yeri bilen vār mı diyo. (II-23.211)

gitsek başbaKana özūr mü dilesek netsek. (II-27.7)

Soru ekinin zarf görevinde kullanımı için (bkz. 1.2.1.1.1.3.2.12)

İSİM TAMLAMASI

İyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok isimden oluşan tamlama.¹⁷⁴ İsim tamlamaları iki şekilde yapılmaktadır. Bunun yanında genitif grubu şeklinde kullanımlar da mevcuttur.

1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması):

Tamlayan+ (n)İñ (İlgi eki) Tamlanan+ iyelik Eki

ondan sōña fabrigalarıñ mālzemelerini oriya gitti, geldi. (I-1.123)

bizim_āfyonuñ devlet hasTānesiniñ sâğlık başhekimi fāñ gēldilē, (II-11.127)

sarı buğdeyiñ_unuñdan, yoğurusuñ, (II-15.123)

düğünün sâhibine hayırlı ōlsuñ_ārKadaş dērler. (II-23.120)

açın gözünüzü dedi, köylünün kulağını bürdü. (II-27.43)

bizim burda mezârlıgıñ_arkasındaydı, (II-28.169)

1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması):

Tamlayan+ ø (İlgi eki) Tamlanan+ iyelik Eki

şebit bezesi döküyom bān. bāñ ōklavā getirdin mi. (I-2.9)

kureyş kabilesi gelmiş deýil mi. (II-8.40)

şū söğütleriñ alt yānda. bız gürücü guyusu deriz, (II-11.41)

kına gecesı de anāsı toplār, birbirleri hāñ kına gecesine gız tarafları gèlir (II-15.82)

he su depōsu su depōsu olān yer ocağıdı yāni. (II-21.107)

¹⁷⁴ bkz. ERGİN; *TDB*, s. 364-368, KORKMAZ; *GTS*, s. 90, BOZ; *AMA*, s.101, DİNAR; *BDA*, s.98.

bū çavuş yönan harbındē, godú diyola. mēmet çavuş diyölādı buñā. (II-22.52)

halk pārtisiniñ gözleri öldü hep goca goca, dedim. (II-27.49)

1.1.1.4.3. Genetik Grubu

hālā da ā bizim_öğlanda değİRmeni var onuñ meselā. (I-1.198)

bāniñ_öğlan da babasınnan birlik duruyō. (II-15.153)

1.1.2. FİİL ÇEKİMİ

Fiil çekiminde iki özellik öne çıkar; bunlardan birisi şekil, diğeri de işlevdir. *İİA*'nda fiil çekiminde eklerin işlevleri –ki buna zaman kaymaları¹⁷⁵ dahildir- *ÖTT* ile paraleldir. Buna karşılık eklerin değİşken yapıları oldukça farklılık göstermektedir.

1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER

1.1.2.1.1. ZAMANLAR

1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman:¹⁷⁶

-D+¹⁷⁷

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-D ⁴ m	-D ⁴ K, -dix
2.	-D ⁴ ñ,-D ⁴ n	-D ⁴ ñ I ⁴ z
3.	-D ⁴ ,-dIn	-D I ⁴ Ā(r),- D I ⁴ A(r)

1.1.2.1.1.1.1. Birinci Teklik Kişi:

bizim kóyüñ dadını vērmedi. her yērde çif sürdüm yā. (I-1.55)

māsal fīlān dūymadım gülüm, yalān mı söyleyim, (II-15.179)

bān goruyā bēkÇi dütTum. (II-16.130)

1.1.2.1.1.1.2. İkinci Teklik Kişi:

eveli kemaliñ köpeyiđiñiz şindi direpopusuñ köpeyi mi ölduñ demiş. (II-11.55)

sen hākimliyi yapamadıñ (II-16.35)

¹⁷⁵ Zaman kaymalarında geniş bilgi için bkz. Ertuğrul YAMAN, *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*, TDK Yay., Ankara, 1999, BOZ; *AMA*, s.102, DİNAR; *BDA*, s.99.

¹⁷⁶ bkz. ERGİN; *TDB*, s.290, KORKMAZ; *GTS*, s. 74, BOZ; *AMA*, s.102, DİNAR; *BDA*, s.99.

¹⁷⁷ Görülen geçmiş zamanın çekimi ve değİşken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 105-106, GÜLSEVİN; *ÜİA*, s.97-99, BOZ; *AMA*, s.102-103, YILDIZ; *İMA*, s.82, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.157, ŞAHİN; *BMA*, s.74, DİNAR; *BDA*, s.99.

1.1.2.1.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

sū suyumuz yox. işme suyumuz varıdın, battal_öldü. (I-1.32)

ondan sora ata kesēr, biçērdin veridin. (I-1.142)

tāK diye düşTü diyō bu dāşTan_aşāğı, (II-11.56)

burda da bi sakāT_ayağımın biri yoK, bi ihtiyār varıdı. hārbe çok girmiş, (II-10.7)

şōrda sürünP duruyōdu, nè ōldu bilmiyom. aratmayın gāli şindi. (II-22.3)

bāyrampınārlı ismail_āğa varıdın. (II-28.86)

1.1.2.1.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

ildē idāre varıdın idāre, idāre. biz idāreyi çox yaxtıx. (I-1.163)

paşlığın yerine hē hē. çox bile eşyā aldıx. (I-3.6)

hēr neyşe de bu olānnārdan bōle gonuşTuK, gerçeği de bilmiyōz. (II-8.122)

türkiyeyi o zamān biz yerli şey_āltınā āldık (II-9.10)

1.1.2.1.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

siz hindi gēldiñiz yā, hamurı dōkērkene gōrcēğdiñiz, (I-4.14)

biçağiñiz yoK. neyinize güvendiñiz de gēldiñiz. (II-11.51)

1.1.2.1.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

şura aşşāğı atınan, şura aşşāğı iñdilē, gēldilē. (I-5.87)

ērzurūmdan sarıgamışa gōTdülē gatırları. (II-24.7)

bāna tērs tērs baKtılār_amma bān devām_ētdim. (II-27.47)

1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:¹⁷⁸

-mI⁴ş¹⁷⁹

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-mI ⁴ şI ⁴ m, -mI ⁴ şI ⁴ n	-mI ⁴ şI ⁴ z
2.	-mIşIn	-mI ⁴ şsI ⁴ ñI ⁴ z
3.	-mI ⁴ ş	-mI ⁴ şlĀ(r)

¹⁷⁸ bkz. ERGİN; *TDB*, s.291-292, KORKMAZ; *GTS*, s. 49, BOZ; *AMA*, s.103, DİNAR; *BDA*, s.100.

¹⁷⁹ Öğrenilen geçmiş zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 105-106, GÜLSEVİN; *ÜA*, s. 99-101, BOZ; *AMA*, s.103, YILDIZ; *IMA*, s.82, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.159, ŞAHİN; *BMA*, s.73, DİNAR; *BDA*, s.100.

1.1.2.1.1.2.1. Birinci Teklik Kişi:

gel habîbim bân saña aşık ölmüşüm, (II-16.88)

cümle hâlkı sanâ bēnde kılmışın. (II-16.89)

nerdēn duycam, bân mesela yirmi âltıda doğmuşum (II-28.188)

1.1.2.1.1.2.2. İkinci Teklik Kişi:

gelmişsin (sor.)

1.1.2.1.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

burada yerleşmiş, yerleşik bi düzēn sürmüş, (II-8.31)

toplanmışlar, demişler yâ bu dâğların beyi ölmüş. (II-20.108)

hayvân dolūymuş o tälalâr, hēş bi dene gâlmamış, (II-24.12)

akşam öldü mu odanın gazı bitmiş. âline bi şişe verilē. (II-28.93)

1.1.2.1.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

nası ki ikinci abdülhamide biz kızıl sultân demişiz, (II-8.59)

diğēr yerlē, on beş gün gâldım, ayâzini de tahrip etmişiz. (II-8.134)

1.1.2.1.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

bân dedimkine siz allâhınıızı gâýbetmişsiñiz dedim, (II-15.39)

1.1.2.1.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

bu hasan-ı basrîniñ torunnarıñdan bura yetmiş gişi gēlmişlē, (II-7.2)

âski zamanda burâ oturmuşlâ, mağaralârda gizlēnmişlē, (II-20.3)

hacibeyliden münâKaşa edilmiş. haTdâ birbirilerine gürşun atmışlâ (II-26.43)

karı goca yedi gün arâyla ölmüşler yâni. (II-23.236)

1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman¹⁸⁰

-(I⁴)yō(r)¹⁸¹

¹⁸⁰ bkz. ERGİN; *TDB*, s.287-289, GÜLENSOY, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, *Türkoloji Dergisi*, VIII/1/1979, Ankara, s.169-190, KORKMAZ; *GTS*, s.143, BOZ; *AMA*, s.104, DİNAR; *BDA*, s.101.

¹⁸¹ Şimdiki zamanın çekimi ve değışken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 102-105, GÜLSEVİN; *UİA*, s.101-107, BOZ; *AMA*, s.104-106, YILDIZ; *İMA*, s.81, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.153-157, ŞAHİN; *BMA*, s.77, DİNAR; *BDA*, s.102.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(I ⁴)yom, -(I ⁴)yon -(I ⁴)yorI ⁴ m	-(I ⁴)yoz, -(I ⁴)yoS - I ⁴ yıS, -(I ⁴)yox, -(I ⁴)yoK
2.	-(I ⁴)yoñ	-(I ⁴)yōñuz
3.	-(I ⁴)yō(r), -(I ⁴)yyō, -(y)i	-(I ⁴)yolā(r)

1.1.2.1.1.3.1. Birinci Teklik Kişi:

şebit bezesi döküyum bän. bañā öklavā getirdin mi. (I-2.9)

hayırını gôrmesin vallāhî gine āğlıyon, gine İftihar ediyon. (II-11.91)

bän beş älti yaşlarında varıdım, biliyon iyi biliyon. (II-12.3)

zāten bu senē söz vēdî ağaşlandırma ā iki üç yıldır üğraşıyorum. (II-13.24)

bän etmiyon galdırmıyōn, zāten vazgeştik her şeyiñden, (II-15.130)

bilmıyōn varısada öyle bi haK sāhibi hemēn şindiden haKKımı ālsın. (II-16.206)

1.1.2.1.1.3.2. İkinci Teklik Kişi:

muhaKKak gızı İāzım. vērmıyolar, nè itcēñ, çeviriyoñ parayā. (I-1.146)

onu donma gāreline gēldi miydi ayrı ayrı sārmalara gøyüyoñ. (II-15.110)

baK hāstayım diyoñ, hem de dedim ölmadıK haKāretleri gonuşuyoñ (II-21.226)

1.1.2.1.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi:

hep mermērde çalışıyî. kimisi ocaxta çalışıyō, kimisi ocaxta çalışı. (I-1.156)

öteyi de mermerde çalışı yāwrım çocuğunnan barabar. (I-2.15)

o da mermerde çalışıyō. irahātları çox iyî. (I-2.111)

üç cüze gadā güttüm, üreyi ö, ürer o. e ağıllā vār, üç cüz dēñe goyunu alır (II-7.32)

tüfeyi dē azarbaycāndān para geliyō parā. kadınnār zinetlerini veriyō. (II-9.26)

āz da ā uzadınca ğavuruñ üsdüne. verıyyo gözüne. (II-10.11)

işdē birinci dünya savaşında galibā çanaKKale oluyōr dē mi. (II-22.48)

örda yafıyyo bñ. ěrkenden galkıp gelıyyo. (II-24.38)

1.1.2.1.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi:

etmeyē de paxmaya gatıyōx de. patatēs garışdırıyōx, içine atıyōx de hā. (I-4.1)

bāşga ne yapalım ışde geleni bişiriyoK gene çıkartıyōx. yā tēpsi yaparım, (I-4.11)

hepimiz o görevi başibōş bırakmıyoS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. (II-8.39)

hā onnār da geziniyōz ya, biz nè iş yapıyoz, bilmiyoz derlēr. (II-12.13)

şindī çāy ādet_ōldu, çāy yapıyıS. ěkserī çāy yapıyıS. (II-17.32)

āKşam_ōldu mu ta yanımıza geliyō, ōrda yatıyoS, (II-28.185)

1.1.2.1.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi:

nè ediyōñuz dedi. namāz gılıyoz allaha gūlluK yapıyōz. (II-16.147)

evlādım ne görüyoñuz. paşam bi şey görmōz da gamaları āldık. (II-16.166)

1.1.2.1.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

amanın sālça yapıyō gelinnēr, tāhrana ediyolār. (I-2.116)

o gün sabāhtan, ěrtesi gün sabāhtan bāşlıyolā āKşama gadār geçiyolā. (II-24.62)

1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman:¹⁸²

-(y)AcAK¹⁸³

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(I)cen, -(I)cem, - (I)cin	-cAz, *-cax, *-cēĝik
2.	-(I)ceñ,-(I)ceksiñ, *-ciñ	-ceñiz
3.	-(A/i)cAK	-(i)cAKlA(r)

*Bir örneĝi tespit edilmiştir.

1.1.2.1.1.4.1. Birinci Teklik Kişi:

a dōne, sen bunu fırına şu götürcen (I-2.17)

şeyimden, cezāmdan dēvlete vazgeçerseñ_āsger toplecen deyō, çıkıyō. (II-9.44)

onu edē bişiri geli yeriS haşafinan ne ēdicen yāvrum buldūmuzı yēceS. (II-14.9)

şindī bēn de gitcin, āñmadiñ mı dedimi (II-15.20)

dāvayı da kazanamadı. āvlencen, āvlencen diye de hōrtladı. (II-15.164)

bān yārın_āfyona gidecem. kōmşunuñ biri dērdi. (II-28.85)

1.1.2.1.1.4.2. İkinci Teklik Kişi:

hanı bi düşüneceñ, o gadār darlĝi. (I-1.107)

¹⁸² bkz. ERĝİN; *TDB*, s.292-293, KORKMAZ; *GTS*, s. 67, BOZ; *AMA*, s.106, DİNAR; *BDA*, s.103.

¹⁸³ Gelecek zamanın çekimi ve deĝişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 106-108, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 107-111, BOZ; *AMA*, s.107-109, YILDIZ; *IMA*, s.81, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.160-162, ŞAHİN; *BMA*, s.78, DİNAR; *BDA*, s.103.

alı gaçadıK, e vay yāvrum nētcīñ. (II-14.49)

muhtarīñ emri, çadırını söküp gitceñ burdan diyō. (II-24.25)

bānim olduğum yerīñ āsgerini ālmiceksiñ diyō, ôşürünü ālmiceksiñ diyō. (II-24.82)

1.1.2.1.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi:

çünkü göyun gidiyō, çoban evdē goyunu kim gütcek. (I-1.188)

hamırını yoğurcek bi genÇ adam İázım bānā. (I-2.2)

emir verilmiş polis vrúacak gıracak, korucak memleketi, milleti, (II-20.74)

1.1.2.1.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi:

gelesiye gadār kimse diyemedi. özal dedi. bunuñ mezarını getirecēğik dedi. (I-1.133)

çoxdān mı getti. hep ora gitcax guzüm, hepimiz ora gitcez. (II-2.32)

öldürmek dēyō. vur, vürcez. harpten gaşmā yōK. (II-9.18)

ārKadaşlā durmāK yōK. bi kişi gālcēz bu tēli kescēz, (II-11.66)

onu yapacaz baKalım allah nāsiP edērse. (II-22.39)

o zaman sabāhnan bubāma nēreye gidēcez dēyemēzdim. (II-28.143)

1.1.2.1.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi:

çadırınızı sökcēñiz, gitceñiz diyō. (II-24.22)

1.1.2.1.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

hē tālaları zor elimizden nerdēysē tālaları da alcaKla. (II-26.63)

çāşur dokīcaklar, gömlēyi doKīcaKlar, (II-28.101)

1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman¹⁸⁴

-(V)r¹⁸⁵

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(V)rI ⁴ n, -(I)rIm	-(V)rI ⁴ z, -(V)rik
2.	-(V)rsI ⁴ ñ, *-(V)rsin	-(V)rsI ⁴ ñI ⁴ z
3.	-(V)r, -V	-(V)rIA(r)

¹⁸⁴ bkz. ERGİN; *TDB*, s.283-287, KORKMAZ; *GTS*, s. 69, BOZ; *AMA*, s.107, DİNAR; *BDA*, s.105.

¹⁸⁵ Geniş zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 101-102, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 111-115, BOZ; *AMA*, s.109, YILDIZ; *IMA*, s.80, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.150-153, ŞAHİN; *BMA*, s.75, DİNAR; *BDA*, s.105.

*Bir örneği tespit edilmiştir.

1.1.2.1.1.5.1. Birinci Teklik Kişi:

hālā oxurum ona, her gün sabahınān oxurum. (I-5.57)
 ũrüyāmda gōrdüm. paşām derin. hani sen ölüydün derin. (II-16.56)
 şepit yaparın, yuka yaparın, şēy muṭFakTā. (II-17.1)
 kimseye beş guruş vermem haKKımı bān tüm alırım dedi. (II-20.41)
 bān seni çevirim, bi çāyımı iş, bi ètmeğimi yè derin. (II-25.44)
 şeker bulamayĪP da çekirdēksiz üzümnen çay iştimi bilirim (II-28.116)

1.1.2.1.1.5.2. İkinci Teklik Kişi:

yā yirmi doKuz hārfi bildiñ mi hāpsini öğrenürsiñ gāli. (II-7.62)
 şindi buña ne dērsin, şēytan dēmēz misiñ. (II-15.157)
 peynir gōrsün, onnarı gatlārsiñ āyni mērcimeK gōrsün, gatlārsiñ, (II-17.14)
 gırlmāS çinçiler. gōrsün bi. (II-18.49)
 koşa koşa gelirsiñ, ākşam oldü. odayā gōrsün, (II-28.94)

1.1.2.1.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi:

hökümet kimi èyi olür, kimi kötü olur. emmē dēvlet babā sađlāmdır. (II-16.186)
 gōyārsiñ un şeklindē durü gāli. (II-17.27)
 başka kōyden yiyitpınārdan gelir. (II-26.53)
 bayrāmda el öpersiñ bubāñ vārsa beş gurüş verī, (II-28.105)

1.1.2.1.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi:

yāyliya gelmişler. çadırı şurda āKdaş derik, āKdaşın yanına çadırı gurmuşlār, (I-1.6)
 bürda kımse gürmez deve güderik bürda diyelek buriya gēlmişler. (I-2.20)
 ondan soña fırına atarix. bişirik, bişirik. çekerler götürürler. (I-4.7)
 evelī ata bindirirdik gelinneri, alacağımız gızī. gideriz babasınıñ evinē (I-6.1)
 buğdıyı un üyüdüürüS. goruz ävimize. (II-18.43)
 allah bizi yakācaksa seniñ tañrıñ bız de kayaları oyarız, içine gireriz, (II-21.18)

1.1.2.1.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi:

eḫēndime söyliyēyim baklava deriz, onu sizler de bilirsini̇z. (II-20.94)

1.1.2.1.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

hāsta olānlā geliP_ōrda yatālā, şifālanīrlā. (II-7.13)

bunnā gibi şehit, işte bak bunnār gün gelī tekke derlē bura_ā. (II-11.60)

gonuşurlā, gene gonuşurla hē gonuşmeyīP de netceklē. (II-14.53)

dumān onu durdürmaz çIKar hemen atārlar vurūlar. (II-22.10)

āhmet_āğā da derlē baK şindi ō āKlīma gēldi. (II-28.32)

1.1.2.1.2. KİPLER

1.1.2.1.2.1. Emir-İstek

Kipler (Tasarlama Kipleri), gramer kitaplarının bir çoğunda “dilek-şart”, “istek”, “gereklilik” ve “emir” alt başlıklarıyla işlenmektedir. Ancak ne var ki bu kalıplaşmış tasnif, kiplerin gerçek işlevlerini verme bakımından yetersiz kalmaktadır. Bugün, bazı gramercilerin yeni yeni tasnifler oluşturduklarını ve kiplerin işlevleri hakkında geniş araştırmalar yaptıklarını görmekteyiz.¹⁸⁶ Gürer Gülsevin, söz konusu kipleri, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* adlı eserinde “İstek Kipi”¹⁸⁷; *Uşak İli Ağızları* adlı eserinde ise “Emir – İstek” ve “Dilek”¹⁸⁸ başlıkları altında birleştirerek işlemiştir. Buna sebep olarak da, mevcut gramerlerde “emir” diye verilen eklerin çoğu zaman “istek” ifade ettiğini, “istek” olarak verilenlerin de yine çoğu zaman kullanılmadığını söyler.¹⁸⁹ Ayrıca “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, bu kipi “dilek” başlığı ile işlemiştir.¹⁹⁰ Erdoğan Boz da *Afyon Merkez Ağzı* adlı eserinde kipleri, Emir-İstek ve Dilek başlıklarıyla incelemiştir.¹⁹¹ Biz de bu çalışmamızda kipleri; “emir-istek” ve “dilek” alt başlıklarıyla işleyeceğiz.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(y)Am, -(y)AyIm, -(y)AyIn	-(y)Allm

¹⁸⁶ Fatma Türkyılmaz; *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, TDK Yay., Ankara, 1999, XI+131 s., Ahmet Bican Ercilasun, “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine” *TGS II*, s. 61-66, KARAHAN, “Fiiil Terimi Üzerine” *TGS II*, s. 47-55, BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.106.

¹⁸⁷ GÜLSEVİN; *EATE*, s. 105-114, BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.106.

¹⁸⁸ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.115-119, BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.106.

¹⁸⁹ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.115; BOZ, *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.106.

¹⁹⁰ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.119, BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.107.

¹⁹¹ bkz. BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.107.

2.	-ø, -sAñ	-(y/I ⁴)ñ
3.	-sI ⁴ n, -sIñ	-sI ⁴ nnA(r)

1.1.2.1.2.1.1. Birinci Teklik Kişi:

yalñınız milletē bi sūkūnet verēm, gaçaKlā fiġān bī memleketine toplānsın, (II-9.18)

amān nè bileyim a yāwrum bān. (II-14.25)

nè bileyim. nè dēyim adālet nè deyim. (II-17.44)

baKām nasıl olā. allah pādişāh düzenini versin. (II-20.70)

yāni orāyı yetiştirem múbārek güne girēm diye. (II-25.22)

iki gārdaş gorucuya haKKını size toplattırayın siz, alın fiġān dedik, (II-20.37)

su verisen bōynuma biñdireyin seni çıKarayım deyō. (II-20.134)

bunnār masāl ya. çıKarayın seni deyō. o da olūr deyō. (II-20.135)

bir dilim ekmēk yidireyim, bi bārdak çay ıçireyin, (II-25.39)

1.1.2.1.2.1.2. İkinci Teklik Kişi:

kaş para istiyōñ, ağā. baK hayvan pazārī. kaş para istiyōñ. (I-1.146)

sennēn mi geçiñcek, kāndin ālcīsañ al” diyo olan. (II-15.16)

gel habībim miraşdā, (II-16.87)

yavu bu bōle mi goşulur dēyō yavū, bunuñ ikisini bi yānna gōşsañ diye. (II-22.76)

1.1.2.1.2.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

hayırını gōrmesin vallāhī gine āġlıyon, gine iftihar ediyon. (II-11.91)

allah seniñ gibi adamları başımızdan ēksik ētmesin. (II-11.140)

olāñ evi istersē çılbaK gōtsün, gālin götürü ya, (II-15.36)

cahil adam deyil mi. geri geldi. efēndim yātsıñ dedi. (II-16.54)

āllah türk milletinē, hē uzūn hōkūmetinē ömūrler vērsiñ. (II-16.184)

1.1.2.1.2.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

bilmem nè yapalım yōKTur. buzdolabına koyalım yōKTur, (II-23.152)

yeter bu gadā fāzla derinliġine ıñmiyelim de. (II-27.57)

1.1.2.1.2.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

āltı ay şey sōñā yakācak dēyō etmeyiñ tamam dēyō. (II-21.17)

dōrder tāne tüfekleri temizleyiñ dedik. (II-21.218)

nè oldu bilmiyom. aratmayıñ gāli şindi. (II-22.3)

çıkıñ dèyō yōnan dèyo sizi burada çokeziyetider dèyō. (II-22.68)

bubām gidiñ yatıñ dèmedenodadān gidemēzdik. (II-28.141)

tāzelemeyiñ dedim, yā rabbi, allahtan sabıristedim. (II-24.111)

yāni menfātıñ dışında bişey bēklemeyiñ. (II-28.213)

1.1.2.1.2.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

gēlsinlēr de bu dağı depeyi ormannasınlar canım, niye çalışmasıñlar. (II-8.64)

ne vār atinayī dā boşātsınnār acıK dahā öte gidēydi (II-9.38)

bunu kapatalım da bi dā gēlmesinner mēvlüdünü oKutalım dērler. (II-23.184)

1.1.2.1.2.2. Dilek

Yalnızca yüklem oluşturan yapılar alınmıştır. Geniş bilgi için bkz. (1.1.2.1.2.1.)

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-sAm	-sAK
2.	-sAñ	-sAñIz
3.	-sA	-sAlAr

1.1.2.1.2.2.1. Birinci Teklik Kişi:

baK görsem şölē bi şey varorda, yerleşim merkezi vār. (II-8.139)

bān böyle aha bunu bürda saña bānā desēm, (II-24.98)

1.1.2.1.2.2.2. İkinci Teklik Kişi:

burdan gūrtuldux diye, köyden diye sēviniyolar, görseñ. (I-2.112)

1.1.2.1.2.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

ama bilse, biriki sefer gēldiyse bi dā oraya devāmeder. (II-28.20)

1.1.2.1.2.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

gitsek başbaKana özür mü dilesek netsek. (II-27.7)

1.1.2.1.2.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

şindi oriya da gidip görseñiz (II-21.47)

1.1.2.1.2.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi: gelseler (sor.)

1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

Birleşik çekimlerde, **ÖTT** 'nin mevcut gramerlerindeki geleneksel tasnif üzerine çok değişik görüşler olduğunu biliyoruz.¹⁹² Ancak ne var ki, bu farklı görüşlerin ekseri gramercilerce kabul görüp kitaplara alınması uzun sürmektedir. Biz burada geleneksel tasnif üzere birleşik çekimleri işleyeceğiz.

1.1.2.2.1. HİKAYE

1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.1.1. Birinci Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4m$

sāndıKlı ovasına gİtmİş bŭĝdáyġalmıyā. çocuxlara ārpa goydŭydum gİttİydİm, (I-1.104)

sene Şu camıñ dibini etTİdİm bāhçe, bİlledİm de, ŐeyġetTİdİm, su çİktİm (II-15.135)

1.1.2.2.1.1.2. İkinci Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4ñ$

geldİydİñİz (sor.)

1.1.2.2.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4$

doksan yedi doksan sekiz yılİnda falān bi evlerē yani Şebeke gİrdİydİ. (II-13.17)

ondānġötŭřŭ çoK cezā aldİydİ. (II-27.77)

1.1.2.2.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi – $DI^4(y)dI^4K$

ēllİ senesi mi bu tārihlēde. biz bizġāsgere gİtmedİydİkġİŐTe. (II-21.104)

1.1.2.2.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi – $DI^4(y)dI^4ñI^4z$

¹⁹² bkz.Gürer GÜLSEVİN, “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 1999, BOZ; *AMA*, s.111, DİNAR; *BDA*, s.109.

geldiydiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi – $DI^4l\bar{A}(r)dI^4$

canım ē añnatmā mı. burda otururduK dā añnadılādı. (II-12.9)

1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.2.1. Birinci Teklik Kişi – $mI^4şdl^4m$

ipēkyolu güzerğahındáyKan orda bunu dañā ôñce düymuşTum. (II-23.2)

1.1.2.2.1.2.2. İkinci Teklik Kişi – $mI^4şdl^4ñ$

gelmiştiñ (sor.)

1.1.2.2.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi – $mI^4şdl^4$

onuñ için adına bi karayılan lafı taKılmıştı o zaman. (II-27.72)

1.1.2.2.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi – $mI^4şdl^4K$

gelmiştik (sor.)

1.1.2.2.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi – $mI^4şdl^4ñI^4z$

gelmiştiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi — $mI^4şl\bar{A}(r)dI^4$

gelmişlēdi (sor.)

1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.3.1. Birinci Teklik Kişi – $yodI^4m/n$

yā ēski yazıyı unūttum biliyödum āski yazıyı da bān okūr yazādım. (II-7.58)

lān gülüm biliyodum da hāstalık seşsemlētTi bāni, (II-15.181)

eveli toKTuru sēumiyödun, toKTurunan gardeş olduğ gāli, (II-15.183)

gāvga ediyōdun evēli, ŧindi de ayrilemeyon toKTurdan, (II-15.185)

bi sefer, iki sefēr atlāTTım. ofis yapılyōKan taş çekiyodum, (II-28.60)

1.1.2.2.1.3.2. İkinci Teklik Kişi –yodI⁴ñ

fīlān_ōğlana veriyox, gīz da geriden görebiliyōsa görüyōduñ. (I-1.141)

1.1.2.2.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi –yodI⁴ , -iydi, -*yodun

*ištē o zamannar harplēde olu oluveriyōdun biliyōñ mu. (I-1.108)

bu gūne gadār gaçán_āsgerler vūruluyōdu. (I-5.70)

o nazlı ilcaKlarıñ tercümanı, onlārdā yazıyōdu. (II-8.98)

anası urıydi eveli kınāsını, ŧindi olāñ_evinden geliyō, (II-15.68)

bōyle bizi anladıveriydi ihtiyārlā. (II-19.101)

o da āsgeriye filān un veriydi yāni. (II-21.166)

eveli bu baKııcıla onnara baKıyōdu. (II-25.13)

bōyle hērkes gücüne göre yapıyodu. (II-26.70)

* Bir örneği tespit edilmiştir.

1.1.2.2.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi – yodI⁴K, -iydik, -eydik

baya_ı goyūn çobannarıydı. çif sürēydik öküzünnen. sōñā motorlar_ādet_öldü, (I-2.108)

akşām dıkayıP sabah açıyoduK o da köyün_ıçerisiñd'ē (II-13.9)

pirinş dondurması, hoşāf veriydik_eveli, (II-15.108)

dōğērdik kepi_ını çıkarıydık onu bişiriydik, (II-16.105)

dōğme āşlar_olūdu. alacaş bişiriydik. alacaş dēdik dōğme. (II-18.7)

haşheş, buğdáy, ārpā meseļā bunnarı ekēř, bōyle idāre oluyōduK. (II-21.96)

ordā medreseyē iki buçuK lirā taş getiriyoduK. kar, kış o zamān (II-28.61)

1.1.2.2.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi –yōdI⁴ñI⁴z

geliyoduñuz (sor.)

1.1.2.2.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi — yo(r)lĀ(r)dI⁴

çoK yerde gaKTı, oluyōdu, eveli āğlıyōdu, ediyolādı yā şindi çoK seyredi. (II-15.91)

pazār tātıl_oolduğu için düğünü pazār günü yapıyolādı ekseriyeti. (II-21.150)

1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.4.1. Birinci Teklik Kişi – cĀdIm

böyünkü gün bāñ yōlda ölcēdim işTe bazar gün gelceklērdi, (II-15.24)

1.1.2.2.1.4.2. İkinci Teklik Kişi –cĀdIñ

ondan sōñam bişirikenē, gızdırıgāne görcēğdiñiz sen_oonū. hē o zamān etcēdiñ. (I-4.15)

1.1.2.2.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi –cĀdI

gelcēdi (sor.)

1.1.2.2.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi – cĀdIK

gelcēdik (sor.)

1.1.2.2.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi –cĀdIñIz

gelcēdiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi — cĀdIIAr

gelcēdiler (sor.)

1.1.2.2.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.5.1. Birinci Teklik Kişi – (V)rdIm

biz_o āfyona gittik. dedem rahmetliynen. bān sorārdım. (I-1.98)

bān gūnnūye gidērdim. ētmek gazanīrdım getirīdim. (II-17.60)

1.1.2.2.1.5.2. İkinci Teklik Kişi –(V)rdİñ

o şeyi de giyēr, çarığı da giyērdiñ. (I-1.93)

ondan sōñā başlārdıñ yemek yapmıyā, ētmek yapmıyā. (I-1.211)

1.1.2.2.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi –(V)rdI, *–(V)rdI(n)

dört tenēke kōyüne görē gaz verilēdi gāzyağī. (I-1.166)

kirişlērde fiñān bulunūrdı herālde. (I-2.11)

ondan akıllı, essi gocagarılā olūdū. (II-20.86)

ārtıK pazara dōndū, dā önce perşembe günneri olūrdı. (II-23.110)

*gūndura diye bi isim vārdı. onu da dikicilēr yapārdın, şey çiviyen. (I-1.89)

*buriya odun_ıatarlārdın, būndan istifāde ēdērdin_ış dört gişi. (I-1.96)

*ōrdan alırlārdın birer şişe, birer kilōluk birer şişe düşērdin_ıadam başıñā. (I-1.166)

*e mұxtar tarafı birāz fāzla alīrdın. (I-1.168)

cāmimiz bilē şey_ıdi yāni. topraK_ıörtūydün. evet gara ōrtūydü. (II-21.157)

*dış duvārlarımız suvārdın, beyāz badanāydı falan sokaKlār temīS, (II-28.176)

*Bütün örnekler İhsaniye merkez ve Ayazini Kasabası ile İschehisar'ın Cevizli Köyünde geçmektedir.

1.1.2.2.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi –(V)rdIK

üç cüz dēñe geçimiz varıdı üç cüz dēñe. erkeğini satādıK. (II-7.38)

böyük_ıağalarıñ o çayırlara, orağa gidēdik yevmiyēynen beş lirā, on lirā. (II-20.24)

onan göce köftesi yapa, irisinen pilāv yapādıK. bulgur pilavī. (II-21.191)

1.1.2.2.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi –(V)rdİñiz

gelirdiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi —(V)rlArdI, *—(V)rlArdI(n)

iki tenêke, dört tenêke kóyüne görē gaz verilēdi gāzyaġī. (I-1.167)

icārıynan ötiye galdırılādı icārıynan. (II-7.42)

deġirmeniynen çekerlēdi gadīnnār. onuñ düyüsünü alırılādı. (II-21.190)

*buriya odun atarlārdın, bündan istifāde edērdin üş dört gişi. (I-1.96)

*onuñ yerinē elleriyle yapārlardın. o ōrda çalışırılārdın adamlar. (I-1.113)

*ōrdan alırılārdın birer şişe, birer kilōluk birer şişe düşērdin adam başıñā. (I-1.166)

* Bütün örnekler İscehisar'ın Cevizli Köyünde geçmektedir.

1.1.2.2.1.6. İsteġin Hikāyesi

düġün varıdı eyēr düġünnērde bi gelēydiñiz çekērdiñiz yāni, (II-21.147)

1.1.2.2.1.7. Dileġin Hikāyesi

gelsēdiñ (sor.)

1.1.2.2.2. RİVAYET

1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

çoK buřlāřda harp ōlmuşmuş da bi şehitlē gabri vādır. (II-10.14)

1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

şind'i mūtemet imiş. āsgeriñ parası ōdüyomuş. (II-11.118)

ōrda su vār. ōrdan su alıP yoKarı çıkıyolāmiş. (II-23.67)

1.1.2.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti

abdiliñ anası sōylērmiş. başKa köylüdür onuñ anası. (II-20.124)

gorucu geldī zamān asgerlere bunnar mürüt derlērmiş. (II-24.28)

1.1.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti

bayattan gaz gēlcēymiş. burdan merkePlerinen giderlērdir. (I-1.166)

1.1.2.2.3. ŞART

Fiilerin birleşik çekimlerindeki bu yapı aslında çoğu kere bir temel yüklem oluşturmaz. Yukarıda Emir-İstek bahsinde; “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, söz konusu kipi “dilek” başlığı ile işleyeceğimizi belirtmiştik, bkz. (1.1.2.1.2.1.). Temel yüklem yapmayan ve dolayısıyla temel cümle olmayan şart çekimli yapılar, bugün artık araştırmacılarca zarf tümleci olarak değerlendirilmektedir.¹⁹³

1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

bi şey yāpmıyoS Allah nè vēdise büşürüp edip yīyoS yavrum sāşda. (II-14.3)

gāli nè dediye mahgemēde diñledik. (II-16.75)

1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı

gīz da geriden görebiliyōsa görüyōduñ. (I-1.141)

bāzı televizyonlār tanıyīsāñ bōyle yazarıS açarıS böyūkÇenē, (II-17.4)

nē sēn bāni görüyōñ ne yiyoşañ nè bān seni görüyōn. (II-25.37)

1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı

bānim şimdi şu tārīlāda elmā vār, dāllarını girdī. hani baxārsañ. (I-1.61)

davar güderseñ olūr, gütmēSseñ olmāz. (I-5.12)

bu dünyālık bānden ne dilērsañ dile diyō. (II-24.72)

1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı

hē bān de beceremeycēsem heş yapmāyālım bu işi. (I-2.8)

¹⁹³ bkz. Leyla KARAHAN, “-sa/-se Hakkında” *TD*, S. 516, Ankara, 1994, s. 471-474, Güner GÜLSEVİN, “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” *TD*, S. 467, Ankara, 1990, s. 276-279, Hayati Develi, “(sa) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, *TDAY (Belleten 1995)*, Ankara, 1997, s. 115-152. Ayrıca ek hakkında geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, “-sa/-se Dilek –Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” *TDÜA*, s. 160-167, BOZ; *AMA*, s.115, DİNAR; *BDA*, s.114.

bôreḡ_Uetcēysen işte bôle, bu gibi bôreḡ_Uētcen_UişTe. (II-15.129)

yok_Uleşbērliḡi añnadacāsaK onu söyleyİN. (II-17.2)

1.1.2.3. KATMERLİ ÇEKİM

Bu çekimin yalnızca iki örneḡi tespit edilmiştir.

1.1.2.3.1. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

neyişē o seneler sayılıyomuşmuş o zamannar. o zamannār gelmiş buriyā. (I-1.28)

1.1.2.3.2. Gelecek Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

bi yuxa dūrūm dūrūlmüş, içine peynİR, onu yıycēmİşmiş. (I-1.181)

1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ

1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.1.1. Birinci Teklik Kişi

bān beş_Uāltı yaşlarında varıdım, (II-12.3)

bānİM babam zēngin gızıydım, (II-15.145)

geldikTen sōña, bān_Uasgerdē, elli beşdē asgerdeydim, (II-21.75)

1.1.2.4.1.2. İkinci Teklik Kişi

evdeydiñ (sor.)

1.1.2.4.1.3. Üçüncü Teklik Kişi

gerisi şördā büzülürdü. hē yoğudu, hē soḡūx dā. (I-1.97)

üç cüz dēñē hayvanımız varıdı, üç cüz dēñē geçimiz varıdı üç cüz dēñē. (II-7.37)

gızın ēvİne otumak yasaK, ôleyidi eveli, otumāzdı, (II-15.11)

bānİM_Uoḡlanİñ gāynatası eniştem_Uidi. (II-15.153)

*meselâ sū, sū suyumuz yox. işme suyumuz varıdın. battal_öldü. (I-1.32)

*e tabi o zamannārda bi faxirlik varıdın. gıtlıx da varıdın. (I-1.83)

*o zamannar yoğüduñ. ėsgiden bi şey yoğüduñ. zoba yoğüduñ. (I-1.162)

*gāhvē içerlērdi gāhvē, gāhvē varıdın. ėsgiden. (I-1.196)

*üş dört dene sāğılı dombáyımız varıdın. (I-1.206)

*bāyrampınārılı ismail_ğa varıdın. (II-28.86)

*ne iyde vār iyde, şeker hiç yoK, falan yerde iyde vārıdın. (II-28.113)

*Bütün örnekler İhsaniye merkezi ile İscehisar'ın Cevizli Köyünde geçmektedir.¹⁹⁴

1.1.2.4.1.4. Birinci Çokluk Kişi

onū dā bayat nāhiyēydi bizim. emirdağına bağliydık_o zamān. (I-1.165)

bān dedi üç_ārkadāş geliyōduk dedi. ārkadaşydık dedi. (II-16.232)

1.1.2.4.1.5. İkinci Çokluk Kişi

evdēdiñiz (sor.)

1.1.2.4.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdēdilē (sor.)

1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.2.1. Birinci Teklik Kişi

anam_ōlsa yalıñız ... varmışım, hē atmışdan böyük. (II-14.40)

bilmiyom bān varımışım da varmışım da fagat bilmiyon. (II-20.50)

bān dört yaşındaymışım o zaman. (II-28.5)

1.1.2.4.2.2. İkinci Teklik Kişi

¹⁹⁴ Bu özellik Sandıklı ve Dazkırı'da da görülmektedir. krş. ÖZKAN; *SYAÖ*, s.178, DİNAR; *BDA*, s.115.

yaşındemişin (sor.)

1.1.2.4.2.3. Üçüncü Teklik Kişi

sōñā geri nāsiP_imiş. geri onnarā vēdik. (I-3.2)

emirdağı gömüde üç yüz dönüm bi bāğ yeri vārımış. biz gittik araştırdıK, (II-8.81)

meseġā bizim burdā bōyük cepe vārımış. (II-9.24)

hani çaKārlar ya. fabrika, fabriKa, ora fabriKāymiş diye bōyle gonuşurladı, (II-12.14)

hanımı kazāda öğretmen_esi, avukat_imiş, hākim_imiş. (II-22.20)

hayvān dolūymuş o tālalar, hēş bi dene gālmamış, (II-24.11)

1.1.2.4.2.4. Birinci Çokluk Kişi

yā develi yörügümüşük biz develi. (II-2.19)

evdemişiz (sor.)

1.1.2.4.2.5. İkinci Çokluk Kişi

evdemişiniz (sor.)

1.1.2.4.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdemişlē (sor.)

1.1.2.4.3. Şart

1.1.2.4.3.1. Birinci Teklik Kişi

evdēsem (sor.)

1.1.2.4.3.2. İkinci Teklik Kişi

evdēseñ (sor.)

1.1.2.4.3.3. Üçüncü Teklik Kişi

ē zārzop çobanısā aliyi vurdū, veliyi gırdı, āhmediñ malımı kesti, (I-5.14)

yönāniñ kumāndanı neyisē o gün böyüklerīñ annaTıṣī. (II-9.10)

1.1.2.4.3.4. Birinci Çokluk Kişi

bu dünyāda bugün vārsaK yarın yōKuS, (II-28.221)

1.1.2.4.3.5. İkinci Çokluk Kişi

evdēseñiz (sor.)

1.1.2.4.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdēselē (sor.)

1.1.2.4.4. GENİŞ ZAMAN (BİLDİRME EKLERİ)

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	+(y)In, +(y)Im	+Iz, +I ⁴ S*-IX, *-ik
2.	+sIn, +sIñ	+ sIñIz
3.	+ø, +dI ⁴ r	+lA(r) dI ⁴ r

*Bir örneği tespit edilmiştir.

1.1.2.4.4.1. Birinci Teklik Kişi

sen nereniñ yürüğüñ. bān nereniñ yörüğüñüm, āslı hepisi yörük. (I-1.15)

bān izmiriñ āyvalı ürumlarıñdanım demiş. (II-11.51)

giTdiydim üş sene okunuyōdu o zamān. güççüyüm, aman güççüyüm. (II-14.38)

şu gördüğüñ guş dúnyādır. şu bān deryāyın. ağzīndaki guş günāhkārdır. (II-16.111)

çünkü yörgunum ācıK, yāşlılık var. (II-17.55)

geliniñ saña baKıyō mu. çōK bakıyo mēmnumum dedim bān. (II-18.66)

şindi çavuşum dedi, bān rahatsızım hastayım dedi. (II-21.221)

1.1.2.4.4.2. İkinci Teklik Kişi

sen nereniñ yörüğüsüñ. bān nereniñ yörüğüñüm, āslı hep̄isi yörük. (I-1.15)

adı hasanıdı adamıñ. sen dedi iyi adam deyilsin dedi. (II-16.52)

bi yolla da o múnāfıK kısmı ne dedi. usdā böyücüsüñ dedi. (II-16.82)

senište peygamber deyilsin şone bōnē inānmâyōlā. (II-21.10)

hāzā sehribāSsıñ, hāzā büyücüsüñ diyōlār, yine inānmâyōlā. (II-21.16)

1.1.2.4.4.3. Üçüncü Teklik Kişi

bizim toprağımızı iyi olduğundan veriyō. bizim toprağımız eyidür. āz dur dā. (I-1.46)

baxalım şimdilikı iyi. hayat şartlarī şimdi iyi. (I-1.159)

bizim āslımız garageçi yörüğüdür. (II-16.1)

nedir yā rasülallah. şu gōrdüğüñ guş dünyādır. (II-16.110)

güney batımız kütāhyaniñ mērkēz köyleridir. (II-23.188)

pek fārKımız yoK. (II-28.221)

1.1.2.4.4.4. Birinci Çokluk Kişi

iyiyiz, baxalım şimdilikı iyi. hayat şartlarī şimdi iyi. (I-1.159)

o bürda evi bürda, bárabarıx. onnān birliyik de oğlan gidēr gelī, bız de ēvde (I-2.114)

yörüğüz biz, diyōz ya, türkmenistandan gēlmiş bizim şēmiS kökümüS, (II-15.49)

cemiyet, hazıreti allāh, peygamber, cemiyet, bān senden dāvācıyız. (II-16.33)

pek fārKımız yoK. biz sınırdayız Sāten. (II-26.87)

bu dünyāda bugün vārsaK yarın yōKuS, (II-28.221)

1.1.2.4.4.5. İkinci Çokluk Kişi

siz de mi yörüksünüz. (I-2.18)

siz hep garadeñiz uşağısıñız demiş. (II-11.49)

şey ēttik dē öynadık bilenē bōyle ēvlatımsıñız ... teretedē. (II-18.54)

filân yire dâvetlisiñiz âcele gel. (II-20.115)

hânKı yörüklerdēñisiñiz falân diye sorular, açıyō buña. (II-22.29)

1.1.2.4.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi

iyilēdir (sor.)

1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti

yüreğiliñ yanlarında bir yērdeymişmiş evēlden, emirdağıñ, ōrda. (I-1.4)

bi gün sōña gēlmişlēr goyunu ōrda bulmuşlar. cāminiñ yığınındāymışmış hā. (I-1.76)

cāminiñ temeli varımışmış. (I-1.78)

o da türk, asıllıymışmış allāhēm. (I-1.121)

he tek bi dene gızı varımışmış. (II-24.73)

1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi: değil, deyil, dē, de, ÷il

e siz kōylü çocuğū de, ÷il misiñiz, hēp mi hēp mi şehirli çocuğusuñüz. (I-2.30)

bōlē nakış nakış, ilmik ilmik daşlara da işlemişlēr, bugün pek mümkün değil, (I-8.24)

haná nasıl ki kâbe-i muazzamada etrâfında bi oluşmuş deyil mi efēndim. (II-8.43)

bân buna gâziliK, únvânı veriyōn dedi. bân gâzi fañan deyilim yāwrum. (II-11.133)

mañalle odasında sekiS, ōn sofrā çevresindeki kōmşuları, akrabaları deyil, (II-23.178)

biz gararımızı bōzmáyız diyō. bu evliya, añadıñ dē mi, hā. (II-24.24)

1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı¹⁹⁵

ET’de er- fiilin pekiştirme, şüphe ve sorma edatı olan “erki”, *İİA*’nda “ki ve genişlemiş olarak kI(n)(a)” şeklinde yaşamaktadır:

bân bilmem, bân heş düğün etmedim ki. (I-3.1)

¹⁹⁵ Geniş bilgi için bkz. Saadet ÇAĞATAY, “Türkçe’de ki < erki” *TDAY (Bellten 1963)*, Ankara, 1988, s. 245-250, Sabahattin KÜÇÜK, “Türkçede Şüphe Bildiren ki Edatı Üzerine” *TD*, S. 426, Ankara, 1987, s. 367, ÜSTÜNER, *TP*, s.162-167, BOZ; *AMA*, s.119, DİNAR; *BDA*, s.118.

bān dedim kine siz  allāh n zı g ybetmiŐsi niz dedim, (II-15.38)¹⁹⁶
 Şimdi h kım bi nbaŐı dedi kine bura g ldi. o glum muhdarım, (II-16.31)
 vuruy  a acı  ld r y . guş geliy  baKsa Kına ejd rh   lm Ő. (II-20.132)
 baK d y  ku Şu ulu k ll g n   ltında b n her zaman r y mda g r yom. (II-20.147)
 y zd  doKs n sekiS diyebilirim ki oruş olur. (II-23.98)
 ireis-i cumhur diyo ku o evliy ya. bu d ny lık b nden ne dilerse n dile diy . (II-24.71)

1.1.2.4.8. y(I⁴)Kan(A) < i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki¹⁹⁷

Ek-fiilin, zarf-fiil eki –ken ile oluŐturdu u yapının bir  ok de iŐken Şekilleri vardır.

onnari n goyunnarı burda ge erkene c mini n gıyısınd  (I-1.73)
 e kim bunu oxurKana yaxalan rsa cezalandırıy l r. (I-1.137)
 siz hindi g ldi niz y , hamurı d k rkene g rc g di niz, (I-4.14)
 ondan s n m biŐiriken , gızdırıg ne g rc g di niz sen  on . (I-4.14)
 h rneyiŐe d rɡen  eyi k t  gapıni n  ardın  g rm Ő. (I-5.67)
durukana bi  sger kem l v ridi. (II-16.38)
 ben yo ugan  y ptirmiy  (II-16.215)
  ramaz n gel rkene guz m, Şindi pek  on  p k f zla hazırlık g st rmeyiS. (II-17.30)
 bun  i irikene mi irikene  rdakı bunu n başındakı muh fızlar  ayıly lar. (II-22.61)
 tam tuv lete varıkan gapıya b glayıveriy . (II-22.64)
 s ra t cc r g ldi, t cc r  al rKan ofis  a ıldı. (II-28.84)
 n hiye m d r  k yleri gez rken biz m cir  iŐde (II-28.176)

¹⁹⁶ Edatın sonuna gelen ekler i in bkz.  ST NER, *TP*, s.200, D NAR; *BDA*, s.118.

¹⁹⁷ krş. G LENSOY; *KYA*, s. 113, G LSEVİN; *U A*, s.130, BOZ; *AMA*, s.120,  ZKAN; *SYA *, s.180, ŞAHİN; *BMA*, s.82, D NAR; *BDA*, s.118.

1.2. YAPIM EKLERİ

1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

Ekleri iki bölümde ele alıyoruz; birincisi “asıl görev değiştirici ekler” –ki bunlar ya kelimenin çeşidini ya da kategorisini değiştirirler- ikincisi ise “kelime yapıcı ekler” –ki bunlar da bir kelimedenden yeni bir kelime türetirler-.

1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

1.2.1.1.1. Fiilimsiler: Fiil kök ve gövdelerine getirilen “-mA, -mAK, -(y)I⁴ş” ekleri, daha çok geçici isim, sıfat ve zarflar yaparlar. Bu haliyle fiilimsiler; geçici isim, sıfat ve zarf anlam ve görevinde bulunabilirler. Bununla beraber söz konusu eklerin, kimi zaman kalıcı isim, sıfat ve zarflar da yaptıkları olur. Bu tür işlev gösteren ekleri, “Kelime Yapıcı Ekler” başlığı altında işledik.

1.2.1.1.1.1. Mastar: Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere -mAK, -mA ve -Iş ekleri ile kurulan fiil ismi.¹⁹⁸

1.2.1.1.1.1.1. -mA¹⁹⁹

sölemesi ayıp nedir dinî yönünü bilmiyom fetvâsını, (II-8.110)

faydalānma yöK. örmāniye elimizden āldı. (II-26.55)

1.2.1.1.1.1.2. -mAK²⁰⁰

āllahīm yedirmek nāsiP_Uētsiñ. (I-2.124)

ötumak yasaK, otumāzdı, öpicek gitcek, (II-15.10)

iştē alaman harbindē ālman buráyā vürmaK_Uistedi. (II-28.193)

1.2.1.1.1.1.3. -(y)I⁴ş

dikiş dikērlērdi garılar o gāndilinen. (I-1.175)

generannen, bānīm vālīniñ yanına girişim herhâlde bir_Uölmaz. (II-8.75)

fīlān yerin_Uāsgeri fīlān yerden yürüyüş goluna geşsiñ diyō. (II-24.61)

¹⁹⁸ KORKMAZ; *GTS*, s. 109, BOZ; *AMA*, s.121, DİNAR; *BDA*, s.119.

¹⁹⁹ bkz. Tahsin BANGUOĞLU, *Türkçenin Grameri*, *TG*, TDK Yay., Ankara, 1974, s. 266-277, ERGİN; *TDB*, s. 181-182, Vecihe HATİPOĞLU, *Türkçenin Ekleri*, *TE*, TDK Yay., Ankara, 1974, s.110-112, Hamza ZÜLFİKAR, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, *TSTYY*, TDK Yay., Ankara, 1991, s. 116-119, BOZ; *AMA*, s.121, DİNAR; *BDA*, s.119.

²⁰⁰ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 269-270, ERGİN; *TDB*, s.181, HATİPOĞLU; *TE*, s. 114-115, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 121-122, BOZ; *AMA*, s.121, DİNAR; *BDA*, s.119.

1.2.1.1.1.2. SIFAT-FİİLLER²⁰¹

Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamanına bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli.²⁰²

1.2.1.1.1.2.1. -(y)An

gëttik şü kóröğlundan geçen bi yol var yā. (I-1.114)
 misāfirānesi vārımış, geliP giden misāfirlere baKarımış, (II-7.4)
 oKumuş_öldümüz sürelērdēn hāsıl_olan sevābı, (II-11.4)
 bunū çeken_insannar bilir. çekennēr bilir ya. (II-17.64)
 işdē geşmişde galan bizāsnlilārdan galan mārālār vār. (II-23.57)
 göç_eden_ētmış, ētmiyēn kālmış bi kīsmı. (II-26.23)

1.2.1.1.1.2.2. -cAK,

kīm ki dēyō harptēn gaçecek olürsā onū şey_ēt. öldürmek dēyō. (II-9.17)
 bizlēr_ileşberiş, duracak hālimiz yōK. (II-17.38)
 hakiki olarıktan insān düşünecek bi mēvzulār var. (II-20.138)
 oranıñ yatacak yerlerini yörükler bilir. (II-22.14)
 bubālarımız yārın_işe gidecek öldü mu o zaman sabāhnan (II-28.142)

1.2.1.1.1.2.3. dI⁴K

hē döndüklerini de gördüm gittiklerini de. (II-7.73)
 kēndi nēsline bulāşmadık hiç bi şahıs yōKdur. (II-16.4)
 yanı bānım duydüklerimi biliyōm bān oKumadım tabi. (II-21.90)
 adı bilinmedik hāstalarıñ şifāsını veriyyō bū. (II-24.50)
 yāni gonuşuyolā, gonuşduklarını bilmiyolā. (II-25.8)

1.2.1.1.1.2.4. -mI⁴ş

oxumuş_olduğum duālardan, sürelerden, (I-2.82)

²⁰¹ Anadolu ağızlarındaki sıfat-fiil ekleri üzerine daha geniş bilgi için bkz. Ahat ÜSTÜNER; *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000, XXIII+196, BOZ; *AMA*, s.122, DİNAR; *BDA*, s.120.

²⁰² bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 132-133, Kemal ERASLAN, “Türkçede İsim Fiiller” *TGS II*, s. 119-125, Bilâl YÜCEL; “Sıfat-Fiil Terimi ve Başlıca Dil Bilgisi Terimleri Sözlüklerindeki İşleniş” *TGS II* s. 81-89, BOZ; *AMA*, s.122, DİNAR; *BDA*, s.120.

ne tanımını yapılmış ne de ilacı bulunmıŝ bir kanser vār, (II-8.17)

ānKarada yāpmıŝ öldü māzileri annatıyō filān. (II-21.225)

patlamamıŝ el bombaları süngüler, silāh gırıkları, silah pārçaları çıkıyo. (II-23.222)

ō et çoK, et çök. gāvrılmıŝ ētlē çök. dölduruyolā millēt yiyō üş dört gün. (II-25.18)

1.2.1.1.1.2.5. –AsI

vallahā içinde de bi kemik durası, bi şey yok, (I-5.35)

+cA ile genişletilmiş şekil:

dā öle parañız çoKsa vā, sizi ölesiceler, gōñü olırsā götürü de, (II-15.46)

1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER

Cümlede yüklemın anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelime.²⁰³ Zarf-fiilleri iki başlık altında işleyeceğiz: Birincisi; görevi fiillerden geçici zarflar yapan “Asıl Zarf-Fiiller”, ikincisi ise; asıl görevleri başka olup ya diğer eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici zarflar yapan “Birleşik Zarf-Fiiller”dir.

Asıl Zarf-fiiller

–(y)A/I⁴

Çoğu kere ikilemelerde kullanılır.

doliyā doliyā şöyle çoraP gibı şuriya ŝuriyā gadār getirirdi. (I-1.92)

yālvara, yaxara ebem gurtārdı. sürüye sürüye getirdik ocāđıñ baŝınā biz. (I-5.52)

bozöyük yanımızda gırıldılār, gēŝtilēr āđlıyā āđlıyā bōlē. götürüler hē, (II-15.102)

mēmnun_etcem. ūđraŝa, ūđraŝa, ūđraŝā ta sora ne diyo bū garacaāhmed sultan (II-24.80)

koŝ_āllah kōŝ, koŝā koŝā istasyonu bulūrdu, çocuk_bulūrdu. ōrdan dönersiñ (II-28.93)

(y)ArAK ~ (y)AlAK

bura zāten yāyla olarak, bura yāyla olalak gelmişler zāten buriya, (I-1.191)

būrda kımse gürmez deve güderik būrda diyelek buriya gēlmiŝler. (I-2.21)

māhmüt köyü, onların hēpsi bōyle serpiştirilerek bence gēlmiŝlēr, (II-8.13)

on dokuzuncü pusaraK geliyō, öte yanı ötluğümüş, (II-11.71)

hē membā suyu olaraK işdē kaç atmış, atmiŝlı yıllārda (II-13.7)

²⁰³ KORKMAZ; *GTS*, s. 178-179, BOZ; *AMA*, s.123, DİNAR; *BDA*, s.121.

fakāt her odalārda bunu evliyā olarak ta bunnārī şehit diye söylüyölā. (II-20.146)

oḡhanlī işde bñ ihsāniyē, orhāniyē, orhānlı uygun olaraK goymuşlār. (II-26.8)

+tAn eki ile genişletilmiş şekli de kullanılır:

meseġā garageçilī, develī mālclı olalaktan yürüK. (I-1.2)

bi şeyleri vār, hakiki olaraktan insān düşünecek bi mēvzülār var. (II-20.137)

üs kısmında memet hān vāKfı dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyo (II-23.9)

o gayāya şifā veriyō, cānāb-ı allāh yürēk gayası diyelekten. (II-24.44)

-(y)I⁴p

tāmātēsi gıyıP gıyıP bi iki üç gün durduruyolār. (I-2.117)

fātihā süresi hedīye ēdecek yōK mu diye el açıP gōzyaşı dōkēn, (II-11.30)

allāh türk milletini ēsir ediP dē urum emrine vērmesin. (II-16.94)

hēr gün geliyō buriya şifā bulanna muhāKKak dutunup gidiyōla. (II-25.8)

bürdān cānlarını veriyölā, gan akıtıyölā, sürüP çıkarıyölā. (II-9.29)

-(y)I⁴nca

hōrtlayasıya vemedi, hōrtláyince parası ba a gāġdı. (II-15.155)

geliyō öteberi örda, gīynesiverince şey domuz, domuzü fāre zannediyo. (II-20.118)

kērvansaray yapılınca ikinci murat yaptıyor burayı, (II-23.5)

oradā komunüsliK ılānı olunca dēdelerimiz dūrmamış örda. (II-26.22)

alamānlar o yandan dolanınca biliyōsuñ kendini o kışā tutıldü. (II-28.197)

-mAdAn

işñ āsılnı ōġrenmeden. ondan sora ata kesēr, biçērdin verēdin. (I-1.141)

ēyidi kimseye çox şükür zararı ölmadan geldi geşti dünyāsından. (I-2.105)

sabāh işimadan amān kāzım emmi şu çift öküzü bi teslim al. (II-20.38)

bürnu bile kanamadan gitti bi çifçiniñ yanına. (II-27.66)

bubām gidiñ yatıñ dēmeden odadān gidemēzdik. (II-28.142)

-All

aşşāġı yuxarī yirmi senelik fiġān anca oldü, yol gāleli, aláttirik gāleli. (I-1.42)

bu yeni yazı çıKalı biz, atatürk okütTu bizi afyōnda. (II-7.55)

şindi izmire gideli gāli şindi olan kızı kız ölandan laf etmēnce ēvlenmek yok (II-15.2)

ben izmire gideli hele zılla zılla olan gızı, gız olanı görmicek (II-15.14)

bugüne tārīhtedē yeri hiç deyişmiyor. kuruldu kurulalı döğer oluyo. (II-23.35)

–sA+ kişi eki

baxmāSsañ ölmez. baxārsañ bağ baKmaSsañ dağ, diye bi lāf vardur, (I-1.63)

sorārsañız biz, biz, öyle diyoz. biz babamgilden, dedemgilden öle duyduK (II-8.32)

pērhiz tutār dikkat edērse o da iyi olur. tekrār ziyārete gelile. (II-24.88)

–(I)KA/In(+A)

Zaman ekleri üzerine gelen ek-fiilin zarf-fiil eki **İİA**'nda –a/-e ünlülerini alarak genişlemiş şekline rastlanır.²⁰⁴

fīlān derkenē bizim şorda bi ma, allē dememiş. (I-1.16)

ēski yazı oxurKanā ēski yazıyı oxurKanā bānim günümde (I-1.135)

onnarıñ goyunnarı burda geçērkene cāminiñ gıyısındā (I-1.73)

dökērkene görcēğdiñiz, ondan sōñam bişirikenē, gızdırıgāne görcēğdiñiz (I-4.14)

ā dama girdik. durukana bi āşger kemāl vāridi. (II-16.38)

guş geliyō baKsaKına ejdērhā ölmüş. (II-20.132)

bān gibi yalanı söylērkenē acıK Ta böyle sürgüsü güçüK gēldi besbēlli, (II-22.30)

bunū içirikene miçirikene ördakı bunuñ başındakı muhāfızlār bayılıyōlar. (II-22.61)

Birleşik Zarf-fiiller²⁰⁵

Asıl görevleri başka olan eklerin, ya diğer eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici olarak yaptıkları zarf şeklidir.

1.2.1.1.1.3.2.1. AsI+(y)e

²⁰⁴ Ekin –a/-e ünlülerini alarak genişlemiş şekilleri için Ahat ÜSTÜNER, “Türkçenin eski dönemlerinde olduğu gibi hayret ve şaşkınlık bildirme, dikkat çekme kuvvetlendirme amacıyla kullanılan bir edat olarak karşımıza çıkmaktadır” görüşünü bildirir. Geniş bilgi için bkz. ÜSTÜNER; *TP*, s.195, GÜLENSOY; *KYA*, s. 113, GÜLSEVİN; *ÜİA*, s. 136, BOZ; *AMA*, s.125, YILDIZ; *İMA*, s.89, DİNAR; *BDA*, s.123.

²⁰⁵ Geniş bilgi için bkz. GÜLSEVİN; “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller” Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, c. II, S. 2, Afyon, 2001, s. 125-143, KARAHAN, “Anadolu Ağzlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, *TKAE, Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl XXXII/1-2 1994, Ankara 1996, s.206, Erdoğan BOZ, “Bir Birleşik Zarf-Fiil; Fiil+Sıfat-Fiil Eki+(iyelik eki)+ Hal Eki Yapısı Üzerine” *İlmi Araştırmalar*, S.19, İstanbul 2005, s.43-48, Nesrin BAYRAKTAR, *Türkçede Fiilimsiler TF*, TDK Yay. Ankara. 2004, BOZ; *AMA*, s.125, DİNAR; *BDA*, s.124.

bizim āsger tōplanıP da kēndini bi şey_ıalasıyā ōrda durdū. (I-5.26)
nafaKa kesildi gēldi. aldırmadılār. hōrtlayasıya vèmedi, (II-15.115)
ōn kilo o, o buriya gelesiye kaş kilo olur biliyor musuñ. (II-28.89)

1.2.1.1.1.3.2.2. AsI(+y)e kadar

şu yānna gıt ıscáhısāra varasıya gadār bizim kóy_ıeyidūr. (I-1.47)
özal gelesiye gadār kımse mezārını da diyēmedi görgusundan (I-1.129)
bu köye gelesiye gadā. şuriyā bi dene hüdütlü köyü vārdur. (II-24.17)
söyüde çıKasıya gadār söyütTe ēlmā oldū. (II-24.36)
kazā olasıya gada odalarımız devām ētti. (II-28.7)

1.2.1.1.1.3.2.3. dIKÇA

bōyle bi kişiydi. sözüne olduKça sādıKtı. (II-19.32)
gazeliñ_ıaltına giriyō ya görünmüyō yā, bıyıġı soludukça şey gıyneşiyō, (II-20.117)
tabı büyüdükçe, büyüdükçe, büyüdükçe onnar ... yerine görē takılıladı fiñān. (II-24.116)
ondan sōña üredikçe ileri ileri yayılmışla. (II-21.83)

1.2.1.1.1.3.2.4. dIK+iyelik+dA

bānim dedemiñ yetim gālmış üş bacısı vārımış buriya gōnduğundā. (I-1.23)
şimdi cevızli gōnduğundā bu kóyüñ burada cevız varmış gōnduğunda. (I-1.70)
ha Soba moba yoġudu. bānim_ıāxlım_ıerdiğinde soba yoġudun. (I-1.95)
gıtlıx da varıdıñ. bānim_ıāxlımıñ ērdiğinde. (I-1.83)

1.2.1.1.1.3.2.5. dIK+iyelik+A

selim _ıābiniñ dediğine göre ōsmañlılar gēlmişlēř, söğüt civārında (II-8.51)
bürek yapān şherlēde gıyāmet gibi köylēde olmadığına baKma. (II-20.93)
elmāyı veriyyō, goruyucu da baKarımış. elmalarıñ söyütTe öldüna. (II-24.33)

1.2.1.1.1.3.2.6. dIK+iyelik+dAn

bugün nüfūs çoğaldığından dolayı onları bi sömürü düzeni gabül_ıetmişis. (II-8.62)
ne yapām hāfıza zayıflediğinden dolayı bildiğimiz şeyi bilemiyōz. (II-8.146)
allāhā şükür bizim toprağımız_ıiyi olduğundan veriyō. (I-1.46)
bēnim_ıaKlımıñ_ıerdinden çoK sōñra öylēydi. (II-26.83)

1.2.1.1.3.2.7. dIK+ iyelik için

inlice köyü bürda mağara çok olduğu için, inler, inlice köyü, (II-8.2)
 işde türkiye geleninde de azaldığı için tabi köyümüzde de işçilik, (II-13.26)
 çünkü gıraç, gıraç olduğu için, mandā çayırhık yerlerde olur. (II-21.127)
 bu muhitiñ adamı olduğu için, hēpsini biliolar tēk tek yonana gönderdiler (II-22.79)
 bu evliya büyük olduğu için cenāb-ı allāh da bu evliyāyı çok sevdiği için (II-24.41)

1.2.1.1.3.2.8. dIK+ iyelik gibi

bēlki bir asırda gēldilē, bēlki bir ekiP olarak gēldilē siziñ gēldiğiñiz gibi. (II-8.10)
 bi de sūdūñ datlınıñ içine gatālā. aldī gibi ye (II-14.31)
 hemēn gasatura aldığı gibi bāñā sundū. şindi gasatura sundu. (II-21.233)
 hākkaten onuñ dediği gibi hākim yārgılıyōlār bunū. (II-22.59)
 ve pazārtesi günneri az önce söyledim gibi, bizim döğerimiziñ pazāridir. (II-23.125)
dediyiñ gibi ilkokuldan soṛā işde o zaman nāhiye (II-28.175)

1.2.1.1.3.2.9. dIK+DAn soñra

zātī kēlleyi gırıyoS, çiyliyoS, guruduqtāñ soñna onnādan yapıyoS, (II-14.30)
 bikaç sene yonān gettikTen soñna yedi sene vallāhā gıtlıK oldu yedi senē. (II-20.20)
 bürda meselā bu adām da bāñ asgērden geldikTen soñna, bāñ asgerdē, (II-21.74)
 viSiteye dedikten soñna dedi rahātsizlāştım dedi. (II-21.223)

1.2.1.1.3.2.10. dIK+iyelik vakit

gocatepeden pilān çizildi vaKıt ali ihsān paşayı şeyē gòymuş bu. (II-22.71)

1.2.1.1.3.2.11. dIK+iyelik zaman

diha bu dūnkü, dūnkü. cemālnen bānim muhtār oldumuz zaman lān. (II-20.34)
 oT indiği zaman bütün içërisinde simsiyāh hēpsini kömür gibi yākmış. (II-21.21)
 meselā bunū bi izinnen hayvan yedi zaman, bi dağā (II-22.14)
 ārKama baktim zaman ormanlıKtā ala geyikler, (II-23.73)

1.2.1.1.3.2.12. dI+kişi ml

güneşde bişitti mi iyi oluyōmuş. (I-2.121)
 herif hāndan çiktı mı bürda akşām oldu mu bürda galırdı. (II-20.29)

biz_uaskiden harmāndan kāKdı mıydī tōhum_uekTi mi şey bitēr. (II-28.123)

1.2.1.1.1.3.2.13. –mİş gibi

būlmuş gibi bānim üstüme ävlēnmeye gāKTı. (II-15.148)

1.2.1.1.1.3.2.14. –cAK +kişi eki zaman

dumlupunārda tām çatışcaKları zamān yōnanī ördā iyī gīrmayā başlamış (II-9.33)

1.2.1.1.1.3.2.15. –(V)r gibi

onu dāş duvarı şey gibi yoğurt çalınır gibi doñuyō, (II-15.111)

1.2.1.1.1.3.2.16. –(y)IncA(+y)A gadar

yā rabbim, ta hazireti ādemden böyüne gelinceye gadar (II-11.28)

1.2.1.1.2. ÇATILAR

Çatı; özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumları belirtmek üzere, fiil tabanına, fiil çekiminden önce fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen değişik görünüşteki fiil şeklidir.²⁰⁶ Gramerciler arasında çatı kavramı ve çatı yapan ekler konusunda tam bir birlik yoktur. Bu konuda Bilâl Yücel'in Türk Gramerinin Sorunları toplantısında sunduğu tebliğ dikkate değerdir.²⁰⁷

1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen

Geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “-Ar-, -dIr-, -Ir-, -It-, -T-” eklerle geçişli hale getirilmesiyle oldurgan çatı ; yine geçişli fiillerin aynı eklerle geçişlilik derecelerinin artmasıyla ettirgen çatı oluşur.

1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan:

1.2.1.1.2.1.1.1. –DI⁴r-

e kim bunu oxurKana yaxalanīrsa cezalandırıyōlār. (I-1.137)

canlandīrdı. canlāndırıyō ėmme bunu, ėmme aşığıdaxınī, (I-5.54)

böyle bişey varımış, üsdünde gezindirimiş, altındā çivi dökērimiş (II-12.10)

bunu bi gız çocuğū işeye bīñdiriveriyō gemiye. (II-22.87)

gāvürmüş ėtlē çōK. dōlduruyolā millēt yiyō uş dört gün. (II-25.19)

²⁰⁶ KORKMAZ; *GTS*, s. 35, BOZ; *AMA*, s.128, DİNAR; *BDA*, s.127.

²⁰⁷ bkz. Bilal YÜCEL; “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları” *TGS II*, s.156-202, BOZ; *AMA*, s.128, DİNAR; *BDA*, s.127.

–Ar-

bi ėlfāba diye bi Şe kitap çıKardılā, ėlfāba diyē. yirmi doKuz harf (II-7.60)
 ōndan sōña iŐde ġavuru sűrűP çıkariyolā ōrdan_ o memlekeTden. (II-10.13)
 bi dene tűyűnű goparıp vermēzdim, vermēzdim. (II-16.195)

1.2.1.1.2.1.1.3. –I⁴r-

o zaman ġahveyi iŐtiklerindē ocaxda biŐirirlērdiñ, (I-1.203)
 alı ġaçadıK, e vay yāvrum nētcin. vay ġaçırma çoġűdu. (II-14.49)
 ġızıñ ġınāsını yakālā, ōvėlēř başını, kızı yatırılā, sādıŐla ceyizini toplār, (II-15.84)
 bűylē vātandaŐları huzűru yatıran sűzsiñiz dedi. (II-16.54)
 kayadan bi potuk deve potuġű iñiliye iñiliyē doġuracak dēyű. (II-21.12)
 tekrār yeri dűnyű ű onuñ kārñiñi dozuruyolār onu Őe yapıyolar. (II-28.37)
 dűñűr_ olullardı, bitirilēdi, bāŐlıK kesēřlēdi. (II-18.1)

1.2.1.1.2.1.1.4. –(I)T-

bunu kim ōldűrdű dērse hemen Őey_ idērler diyelektan, bizi kānunla dutturular (I-1.131)
 bizim hanımlar onları alıyűlā gurutuyűlār. (II-8.110)
 o ōrdān cependēn bu bűrdān cānlarımı veriyűlā, ġan_ akıtıyűlā, sűrűP çıkariyűlā. (II-9.29)
 bulgurű kēndimiz ġaynadırlā, ű Őey hāvan gibi bűyne ġayalārda Őey vardı (II-21.187)

Ettirgen:

–DI⁴r-

Őimdi herkeŐ birer sontaġ saldırdı. o sontaŐlardan su içiyűlā. (I-1.33)
 bunu kim ōldűrdű dērse hemen Őey_ idērler diyelektan, bizi kānunla dutturular (I-1.131)
 bűz de vēdik_ oriya ġāli. onu ēŐyā āldırdıx paŐlıġıñ yerine hē (I-3.5)
 bizim kűylű ġadinnāra ġāzmayınan ġāzdıriyo. (II-11.90)
 total_ ōsman ērkey_ ėlbisesi ġeydirmiŐ de saġdān soldān yaralıları da tűplamiŐ (II-11.93)
 bubam nēreye ġider sabāha ne iŐ yapācāz diye ānnemize sordurűduK. (II-28.144)

–(I⁴)T -

ikisiñi de bāġlamıŐlar. ēmme nērde oKutmuŐlar, nērde dűyműŐlar (I-5.45)
 burayı yāvrum yaptıttırısıñ dedi. ġērçekten de cenāb-ı allah cesāret vēdi. (II-11.124)

kötü ata fılān biñmēzdi, ağa çağirttırdım, (II-15.146)

bān goruyā bēkÇi dūtTum. bekÇi dutār gorutürdüm. (II-16.130)

bāni bu hāle gēttile. kim. şūbe bāşKanı çağirttıryō bölük komutañinī. (II-21.247)

1.2.1.1.2.2. İşteş: Geçişli veya geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)ş-” eki olarak oluşturduğu çatıdır. İki işlevi vardır; birliktelik ve karşılıklılık.

Birliktelik:

mağara vārdı, mağaraya gāştıK. ōrda āğālaşān, gülüşen meseĀā ordā. (II-12.8)

ōğlān gız birbiriynen dutuşur. tárafı da vėrmemekİstēr. (II-16.181)

kültürümüz allahın izniylē hālā dayanışma hālinde devāmİdiyor, (II-23.164)

bān de meseleyi annātım. ōrda bi gülüş gitti. (II-27.88)

1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık:

hā paşalā bi yerē ōn dokūzdā işte sāmsunā çıktıKlarında buluşuyōlā. (II-9.12)

turislērle falan tanışdıımızda ārKadaşlarıñ zamanında çok turis geliyōrdu. (II-23.61)

hanımİynan görüştüm, başımız sağİolsun dedim. (II-23.233)

1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)İ-, -(I⁴)n-” eklerle oluşturdukları çatıdır.

1.2.1.1.2.3.1. Meçhul: Geçişsiz fiillere söz konusu eklerin getirilmesiyle oluşan bu çatıda, özne belli değildir.

sōñā bi gadın hacıya gitti miydi bi evli nikāhlı olaraKtan gidilirmiş. (II-20.158)

āşgēr düzüyōlā. fılān cepeye faĀn yērden girilcek dēyō. (II-9.23)

bütün müsāfirleriñ yerleşeceği. yani iyi baKılan odalar diye añılırdı, o şekil. (II-28.14)

1.2.1.1.2.3.2. Edilgen: Geçişli fiillere, fiilden fiil yapan “-(I⁴)İ-, -(I⁴)n-” ekler getirilmesiyle oluşan çatıdır.

1.2.1.1.2.3.2.1. -(I⁴)İ-

şimdi bu kōyüñ guruluşū yozgattan gelme. (I-1.1)

idāre olup gidiyōzİevlāđım. dombaylār satıldı gitti. motorİaldı herif, (II-20.43)

misāfirler geldik de misāfirlere sarılıvermiş, öpüvermiş. (II-24.52)

bi görev verildiyse menfât karşılığı yâni menfâtîñ dışında bişey bēklemeyiñ. (II-28.212)

bi adam atáš ētti ordā. yōnanı sōkmadī. zēmlik gazılān çukūr (II-16.160)

nedibāllı diyen bi adāmdan. bi de guran asılī. osmān bey yātmadī. (II-16.105)

bugüne gadar gaçan ásgerler vuruluyōdu. bundan bōyle vurūlmáyacax. (I-5.71)

1.2.1.1.2.3.2.2. -(I⁴)n-

her devirde biliyosūñ bazen ilacı bulunamıyān hastalıklā vār, e bogün de öle (II-8.16)

onu dāŝ duvarı şey gibi yoğurt çalınır gibi doñuyō, (II-15.111)

şindi sondaŝlār salındī o aKar sulār gayboldu. (II-21.175)

bu gúne gadar alınan şeyler not olacak. mallar not olacak. (I-5.74)

bir āfta içerisinde eren, yani mēvlüt oKunur. veyā yāsin oKunur. (II-23.181)

1.2.1.1.2.4. Dönüşlü: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)n-, -(I⁴)l-” eklerle oluşturdıkları çatıdır. Kendi kendine olma veya yapma bildirir.

1.2.1.1.2.4.1. -(I⁴)n-

kerba ā hani gadınnar bōynūna taKınıyo yā rēnk. ona kerbā ā diyolā. (II-21.201)

ōrda bu iş dē, işeye ũñnedikleri zamān istānbula. gılıcı guŝānmıŝ vārmiŝ. (II-22.88)

hattā birini atıvēmıŝler ŝōrda sürünüP duruyōdu, nè öldü bilmiyom. (II-22.3)

1.2.1.1.2.4.2. -(I⁴)l-

bānim āsábımı bozdu. bozūlcáktım, bozulmadım. sabır istedim allahtan (II-24.95)

1.2.1.1.2.4.3. -(I⁴)ŝ-

sōy isimlēr ō zamāna değiŝiyō. bu bölē. (I-1.40)

o gēldi ya yāwrum. onuñ gelişini o gāzile bana annattılā. (II-11.117)

dışardan kēndine gelecek, kēndi nēsline bulāŝmadık hiç bi şahıs yōKdur. (II-16.4)

da ā odūn daŝırdım saba ā gadar bunnarınan uğraŝırdım. (II-17.68)

kēndimizden yetiŝir bizim bu mēvsimde ekēř. hēr ŝey olūr burda her ŝey. (II-18.41)

başladı çalışmaya, başladı köydēn köye ... ulāŝmayā. (II-27.40)

et ālcak yōK mu diye soKāKda dolaŝdırmıŝ. koğūŝta yatıyōdu. (II-27.71)

1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması²⁰⁸

Fiil tabanlarına bir çatı eki gelebildiği gibi çoğu zaman bir veya birkaç çatı eki de gelebilmektedir. Böyle durumlarda çatı, en son gelen eke göre belirlenir.

1.2.1.1.2.5.1. -(I⁴)n-dI⁴r-

anadoluya, tavassūhī yönden halKı islāma ısındırmaK, (II-8.9)

demiş bān māhkūmları bütün demiş şey edecem, boşandırçen. şeyimden, (II-9.43)

zāten bu senē söz vēdī ağāşlandırmaā iki üç yıldır ūğraşıyorum. (II-13.23)

köyümüS, dağlarımıS yeşillenir, yeşillendirmeyē çalışcaS. (II-13.25)

böyle bişey varımış, üsdünde gezindirimiş, altındā çivi dökērimiş ğawur, (II-12.10)

açıK_olan odalar var. köylerde odā gālmasa da genē bulunduruyolā odaları. (II-28.51)

kim bunu oxurKana yaxalanīrsa cezalandırıyölār. onuñ_o için saKlan derlerdi. (137)

1.2.1.1.2.5.2. -(I⁴)n-I⁴I-

olay bü, ama sāhip_o olmakTa yarār vārdı. ama öyle düşünülmemiş. (II-8.137)

1.2.1.1.2.5.3. -(A)r-T-DI⁴r-

işde bürda çıKārttıran çıKārttıyo yağını, yağını tenekelērnen getiriP (II-14.27)

1.2.1.1.2.5.4. -(I⁴)t-DI⁴r-

bānim günümde mushāfī, kelām-ı gadimi bānim hocām saKlattırīdi. (I-1.136)

şurayı bu hāle getittiriP de sebep_o olana allah rāzi olsun (II-11.135)

siz güdün iki gārdaş gorucuya haKKını size toplattırayın siz_o alın filān dedik, (II-20.37)

sekiz doKuz metīre, on metīre ağaç sürüttürün de getirilēdi. (II-20.69)

bānim gayīn birāder irāhmetlik onnan. gaynatayı da beklettirīdik. (II-21.173)

1.2.1.1.2.5.5. -T-II-

güzēlce getirīsīñ hep sufráyá birer dēñē hēr sufreye birēr dēñē dağıTılır. (II-15.124)

köylērde annatılması şöyle, āfyonuñ halkī birēz çekememēzliği var. (II-22.81)

1.2.1.1.2.5.6. -(I⁴)r-I⁴I-

onu örgücünnen atārlar hē. oxlavānnan, oxlavānnan. ērgecinen āvirilir hē. (I-4.24)

²⁰⁸ bkz. Güre GÜLSEVİN; "Çatı Ekleri Üzerine Kullanılabilen Ekler" *TGS II*, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 203-223, BOZ; *AMA*, s.131, DİNAR; *BDA*, s.31.

1.2.1.1.2.5.7. -(I⁴)ş-DI⁴r-

etmeyē de paxmaya gatiyōx de. patatēs garışdırıyōx, (I-4.1)

padişāhlar hāKKaten çok aKıllı davranmışlar ama biz bugün onuñ tersini değiştirmişiz (II-8.58)

silāhları būrara, bizim burālara felān yerleştiriylā, yerleştiriylā. (II-9.27)

yōnān top şey etmiş oriyā, top yerleştirmişimş yōnān işgāinde. (II-21.43)

bunuñ bölüğünü değiştiri, ikinci bölüğe vērtilēr. (II-21.249)

memet hān vāKfi dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyō ikinci murat (II-23.9)

soKāKda dolaşdırmış. koğuşta yatıyōdu. (II-27.71)

1.2.1.1.2.5.8. -DI⁴r-I⁴l-

biñ dört yüz otuS dört yılında ikinci murat tarafından yaptırılıyō. (II-23.244)

1.2.1.1.2.5.9. -ş-dIr-II-

zāt-ı muhterem selçuklarıñ uç beylerinden gelişler. serpiştirilmiş anadoluya, (II-8.8)

1.2.1.1.2.5.10. - I⁴/Ar-t-

bāşga ne yapalım işde geleni bişiriyōK gene çıKartıyōx. (I-4.11)

seyirttim dēyō, ta o depeye çıktım dēyō, vallahā onnar gāldı şō dallıKda. (II-11.87)

1.2.1.1.2.5.11. - tI(r)-t -DIr-

gaşı o çevitdirdi, sen burayı yāwrum yaptıttırısın dedi. (II-11.124)

bū sekiz yıllık ilköğretimiñ çıkmasıyla bi sekiS yıllık bi okul yaptıttırdık. (II-13.5)

galin, kūsük deyiler oña. guvvetli bi ağaş takınca şōyle galdırttırmaya. (II-20.106)

1.2.1.1.3. Aitlik Eki +kI(n)+

Türkiye Türkçesi gramerlerinde çoğunlukla isim çekim ekleri içerisinde gösterilen aitlik eki,²⁰⁹ bazı özellikleri dolayısıyla diğer isim çekim eklerinden ayrılır. Aitlik ekinin, bulunma eki ve ilgi eki üzerine gelerek sıfat ve zamirler oluşturması, onun çekim eki olarak kabulünde ciddi bir engeldir. Aitlik eki, isim sıfat veya zamir yaparken kelimenin anlamını değiştirmez yalnızca görevini değiştirir. Bu sebeple söz konusu eki, “görev

²⁰⁹ ERGİN bu eki hem çekim ekleri hem de yapım ekleri kategorisinde göstermiştir. bkz. ERGİN; *TDB*, s. 159-161, 223-224, BOZ; *AMA*, s.133, DİNAR; *BDA*, s.132.

değiştirici ekler” başlığı altında işledik.²¹⁰

o sontaşlardan su içiyolā. öndan sōñā öteki ma_allelērdē tābi āynı bizim gibī (I-1.33)
gulle gibi demişler. ondān hındiki çocuklara filān gulleoğlu diyolar. (I-2.27)
bürdaKı nöbetçi subayı bizim_ēvde de, bizim_ēvde duran nöbetçi subayī. (I-5.40)
fagat ôyle bi ganaātım vār ki öbürüki bulunur, öbürüki de çıKar bu sefer, (II-8.29)
milāttan_evēlkilē tahminī bi tārīh bilim adamlarınıñ işte bi kesinnik de yoK. (II-8.156)
yolumuzu yeñiden açıP işte önümüzdeki sene işde āsFalt. (II-13.7)
sādışla ceyizini toplār, şu filānıñkını āyrı görłār, şu fañanıñkini āyrı görłār. (II-15.84)
pıracaşı, keleşını dölma, etli dölma verilē, ilkiñki yemēkler_oyudū. (II-15.114)
goyutmaş bôyle. geçiniñki goyutmaş_ölmaz geçiniñki olmaz (II-20.85)
mēvlanaya gidērken emre ÍáKābını bizim bu döğērdeki emre gölden, (II-23.43)
ördaki da bēllemiş, ali yoK, ali yox. bürdaki da inzibat subayı. (I-5.39)
gelişimi āldıK bunuñKunu. dahā buñā gelin de ālmadıK. (II-14.46)

1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EK İŞLEVİNDE KULLANILMASI

1.2.1.2.1. Hal Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

1.2.1.2.1.1. Yönelme Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

ama arka arkaya gēlmişlē bu sene birī öbür sene. (II-8.14)
hēpsi gāKTı. şindi gali iş goleye gitTi, hep goleye, (II-15.172)
o zaman girişiyölār kayaları ōymaya o gavim. (II-21.19)
pazar günü de ôğlen yemeyini yemeye gidērler, (II-23.122)
yōnan, döğeri istilā etmiş yōnan, döğeri yıKmaya yaKmayā çalışmış. (II-23.217)
mitiñg yapmaya gittik_uzaga, (II-27.25)
tekrār yola çıKacaKlar tarłayā tōhum_ēkmeye gidēcēkler, (II-28.36)
yōnān gittiktēn sōra gene o üç_at_arabā tuzu dölduruyō arka arkaya bāğlıyo, (II-28.159)

1.2.1.2.1.2. Bulunma Hali: Zarf tümleçleri oluşturur.

bānim hemen_axlımın_ērdiği sıralārda biz_āfyona gittik. dedem rahmetliyen. (I-1.97)
bayramlarında bunu götürülē. bayramnarā, gōnuşturmayā. götürülē paşala. (II-11.108)

²¹⁰ krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 146, BOZ; *AMA*, s.133, YILDIZ; *IMA*, s.64, DİNAR; *BDA*, s.132.

elli beşde miydi, ēlli āltudamın, şey ēlli yedide dōğru ēlli yedide gēldi. (II-11.122)

bān beş_āltı yaşlarında varıdım, biliyon_ıyı biliyon. (II-12.3)

dōğeriñ kuruluşü biñ dört yüz otuS dört yılında az ilerimizde (II-23.3)

gitmedik biz, bilmiyöz. babām bānim bēş yaşında gēlmiş. (II-26.21)

1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

özal gelesiye gadār kimse mezārını da diyēmedi gōrgusundan. (I-1.129)

zabāhdan e hamırı şōne yazınca firīn da yanıyō. (I-2.5)

o zamandan beyāz tırāş, tırāşlı adāmdı ali ihsān, (I-5.87)

ilkbahārdan güze gādār. (I-6.70)

1.2.1.2.1.4. Vasıta Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

her gün sabahınān oxurum. örda, örda şehit_öldü, yatıyō örda. (I-5.57)

gālī kāşta bir getirilē bilmēm, gāğnı ile getirilēdi, (II-7.51)

hā bān emirdağında bi usta ilen gonuştüm, hacı hasanıñ ibrahiminen, (II-8.118)

hā sabahıñ sehērindē, sabahıñ dañā ortalıK_ ağār, ağārmadān bi emir veriyō. (II-9.28)

mālcılığınan, ileşberliğinen geçiniyōdu dā şindi mālcılık hayvāncılık_öldü (II-16.125)

on kişi cānāb-ı allahıñ_ emrinnen cennetliyē dāhil_öldü, (II-16.140)

yemek bişirilērdi. gazānnarınan yemek yapārlar. (II-18.3)

sabāh gidelim dedik. yāttıK sabāhleyin gittik. (II-21.57)

kızarı meseĀ sacıñ_üsdünde bōne yağınan kızarı. (II-21.202)

bunū bi gız çocuğū işeye biñdiriveriyō gemiye. bi işēyle bidōnla. (II-22.87)

ramazan dolayisiylē sōyledim gibi kasabamıS tutucudur. (II-23.98)

hınci üzüm goyüyolā, hōrşafnan, hōrşaf goyüyolā gışıñ. (II-25.24)

atlarını o zamānıñ devrinde karaağızā vesāitle gidemezlērdi. (II-28.16)

gışıñ_oldumunā yāzıñ çifçilikle uğraşır kadınnar kışıñ e sümek işlicekler (II-28.100)

1.2.1.2.1.5. Eşitlik Hali

1.2.1.2.1.5.1. +İİ İle Yapılmış Sıfatlara Gelerek Yeniden Sıfat Yapar.

gēldiğimizden bu yānnā köyümüzüñ_ışte bāşlıca sorunları olārāk. (II-13.2)

1.2.1.2.1.5.2. Sıfat Yapar:

bu gadax beceriğiyō. o şey_ıyice gati olacak şū. (I-2.29)

binlērce insān gidiyō o ayrı belki ilim teknik öbūr devletlēr bulabilir (II-8.28)

olan fîlan baa fîlanca kızı alın faİanca kızı alın yoĝudu. (II-15.2)

1.2.1.2.1.5.3. Zarf Yapar:

o ĝunnerden hatıra. ne annayım. Şunu eyice bilirim (I-5.31)

bu zamanlādan az evēlce ĝeldi kōyūñ Őo tarafıdan ĝeŐti dōĝru ĝeŐti gitti. (II-7.70)

Őekerī, onı gōzēlce cūrcan ēdērlēř, tās tas Őeyi ĝōřlar sahanlara (II-15.116)

Şimdi tēcāretlēř çıkTı goçum. āskiden ōrman kesiyōdu bōlca. (II-16.128)

biñ doKūz ōtuS sekiz yılıñdā. biz ōylece zapdettiĝimizi zaptettik. (II-26.42)

1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Deĝiřtirici Ek Olarak Kullanılması

Üçüncü teklik kişi iyelik ekini alan bazı kelimeler zamir ĝörevinde kullanılırlar.

hālā dā bax otuz yedi āsgerleriñ çoĝu dolaxlıydī. būrda dolaxlıydı āsgerler (I-5.20)

bāna sorārsañ sūlālesi biziz, ama bi bařKası deyildir der, (II-8.40)

nesilleri kesilmīŐ, kimi kīmsesi ĝālmamīŐ acaba ola Şu mubārek ĝünnērde, (II-11.28)

toKturunan gardeş olduk ĝāli, birbirimizi seviyoS, seviyoS birbirimizi hē. (II-15.184)

asĝerleriñ hepsi ĝeŐmiŐ. hā ērtesi ĝüne galīyyō (II-24.65)

emme bazı bak, bazı diñnemiyō bazısı. sōylüyōñ heç diñnemiyō. (II-24.120)

yēmēk verīsiñ. meseĻā birī ĝidēr, birī gelir. devāmlı müsāfirlerle ilgilenir. (II-28.11)

1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Deĝiřtirici Ek Olarak Kullanılması

Üçüncü teklik kişi bildirme eki, çoĝu kere zaman bildiren kelimelerden sonra zarf tümleci olarak ĝörev yapar.

om beş senedir buranıñ ĝüzēlliĝine de bu baKīyyo. (II-11.104)

yaKlaşıK on on iki senedir sürekli ĝidiyorum yāni izmire. (II-19.46)

o ĝündür bu ĝündür dōĝēr olaraKtan dōĝēr burdā (II-23.244)

zāten bu senē sōz vēdi āĝāŐlandırma ā iki üç yıldır ūĝraŐıyorum. (II-13.24)

1.2.2. KELİME YAPICI EKLER

Eklendikleri kelimenin anlamını deĝiřtirerek yeni kelime yapan ekler.

ASIL KELİME YAPICI EKLER

1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

1.2.2.1.1.1. +adaK²¹¹

²¹¹ geniş bilgi için bk. Hamza ZÜLFİKAR, Türkçede Ses Yansımali Kelimeler, Ankara, 1995, s. 145-148, BOZ; AMA, s.136.

hēpsi birdēn lāngadaK gāKdı on beş, yirmi, o gine oturuyō. (II-21.230)

yāpıştım mı şāpadāK çıKā. (II-21.236)

1.2.2.1.1.2. +aç²¹²

çünkü gıraç, gırāç olduġu için, mandā çayırık yerlerde olür. (II-21.127)

1.2.2.1.1.3. +cAK

oda oldü için mahallecek hērkeş gürban namāzda sōra odiya toplanır. (II-23.137)

1.2.2.1.1.4. +cAz+ < +caġız²¹³

hemen buncāz ālını öpmese gelmese de ona da gücenirler, o da adettir. (II-15.12)

oñdan soñracaġızım şeyi de gatārıS haşgeşi az bişe, (II-15.125)

1.2.2.1.1.5. +cIK²¹⁴

bān oġlan evērmem. biricik gīz çıxārdım. dūñür gēldilēr, (I-3.2)

hastāoġlān mezarı, bataklıK duvārı, devecik gölü, köprüler gaşı, (II-7.48)

āyrı āyrı sandını basārılār, gızı yatırlā, sādışılār, sabācık bekler (II-15.85)

sarı buġdeyiñ unuñdan, yoġurūsuñ, incēcik yazārıñ, (II-15.123)

canım millete bunuñ için fedā şu gadārcıK. (II-16.132)

şimdi mesełā senet yapılyōr. bi ufacık da bi şey ālsañ senet yapılyō. (II-19.30)

1.2.2.1.1.6. +ÇanA

gapalı gutūlara goyuyolār. güneşe çōxcānā güneşde durcāġmış yāwrım. (I-2.121)

bāzı televizyonlār tanıyısāñ bōyle yazārıS açarıS bōyūkÇenē, (II-17.4)

buġdúyı un üyüdürūs. goruz āvimize çōKcanā. (II-18.43)

mesełā iki yirmī, bunu bütüncene kesērlē bōne düzlēlēr. (II-21.182)

1.2.2.1.1.7. +ÇI⁴ +²¹⁵

yoġürdunu, südünū, yāġını pazara, evel sütçü yoġūdu. pazara götürüdük. (I-1.216)

²¹² bkz. Zeynep KORKMAZ, *Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi) TTG*, TDK. Yay., Ankara, 2003, s.34, DİNAR; *BDA*, s.135.

²¹³ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.41, BOZ; *AMA*, s.136, DİNAR; *BDA*, s.135.

²¹⁴ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.42, BOZ; *AMA*, s.136, DİNAR; *BDA*, s.135.

²¹⁵ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 162-163, ERGİN; *TDB*, s. 157, HATİPOĞLU; *TE*, s. 53-55, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 66-68, BOZ; *AMA*, s.137, DİNAR; *BDA*, s.135.

biri de yölÇu yölÇu zabāhTan_ävden getirmiş şofēr. (I-2.16)
 biricik gız çıxārdım. düñür gēldilēr, düñürçiyi bi govaladım. (I-3.2)
 e gēcede tabi nöbetçi om_başılar var yā, bellemişler. (I-5.38)
 yāni harameyn oraniñ hizmetçisi añlamına gelİR, hādım. (II-8.28)
 azaldığı için tabi köyümüzde dē işçilik, iscehişāra gittikleri için (II-13.27)
 emirdağından, şurdān, burdān satıcı gelİrdi. eşşekÇi dērlērdi. (II-16.195)
 hēpisi gaçākçı yāw. nēdēn, ne, ne gaçākÇı örmān gaçākÇısī varıP (II-16.198)
 götürmeSseñ bān veyā mīllet senden şikāyetçi. damā gōyācaKlar (II-16.211)
 buraniñ gelenek görenekleri bizim çifçiyiz meseĀ. (II-21.94)
 burası çOK çalışgān, meselā öyle bir aylakçı adam bizde yōK. (II-22.43)
 dēvlet demiryollarındaki hareket mēmuru maKāşçılar döğerin sucu_ündan (II-23.89)
 yāni kāndi aralarında pāylaşırlar. āşÇı tutārlar, (II-23.106)
 zērraf vārdır. manufakturacısı vārdır. işdē tüpçüsü vārdır. (II-23.192)
 āvrupadan pırafösōrler gēldi, gōrdüler böle bī tārihçi ünvanına kavüştular. (II-23.269)

1.2.2.1.1.8. + ÇI⁴II⁴K/x+

işte çifçilik burada pek bōyle bī gelİrli bir yēr deýil. (I-1.41)
 ondan sōñā burāda gālmışlar. burayā kōy_ölmuş. yāylacılıxdan çıxmış. (I-1.194)
 otuS sene fiĀn bān goyun güttüm, çobāncılıK yāptım, (II-7.26)
 adamnā yōnana hizmetçilik yāpmış, bi şēysi yoK. (II-11.92)
 tabi köyümüzde dē işçilik, iscehişāra gittikleri için malımıS, mal çok az. (II-13.27)
 ileşberliğinen geçiniyōdu dā şindi mālcılık hayvāncılık_öldü. (II-16.125)
 arpā, çāvdar gibi şeylerden_ekeriS. onu gāldırırıs. hayvāncılık yaparıs. (II-19.38)
yōlculuK yapārken herif hāndan çIKtı mı bürda akşām_öldü mu (II-20.29)
hāyvancılıK, goyūnculuK çOK meşūrdu. goyunculuk_azāldı şindi. (II-21.119)
deyİrmencilik yaptım, otōbüscülük yaptım. (II-23.198)
 kolankayadā tam bilmiyorun ama İrkçılıK da yapmaK_istemiyorum. (II-23.218)

1.2.2.1.1.9. +dAş+

bütün_ümmeT-i muhammed din gardeşimiñ de ruhlarına hedİye eyledim (II-11.31)
 bōyle vātandaşları huzūru yatıran sizsiñiz dedi. (II-16.54)
 siz güdün iki gārdaş gorucuya haKKını size toplattırayın siz_alın fiĀn dedik, (II-20.37)
 ölmadıK haKāretleri gonuşuyoñ_ārKadaşlāre dedim, (II-23.226)

1.2.2.1.1.10. +dım+

sabāhtan  asger buriya g rcek, piy de topu  y rdimiyle. (II-11.39)

1.2.2.1.1.11. +dl⁴z+

    gice de uyumaz, g nd z de uyumaz.  nk  iş  ox. bi de  ocux var, (I-1.217)

1.2.2.1.1.12. +ey+

bu dağ var y . bu dağ poyrazin , kuzeyini kesiy , (II-21.133)

k t hya tam men g ney batımız k t hyani  m rkez k yleridir. (II-23.188)

1.2.2.1.1.13. +gen

kasabamız   sgen h linde  skiŐehir, d ğer, k t hya sınırını b len (II-23.190)

d Őtan bakti  zaman d rtgen diki d rtgen h linde bin  i ine girdi  zaman (II-23.272)

1.2.2.1.1.14. +gil+

onn r d  Şeytan  gl gil, onn r da  yni bizim gabine gibi onnar d  y r k (I-1.34)

 fyonda  rpacıoğlu, s lih b ygil, arpacıoğl gil t redi. (I-5.81)

b n yoK saKlanmadim da g mmedim de. dedemgil k y  Őeyiydi. (II-7.75)

bizim m ndıra burası memet beygili , n zım beygili  değirmendereni   rda, (II-8.70)

faKat baK satın  almıŐlar d de gilden. d de gilden m lla emmim (II-20.161)

gır hmat s l lesi deh  kel m stıgil, del  alini   nnar gır hmet s l lesi. (II-21.143)

anam rahmetgil, babamgil burad ,   ik mah  ed rken , (II-22.51)

biz varinc  sora d dem  eve g t rd  bub mgil. (II-28.6)

1.2.2.1.1.15. +hane+

giresun hapish nelerini bu y n n h rbi baŐlayinc , (II-9.40)

1.2.2.1.1.16. +Ka +

cesurl rdur bu y r k gadinnariy ces rdur. başga y r  edemez bun . (I-1.186)

ilk sondajda su i eremez, nikrit ve başka bi maddeler gariŐmıŐ (II-13.11)

1.2.2.1.1.17. +kek+

c n b-ı allahı   emrinnen cennetliy  d hil  ldu, on kişi, erkeklerden. (II-11.140)

1.2.2.1.1.18. +la+ < la-g+

seksen  lti yaşındayım. pencerele evimiz yoğudu. b yle yaylaya  iK rdiK. (II-20.5)

afyona yayan gidiyox. gāli eşşeklernen, merkePlernen oriyā yol geçērdi. (I-1.100)

1.2.2.1.1.19. +lak+ <+la-k+²¹⁶

ışmat inönü fēlān o masāda yuvārilaK masāda toplantı yapıyōlā. (II-9.15)

su ōlcāK mandayā. sulāK, batāKlıK yer_ oldu mu mandā oraları sevīyo, (II-23.128)

1.2.2.1.1.20. +II⁴+, +nI⁴+²¹⁷

ciril_otu var, bōyle olūr. ptīraxlı gibi olūr biliyōñ mu. he ciril_ otū, (I-1.74)

allah, cenāb-ı allah hayīrlı insannarınan gārşılaştırsıñ. (I-1.153)

yarāliyīm yarālī, (I-2.59)

o zamandan beyāz tırāş, tırāşlı adāmdı ali ihsān, (I-5.88)

vārdıgıñ yerdē diliñ datlı olsūñ (I-6.11)

doKsān_ atlı selim _ābiniñ dediğine göre ōsmanlılar gēñmişlē, (II-8.51)

yalān deyiñ onār oraları da imār etmişlē. cāñim aKıllı insannār. (II-8.74)

fagāt adām yaralı topliceñ diyē yōnaniñ_ ārdīndan gidemeyince (II-9.46)

sēvgili habībiñ hazireti muhammet mustafāniñ aziz ve temiz rūhuna (II-11.7)

hatışıma gelmiyo işde biñ sekiz yūzlı yıllarıñ hē hē o zamana dayanıyō. (II-13.33)

hamūra çalarıS hē gavuruS hē haşgeşli gātmer_ēderiS (II-14.28)

ōle gāwgali belālī düğün_ētmeyiS biz. dātılığınan_ ideriS bōle biz, (II-15.80)

dōlma, etli dōlmā, oñdān kelemaşı oñdan sōña pirinç dondurması, (II-15.106)

bi yeşil gōzlı dēyō. bi de dēyō şışmān paşa gēldi dēyō. (II-16.166)

birbiriniñ namusuna, ırzına göz_ētmēyo. hālince irahāt huzūrlu yaşıyo. (II-16.173)

buñu ded'i istānbullu bi ērmeni şēysi dedi. haritası onuñ_ elindē dedi. (II-21.64)

işdē nē yapıdñ dedi afyōnnū. niye dedi afyonnulār dedi bōne serT_ oluyō (II-21.239)

sağlıklı sağ_ olursāK ē yeñi de bi mināre yapacaS. yārın başlacāz. (II-22.37)

iki kātli olan kısımnda, üs kısmında iki tāne muTFāk. (II-23.10)

bir sene çalışTım. ēy geceli gündüzlü ērkekleri de varıdı bakıcıları. (II-25.4)

he yoğürtlu çōrba oluyolā. yoğürtlu çōrba. pilāv yapıyōla. (II-25.17)

ēskişehirde bizim köylülē kömpile iki sene eylēnmiş, mekān tutamamış. (II-26.35)

orhannınıñ hüdütü burā. kadi, kadimürsēl de seslēnmiyō (II-26.45)

ōrda bitirdim. namuslu bi çocūKtım, hiç kāvga ētmedim. (II-27.92)

²¹⁶ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.50, BOZ; *AMA*, s.138, DİNAR; *BDA*, s.136.

²¹⁷ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s.191-192, ERGİN; *TDB*, s.158, HATİPOĞLU; *TE*, s.100-102, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 108-109, KORKMAZ; *TTG*, s.53, BOZ; *AMA*, s.139, DİNAR; *BDA*, s.136.

1.2.2.1.1.21. +II⁴K/x+, +nI⁴K+ ²¹⁸

su mese lâ kesildi miydiñ, az hava yâğmadı mıydiñ gurâxlıx başlıyō. (I-1.45)
 e tabî o zamannârda bi faxîrlik varıdın. gîtlix da varıdıñ. (I-1.82)
 çayı nerde görek, çâydanlıxdaydî. bilen vār mıydı çaydanlıx vardî. (I-1.95)
 gış hazîrlîğî, patatèslerimiz olūr. tālâlârdâ bōstan ekēn bostān alır. (I-2.122)
çobānnılıq yaramāzlıx istiyō, efēndilik de istemiyo fîfān geçinmiyōlâ. (I-5.9)
 ondān sōrâ şındî mālcılıK, ileşbērlık, alaverēcilik hēr işe girdik. (I-6.120)
 hasān-ı basrî devlete şeye bāğlamış bunu āylık verilēdi, aylığî getirilēdi (II-7.8)
 bān bubam varıdı, bubām muhtārılıK yaptı, (II-7.37)
 māsrafımı dēvlet çekiyo ēmme. bürdan gāzilik vēdile. (II-11.100)
 hā aşağî yuKarı on, om beş senedir buranıñ güzēllîğine de bu baKîyyo. (II-11.104)
peygamberlik alāmeti var bundâ dedi. bana kim inānîr dedi. (II-16.145)
 acıK geri gāldıK diyō. birlik yörüdü dēyō. (II-16.164)
 ben yetimlikten böyüdüm yâ. babām yabāncî. babām, babamı bilmēyōz bîz. (II-16.193)
 tabî susuzluK, hārâret veriyō. çok zōrluK veriyō. allāh gabül etsiñ. (II-17.38)
 söylēcēsēm çok sıkıntı geçirdim. günnüyē gidērdim. (II-17.57)
 meselâ, cēsüsluK gelecekler āfyona pilān çizeceklēř. (II-22.75)
 firigya ve sarāyı şey firigya gibi, kāyaklıKlarıñ oldü bi bōlgedir yāni, (II-23.37)
hāftalık dōğērden nērden baKsañ iki ton sucüK çıkar. (II-23.93)
 af et başbaKanı yap bir insānnıK. (II-27.18)

1.2.2.1.1.22. +lıxsız <+ lıK +sız

afyōnda ağırlıxsız alıyolār. biz kēndimiz de ağırlıxsız vērdik canım. (I-1.152)

1.2.2.1.1.23. +man+

yōnānlâda gocumāndım bān, om bir, on iki yaşında vārıdım yōnānda bürda (II-7.66)

1.2.2.1.1.24. +(I)ncı

buradâ girt birinci alay, alay istikam alayı gurūldu burdâ (I-5.21)
 nası ki ikinci abdülhamide biz kızıl sultān demişiz, nesil olaraK demişiz. (II-8.58)
 hērneyise bi bahār günüydü altıncı ay, yedinci ay mıydı neyidi, (II-8.86)
 ön sekiz kişi gitti üstüme dērdi, on dokuzuncu dērdi. (II-11.69)
 ūş gatını kesiyō şey üsteymen dōrdüncü gātdâ bürda duran nōbētçi hāyîn (II-11.69)

²¹⁸ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 194-196, ERGİN; *TDB*, s. 155-157, HATİPOĞLU; *TE*, s. 102-106, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 110-112, KORKMAZ; *TTG*, s.55, BOZ; *AMA*, s.139, DİNAR; *BDA*, s.137.

*polis polili_nde çalışıyō, sayıncı sayımında, alımıncı alımında, (II-20.72)
eyer üçüncü edecek_ölsa bōyle bi bārmaK gāymaK galīn_olūdu. (II-20.79)
tā o zamānda mōcize galyō baK bū yirminci asıra gadar gıyāmētīñ. (II-21.25)
tārih okumadīm vesāire beşinci sınıf vesāire oKumadım. (II-21.90)

* İşaretli örneklerde ek, sayı isimleri dışında kullanılmıştır.

1.2.2.1.1.25. +ndi+n+

onār, oranıñ hüdūdüne ikindiden sōña gelmiş. (II-24.18)

1.2.2.1.1.26. +sIz+²¹⁹

bānim sığırdan_alırlardı bi davar. parasız, ihāne yiyècek alırlardı. (I-5.73)
mayasız_ekmek. gerçek hasta olānları dutuyōmuş. (II-8.115)
yā rabbel_ālemīn, akılsızlara akīl, fikirsizlere fikir, vijdānsızlara vijdān, (II-11.33)
mērhametsizlere merhamēt, ètikatsızlara da ètikāt nasibi müyesser_eyle yā rabbī. (II-11.34)
hākim nērden hāKsızdım dā bāni, onu gövdu dā bāni hāKlı çıKardı (II-15.160)
yüz_ātmiş tāne, yüz_otuz tāne goyūnsuz gelmezdi. hem dē parasız yāni. (II-19.29)
ālmak şartınnan. kağītsız, şimdi meselā senet yapılyōr. (II-19.30)
efēndime söyleyēyim irişbērlük toprağımız verimsizidi, hālā da verimsiz. (II-20.27)
şindi çavuşum dedi, bān rahatsızım hastayım dedi. (II-21.221)
en bōyük şanssızlīmız dōğērdeki tārihi esērleriñ on_iki kilometire dağılmasī. (II-23.62)
bōle, bōlē itikatsız_adamlā vā būrda, añādīñ mī. (II-24.98)
susūz, cāmisiz, yolsūz köy kāldı mı diye herkese sōrdu. (II-27.44)
babāmiñ şeker bulamayīP da çekirdēksiz_üzūmnen çay iştimi bilirim (II-28.116)

1.2.2.1.1.27. +sIzlıK+ <+sız+lıK+

zōrluyō, tabī susuzluK, hārāret veriyō. çok zōrluK veriyō. (II-17.38)
o zaman_ülēydi, haKsızlık vārdı. yoK, orāyla ilgili hiŞ bişeyimiz yoK (II-27.97)

1.2.2.1.1.28. +şAr+

bizim_ādām başına ikişēr dene hāyvan gatırı vedilē. (II-24.6)

1.2.2.1.1.29. +un

²¹⁹ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 201-202, ERGİN; *TDB*, s. 158-159, HATİPOĞLU; *TE*, s. 141-142, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 141-142, KORKMAZ; *TTG*, s.64, BOZ; *AMA*, s.141, DİNAR; *BDA*, s.138.

şu çam boyundā āynı bu çam şekilde yükseklikte bi gaya va ōrda. (II-11.119)

1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler:

1.2.2.1.2.1. +A-

dehā dūşmān dehā bacīmnan oynaşıyō ōrda. anamīnan ōynaşıyō. bu da gaçıyō. (I-5.51)

ārpacıōđlu, sālīh bēygil, arpacıōđlūgil türedi. bū dēfteri şēyden ūālmışlar. (I-5.82)

bān ūaylıđı alabilir miyim, boşanēydi, āvleneydi bān ūaylıđı alāmāzdım. (II-15.166)

būrnu bile kanamadan gitti bi çifçiniñ yanına. (II-27.66)

deprem yaşadıK. ē gediz depreminde yaşadıK. gediz kütāhyayā bāđlı. (II-28.55)

1.2.2.1.2.2. +et-²²⁰<+A-t-

bānim ūelimde fırsat vār diyelekten fırsat gözētmeyiñ yāwrum. (II-28.223)

1.2.2.1.2.3. +IK-²²¹

gatiyēn kūs durdurmāzlar.hemen birikirler hemen gārdeş ūedērler. (II-16.176)

1.2.2.1.2.4. +(A)I-²²²

ne vār atinayī dā boşātsinnār acıK dahā ōte gidēydi musāllāt ūoluyō işte bizē. (II-9.38)

ēsgiden iyiydi. işde tūrkiye geleninde de azāldıđı için tabi köyümüzde (II-13.26)

memuriyet, işçi çođalincā cumātesi, pazār tātīl ūolduđu için düđünü pazār (II-21.149)

yusuf çavuş derlēmiş. onu buluñ, geliñ diyōla. hemen onu būrda düzeltiyōla (II-10.8)

1.2.2.1.2.5. +IA-²²³

kōyüñ meselā irellemesinden gerilemesinden sōrmađ ūisterseñiz (I-1.40)

kāştım da gēldim. tārlayı bōşladım dā imralı kōyü derīk, oriyā çifte gēttim. (I-1.58)

bin doxuz yūz ūonnar, on ūikilērdēn bāşladı. yirmī ūçe gadār filān devām ūetti (I-1.108)

ikisiñi de bāđlamışlar. ēmme nērde oKutmuşlar, nērde dōymüşler (I-5.44)

sūt beyaz ūolmuş. deri, ihtiyārlamış, güçücük, güçücük gālmış (I-5.90)

gitceğin vaKıt yol parası da veriP selevatlarımış, (II-7.5)

toplārşıñ ūonāri guzuladılā mı toplādıK ūonnāri bi sürü olūr (II-7.34)

ammā çoK ūince bir teferruātına gadar gerçekten işlemişlēr, bōlē nakış nakış, (II-8.23)

ne yapām hāfıza zayıflediğinden dolāyi bildiğimiz şeyi bilemiyōz. (II-8.146)

²²⁰ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.114, BOZ; *AMA*, s.142, DİNAR; *BDA*, s.138.

²²¹ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.115, BOZ; *AMA*, s.142, DİNAR; *BDA*, s.138.

²²² bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.112, BOZ; *AMA*, s.142, DİNAR; *BDA*, s.139.

²²³ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 214-217, ERGİN; *TDB*, s. 175-176, HATİPOĞLU; *TE*, s. 89-94, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 101, KORKMAZ; *TTG*, s.116, BOZ; *AMA*, s.142, DİNAR; *BDA*, s.139.

fagát hayret etTiğim o plānlama nası yapılmış. (II-8.149)

bi şēysi yoK. bu şehitleri toplayan hep bizim köyün garıları. (II-11.92)

bizim adamımız da yoK çapalayan yoK da yoK (II-14.25)

üş sene şu camiñ dibini etTidim bāhçe, bēlledim de, şey etTdidim, (II-15.134)

hākim bēy dedim. sēn demişsiñ ki dedi, mēndères dini yayımladı. (II-16.47)

müslümānı desdekleyici diyō, ya ilim sahibi bitmēycek. (II-16.68)

biz sufra deriS, sufraniñ üsdünde yazarıS, haşhaşlarıS, gatlarıS, (II-17.13)

birāz allah gabül etsiñ zorluyō yā. zorlasa dā aynı tempoyā devām ediyiS. (II-17.36)

işde bu gadārlik vār bişeylē de hani bi ānda pek hatırlaman. (II-17.55)

allah ellere düşürmesin. allah sizleri de bağışlasın cenāb-ı allah. (II-17.72)

bāzi āzgin kedilē olurmuş, bōyle bizi anladıveriydi ihtiyārlā. (II-20.101)

o zamanıñ bērinde seksen teneke yāni seksen tenekeyē kirāladıK. (II-21.172)

yāni kerbā gibi gızarı yāğladıñ mı, haşheş yağtınan, yāni gızarı gırmızı (II-21.199)

ātmiş tāne tüfek vā. dōrder tāne tüfekleri temizleyiñ dedik. (II-21.218)

sözüm oña domūs bunnariñ filan hēpisini āvlarıS. (II-22.1)

būrda konaKlamış oluyo. yönus ēmre būrda kalmış oluyor. (II-23.241)

bu sepetTe o ēlmalādan dōldürdü, saña hediye yolladı, de diyo gorucuya. (II-24.37)

meşe gārıtladı ōzman kōrpe meşe çoKdū. bu mazılıK ismini bürdan ālmış. (II-26.3)

bōle yeşil, pancardır, sulama pilājdır bunnār yoK bizdē. (II-26.49)

suçuñ ne lan dā girdiñ dedi. yaralama dedim, iñānmadı. (II-27.86)

1.2.2.1.2.6. +HAT-

ē burlārda mal otlaTırKanā bi de bu yüzü āşmışlārmış, (I-1.7)

kelām-ı gadimi bānim hocām saKlattırıdı. mēmur geliyō, mēmur geliyō, (I-1.136)

o zamannā bi imzālatmamışla atatürk te menetTiydi şeyleri. (II-7.54)

iñşallah yani bu senē onū da bāşlatırsak yani köyümüS, dāğlarıms yeşillenir, (II-13.25)

gāwırmayī gāwırıyōlā, pirinç ıslatıP pirinç pilavı bişiriyōlā, (II-15.168)

hāstalık seşemlētTi bāni, hāstalık seşemletti. gışıñ (II-15.182)

siz güdün iki gārdaş gorucuya haKKımı size toplattırayın siz alın filān dedik, (II-20.37)

bi şey abdiliñ anası añnatır. baK helē şey evet bu masalları da anlatır. (II-20.141)

bānim gayīn birāder irāhmetlik onnan. gaynatayı da beklettiridik. (II-21.173)

onu çıKarınca kapıyı filan gırmışlar. bināyı da çatlatmamışlar. (II-23.272)

1.2.2.1.2.7. +HAŞ-

bizim damārnan  sgiden birleşmiy . t  o Şeyden beri birleşmiy  (I-1.35)
 ondan s n  buriya yerleşmişler. (I-1.81)
 Şurda dedi bi adam garşılaştırdım diyo, garşılaştıx dedi. (I-1.101)
 o b c g  i er, o b c n  suyunu i e. o biraz h sta yap r y   yileŐi, (II-7.18)
 hepimiz o g revi baŐib Ő bırakmıyoS, bi n betleŐe devretmiş oluyoS. (II-8.39)
 dedikten s n  dedi rah tsızlaŐtım dedi. peki hadi  yl yse id re  delim (II-21.223)
 baKalim allah n siP ederse. var tabi olur y . coma t f zlalaŐir, (II-22.39)
 elli gişi gi se h psi ber ber. y ni k ndi aralarında p ylaŐırlar.  Ő ı tut rlar, (II-23.106)
 y m kten sora herkeş bayramlaŐma ya dağılır. (II-23.140)

1.2.2.1.2.8. +IAⁿ-²²⁴

s n  g li onn r bu lardan  evlenmişler, h psi  vlenmişler. (I-1.22)
 yoKsa kimse artıK buriya geliP s hiplenmez gorKma dedik. (II-8.83)
 definecil r mefinecil  h l  bi Şeyler buluy lar, bu bizi ilgilendirmez. (II-8.145)
 yani yapılıbilsen Őiselenebili, s niyede on yedi, on sekiz lit re falan (II-13.16)
 z ten bu sen  s z v di ağaşlandırma   iki u  yıldır  graŐıyorum. (II-13.23)
 mesel  beş s kiS kişi sıralan rlar,  rmana gir rler,  n nnen  ıKanı vurular. (II-22.12)
 hem n gız  niden Őifalanıyo. hem n h r Şey tam, tamı tamına. (II-24.56)
 ora yet rliydi. s rad n uş Şebekeye b ğlandıK. (II-26.52)
 uş  at  arab  onu  başına kalıyo. k ndi de h stalanıyo. (II-28.158)

1.2.2.1.2.9. +(A)r-

sabah n dah   rtalıK  ağ r, ağ rmad n bi emir veriy . (II-9.28)
 daŐlar, duv rlar sar rdı. diktiğim Ő yle ağaşlar insan g ldıramaz  old . (II-16.16)
 kızarı mesel  sacı n  s d nde b ne yağınan kızarı. (II-21.202)

1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:

1.2.2.1.3.1. -AK⁺²²⁵

daniŐm n gay , hast oğl n mezarı, bataklıK duv rı, devecik g l , (II-7.48)
 k y n  esgisi h pisi ga  k ı y w. n d n, ne, ne ga  k ı  rm n ga  k ıS  (II-16.198)

²²⁴ Geniş bilgi i in bkz. Ő kr  Haluk AKALIN; “+IA- Ekinin  atı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki G r Őler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere GetiriliŐi  zerine” *TGS II*, s. 92-105, BOZ; *AMA*, s.143, D NAR; *BDA*, s.139.

²²⁵ bkz.BANGUOğLU; *TG*, s. 230-231, ERG N; *TDB*, s.185, Z LF KAR; *TSTYY*, s. 53-54, KORKMAZ; *TTG*, s.70, BOZ; *AMA*, s.144, D NAR; *BDA*, s.140.

dūtTu arkadaşışma bi bıçak sâldı dedi gârnına yârdı dedi. (II-16.232)

câmîniñ daşları bu sert mâden işTe baK. bi de bunuñ yumuşaK mâdeni var. (II-21.181)
gene geliyolâ gèce êrkes konâKlıyō, (II-26.37)

dur durâK yoK orâyâ. aKşama gadâ örda çalıyı döldurusuñ. (II-28.129)

1.2.2.1.3.2. –(A)rII+

buranıñ güzelliğine de bu baKıyyo. çoK bunū değerli gôrdü o zaman paşâ. (II-11.105)

o zaman mâl geçerli. dana böyüdüP_öküz_ediP satıyōn, büyük parâ alıyōn. (II-16.123)

hocam biz kötü şeyleri gonüşmäyâ başladık, yarârlı şeyler deyil bunlâr ya. (II-20.114)

1.2.2.1.3.3. –az+

e ñnkılaP yapılıP yıKılmcâ yıKıldı, milletiñ dîñi boğazına tıKıldı. (II-27.65)

1.2.2.1.3.4. –bAç

hattâ şey_öynarız sâKlı saKlâmbaç saKlanırız bulamazlâ birbiriñi (II-21.52)

1.2.2.1.3.5. –ce+²²⁶

cumârtesi, cumâ günü aKşâm bürda eylence olur. (II-19.14)

1.2.2.1.3.6. –(e)nek+

gene şindi de âyni devâm_èdiyoS_amma. âyni gelenek devâm_èdiyō. (II-18.5)

buranıñ gelenek görenekleri bizim çifçiyiz meseġâ. (II-21.94)

deyneyi sâlladım mıydı, kimsêye deynek vurdurmâzdım, vurdurmadım da (II-24.102)

1.2.2.1.3.7. –ev+

hepimiz o görevi başıbōş bırakmıyoS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. (II-8.39)

1.2.2.1.3.8. –gAn+

ëmmê yâstıñiñ yüzünü de çixârtmış. o gadar çalışganımış garıları. (I-1.182)

firigyalılarıñ o tâñricasî firigya doğūrgan bi kadınmış. onuñ târihçesi bürdâ. (II-23.56)

1.2.2.1.3.9. –ge+

afyōnda bi yemek dükkânına geliyō. ördakı süpürgeci yârdımcı git, git, git. (I-5.66)

izmiriñ herângi bi bölgesinē burdan, naKliyatla araba tuTuP (II-19.44)

1.2.2.1.3.10. –GI+

²²⁶ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.76, DİNAR; *BDA*, s.140.

özal gelesiyē gadār kımse mezārını da diyēmedī görgusundan. (I-1.129)
 atāšta gāynadırlardıñ, atāšta içerlerdiñ. kóyüñ bilgisi böylē. (I-1.205)
sevgili peygamberimiz hazireti muhammet aleyhisselamiñ temiz, mübārek (I-2.83)
 çekgel, çekgeli. çekiP geliyō. silgisi vār. dışarda hē. (I-4.3)
 gālmāz  orda, yatār  orda uyKu úyúr úyKu gelir şeyine, (II-7.15)
 bu zāt-ı muhteremī biz bir büyük olaraK saygı duyarıS, (II-8.33)
 alıp kēndi adamlarını götürüyō, şindi ôle oldu. o ādet  ıKtı, çalgıcı gēlir, (II-8.71)
 e bu da o senēden bu yānna burāyla ilgileniyo işde. mezarları tāmır ettiriyo. (II-11.103)
 biz sivrı deriz şurda, sivrıye gēşmiş. sivrıye tel  ôrgü gürmuş, yani yōnān. (II-12.4)
 iki āy, iki āy. he lān babā sürgü yoK o zamān, hemēn (II-16.208)
 çerkezlēř gēldiler. çerkezlērden bışKı çekme, bışKı gôrdük tatār bışKılarını. (II-20.22)
 bôyle bi dē duyumum oldü. kitap baskısı varımış, bu emre gölüyle. (II-23.79)
 burda dün bi denesi banā sörguyā çēkti. o daha hoca ôlmadān o köyden (II-24.108)
 ne gam varıdı ne kasāvet sānki hiş bişe yoK. nērde cāzgi  orda kāzgi. (II-28.125)

1.2.2.1.3.11. –Gın+

yüz elli seneyi geşgin iki yūze yaxın řimdī buriya bu kóyüñ otürması (I-1.25)
 nūru gelin sūzgün ölür (I-6.19)
 zülüflēri dūzgün ölür (I-6.20)
 mahgemē gürüyolār adamiñ. ne insannar vār. tērtemiz yetişgin insannar. (II-16.73)
 bi de geliyōlar bāsgına, baKsalar orda evliyālārā şey gelmēS. (II-16.78)
 hani bi ānda pek hatırlaman. çünşü yörgunum acıK, yāşlılık var. (II-17.55)
 kīrgın olabilir. bēlki gēlmeyebilir. amā kırgın olmayān da gēlmeyebilir. (II-19.11)
 bāzı āzgin kedilēř olürmuş, bôyle bizi anladıveriydi ihtiyārlā. (II-20.101)
  rhanlı işde bū ihsāniyē, orhāniyē, orhānlı uygun olaraK goymuşlar. (II-26.8)

1.2.2.1.3.12. –(y)I⁴+²²⁷

yā rabbī iraxdan, yakından, doğudan, batıdan müslümān gardaşlarımızā, (I-2.91)
 imāmlarımızā ayrı ayrı hediye ēttim. onnara da haberdar eyle yā rabbi (I-2.94)
 vallahā yirmi āltı yirmi doxuz olanı yapārlar, dolu, hē bugünüñ dē (I-4.8)
 osmaniñ ibrahiminen daş götüdük suvermezde yapı yapıyōmuş, (II-8.119)

²²⁷ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 244-246, ERGİN; *TDB*, s. 187-189, HATİPOĞLU; *TE*, s.74, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 91-93, KORKMAZ; *TTG*, s.82, BOZ; *AMA*, s.146, DİNAR; *BDA*, s.142.

ēmme evliyā, ēmme memleketi goruyan. yōK biz ölü dèyiliz. (II-16.171)
 gözünü sevdi_{im} yarıyānı asger yarı yāni vallāhi şu dāğlarıñ_{üstü}. (II-20.59)
 tuğlā çatı yōKtu yāni. cāmimiz bilē şey_{idi} yāni. (II-21.156)
 goyunculuk_{azaldı} şindi. bir iki sürü goyun gāldı. (II-23.119)
 pazārtesi gün sabāhleyin belediyeniñ apōrlesinden yazı işleri müdürü (II-23.127)

1.2.2.1.3.13. -(y)I⁴CI⁴+²²⁸

gāyet zengin, gūndura diye bi isim vāridi. onu da dikicilēr yapārdım, (I-1.89)
 ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenātıñ sāhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. (II-11.2)
 kapıyı aşmāzlā gelin_{alıcılara}, parayı verçek ôle aşcak, (II-15.87)
 emirdağından, şurdān, burdān satıcı gelirdi. (II-16.194)
 dōğēr bu tarz bi yērdir. tutucu bi yērdir. (II-23.82)
 elmāyı veriyyō, goruyucu da baKarımiş. elmalarıñ söyütTe öldūna. (II-24.32)
 ēy geceli gündūzlü ērkekleri de varıdı bakıcılarī. bāni de āldıla. (II-25.5)

1.2.2.1.3.14. -(I⁴)K+²²⁹

geçim gaynakları mı. çifçilik, mālçılık işdē. (I-1.59)
 babası vermek_{istemedi}. uzāK diye. gīz da vārcān dēdi. bōylelikçe oriya vēdik. (I-3.3)
 yumrū bu yūmruK gadař şey_{ederler}, hamur, ekmek_{ederler}, (I-4.25)
 yoKsa kimse artıK buriya geliP sāhiplenmez gorKma dedik. (II-8.83)
 ismat inönü fēlān o masāda yuvārlaK masāda toplantı yapıyōlā. (II-9.15)
 e ōndan sōña goduK, vēdik yāşmağ_{ucūnu} az buçuK, nişānnadık hē. (II-14.44)
 dāğlar seni delik delik delerin. (II-17.53)
 gidērken camlarımıza açık delik vārīsa üstü bazısı tepeden delik_{olūdu}. (II-20.6)
 gışıñ pek soğuK_{olmaz}. bu dağ var yā. bu dağ poyrazınī, kuzeyini kesiyō, (II-21.133)
 çērkez etem duydūmuza, bōyüklerimizden duydūmuza göre konuşuyorum. (II-23.219)

1.2.2.1.3.15. -I

bū sekiz yīllık ilköğretimiñ çıkmasıyla bi sekiS yīllık bi okul yaptırdırdık. (II-13.5)
 yūzleri içinde elektirik gibi yanīyyo. tanıyāñ nērden ışılıyō, (II-16.74)

²²⁸ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 246-247, ERGİN; *TDB*, s. 186-187, HATİPOĞLU; *TE*, s. 75-76, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 93-94, KORKMAZ; *TTG*, s.83, BOZ; *AMA*, s.147, DİNAR; *BDA*, s.142.

²²⁹ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 248-250, ERGİN; *TDB*, s. 184, HATİPOĞLU; *TE*, s. 78-81, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 95, KORKMAZ; *TTG*, s.84, BOZ; *AMA*, s.147, DİNAR; *BDA*, s.142.

1.2.2.1.3.16. –(I⁴)m+

isāniñ doğumunū, neyişē o seneler sayılıyomuşmuş o zamannar. (I-1.27)
geçim gaynakları mı. çiğçilik, mālçılık işdē. hē ikisi var, bāşga bi şey yoK. (I-1.59)
ya bi çoban dutardıK, gatıma gatardıK. ondan sōñā başlārdıñ yemek yapmıyā, (I-1.211)
otuz beş biñ dönüm filān tārılası varımiş orada. (II-8.72)
hārbiñ başlıcağı gün topal_ösmān alāy gumāndanī bi takım asgēr_çıKarıyō. (II-11.37)
seçim māmuru gēldi de yedi āsırma gadār şey var. kağıdım vār dedi ō. (II-16.101)
efēndime söyleyeyim irişbērlük toprağımız verimsizidi, hālā da verimsiz. (II-20.27)
gēce bürda yarım gēce hatta bi gēce de tüm deyiñ yarım gēce çekmiş gitmiş, (II-20.57)
polis polili_ünde çalışıyō, sayıncı sayımında, alımında alımında, (II-20.72)
ērkek hāyvan besliyolā, meselā kesime veriyōlā, gurbanā besliyōla. (II-21.122)
bir_arā on ikinci bölümündē döğēr han diye ülke, yer gēşti. (II-23.2)
çavuş ānlıyo durumunu, çavuş vuruyo. (II-23.226)
lā bān içimdēn geliyyo. bir dilim ekmēk yidireyim, bi bārdak çay_ıçireyin, (II-25.39)
ölümnen buruñ burunā bōlē bi sefer, iki sefēr atlāTTım. (II-28.59)
dabi hīzlı baKımından o günün hīzlı en hīzlı vesāit at_arabası. (II-28.76)

1.2.2.1.3.17. –mAn+

bōyle bi de şeyleri varıdı dēğirmenneri, o dēğirmennerinen çekerlērdin. (I-1.198)
dāmgalı gaya, demirdepēsi, danışmān gayā, hastāoğlān mezarı, (II-7.48)
yōñānlāda gocumāndım bān, om_bir, on_iki yaşında vāridim yōñānda bürda (II-7.66)
devlet gademisinde olan bī āsgeri şeyilerimiS vā. bi de iki üç_öğretmen var, (II-13.39)
ālçaK boylū, şişman bi çocuK. fikri demireci isminde. (II-21.221)
düñür vārdı bānim elli bir de gelen göşmennerdēn. öyle dērdi o, (II-28.198)

1.2.2.1.3.18. –mI⁴k+

gerçekten işlemişlēr, bōlē nakış nakış, ilmik ilmik daşlara da işlemişlēr, (II-8.23)

1.2.2.1.3.19. –mur+

bütün çocukluğumuzda örda yağmürda, yaşTa siper_olüduk. hayvān otladırız (II-21.51)

1.2.2.1.3.20. –I⁴n+

bi gün sōñā gēlmişlēr goyunu örda bulmuşlar. cāminiñ yığınındāymışmış hā. (I-1.76)

evelî ata bindirirdik gelinneri, alacağımız gızî. gideriz babasınıñ_evinē, (I-6.1)
oyūn yoK dā ērkekle kadın arasında oyūn yoK da ērkek de bi mıntıKada (II-19.17)
ileşbērlık yapıyoruS. ekin_ekeris, bũğday, arpā, çāvdar gibi şeylerden_ekeris. (II-19.37)
gūrban keser, allahıñ_izniyle. yūzde sekseni kesin gūrban keser. (II-23.148)

1.2.2.1.3.21. -(I⁴)ntI⁴+²³⁰

çāyda bi toplāntı yapıyō. toplāntı yapıyo. (I-5.69)
āksiden duvāları galıntıları filān varıdı onlarıñ, göstermedilē, (II-8.84)
gerçek hasta olānları dutuyōmuş. vücutTa bî sarsıntı oluyomuş, (II-8.116)
goleye, kesin, kesintili yole gidiyōla dolāş yola gitmiyolār yāwruş şindi, (II-15.172)
çōk sıKİntı çektim_āmmā başgası pek añnadamān, (II-17.42)
yāşāntı böylēydi. sōña şindi fabriKalā oluncā hēpsi bu ēl işleri yoK_ōldu, (II-21.191)

1.2.2.1.3.22. -(I)t+

ēlden ne vārsa o gün sūt, yoğurt bişeyler varisā veridi. (I-5.49)

1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

1.2.2.1.4.1. -AIA-:Sıklık bildirir.

şōle sepeleyi sepeleyiveriS şeyiñ_üstüne, (II-15.126)
yāni dehā türK_asgeri. işTe sōñradan ōrdan bunnarı govaladıla. (II-22.78)

1.2.2.1.4.2. -(I⁴)I-

ōzburunuñ efēndime sōleyim çobannarıñ dombayları yayılırmış burlārda. (I-1.9)
alāy gumāndanī bi takım asgēr_çıKarıyō. gēcē buriya soKulcēk, (II-11.38)

GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI

Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

Fiilimsiler burada, eklendikleri kelimenin anlamını değıştirerek yeni bir kelime yapmaktadırlar.

1.2.2.2.1.1.Mastarlar:

1.2.2.2.1.1.1 -mA+

o yolū yapmıya gittik gāzma kürek. alt yānna çaliyi yīğdik, (I-1.115)

²³⁰ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.101, BOZ; *AMA*, s.149, DİNAR; *BDA*, s.143.

fagát hayret et Tiğim o pilānlama nası yapılmış. (II-8.149)
 sōña onu donma gāreline gēldi miydi ayrı ayrı sārmalara gōyüyoñ. (II-15.110)
 etli dōlmā, oñdān kelemaşı oñdan sōña pirinç dondurması, hoşāf. (II-15.106)
 bunnarı yaparıS muTFakdā, çocuklarımızā yēdirīS. bükme de yaparīS. (II-17.8)
 gırda çalışırdım, çapa yolmā efēndim da ā odūn daşırdım saba ā gadar (II-17.67)
 sōñā dārleme, toplama bu kōyler, oñdan gēlmiş, bürdan gēlmiş bir ōlmuşlār, (II-20.15)
 kimi dēyō işte şeylēr göçebelēr²³¹, çingenēlēr ateş yakmışlār (II-21.23)

1.2.2.2.1.1.2. –mAk+

ondan sōñā başlārdıñ yemek yapmıyā, ētmek yapmıyā. (I-1.211)
 yā yemeK ōlmaS, yā yā yemek yapılmāS. bürda yemek yapılır. (I-4.19)
 e oñdan sōña goduK, vēdik yāşmağ ucūnu az buçuK, nişānnadık hē. (II-14.44)
 gāymak varıdı, gāymak varıdı. şöyle dombayli gāymaKlar olürdü. (II-20.76)
 burda döğērdik yāni tāhtaýa çaKılmış ō çāKmaK dişleri. (II-21.162)
 he āynı daşıñ āltından gīzdırmalı, bişiyō ekmek. (II-21.187)
 oñda döverlērdik bōne işēy ağaş toKmaKlarınān. (II-21.189)

–(y)Iş+

gōz mü guvvetliydiñ, nasıldıñ. dikiş dikērlērdi garılar o gāndilinen (I-1.175)
 bi yerleşme düzeni gurūlmuş. kuruluş köyüñ tārīhi de bōle olması İāzım. (II-8.123)
alış veriş duāsı yapar, pazarımız oñdan sora millet alış verişine başlar. (II-23.129)

1.2.2.2.1.2. Sıfat-filler

1.2.2.2.1.2.1. –(y)An+

allah pādişāh dūzenini versin. şimdilik de hūkūmetimiz yerinde oynayıP dūrū. (II-20.70)

1.2.2.2.1.2.2. –er+, Ir

buranıñ güzēlliğine de bu baKīyyo. çoK bunū değērlī gōrdü o zaman paşā. (II-11.105)

bān ne bilem bān, yaşımızı oKurum yōK, yazarım yoK. (II-14.37)

bubaları tabi fāzla ileri geri gitmēzdi. hiç yan gelirimiz yoğūdū. (II-17.58)

bān ne bilem bān, yaşımızı oKurum yōK, yazarım yoK. (II-14.37)

²³¹ EREN göçebe kelimesi için:“Türkçe göç- (<köç-)> kökünden –me ekiyle yapıldığı anlaşılıyor. köçme>göçme->göçebe, göçme biçimiyle göçebe arasında yer alması gereken göçeme ara biçiminde görülen –e- ünlüsü sonradan türemiştir.”bkz.EREN,*TDES*, s.158, DİNAR; *BDA*, s.144.

1.2.2.2.1.2.3. –dIK+

ankarada falān çok tanıdığı vārdı. çok milletvekilleri falān sevērdi yāni. (II-19.35)

1.2.2.2.1.2.4. –mİş+

bütün gēlmiş geşmişlerimiziñ, annelerimiziñ, babalarımızıñ (II-11.23)

1.2.2.2.1.2.5. –(A)cAK+

meyva Sēbze diken yēyecek gadār dikiyō her şeyi. (I-1.60)

gışlık yakacák olarak işde odün, kömür e tezek olayı biráz āzdır (II-13.46)

1.2.2.2.1.3. Zarf-filler**1.2.2.2.1.3.1. –ken+**

böyün bürda biz ēr ve geç yatcaz. ācıKōlsun yatcāz diyō. biz ērken gideriz (II-24.26)

1.2.2.2.2.Çatı Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

Çatı ekleri, çatı oluşturma dışında kelimeye başka bir anlam vererek yeni kelime yapabilirler:

1.2.2.2.2.1. –(I)n-

ondan sōñā gaz yāđı, bi de gaz yağı da bulünmadı. (I-1.169)

1.2.2.2.2.2. –(I)ş-

ondān soñā ēhtiyārlayınca uşaklā yetişti. onnarā devrēttim (II-7.27)

1.2.2.2.2.3. –(I)t-

bilmem şeyler çok canım bōyle bi şey abdiliñ anası añnatır. (II-20.140)

1.2.2.2.2.4. –tır-

belediyeye geşti ocaKlār, şindi belediye kimi yeri çalıştırıyō, (II-21.114)

1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI**1.2.2.3.1. Hal Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:****1.2.2.3.1.1. +ÇA+**

gēldi yōñān, önce gēldi. burdā bi sene gāldı esger. bizim esger burdāydı, (II-7.67)

filān aklım ermiyō. bēndēñ daha evelcesi gelmiş, oña da büyükler deyūmuş, (II-15.52)

adama duTdum bi dilēkçe yazdım. bān de oraýa vērdim. (II-16.30)

görümcelēr yağız olur. (II-18.24)

1.2.2.3.1.2. +rA+

ondān soñra hāstā olūr sōñra èyileşi fāzla hasta olūrsa fazlā sāde gāhve iĉer, (II-7.19)

pilāv, hēlva ve et olmaK üzere tamāmen kēndi aralarında āşÇı tutarlaş (II-23.106)

1.2.2.3.1.3. +ArI+

bāyram namazī. beş tāne cāmimiz vardır dışārdan gelen misāfirler (II-23.135)

e herkez dam yeri oldū zamān iĉeri girdiñde kapılar kitleniyō. (II-27.76)

o şekilde yalñız ileri varınca kışa tutturdalar. kışm ōrda şe yapıyolar, (II-28.200)

1.2.2.3.1.4. +dAn+

pek sēvmiyōñ, vallāh neden sevmiyōñ, illē insaniñ vetañı gibi yoK. (II-15.26)

2. GÖREV VE ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ

2.1. İSİMLER²³²

Çekim ve yapım ekleri konuları işlenirken “İsim Çekimi” ve “İsim Yapımı” işlenmiş olduğundan burada tekrara düşmemek için aynı konular bir kere daha işlenmemiş ancak atıflarda bulunulmuştur.

2.1.1. İsim Çekimi

2.1.1.1. Çokluk Eki (bkz. 1.1.1.1.)

2.1.1.2. İyelik Ekleri (bkz. 1.1.1.2.)

2.1.1.3. Hal Ekleri (bkz. 1.1.1.3.)

2.1.1.4. Tamlama (bkz. 1.1.1.4.)

2.1.2. İsim Yapımı

2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.1.)

2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.3.)

2.1.2.3. Görev Değıştirici Ekler İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.2.1.)

2.1.2.4. Hal Ekleri İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.3.1.)

²³² Geniş bilgi için bkz. Neşe ATABAY, İbrahim KUTLUK, Sevgi ÖZEL (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan) ; *Sözcük Türleri*, **ST**, TDK Yay., Ankara, 1983, s. 26-67, ERGİN; **TDB**, s.216-254, BANGUOĞLU; **TG**, s. 319-340, Haydar EDİSKUN, *Türk Dil Bilgisi* **TDB**, İstanbul 1985, s.104-131, Tahir Necat GENCAN, *Dilbilgisi* **DB**, TDK Yay., Ankara, 1979, s. 146-170, Himmet BİRAY, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, TDK Yay., Ankara, 1999, XIII+265 s, KORKMAZ; **TTG**, s.193-329, BOZ; **AMA**, s.154, DİNAR; **BDA**, s.147.

2.2. SIFATLAR²³³

Görev bildiren kelimelerdir.

2.2.1. Niteleme Sıfatları: Varlıkları niteleyen, onları renk, biçim ve durum yönünden açıklayan sıfatlardır.

ōrda dā ēlma varīmıŝ, böyŭk bi ēlme varīmıŝ, cesīm. (I-1.80)

hamırı yoğŭrcek bi genÇadam ĩāzım bānā. genÇadam ĩāzım. (I-2.2)

sēnden gidenon goyŭn sañā bi metĭre ax kōynek filān (I-5.84)

gŭrbanōlām ŝarı gēlĭn (I-6.33)

lān mubāreyadam bizimāsgerĭ gırıyōñ, ne yapıyōñ sēn demiş. (II-10.5)

bizim şeyimiş şereftir, ōle gāwgali belāli dŭğŭnētmeyiŝ bĭz. (II-15.80)

babām şindi ĩlkin bĭzesgi tŭrkçe okudŭK. ondan sōñrā o gapāndı. (II-16.119)

yēmek mi. yemek eveli, dōğme āŝlarolŭdu. alacaş bişiriydik. (II-18.6)

cāmĭniñ daşları bu sert māden işTe baK. bi de bunuñ yumuşaK mādeni var. (II-21.180)

burası çoK çalıŝgān, meselā öyle bir aylakçı adam bizde yōK. (II-22.43)

on sene içeriŝinde cennete çevirdi bu gŭzel yŭrdu. (II-27.45)

2.2.2. Belirtme Sıfatları: Varlıkları işaret, soru, sayı ve belirsizlik yönüyle açıklayan sıfatlardır:

2.2.2.1. İşaret Sıfatları:

böyle yērlēr vardŭr. bizim kōve geldiñ miydiñ irahātça bi çif sŭrērdim bān. (I-1.56)

bu ēvlērde de işde āsger seniñevdē yirmi āsger, bānimēvde otuzāsger (I-5.29)

ama arka arkaya gēlmiŝlēr bu sene birĭ ōbŭr sene. (II-8.15)

işte o ilacı veriyōz biz, bizōle bi ot diyōrŭz, (II-8.85)

şinci şo ağılıñ şo gārŝıda baK, bi ağıl gibi bi şey görŭnyō. (II-11.39)

bizōyle dil bilmeyiŝ guzŭm. biz bōyleyiŝ. (II-14.11)

ōte beri gelcik de gız evi yĭcek, o da şu yandan gēldi, o ādet ōrdanōmuŝ, (II-15.67)

bizim şeyimiş şereftir, ōle gāwgali belāli dŭğŭnētmeyiŝ bĭz. (II-15.80)

ōrta yēre de cāmĭ yapıldı. yani dōğeriñ bōle bir tārĭhçesi var. (II-23.255)

āmcam tuzdan gēldi odada ŝōle pāngonotları dēdemiñōnŭe sāydı gĭtti. (II-28.161)

2.2.2.2. Sayı Sıfatları:

²³³ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd.; *ST*, s. 69-95, ERGİN; *TDB*, s. 241-254, BANGUOĞLU; *TG*, s.341-355, EDİSKUN; *TDB*, s. 132-155, GENCAN, *DB*, s. 171-253, KORKMAZ; *TTG*, s.333-399, BOZ; *AMA*, s.155, DİNAR; *BDA*, s.147.

2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:

bôle bôle beş asır mı sürdü, yirmi asır mı sürdü, (II-8.152)
 işte sağlıKocağımız bi sağlıKocağını yâptırdıK (II-13.3)
 ey habîbim bir avuş toprağa minnet mi etdiñ, (II-16.92)
 seçim māmuru gēldi de yedi āsırma gadār şey var. kağıdım vār dedi ō. (II-16.101)
iki tānesi biri eñ güçügünnen eñ bōyük, kōyde burdā (II-17.46)
 bi kile alamaSsaK iki oKka, üç oKka un alırdıK, (II-20.19)
 iki gārdaş yola gitmiş, üç gārdaş yola gitmiş. sağa gitmiş biri, sola gitmiş (II-20.125)
 sōñadān bin doküz yüz âtmiş yılında ihsāniye kazā oluncā (II-26.6)
 dedem otüzde öldü için, bān dört yaşında çocukken (II-28.31)

2.2.2.2.2. Sıralama Sayı sıfatları:

hērneyise bi bahār günüydü altıncı ay, yedinci ay mıydı neyidi, (II-8.86)
 he birinci tōP beriye düşüyō. ikinci top mesāfe āz daħa uzāt diyō. (II-10.10)
 tārîh okumadım vesāire beşinci sınıf vesāire oKumadım. (II-21.90)
 kūrban eti kūrbanıñ dördüncü bāyram günñ bitēr. (II-23.150)
üçüncü bi şahıs bi daħa geliyō tēkrar dönüyolar. (II-28.37)

2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:

birer hafta onār gün sırāyla yine bakıyōS, süpürüyōS. (II-8.33)
 bizim adām başına ikişer dene hāyvan gatırı vedilē. (II-24.6)
 kāynatıla gelēn bāyrama gelen şeyleri birer fincan şērbet verirlērdi. (II-28.109)

2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

yüzde âtmiş yüzde ēlli duāyla olur. yüzde otuz yüzde kırk ānca çālgı çıKar (II-23.123)
 allahıñ izniyle. yüzde seksen kesin gūrban keser. (II-23.148)

2.2.3. Belirsizlik Sıfatları:²³⁴

ōrlārda biraz kōylēr işte el āltında idāre çalıştırıyō, çalıştırıyō kōylülēri. (II-9.7)
 hā paşalā bi yerē ön doküzdā işte sāmsunā çıktıKlarında buluşuyōlā. (II-9.12)
 burda yatān bütün mevtālariñ, şehitlerimiziñ aziz ve temiz ruhlarına (II-11.4)
 o adam bikaç yere göçüdiyō. (II-16.7)

²³⁴ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd. *ST*, s. 82, ERGİN; *TDB*, s. 251-254, BANGUOĞLU; *TG*, s. 352-353, EDİSKÜN; *TDB*, s. 137-144, GENCAN; *DB*, s. 94, KORKMAZ; *TTG*, s.395, BOZ; *AMA*, s.156, DİNAR; *BDA*, s.149.

ēvliyāyı herkeş çekemeS. evliyā yālīñız bāzı yatırlā vādır. (II-16.67)

iki āy baña cezā vērđi. öteki adam bildiydi. avukaTıdı hemi kēndi. (II-16.212)

ōrta yēre de cāmi yapıldı. yani dōğeriñ bōle bir tārīhçesi var. (II-23.225)

ēñ büyük meşe çalısı birmetire olürdü. her sene kesiyōS. (II-26.57)

2.2.4. Soru Sıfatları

şu çift öküzü bi teslim al. bān ne yapayım dē kaç gün hayvanlar, (II-20.39)

bi mal müdürü gēldi şeyden kōnyadan. hānKı yörüklerdēñsiñiz falān diye (II-22.29)

konuş dedi nāptıñ dedi, pıropogandaya hāngi partiye çāttıñ dedi. (II-27.87)

2.3. ZAMİRLER²³⁵

2.3.1. Kişi Zamirleri:

Kişi zamirlerinin çekimi **ÖTT** ile hemen hemen aynıdır, farklılık çoğu kere ses değişikliklerindedir.

	TEKLİK			ÇOKLUK		
	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ
YALIN	ben (II-15.27) bān (II-27.103)	sen (I-4.32) señ (II-9.15)	o (II-28.2)	biz (II-25.1)	siz (II-11.49)	onnā (II-26.13) onnar (II-24.116)
BELİRTME	bāni (II-15.148)	seni (II-15.6)	onu (I-4.13) oñū (I-4.23)	bizi (II-7.55)	sizi (II-24.14)	onnarı (II-16.146) onları (II-8.62) ānnarı (II-11.14)
YÖNELME	baña (II-27.89) bana (II-23.69)	saña (II-23.81) sana (II-16.52)	ona (II-15.12) oña (II-14.41)	bize (I-2.25)	size (II-22.60)	onnara (II-14.15) onlara (II-8.108)
BULUNMA	bānde (II-21.233)	sēnde (II-27.94)	onda (I-2.48)	bizde (II-13.28)	*sizde	onlārdā (II-8.98)

²³⁵Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s. 116-131, ERGİN; *TDB*, s. 259-276, BANGUOĞLU; *TG*, s. 356-370, EDİSKUN; *TDB*, s.156-169, GENCAN; *DB*, s. 254-270, KORKMAZ; *TTG*, s.399-449, BOZ; *AMA*, s.157, DİNAR; *BDA*, s.149.

AYRILMA	bänden (I-1.73) bëndēn (II-15.52)	senden (II- 16.32)	ondan (II-18.9) oñdan (II- 15.113) ãndan (I-1.77)	bizden (II-3.172)	*sizden	onnādan (II-14.30) onnārdan (I-1.29)
EŞİTLİK	bānce (II-8.127) bence (II-8.13)	*sence	*onca	*bizce	*sizce	*onlāca *onnāca
VASITA	bānnen (I-1.209)	sennen (I-1.216) sennēn (II- 15.15)	onnan (II- 15.171) onnā (II-9.49)	*bizle *bizlen *biznen	*sizle *siznen	onnānan (II-7.24) onnanınan (II-7.75) onnān (I-2.114)

*Metinlerimizde tespit edilemeyip soruşturma yoluyla bulunan örnekler.

2.3.2. Soru Zamirleri

ne çayı lān. çayı nerde görek, çāydanlıxdaydī. bilen vār mıydı (I-1.195)
evlādım ne görüyoñuz. paşam bi şey görmöz_da gamaları āldık. (II-16.166)
götürūken dombayımızı nērde sulu bi yer vā, oraya götürū islādır (II-20.64)
dēhā hālen de berāt būrda. nēre verdiñiz. nēre verdiñiz o berātı. (II-21.160)
herāngi bi yadīrgama da yōKTur yāni. kim gelirse gelsiñ. üretim var. (II-23.85)
nērden geldiğini, nēreye gittiğini bilmiyöz. (II-25.2)

2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

işme suyumuz varıdın. battal_öldü. ölmādī şimdi herkeş birer sontaj saldırdī. (I-1.32)
genşler hiş kimse yox. hep mermērde çalışıyī. kimisi ocaxta çalışıyō, (I-1.157)
hālā dā bax otuz yedi āsgerleriñ çoğu dolaxlıydī. būrda dolaxlıydı āsgerler. (I-5.20)
bāna sorārsañ sülālesi biziz, ama bi başKası deyildir der, (II-8.40)
her köydē bizim dēvrimizde bōyle deyilēdī. āl, al gèt. ama herkış mī. (II-16.180)
asgēleriñ hepsi geşmiş. hā ērtesi güne galıyyō. hā akşam olūnca (II-24.65)
susüz, cāmısız, yolsüz köy kāldı mı diye herkese sördu. (II-27.44)
ōrda karayılan kākTī. tuvālete kimse girmesiñ dedi. hērkes_arāncak dedi. (II-27.76)

2.3.4. Dönüşlülük Zamiri

şunuñ_ucunu bükērdik, gıyısıñı şeyinen kendi gönüynen çit çitirdik. (I-1.85)

kēndi kendimize dūştük tuzaġa, (II-27.26)

hē getirip götürük hē, hē. hē kēndim, kendim malım hē. (I-4.10)

şefáatından mahrum bırāKma yā rabbī. kendine gül, habībine ümmet (II-11.15)

sennēn mi geçiñcek, kāndin ālcīsañ al” diyo olan. (II-15.15)

bānim_āmcam_olur aslında kendileri dē. bānim_āmcam_olur. (II-19.20)

2.3.5. İşaret Zamirleri

Burada o, onlar kişi zamirleri ile o, onlar işaret zamirleri aynı olduğundan tekrara düşmemek için örnek verilmemiştir.

yahn :

onı da sādışlara gālin gideniñ_üstüne üleşirler, ādet bu gülüm işTe, (II-15.89)

yā aslında şo da_ā iyi annadır bāndēn de (II-19.7)

belirtme:

bunu bi davet edeliñ mi ne yapalım mı. demişlē hayvānlā. (II-20.108)

burda bī beyitini öğretti. yani beyitte şunu söylemişti bañā, (II-23.71)

yaklaşma:

biz buna sāhiP_olun dedik. āksiden duvāları galıntıları fiġān varıdı (II-8.84)

bōylēyiñdi gülüm. şindi buña ne dērsin, şeytan dēmēz misiñ. (II-15.157)

girdim günū demişlēr bi dene haci emi geliyo. şuna bi şaKa yapalım. (II-27.80)

bulunma:

bildim bi adām. peygamberlik_alāmeti var bundā dedi. (II-16.145)

ayrılma:

gālKıP gidıyyō. bān de heç seslēnmiyom. işte bundan_ibāret. (II-24.121)

eşitlik :

buncāz āliñi öpmese gelmese de ona da gücenirler, o da adettir. (II-15.12)

*şunca (sor.)

vasıta :

bunnān samimi oldu. lā bān içimdēn geliyyo. (II-25.38)

2.4. ZARFLAR²³⁶

2.4.1. Yer ve Yön Zarfları

emirdağına doğru gèt gömüye varasıya gadâr bizim kóyümüz_ıeyidür. (I-1.51)
 burayı keşfetmiş irāhmetlik. şura aşşağı atınan, şura aşşağı iñdilē, gēldilē. (I-5.86)
 ondān sōña çekildiK biz_ıoriya. nè o ğawur dışarı çıkabiliyō, nè bizimkilē. (II-11.77)
 yat da çık dedi. dışarı çıktı, cahil_ıadam deyil mi. geri gēldi. (II-16.53)
 aman çoluğu çocuğu hemen içeri āmişlā, aman şey_ıolur diyelekten (II-20.56)
 tabi bu ėmre gölüne iñiyō. ōrda su vār. ōrdan su alıP yoKarı çıkıyolāmiş. (II-23.67)
 mağāralara ğirmişle. ondan sōña üredikçe ileri ileri yayılmışla. (II-23.83)

Zaman Zarfları

şimdi bu kóyüñ guruluşu yozgattan gelme. (I-1.1)
 hālā oxurum_ıona, her gün sabahınān oxurum. ōrda, ōrda şehit_ıöldü, (I-5.57)
 yā işte böyün harb_ıölcak, yarın harb, bize şey yapılyō işte. (I-5.88)
 iscehisariñ mērmer olmayāydı sağa sola göç_ıoluyōdu.esgiden çok göç vērmiş (II-13.35)
 baK dēyō ku şu ulu küllüğüñ_ıāltında bān her zaman rüyāmda görüyom. (II-20.147)
 yoK gışıñ pek soğuK_ıölmaz. bu dağ var yā. (II-21.133)
 onu dumannarla dumān onu durdürmaz çıKar hemen atārlar vurūlar. (II-22.10)
o zamanıñ bērinde seksen teneke yāni seksen tenekeyē kirāladıK. (II-23.171)
 hā akşam olunca ērtesi güne galıyyō. asgeriñ birēzi ērtesi güne galıyyō. (II-24.66)
eveli yatlıyodu. eveli bu baKıçıla onnara baKıyōdu. (II-25.13)
 bubamıñ bubası gece gündüz odada yatārmış_ıo zaman. (II-28.1)
 çay sōra çıktı yāni. yā kāhve kāhve çoK_ıönceden gelmiş. (II-28.119)
 bu dünyāda bugün vārsaK yarın yōKuS, mu_ıaKKaK gidēcēz. (II-28.221)

Hal Zarfları

bızdēn de sōñā meseġā bōlē üredilēr. (I-1.29)
 şunu hayvan gön gönneri var yā onnārdan şöle dilērdik şölē. (I-1.84)
pārça pārça gonüyyō hē. pārça pārça gonuyō. (I-4.12)
 seniñ_ıevdē yirmi āsger, bānim_ıēvde otuz_ıāsger bōyle dağittılar (I-5.29)
 zülüflēri düzgün_ıölür (I-6.20)

²³⁶ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd.; *ST*, s.96-115, ERGİN; *TDB*, s.255-259, BANGUOĞLU; *TG*, s. 371-384, EDİSKUN; *TDB*, s. 273-283, GENCAN; *DB*, s.407-437, KORKMAZ; *TTG*, s.451-525, BOZ; *AMA*, s.160, DİNAR; *BDA*, s.152.

tuluğa basāsıñ ya bī damacıya basāsıñ. tuluğün ki zelleli oluyō. iyi olūyo. (II-14.20)
 un şekline, āynı un gibi èderiS, içine gatarıS, güzēl kokār. (II-17.29)
 çıKanı vurula. hē dizine hālinde gidēr. şindī efēndim zorōlmaz. (II-22.13)
 birāz bān gibi yalanı söylērkenē acıK Ta bōyle sürgüsü güçüK gēldi besbēlli, (II-22.30)
 yani bundan dolayī bu odalarımız bizim çok güzēl çalışır. (II-23.118)

Azlık-Çokluk Zarfları

yāni biz atalādan bōylē acıK duyādık yani ilerdē. (II-9.39)
 ōlmadı mı kötū. o zamān daha bahālī gidē. davā èdē dērken. (II-14.54)
 evel ādet değil hiç sōlemek, (II-15.1)
 şōyle ağāşlar insan gāldıramazōldū. hē epēy bi zamān gēşTi babam. (II-16.17)
 ama ôyle şimdi allaħa şükūr memleketimiz çoKēyi. (II-16.183)
 hatta bi gece de tüm deyīl yarīm gece çekmiş gitmiş, fazla gālmamış. (II-20.58)
 defineciler ōrdaki yatīrà dahī māhfettiler, biraz kāzdılar. (II-23.270)
 hayvāncılıK var. yapan āneleri kalaba olannā yapıyo. āskiden pek çōKtuK. (II-26.67)
 dabī hīzlı baKımīndan o günūñ hīzlı en hīzlı vesāit atarabası. (II-28.76)
 yuKārsı zāten biliyoz. sen az yediñ, bān çoK yedim (II-28.217)

Soru Zarfları

vallāh neden sevmiyōñ, illē insanıñ vetañı gibi yoK (II-15.26)
 şūbe bāşKanı çağirttıryō bölük komutañınī. nēye yāptıñışde, (II-21.248)
 āynı odaya devamēdēr. hūrmet nasıl gösterilirse o şekilde. (II-28.21)

Görev Değıştirici Eklerle Zarf Yapımı

Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.1.1.3.)

Asıl Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.1)

Birleşik Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.2.)

Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.2.)

Hal Eklerinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.1.)

Bildirme Ekinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.3.)

EDATLAR²³⁷

çox bile eşyā aldıx. hër şeyi oğlān tarafı alır. (I-3.6)
 harpten gaşmā yōK. yalıñız milletē bi sükūnet verēm, (II-9.18)
 şinci şo ağılıñ şō gārşıda baK, bi ağıl gibi bi şey görünüyō. (II-11.39)
 her yanı mermi olsa nētcek. ille o gama onu ateş ūtcek, onuñ şeysi de ō. (II-11.86)
 nişānnadık hē. bi sene falan dūrdu, ondan kerī ... gelişimi āldıK (II-14.45)
 saKlāmbaç saKlanırız bulamazlā birbiriñi bu gadār böne muāzzam. (II-21.53)
 bir canavār yıcek diyō. cānavārıñ yedi yerdē, duydūma göre konuşuyorum, (II-23.49)
 yani hızırıñ geldini o şekilde bilmek için o şekilde arıyōmuş. (II-28.28)

gadā+x genişletilmiş şekiller:

bu gadax oluyō becerili, bu gadax beceriliyō. (I-2.29)

BAĞLAÇLAR²³⁸

2.6.1. Sıralama Bağlaçları

āfyonuñ merkezleri āfyon ve kütāhya arasında ēn böyük yerleşim merkezidir. (II-23.22)
 ormānda en gövvetli nē vār. ayı ile aslān var. (II-20.99)

Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları

o zamana gadār ne yol varıdıñ, ne fābrigā varıdıñ, ne un fabrigası varıdıñ, ne lāstik
 fabrigası varıdıñ (I-1.118)
 goyunu geçirdikden sōrā ya bān gidērdim ya bi çoban dutārdıK, (I-1.210)
 iki gatinı çalışıyō. hem sennen beraber çalışıyō. hemi de yèmek yapıyō. (I-1.219)
 çobannıK da var, efēndilik de var yā, çobānnıKlā efēndilik geçinmiyō kī. (I-5.8)
 yūz yıl dedi mi bi dene insān çıkār. emme evliyā, emme memleketi goruyan. (II-16.171)
 bir ūfta içerisinde. ama ūş gūnde ama beş gūnde amā yēdi gūnde. (II-23.181)
kimi dam dēr, kimi samānlıK. (II-27.16)
 yōnan silmiş süpürmüş ne koyun kalmış ne öküzler ne arāba (II-28.163)

Cümle Başı Bağlaçları

çünkü göyun gidiyō, çoban ūvdē goyunu kim gütcek. (I-1.188)

²³⁷ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.132-144, ERGİN; *TDB*, s.348-356, BANGUOĞLU; *TG*, s. 385-389, EDİSKUN; *TDB*, s. 284-301, GENCAN; *DB*, s. 438-445, HACIEMİNOĞLU; *TDE* 336 s. , KORKMAZ; *TTG*, s.1052-1088, BOZ; *AMA*, s.161, DİNAR; *BDA*, s.154.

²³⁸ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.145-180, ERGİN; *TDB*, s.334-348, BANGUOĞLU; *TG*, s.390-395, EDİSKUN; *TDB*, s.302-321, GENCAN; *DB*, s. 446-478, KORKMAZ; *TTG*, s.1091-1134, BOZ; *AMA*, s.162, DİNAR; *BDA*, s.154.

emme bu evdeki mi o evdeki mi vürdular. (I-5.58)
zāten ufāğıdı ali ihsān da. güçücük gālmış şöyle gırküşte. (I-5.91)
faKat bu zāt-ı muhterem selçuklarıñ uç beylerinden gēlmışler. (II-8.7)
hani bizim kōyden çıktık diye yalān sōylemēn. (II-11.128)
gerçi şimdi oyun yoK dā erkekle kadın arasında oyun yoK (II-19.17)
hele belediyedeymiş, belediyede gālibā. faKat baK satınālmışlar (II-20.160)
eyēr yedi senede bozabilirse yedi günde bōzdum diye övüñsüñ. (II-22.90)
hālā şu gün için istānbola sevkıyātlarımız devām eder. (II-23.92)
hatdā duydūmuza göre konuşuyorum şu an kolankayada mēvziler, (II-23.221)
mādem sen bāni bırakmıyacaksın saña diyo iki çif lafım var diyō. (II-24.81)
gelēn gidēn deyişti. velāsı lēski düzen kālmadı (II-26.85)
veyāhut şunu var diye çocuk oriyā koşār durur yā. (II-28.113)
nēler geçirdik ya, çok şükūr. yāni vārlıgını da gōrdük yōKluğunu da. (II-28.148)

Sona Gelen Bağlaçlar

bān bilmem, bān heş düğün ètmedim ki. (I-3.1)
ē zārzop çobanisā aliyi vurdū, veliyi gırdı, (I-5.14)
hiçbir zaman dağ başına insān gonmāz, durmāz da. (II-8.49)
baK dēyō ku şu ulu küllüğüñ āltında bān her zaman rüyāmda görüyom. (II-20.147)
biz korumasāydıK imkānımı vā. şimd'i bi denē meşe bile galmāzdı. (II-26.65)
kūrbān bāyramında ise āynı şekilde gūrbān bāyramı namazından sorā (II-23.143)

ki+ne ile genişletilmiş şekiller:²³⁹

bān dedim kine siz āllāhıñızı gāybetmişsiñiz dedim, (II-15.38)
şimdī hākīm biñbaşı dedi kine bura gēldi. oğlum muhdarım, (II-16.31)

ÜNLEMLER²⁴⁰

2.7.1. Çağırma Ünlemleri

lān bu dediler yāwū türkiyeyi māhvetti, borşlandırdı. şöyle etti, bōyle etti. (I-1.123)
yā rabbī cümlesiniñ taksiratlarını āf, gabirlerini nurēt, (I-2.90)

²³⁹ Geniş bilgi için bkz. ÜSTÜNER, *TP*, s.200, BOZ; *AMA*, s.163, DİNAR; *BDA*, s.155.

²⁴⁰ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s. 181-201, ERGİN; *TDB*, s. 331-334, BANGUOĞLU; *TG*, s. 396-407, EDİSKUN; *TDB*, s. 322, GENCAN; *DB*, s. 479-492, KORKMAZ; *TTG*, s.1139-1191, BOZ; *AMA*, s.163, DİNAR; *BDA*, s.156.

ulān deli ğawūr deyō. öññünde bi çete vā. vūr da geş deyō etēm bey. vūr da geş (II-9.34)
ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenātıñ sāhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. (II-11.1)
lā bān içimdēn geliyyo. bir dilim ekmēk yidireyīm, bi bārdak çay içireyin, (II-25.38)
hē iki buçuK sene yāptım. yāw o zaman iki buçuK senēydi. (II-27.93)

2.7.2. Gösterme Ünlemleri

geçememişlē hāymanadan öte ānkarayā. ha onnāāñ çoK zararı olmuş. (II-9.32)
garagolları varımış. allah göstērmēyō. işde burdān çıkıP geliyolā. (II-11.44)
çivi çıkārmış, mih deriz. hani çaKārlar ya. (II-12.13)
açıldī zamān bizim, aha şūrda burdur vārdır burdur, ısPārta. (II-24.91)

2.7.3. Sorma Ünlemleri

hē, añnādım. çoXdān mı gitti. getti mi, çoXdān mı getti. (I-2.31)

2.7.4. Cevap Ünlemleri

herkeç evindē, ya ya yōKTur hērkeç evinde bulgurumuzu. (II-14.7)
hayır efēndim bān şūrda bi su yapTırıyōdum. bu sudan bāni sūşlu tuTdular. (II-16.23)
evet seksen beşte öldü. çoK iyiydi. nērdē şeyi, dēhā şu tarāfdaKı beyim. (II-18.74)

2.7.5. Seslenme Ünlemleri

ah yawruım doyūlmaz, doyūlmaz yawruım. kim doymuş tabī doyam. (I-2.44)
bi sene būrda gāldılar. āçık çılpāklādı, hani o āsgerleriñ çekTikleri vay vāy. (I-5.31)
hā āltı ay, bi sene sōnā dēyō yōnān būrda gıynaşāmēcek ilēri deyō, (II-9.19)
kişi gālcēz bu tēli kescēz, sabāhtan āsgēr gircek buriya dēyō hadin baKālım (II-11.67)
derken o adam bikaç yere göç ediyō. ā nasıysā buriyā yērleşiyō. (II-16.7)
beğēndiğiniñiz yērde gālcaksıñız demiş. hah ōrdan çıkmışlē (II-24.16)
yaw, mēnderes şimdi ne bilem bān hiŞ bi yērde bişe yōKken bi pātlama öldü türkiyede.
(II-27.62)
hadı bakalım sıra sēnde dediler. bāni de yölladılaş, bān de gēldim. (II-27.94)
öyle derlērdi, ē yēmek yēdikleri kaşık, o zamanıñ devrinde ağāç kaşık. (II-28.22)

2.8. FİLLER²⁴¹

2.8.1. Fiillerde Zaman (bkz. 1.1.2.1.1)

2.8.2. Fiillerde Kip (bkz. 1.1.2.1.2.)

2.8.3. Fiillerde Çatı (bkz. (I-1.2.1.1.2)

2.8.4. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk –mA eki ile yapılır: Ayrıca İscehisar’ın Olukpınar Köyünde olumsuzluk ekinin, şimdiki zaman ekiyle birleşmesinden oluşan –mō şekline de rastlanmıştır.

onuñ için baxan gazanıyō, baxānmiyān gazānmiyō. (I-1.65)

şimdi ben izmire gideli hele zılla zılla olan gızı, gız olanı gōrmicek (II-15.14)

*evlādım ne görüyoñüz. paşam bi şey gōrmōz da gamaları āldık. (II-16.166)

*tabi bān yaşlıyın. āKlıma gelmō ki bān nēdeyim hē. (II-18.25)

bān her zaman rüyāmda görüyom. bāni yatırmeyō bürda şehit vār deyō, (II-20.148)

yanı bānım duydūKlarımı biliyōm bān oKumadım tabi. tārih okumadım (II-21.90)

* Bu iki örneğe İscehisar’ın Olukpınar Köyünde rastlanmıştır.

2.8.5. Birleşik Fiiller

2.8.5.1. İSİM + FİİL

2.8.5.1.1. İSİM + eT-

develi yürügü. şārktan hareketetme, örda gāli gurāKlīK doKsanūşTe, (I-5.2)

burda batāryaları varımış ya. telefonediyolā, basıldıK diyē. (II-11.61)

ēy nē yāpceñ. ölmadı mı kötū. o zamān daha bahālı gidē. davā edē (II-14.54)

oğlān da hasān da yeminetTi, ben tarlāde seni çalıştırmañ diye, (II-15.133)

ē sen bi dua etseñ bānım rūhuma iyī gelecek der. (II-16.57)

e hocam afet yāni. babām şindi ilkin bızesgi tūrKçe okudūK. (II-16.119)

bōyle bōyle idāre etTik. bi yōl da amelelik çıKtı, oraK çıktı. (II-20.23)

tabi o şennikte kalabalīKtā birbirlerini kaybediyolar bulamıyōlar. (II-23.228)

2.8.5.1.2. İSİM + eyle-

²⁴¹ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.202-281, ERGİN; *TDB*, s.276-330, BANGUOĞLU; *TG*, s. 408-494, EDİSKUN; *TDB*, s. 170-272, GENCAN; *DB*, s. 271-406, KORKMAZ; *TTG*, s.525-1043, BOZ; *AMA*, s.164, DİNAR; *BDA*, s.156.

müslüman âlemine ayrı ayrı hedîye eyledim habêrdar_eyle yâ rabbi. (I-2.86)
 bunu sôñâ allâh râhmet_eylesiñ, alim, ali ihsân paşa duyuyo. (I-5.60)
 hedîye eyledim, ânnarı bu duâdan haberdâr ve hissedâr_eyle yâ rabbi. (II-11.14)
 azîz ve temiz ruhlarına ayrı ayrı hedîye eyledim sen vâsıl_eyle yâ rabbi. (II-11.20)
 bütün_ümme-i muhammed din gardeşimîñ de ruhlarına hedîye eyledim (II-11.31)
 etiKatsızlara da etiKât nasibi müyesser_eyle yâ rabbi. (II-11.35)

2.8.5.1.3. İSİM + gıl-

evvelâ bân_îñanırın dedi. ondân sora haziret-i alî çocuk namâz gılıyōr, (II-16.146)

2.8.5.1.4. İSİM + ol-

sôñra èyileşi fâzla hasta olursa fazlâ sâde gâhve içer, ondân sôñra geçer. (II-7.20)
 hepimiz o görevi başibōş bırakmıyoS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. (II-8.39)
 o zât-ı muhterem belki bu suyuñ başına pınarıñ başına durmuş olabilir, (II-8.55)
 nasıl_ölduysa deñize şey_ātmiş, ilaç_ātmiş. hep gözleri kör_ölmüş, (II-12.16)
 bana yardımçı ölmamı istediler. gittik yardımcı olduK. (II-23.206)
 saKlı gizli deyil. bunu hoca bu köylü ölmüş olsa, bänim la_âbımı bacak dërle. (II-24.99)

2.8.5.1.5. İSİM + olun-

göremedi ya parasını şindi görüyodur. hasta olunca acıK program bözdu, (II-15.156)
 hâriç şindi zâten daş pek gitmiyō, dëprem_oluncâ përde beton yapıyolâ gâli (II-21.115)
 odalar kapandı. kaza olunca odalar kapandı. şindi oda yoK yâni. köylërde vâr. (II-28.9)

2.8.5.2. FİİL + FİİL

2.8.5.2.1. FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)

âxşama gadâr çif sürebilën bi târlalâr, hiş dëmedën, daş dëmeden. (I-1.50)
 êrzurumdan un gelebilir, ama erzurumdan su gëlmez. (II-8.53)
 bi dene da_â denetdirdik makineyî şe yâpmadan. o içilebilir, iyî, güzël sū. (II-13.14)
 âlî çektim, ne ekiyon ne galdırıyon. äviñ_işini görebilirsem bâhtiyârım. (II-15.139)
 allâh gabül_ëtsiñ. äynën dutuyōS. e gece gakabilsek gakıyōS, (II-17.39)
 bëlki siz de bi yerlërde görmüş_olabilirsiz çok geziyosân. (II-19.1)
 eyër yedi senede bozabilirse yedi günde bözdum diye övüñsüñ. (II-22.90)

2.8.5.2.2. FİİL + (I) ver-/ vër (Tezlik Fiili)

iştë o zamannar harplërde olu oluveriyōdun biliyōñ mu. (I-1.108)

fırına hamırımı kim götürcek yāwrım, götürüveriñ hamırımı. (I-2.3)
 lān, oğlum ētme de bunu göyver, ētme de bunu göyüver deyidi ninem, oñā. (I-5.50)
 bān saña hüdūdünü söyleyivereyim. (II-7.47)
 parayı sıvayıveriS hādi, kāndi daşınnañ kāndi guşunu yuruveriS gider, (II-15.43)
 şôle sepeleyi sepeleyiveriS şeyiñ, üstüne, hamiriñ, oñdan soña bi dā yazarıS (II-15.126)
 hökümēti yıkılınca ē o hökūmet soracak diye yere gömüveriyolar. (II-16.101)
 vaktiñiz olsa dā yāpivērsek de yēseñiS. bi geldiñizde yapiverelim de bi yeyiñ. (II-17.9)
 goyutmaş deyiveriz biz, şindi sarıldı mıydı hemen onu şey edivē goyulur, (II-20.82)
 bunuñ bi gız çocuğū işeye bñdiriveriyō gemiye. (II-22.87)
 misāfirler geldik de misāfirlere sarılıverimiş, öpüverimiş. (II-24.52)
 bürdan bi ip yırtıveriyōñ, gadınıñ beline bāğlayıveriyōñ, çocuK, oluyō. (II-25.11)
 bān giriverince adamıñ tipī kıyāfeti güzēl. valāhı sāvcı zannēttim bān. (II-27.83)
 oKu kırılverince bir iki sefer böyle bi şey, oldu. (II-28.72)

FİİL + (y)A go-,(y)A gel- (Süreklilik Fiili)

ne diyē sen dēyō öle durugoyāydıñ dēyō sivil toplardı dēyō.

FİİL + (I)P dur- (Süreklilik Fiili) ²⁴²

şimdilik de hükūmetimiz yerinde oyıP dūrū. (II-20.71)

hattā birini atıvēmişler şōrda sürünüP duruyōdu, nē öldü bilmiyom (II-22.3)

2.8.6. Fiil Yapımı

2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.2.)

2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.4.)

²⁴² Geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.820-824, BAYRAKTAR, *TF*, s.305-308, (I)P dur- yapısı Sandıklı Ağzı ile Başmakçı ve Dazkırı Ağzlarında “Şimdiki Zaman İçin Kullanılan Diğer Yapılar” ve “Süreklilik Birleşik Fiili” içersinde de değerlendirilmiştir. bkz. ÖZKAN; *SYAÖ*, s.156-176, DİNAR; *BDA*, s.158.

METİNLER

ADI SOYADI	Mehmet Ali Kilci
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	Okur-yazar
DERLEME YERİ	Cevizli Köyü (İscehisar)

Metin Numarası:1

CEVİZLİ KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

şimdi bu köyüñ gurusu yozgattan gelme. e mesele yörük aslı. bizim aslımıS gaceröglü yörüğü, yörüklerinden. mesele garageçili, develi mälci olalaktan yörüK. e yozgatTā bi müddeTēylemişler. asi yözgatta.ō asi yozgat yüregiliñ yanlarında bir yēdeymişmiş evēlden emirdağın.ōrda. orā şimdi ören vaziyetde. ondan sōñā onnar yāylada tabi mälci yā ōrda biraz ēylenmişler. efirik köyündē, yüregildē biraz **5** ēylenmişler. ōndan sōra buriya yāyliya gelmişler. çadırı şurda āKdaş derik, āKdaşın yanına çadırı gurmuşlar, malları sürmüşler. e burlarda mal otlaTırKanā bi de bu yüzü āşmışlarmış, bura barKanlık. tā dışli köyünüñ, özburunuñ efēndime sōleyim çobannarıñ dombayları yayılmış burlarda. he eskiden yılxi hālindē. dombayları yayılmış. bi de baxmışlar ōt var, su vār ondan sora sürecek gadār arāzi de var. **10** lān burada ōrenmiş. buriya yerleşelim demişler. olūr mu olūr. buriyā gelmişler. kilciöglü haci māhmut gelmiş. ōndan soña şeytanöglü haci yāKuP gelmiş. ondan sōñā dā kätipöglü gelmiş. ondan sōñna dā nizamöglü. dört ma alle üzerinedür. dört, dört gabile üzerine bu köy otürmüş. tābi sen nērden geldiñ, bēn nērden gēldim. sen nereniñ yörüğüñ. bān nereniñ yörüğüyüm, aslı hepisi yörük. hē aslı hepisi **15** yörük. sen nērden geldiñ, bān nērden gēldim birbirine gonuşmuşlar, filān derkenē bizim şorda bi ma alle dememiş. hē nizamoğlü ma allesi aslını dememiş. nērden geliP nereyē gitdini. eskiden gitellik yapannār böyle bir āhir gazaya gētti miydī, o ahir gazadā gūñahı af oluyōmuş. onū cezā dutmuyōmuş gālī. onnār da iki gardaş gelmişler buriyā bekār. iki gardaş gelmişler. aslını dememişler. hanī bēlki **20** yaxalārlar diyī. emmē māsus demediler, emmē ō gitellikten dolayi demediler. aslını demediler. demişler sōñā gālī onnār buşlardan ēvlenmişler, hēpsi ēvlenmişler. bānim dedemiñ yetim gālmiş üş bacısı vārimiş buriya gōnduğundā. aşşağı yuxārī bin iki yüz, eski senēyenen, bin iki yüz kırkēlli seneleri arasındā gelmişler buriya. yüz, yüzēlli seneyi geşgin iki yūze yaxın şimdī buriya bu köyüñ

otürması iki yūzē **25** yaxın. bu kóyüñ otürması buriyā iki yūze yaxın. ēski senē meseġā Őimdi hicri senesē hicri. veyāxut kē Őey milādı mē diyōlar hicri mi. ĩsānñ dođumunū, neyġē o seneler sayılıyomuŐmuŐ o zamannar. o zamannār gelmiŐ buriyā. beŐ gardaŐlarımıŐ, bir babaları varımıŐ, onnārdan örēnmiŐ. bīzdēn de sōñā meseġā bōlē üredilēr. herkeŐ birer maġallē tārılası, toxadı öteberi pāylaŐıldı. ē bu müddet bōyle bu haldē çitçilik,**30** mālçılık yapıyox burda. ārpa, buđdāy ekseri. tālālār sulanmāz, meseġā sū, sū suyumuz yox. ĩŐme suyumuz varıdın. battal_öldü. ōmadı Őimdi herkeŐ birer sontaj saldırdı. o sontaŐlardan su içiyolā. ōndan sōñā öteki maġallelēr dē tābi āynı bizim gibi onnār dā Őeytanōđlūgil, onnār da āynı bizim gabıne gibi onnar dā yörük de āsgiden birleŐmiyō bizim damārnan. bizim damārnan_āsgiden birleŐmiyō. tā o **35** Őeyden beri birleŐmiyō. ē bizikilēr deveci yörügü onnār dā gāli deveci yörügü mū geçici yörügü mū gāli onnarı bilmem. yalıñız gacerōđlu yörüklüğünden bizim_āslımız, gacerōđlü. bizim bürda yoK. bizim_āslımız emirdağında gurucuda vār bir. ondan soñā alaŐehırde vār bizim_ēmmi, ēmmitelerimiz onnār tābi sōy_ıisimler dēđiŐti, sōy_ıisimlēr ō zamāna dēđiŐyō. bu bōlē. da_ā bilgē kóyüñ meseġā **40** irellemesinden gerilemesinden sōrmađ_ıisterseñiz ĩŐte çifçilik burada pek bōyle bē gelirli bir yēr dēyil. ōndan soñā yōl da aŐŐađı yuxarı yirmi senelik filān_anca öldü, yol gāleli, alāttirik gāleli. ōndan soñā bāŐga kóyüñ bē sulānma tertibātı olsā tārılalār sulānsā çođ_ıiyi olacax. ā çođ_ıiyi olacax. sulānma tertibātı yox. su meseġā kesildi miydiñ, az hava yāđmadı mıydiñ gurāxlıx baŐlıyō. allāhā Őükür bizim toprağımız **45** iyi olduğundan veriyō. bizim toprağımız_eyidür. āzdur dā. aŐađı yuxarı Őimdi bizim bu cēvizlınñ_öldüğü yer, Őu yānna gēt ĩscāhisāra varasıya gadār bizim kóy_eyidür. ĩscāhisāra varasıya gadār bizim kóyüñ toprağı da iyidür, meseġā arazisi, mülkü de iyidür, insānnarı da iyidür. bax, ōndan sōñā Őō yānna gēt, diŐli kóyüne varasıya gadār bizim kóy_ıiyidür, düzdür. āxŐama gadār çif sürebilēn bi tārılalār, hiŐ dēmedēn, daŐ **50** dēmeden. bu yānna gēt gömüye gadār bizim kóy_eyidür. emirdağına doğru gēt gömüye varasıya gadār bizim kóyümüz_eyidür. bāŐga yerlerdē bān çif sürdüüm. bin doxuz yūz atmiŐ doxūzda direktör_āldım bān. gıy kóylerde heŐ direktör yoğdu. o direktörnen hēr kóylere gittim. ē mümkünü yox, bizim kóyüñ dadını vērmedi. her yērde çif sürdüüm yā. bayır dayır āndan soñracımınā daŐ deyēr, pulluk gırār **55** efēndime sōlēm motōru bozulür, dēvrilir. allāh_ētmesiñ meseġā bōyle yērlēr vardür. bizim kóve geldiñ miydiñ irahātça bi çif sürērdim bān. hani kāŐtım da gēldim. tārılayı bōŐladım dā imralı kóyü derik, oriyā çifte gēttim.

KÖYÜN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

geçim gaynakları mı. çifçilik, mālçılık işdē. hē ikisi var, başga bi şey yoK. meyva Sēbze diken yēyecek gadār dikiyō her şeyi. hē oluyō, oluyō, hem çoK_güzēl_olūr. **60** bānim şimdi şu tārīlāda elmā vār, dāllarını gırdī. hani baxārsañ. ē üzüm de oluyō. efēndime söyleyim. hēr türlü meyva oluyō. fişne vār. istediñ gadār fişne oluyō. hēr türlü meyve oluyō. dikerseñ, baxārsañ tabī. baxmāSsañ_ōlmaz. baxārsañ bağ baKmaSsañ dağ, diye bi lāf vardur, biliyōñ mu. onuñ_için baxan gazanıyō, baxānmiyān gazānmiyō. bōstan_olūr. bizim burada bax heş türkiyeniñ heş bi **65** yerinde sulāñmadan fasīle ōlmaS, bizim burada şu ovada olur. ... ovası dērlər oriyā, sulāñmadan fasilē çox güzēl fasilē olūr. hanı gübresiS, susuS ora cenāb-ı allahñ tabiatına ekērsiñ, ēkdi miydi heş sulānmadan fasile çox güzēl fasüle olūr, guru fasūlye, guru fasūlyeyī olur.

KÖYÜN İSMİNE NEDEN CEVİZLİ DEMİŞLER?

şimdi cevizli gunduğundā bu kōyüñ burada ceviz varmış gōnduğunda. bi de **70** caminiñ temeli varımış. gale bizim kōyden evel gonmuş. şu gale var yā. şu yānda gale, gale derik gale, gale kōyü vardur. önnar bizim kōyden_eveli gonmuş. onnarıñ goyunnarı burda geçērkene cāminiñ gıyısındā dedem irāhmetlik bānden sorārdı biliyōñ mu. cāminiñ gıyısındā şey var. ciril_otu var, bōyle olūr. pıtırxlı gibi olūr biliyōñ mu. he ciril_otū, o ciril_otūnā goyun girmiş, çıxamamış. bi yerdē goyün **75** gālmış. bi gün sōña gēlmişlēr goyunu ōrda bulmuşlar. cāminiñ yığınındāymışmış hā. āndan sōña üstüne gēlmişler. gelincik üstünē cāmi yapmışlar cāminiñ_üstüne. cāminiñ temeli varımışmış. ondan sōrā cēvizleriñ_āğaşları varımış. şō aşşağıda ēlmalı göl derik bī ōrda da bōyūk bi ēlma varımış. hem de onuñ_ismi dē şimdi ēlmalı göl diye devāmlı ileri gonuşulur. ōrda dā ēlma varımış, bōyūk bi ēlme varımış, **80** cesim. ondan sōñā buriya yerleşmişlēr. geçimlerini mālçılıKTan ēkseri buriya gōnmamiñ sebebi bu mālçılıx. sōñā arāzē edinmişler. e tabī o zamannārda bi faxīrlilik varıdın. gītlix da varıdñ. bānim_āxlımıñ ērdiğinde. yaşadıx yā. bān, bān gön çarix giydin. gön çarix gön, gön. şunu hayvan gön gönneri var yā onnārden şōle dilērdik şōlē. şunuñ_ucunu bükērdik, gıyısıñı şeyinen kendi gönüynen çit çitirdik. ondan **85** sora ayāğımıza giyērdik. şimdi o zamān_ayāğımıza giyērdik. ayāK ayāKKabı niyetine giyiyordux onū. ayākkabı, ayākkabı yoğūdü. fabriğa yoğūdu. lāstik yoğūdu. heç bi şey yoğūdun o zamān. hañ zēngin_olursañ. gāyet zengin, gündura diye bi isim vāridi. onu da dikicilēr yapārdın, şey çiviyinen. gündura ēderlērdi. gündura da bahalīydi. herkeş gündurāyı alamāzdi. gön çarix giyer, giyērlērdiñ. efēndime **90** söyleyēyim, dolax varıdın. dolax,

dolax e ayāğa dolardıñ, üşütmēzdi. iki gat şöyle doliyā doliyā, doliyā doliyā şöyle çoraP gibî şuriya şuriyā gadār getirirdi. dize gadār dolardı. ondan sōña onu, o şeyi de giyēr, çarığı da giyērđiñ, hanı ayağı da tetiK_olürdun. birāz ĩnsānna_alışgın_ıdıñ biliyōñ mu. ha Soba moba yoğūdu. bānim_āxlım_erdiğinde soba yoğūdun. paçā he ocax, ocağā ataş gayalārdır.buriya **95** odun_atarlārdın, būndan istifāde ēdērdin_üş dōrt gişi. gerisi şōrdā büzulürdü. hē yoğudu, hē soğūx dā. ondan sōñā çoK meseġa bānim hemen_axlımın_erdiği sıralārda biz_āfyona gittik. dedem rahmetliynen. bān sorārdım. dedem rāhmetlik dedi kī yā şey şeyden gūm gūm derik. bāhÇeciğiñ üs yāndan yol geçērdi bizim barajıñ ōlduğu yērden afyona yayan gidiox. gāli eşşeklernen, merkePlēnnen oriyā yol geçērdi.**100** dedem irāhmetlik dedi ki, şūrda dedi bi adam garşılaştırdım diyo, garşılaştıx dedi. sırtında dedi, bir kile buğdāy dedi. kōyde bulāmamış. bizim kōydē. çobannārda bulamamış, afyōnda bulamamış, sāndıKlı ovasına gītmiş būğdāy_almiyā. çocuxlara arpa goydūydum gēttiydim, ne yaparix kāmil_ēmmi demiş. hā ne yapār demiş. tā sāndıKlı ovasından sırtında bi kile būğdāy getirmiş buriyā. ā o gūn o gūnne var.**105** meseġa iki teneke buğdāyī ta sāndıKlıdan_almış, gelmiş. iki kile buğdāy , bi kile buğdāy nēye yeter. hanı bi düşüneceñ, o gadār darlığı. işte o zamannar harplērde olu oluveriyōdun biliyōñ mu. bin doxuz yūz_onnar, on_ikilērdēn bāşladı. yirmī üçe gadār filān devām_ettī bu harp ārka arxayā, arxa arxa, arxa arxa, arxa arxayā. o arada dā insannar gıtlıx yaşadı. ondan sōña o gıtlığıñ sebebine hōkūmet boşlandı.**110** ĩnsāndan_ōşür_alıyō, adam başına on_iki lira para alırlārđiñ on_iki lira. meseġa onu adam ödiyemēzdi. onuñ yerine yolda çalışırlārđı. garayollarını elleriyle yaparlārđı. onuñ yerine elleriyle yapārlardın. o ōrda çalışırlārđı_adamlar. hanı bu gūnneri biz yaşadıx. gēttik şu kōrōğlundan geçen bi yol var yā. o yolu yapmıya gittim bān kāndim. o yolū yapmıya gittik gāzma kürek. alt yānna çaliyi yīğdık, üst yānna **115** tōpraK şey_ettik. bunuñ_üstünden yaw kāmıyon gidēr mi, gētmez. sōra menderes irāhmetlik, yattığı yer nur_ōlsun. hanı bu memleketē hayiri bereketi getiren_ō oldu. o zamana gadār ne yol varıdıñ, ne fābrigā varıdıñ, ne un fabrigası varıdıñ, ne lāstik fabrigası varıdıñ o zamana gadār. o zamana gadār bū şeyinen birleştiler, amarikanıñ kenedi miydin. nēydi onuñ_adı, kılınsın mı yā, kılınsın da deyil, eveli eveli **120** eveli, kenedi miydi onuñ_adı. ōnna birleştiler. o da türk_asıllıymışmış āllāhēm. meseġa o zamān yol yapıyō, yol yapmıya dozerleri, kepçeleri, ondan sōña fabrigalarıñ mālzemelerini oriya gitti, geldi. hēpsini getirdi yīğdırdı. lān bu dediler yāwū türkiyeyi māhvetti, borşlandırdı. şöyle etti, bōyle etti. o diynemedi. hepsini getirdi, getirdi. nāhiyet yediñ_ıştiñ diyelektan bunu bi dahā da **125** hōkūmet_öteyelerine düşmiyeceğini axlı

kesincik, hanı bu şey, onā da düşmiyeceğini āxlı kesincik, bu menderesi nə idelim nə idelim, öldürelim. hasan, hasan polatgan, ürüştü zorlu, menderes bunnar meselā bu işleri yürüdenner, bunnarıñ üçünü de āstılar he. özal gelesiye gadār kimse mezarını da diyemedi görgusundan. hanı bunuñ mezarını kim dèrse, bunu kim öldürdü dèrse hemen şey iderler diyelekten, bizī **130** kānunla dutturular diyelekten, özal gelesiye gadār kimse diyemedi. özal dedi. bunuñ mezarını getirecēğik dedi. filān yèrde mezarı dedi. gitti özal aldı, geldi uçağınan İstanbula gōmdü menderesi. hanı çünkü mendères yolū, belī, cāmileri ondan sona imam atipleri hēpişini bir, bānim günümdē bān oxurKān, ēski yazı oxurKānā ēski yazıyı oxurKānā bānim günümde mushāfi, kelām-ı gadimi **135** bānim hocām saKlattırıldı. mēmur geliyō, mēmur geliyō, saKlān, saKlān. e kim bunu oxurKānā yaxalanīrsa cezalandırıyōlār. onuñ için saKlan, saKlān derlerdi.

YÖRÜKLERİN ADETLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

lān ādetlēr, düğün ādetleri varıdın ēsgiden. meselā gadın ērkeği görmeden, meselā verilērdin, ata ney kesērsē. filānā gızı vèrelim. ana asılzādedür, iyidür. oğul da iyidür. kēndileri baxārdı. gıza göstermezlērdi. ana, gıza göstermeden meselā **140** filān oğlana veriyox, gız da geriden görebiliyōsa görüyōduñ. işiñ āslını öğrenmeden. ondan sora ata kesēr, biçērdin verēdin. ondan sora başlıx alırlardı. ālan alıyō, ālmıyān ālmıyō cañım. ālān alıyō. ālān daña çox hızlı alıyō. meselā om bir, om beş milyar para alıyolar yā. genē vērcēni vērmicēni bilmıyō ki. canıñ istērse g... sıxıldıysa vereceñ. evlenceñ mi sēn, evlenceñ. senden muhaKKak gızı İāzım. **145** vērmıyolar, nə itcēñ, çeviriyoñ parayā. kaş para istiyōñ ağā. baK hayvan pazārı. kaş para istiyōñ. om beş. om beş çox lān. ey yārisiñi vèrelim. yēdi milyōn yarısını. ya, yā vermēm, olmāS, olmaS ağā. e filān yèrdē şey om beşe vermiş. bānimki biñ aşşagı olsun. iki bin aşşagı on üç olsun filān derkenē, arāyı bulūculār ona filān keser. om milyār ağırlıx verē. bi de gider om milyār lirālıK dā hārcadır. işdē şū **150** āltınımiş, şuyumuş, buyumuş derkenē bi adāmı ... otuTduruverilēr. afyonda, afyōnda ağırlıxsız alıyolār. biz kēndimiz de ağırlıxsız vērdik canım. he bānim torunnarı, torun, torunnarı dā ağırlıxsız verdik başlıxsız. allah, cenāb-ı allah hayırlı insannarınan gārşılaştırsiñ. bōlē gēlmiş, geşmiş, çox zāhmetler çektik. insānnar hep çektē. şükür bin şükür. şimdi bax, bizim burā, bizim burā isce olduxça, isceniñ **155** meseġa mērmer çalıştıxçā aş galmaz. genşler hiş kimse yox. hep mermērde çalışıyē. kimisi ocaxta çalışıyō, kimisi ocaxta çalışı. kimi şeyde çalışıyō, meselā fabrigalardā. āşşagı yuxarı üş gamyōn günnük genş gidēr, gidiyolā āxşama geñirler işte. giderler, iyiyiz, baxalım

şimdilik iyi. hayat şartları şimdi iyi. tabi ne diyon sen düzenniyö, düzenniyo. meselâ nere varısañ var, adamı televizyönsuS, efëndime söyleyim **160** SobasıS, ondan soña altı hālısıS, buzdolabsıS adam yoK şimdi. herkeşin var. o zamannar yoğudun, eşgiden bi şey yoğuduñ. zoba yoğuduñ, lambā ...ildē idāre varıdın idāre, idāre. biz idāreyi çox yaxtıx. gāz da gēlmedi dē dēvlet tarafından bi teneqē, iki teneke gaz veriledi kōye gazyağı. o halk pārtiniñ zamānında menderesten, evel gālī. onū dā bayat nāhiyēydi bizim. emirdağına bağliydık, o **165** zamān. bayattan gaz gēlcēymiş. burdan merkeplerinen giderlerdin. iki tenēke, dört tenēke kōyüne görē gaz verilēdi gāzyağı. ördan alırlārdın birer şişē, birer kilöluk birer şişe düşērdin, adam başınā. e muhtar tarafı birāz fāzla alırdın. iltimās geçirirdi. torpilli olürdu. ondan sōñā gaz yağı, bi de gaz yağı da bulünmadı. bayağı bildiğın çiçek yağı yanıyö. ha çiçek yağını açıx yaxacāñ. şimdi şöyle bir gutūya gördux. **170** gutuda şuriya çaputu gördux. şurda çaputtan şuraya kērtērdik şeyi gıstırdıx. o ördan tenēkeniñ gıyısından çapūduñ, ucunū çıxārdırdıx. bürdan, emdiğinen, ördan yanārdı. gapāttın mı yanmaS. gāzyağı gapāttıK mı yanār. o şey gapattıK mı yanmaS. üstü açıx duracax. ördan, emiçek. onu da yāptıx. o zamannar nasıl görürlērdin, göz mü guvvetliydin, nasıldın. dikiş dikērlērdi garılar o gāndilinen ... doxurlārdın. **175** meselâ şö örnekləri, şö örnekləri hep gāndilinen çıxārdırlārdı elinen. gērci şimdi fābriga işi bu dā, elinen çıxārdırlārdın örneğ. meselâ bizim, evdē kilimler vār şimdi, ey bunnār cenāb-ı allah tarafından meselâ insannara o zaman güş güvvet vermiş, nasıl, etmiş. bānim, ebēm zabāhlayın bi yāstığınin yüzünū, meselâ şu yāstığın yüzü veyā şudur. ē örneğ, atārlar, zabāhlayın, eline bi yuxa dūrüm dūrülmüş, içine **180** peynir, onu yıycēmişmiş ... başında, onu da yemeden, axşamleyin gaxıvērmiş ... emmē yāstığın yüzünū de çıxārtmış. o gadar çalışganımiş garıları. o gadar çalışganımiş. ama meselâ bizim buranın garıları çox çalışgandır, çox cesürdur vāllāha. şimdi bax bī, şimdi bax māl güdēller, baxāllar, seniñle barabar çifte gidērlər, gelişler yemeyi hazıllāllar. efëndime söyleyim. her, eziyete gatlanırlār. **185** cesurlārdur bu yörük gadınnarıy cesürdur. başga yer, edemez bunū. eşi olürsā dāğā getmeS, başga yerin gadını. hanı başga yer bu gücü gāldırmaS. bizim bura gāldırı, gāldırmaS, ister, istemēS gider. çünkü göyun gidiyö, çoban, evdē goyunu kim gütecek. çoban gelesiye gadar goyunu güdē, dēy vārcağı yere gadār varı, çeviri. ördan geri gelir. çobān, evdē gelir. anası gor gelir buriyā geri. öyle işte. **190**

YAZIN YAYLAYA MI ÇIKARSINIZ?

buyur, yāyliya deyil yāyla bura zāten yāyla olarak, bura yāyla olalak gelmişler zāten buriya, buriya yāyla derler zāten, başga yērdē buriya yāyla dērler. yāyla olalaktan oralārda duraxana buriya yāyliya gelmişlermiş, çadırı gurmuşlar işte ondan sōñā burāda gālmışlar. burayā kōyölmuş. yāylacılıxdan çıxmış.

ESKİDEN ÇAY İÇER MIYDINIZ?

ne çayı lān. çayı nerde görek, çāydanlıxdaydī. bilen vār mıydı çāydanlıx vardī. **195** gāhve içerlērdi gāhvē, gāhvē varıdıñ. ēsgiden. gāhvēniñ fincanı varcez, cezvesi varıdıñ. gavururlārdın gah gāhveyi. çiy gāhve gelirdin. bōyle bi de şeyleri varıdı dēğirmenneri, o dēğirmennerinen çekerlērdin. hālā da. ā bizim. oğlānda dēğirmeni var onuñ meselā. çekerlērdiñ gāhveyi içerlērdiñ. gāhve bulamadılār mıydın nohut gavururlārdın. nohudū āynı gāhve gibi olur. nohut gawırısı nohudu içērsiñ, **200** bilemesiñ gahveyi.

yeni, yeni hēr yerde yeni. hēr yerde yeni, her yērdē, her, hēr yērdē yeni. o zaman gahveyi işTiklerindē ocaxda bişirirlērdiñ, zobaniñ üstünde, soña zoba irşat. oldu zobada. zoba ölmadan önce şōyle cezveyi sürerlērdin ateşā. atāşta gāynadırlardıñ, atāşta içerlerdiñ. kōyüñ bilgisi bōylē.

205

KÖYÜNÜZDE MANDA VAR MI?

üş dört dene sāğılı dombáyımız varıdın. yüz gadār goyunumuz vārdın. üş dört denē sāğılı dombáyımız vārdı. dört dene de goşu dombáyımız vārdı bizim. bunnarı bārābār güdērdim bān. zabāhnan çifte gelirdi gāynanası. çiftiñ birisini o sürērdi, birisini bān. bānnen barabar çiften gēldi miydiñ, goyunu sağardı. hē, ōndan sōñā goyunu sağardı. goyunu geçirdikden sōrā ya bān gidērdim ya bi çoban dutārdıK, **210** gatıma gatārdıK. ondan sōñā başlārdıñ yemek yapmıyā, ētmek yapmıyā. gice de yānnıK yayārdı... yayık, yayık, yayıK. he hē, tuluxtān geçi tuluğū, geçi tuluğundan yānnıK varıdı. onu salamura yatırılar. geçi tuluğunu şey. èdērler. ondan bi şe èder, yānnıK yayarlārdıñ. yāğ çıxārdırlar. sēde yağı, dōvme yağı. esas. o yāğ, sede yağı. o yağ yox şimdī. onnarı paxırlara basārdıK. haftadā āfyonā pazāra götūrüdük. **215** yoğūrdunu, südünū, yāğınī pazara, evel sūtçü yoğūdu. pazara götūrüdük. hanı sennen barabar çalışır, sennen barabar bi de yemek hazırlar. ā ō gice de uyumaz, gündüz de uyumaz. çünkü iş çox. bi de çocux var, aradā. bi de çocux var. aradā. hani sen dē çalışıyoñ o da çalışıyō, mēŞbur. hanīmlar. āslindā ērkeğini. iki gatını çalışıyō. hem sennen beraber çalışıyō. hemi de yemek yapıyō.

220

ADI SOYADI	Keziban Yumuk
YAŞI	81
ÖĞRENİM DURUMU	Okur-yazar değil
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 2

FIRINDA NELER YAPIYORSUNUZ?

burāsı fırın allā izin verise böyün ekmeğ, etcēm, ekmeğim yōK. hamırı yoğūr, hamırı yoğūrceēm. hamırı yoğūrcek bi genÇ adam İāzım bānā. genÇ adam İāzım. fırına hamırımı kim götürcek yāwrım, götürüverin hamırımī. ōndan fırına getirdik, hamırımızı yāzdıx. burda yāzdıx, hamırımızı, el hamırı āldı, hamırımızı fırına bırāxdıx. fırıncı gīzdırdı. bırāxdıx, içine bırāxdıx yā dehā. zabāhdan e hamırı şōne **5** yazınca firīn da yanıyō. fışgı, fışgıyan hamırımızı, fırınımızı yāxdıx. tārladā ekmeğimizi fırına bırāxdıx. ekmeğimiz gapa āğzımı gapātTıx, bişTī. mayā, patatēs, mayā, paxmayā. tā ōrdan başlayācādıx dē mī. hē bān de beceremeycēsem heş yapmāyālım bu işi. şebit bezesi döküyom bān. bānā ōklavā getirdin mi. oklavāyı, şeyi esirānı alıver. şunnarın vazifesini şōyle hamırını fīlān ...senin yōx mu. **10** kırışlerde fīlān bulunūrdı herāilde. ver, o esirānı dōne bānā. bişmillahirahmānirahim. he yāwrım siz de görūn. bişmillāhirahmānirahim, ēnzūbillahimineşşeytāniracim bişmillāhirahmānirahim, allāhım yedirmek nāsiP, et. çocuxlarım da gēlsin de onnār da yesin etTīm şebitTen. āfıyōndalār. he yā ōrdalar. gelirler, işleri düşdü mü gelirler. işleri düşdü mü gelirler. birisi et balıxTan, emekli. öteyi de mermerde çalışı **15** yāwrım çocuğunnan barabar. biri de yōlÇu yōlÇu zabāhTan, āvden getirmiş şofēr. a dōne, sen bunu fırına şu götürcen ...çektiriver, al, ālcak çocuxlar. böyle bu bizim yāwrım, yörük bizim, adımız, soyumuz, şeyimiz yörük. siz de mi yörüksünüz. nereli. sāndıxlıda var bizim yörük köyü, şeyi. aç hē. yā develi yörügümüşük biz develi. dōne şunu getir. develi yörügümüş. bura dağarası yā. burda kimse gürmez deve güderik **20** burda diyelek buriya gelmişler. iki dağ, arasına diye eveli anarlardı hā. ōyle gelmişler. ōyle diye anarlardı eveli. dağın, arası. hindi deve ne arasın o zamāndan, evēl dēy senelerde. bereketli ōlsun de, sēn de geldiñ bereketli ōlsun de. dediñ mī. hoş geldiñ, hoş geldiñ ge buyūr bārabar, idelim. gökhasanlarıñmış. biz yörügüK, bu evēlden, atalarımızdan gālma yāwrım bu yuxa. bize gulleler derler. **25** dēdemiz varmış, şōyle gülle gibi demişler, ta

ôyle adam, güşlû bi adamımıŝ, hâ ôyle demek. bân de ôyle duyuyom yâni. gulle gibi demişler. ondân hîndiki çocuklara fîlân gulleoğlu diyolar. şebit, ŝebidiñ, yuxanıñ hamırı âyrı da, âyrı yoğuruır yâwrım. bu mayalî, bu gadax oluyô becerîli, bu gadax beceriğiyô. o ŝeyiyice gatı olacak ŝû. hê mâŝallaħ, e siz kôylü çocuğû deıl misiñiz, hêp mi hêp mi şehirli çocuđusuñüz.**30** anañız ... nerdê hê, añnâdım. çoxdân mı gitti. getti mi, çoxdân mı getti. hep_ora gitcax guzüm, hepimiz_ora gitcez.

mediniyê varâmadım,
gül kokusûñ alâmadım,
muhammêdê doyâmâdım, doyamâdım. **35**

doyulur mû doyulur mû,
doyulur mû doyulur mû,
yaradan mēvlam dōymāmīŝ
muhammêdê doyulūr mû.

doyulur mû doyulur mû **40**
doyulur mû doyulur mû
yarādan_āllah dōymāmīŝ
muhammêdê doyulūr mû.

ah yawrım doyulmaz, doyulmaz yawrım. kim doymuş tabî doyam.

arafat dađıdūr bizim dađımız, **45**
arafat dađıdūr bizim dađımız,
ōrda gabil_ōlūr duvālarımız,
onda gabil_ōlūr duvālarımız.

arafat derlêrdê bir yüce dāđdūr,
arafat derlêrdê bir yüce dāđdūr, **50**
iñanıñ peygamberimiz_ōlmedi sâđdūr.
iñañ peygamberimiz_ōlmedi sâđdūr.

medineniñ gapīsınā,

medineniñ gapısınā,
 nahil_öldüm yapısınā, **55**
 nahil_öldüm yapısınā,
 muhammediñ kokūsunā,
 muhammediñ kokūsunā,
 yarāliyīm yarālī,
 yarāliyīm yarālī. **60**

altın_olūğundān geşTīm,
 altın_olūğundān geşTīm,
 sefā merveñē goştüm,
 sefā merveñē goştüm.
 altın tastān zemzēm_işTīm, **65**
 altın tastān zemzēm_işTīm,
 iştım_emmē doyāmadīm,
 iştım_emmē doyamadīm.

doyūlur mū doyūlur mū,
 doyulur mū doyūlur mū, **70**
 muhammedē doyūlūr mū.

arafat dağīdūr bizim dağīmız,
 arafat dağīdūr bizim dağīmız,
 orda gabīl_ölūr duvalarīmız,
 orda gabīl_ölūr duvalarīmiz. **75**

arafat_ēllērde bir yüce dāğdūr,
 arafat_ēllērde bir yüce dāğdūr,
 iñaniñ peygambērīmiz_ölmedi sāğdūr,
 iñaniñ peygamberimiz_ölmedi sāğdūr.

allāhümme salli alā seyyidinē muhāmmediñ ve alā ali seyyidinē ve nebiyyinē **80**
 muhammed.

DUA

oxumuş, olduğum duâlardan, sürelerden, getirmiş, olduğum selât ü selâmlardan hâsıl olân sevabı evelâ sevgili peygamberimiz haziret-i muhammet aleyhisselamiñ temiz, mübârek ruhlarına hediye eyledim habêrdar, eyle yâ rabbi. âdem atamızdan beri gelmiş, geçmiş peyğambêr, velî, nebî, sâlih, şehîd, erên, êvliyâ, müslüman **85** âlemine ayrı ayrı hediye eyledim habêrdar, eyle yâ rabbi. yâ rabbi sêvgili peygamberimiziñ ashaplarınıñ, zevceleriniñ, zêvcê, ashâplarınıñ, aileleriniñ, çocuxlarınıñ, torunnarınıñ urûhlarına ayrı ayrı hediye eyledim, habêrdar, eyle. ilk ezanı oxuyân bilâl-ı habeşi efêndimize, vêysel garânî efêndimizê hediye êttim, habêrdar, eyle. yâ rabbî cümlesiniñ taksiratlarını âf, gabîrlerini nur, êt, **90** makâmlarını cennet, et. yâ rabbî iraxdan, yakından, doğudan, batıdan müslümân gardaşlarımızâ, kimsem yōx mu diyennerê, gabiri yıxılmîş, nesîli tükenmiş müslüman hediye ettim yâ rabbî. gur'ân-ı kerîmi elden, elê dilden dile bize gada getiren müslüman, âlêmlerine, imâmlarımıza ayrı ayrı hediye êttim. onnara da haberdar, eyle yâ rabbi cümlesinê. gelmiş geçmişlerimize, babalarımıza, **95** analarımıza cümlesiniñ taksiratlarını âffêt, gabîrlerini nūr, êt, maxamlarını nûrtâç, kendi ruhunuñ makâmına hediye ettim, gabûl, êt yâ rabbî.

EVLİLİĞİNİZİ NASIL YAPTINIZ?

böyükleriñ şeyinden vèrelim, alalım diyelek, oldu yawrım. öyle bizim tanışmamız fiân evel yögüdü öyle hîndi böyle böyle duruP da iresim çekile, böyle böyle duruyō gölgolâ, o fiân nêrdê evêldê, yoK â. yâ yâ biriciydi, biriciydi râmêtlik. köydê **100** kimseniñ hatırını yıkmâz, kêndi hakkına râzı olân bi adamıdı. hacâ gitti, çox şükür, allah nâsib, êtti. orda şöyle allâhım hêrkesinnen ârkadaş, oldü. bilmiyom zaten de evêlden, ordâymış araplarınnan. amân kôylülerinnen, araplarınnan bi tanı, annaşivêrdi. êy bî kêndi hâlinde, kêndi hâlinde bi adamıdı yawrım. êyidi kimseye çox şükür zarârı ôlmadan geldi geşti dünyâsından. çifçiydik biz çifçiydik. bir **105** herifiñ bi ôğlüydük. çifçiydik. öncê goyūnu çocuxları öldü. yawrım kôvdêydik bürda ileşberîdik. e sōña âcıK, allah çocux verdî. onnar böyüdü. üş dênê ôğlan bi gızım var. oxumadılar, oxumadılar. ...ileçberlerdi, baya, goyūn çobannarıydı. çif sürêydik öküzünnen. sōñâ motorlar, âdet, oldü, motôr, âldık. duruxan duruxanâ birisi et balıxtan iş bıldı. godu gitti. hâ afiyona ev yaptılar, onnar gidince öteyi de gitti. **110** o da mermerde çalışıyō. irahâtları çox, iyî. burdan gürtuldux diye, köyden diye sêviniyolar, görseñ. birisiniñ de kamyonu vâ. o da yöllara gidiyō. çox şükür êyilêr. bân de onnara yük dêyîlim. allâh yük, êtmesiñ. o yola gideniñ çocuxları var yanımda. o

bürda evi bürda, b rabarıx. onn n birliyi k de  g lan gid r geli, b z de  vde id re olurux. i de.

115

KIŞ HAZIRLIKLARI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

kışın mı. amanı n s l a yapıy  gelinn r, t hrana ediyol r. ondan s  na biber gurudurux, fasille gurudurux, t rŐusunı yapıyol r. t mat si gıyıP gıyıP bi iki    g n durduruyol r.  rda  slanıy , p r alayıP s z p,  uvala goyuyolar. yoğ P bidona goyuyolar.  rda eziliy . gabiĝı  yrılıyo kendinden. onu s zd r yol r. bi de g ne goyuP biŐiriyol r. on  duzunu, yaĝını edip gut lara, gapalı gut lara goyuyol r.**120** g neŐe   xc n  g neŐde durc ĝmıŐ y wr m. g neŐde bişitti mi iyi oluy muŐ. gış hazırlıĝı, patat slerimiz ol r. t lal rd  b stan ek n bost n alır.  kmey n sat n alır, yer. bazar var k y m zde guruluy . unnarı  y d r k, bulgurlar   y d r k.  llah m yedirmek n siP  tsi n...g rban  lduĝum y wr m, y  b yle işde k y yeri y r k, b yle işde bura. h mır aŐı gibi kes ller Ő yle p r a p r a, gız onu  adı dutma  **125** gız. m rcimeĝi  nden g ynadırlar, onu da  sd ne  alall r.  sT ne n neli y ĝ d k ller. ne g zel mis gibi y rdik y wr m. hindi  tmiyolar h . hindi bi ne v r biliy n mu.   y. işTe Şu baz rdan n  alabilirl rse  n  işde bu.

ADI SOYADI	Kıymet Demir
YAŞI	50
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 3

KIZINIZI NASIL EVERDİNİZ?

bän bilmem, bän heş düğün ètmedim ki. ebēye sor ebēye. bän_öğlan_evērmem. biricik gīz çixārdım. dūñür gēldilēr, dūñürçiyi bi govaladım. sōñā geri nāsıP_imiş. geri onnarā vēdik. babası vermek_istemedi. uzāK diye. gīz da vārcān dēdi. bōylelikçe oriya vēdik. āltı āy fīlān dūrdux. gāli gız böyüdüyđü cāñım. hē on doxuz, on sekiz yaşındaydı gız_o zaman. e vārcān dedi, bīz de vēdik_oriya gāli. onu eşyā āldırdıx **5** paşlığın yerine hē hē. çox bile eşyā aldıx. hēr şeyi oğlān tarafı alır. onu ālan_alıyō, biz_ālmadıK. gınā gècesini ordān gelir_adam, düğün sahābı, burdā oynār, gülēr. taxısını taxār, gōr gidēr. gınā yaxārken çāl, çalgīynan_öğērlər başını. bän_annamān kī, bän_ānman. bän_ōle heç_ētmedim.

ADI SOYADI	Döne Boydemir
YAŞI	50
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 4

FIRINDA NELER YAPIYORSUNUZ?

etmeyē de paxmaya gatyōx de. patatēs garīşdırıyōx, içine atıyōx de hā. bunuñ adına kürek derik. küsēk, gapāx. at gapaġı, üs gapaġı. o dā kül alma şeyi, çekgeli. çekgel, çekgeli. çekip geliyō. silgisi vār. dışārda hē. dışārda dışārda, çārpyo hā, içini silıyo, içini siliyo. o tēkne hē. o haşxaş daşı, sürtek, haşxaş daşınıñ sürteġi. daşı daşı, sürtek daşı. sürtek daşı, sürtek daşı hē. sürtek daşı hē, hē. hamurumuzı yōġuruyolar, **5**

ondan sōñā geldi mi dökērlər, el hamurunu alırlar. patatēsini gatārlar, herşeylerini yapārlar. ondan soña fırına atarız. bişirik, bişirik. çekerler götürürler. tēkne, vallahā yirmi āltı yirmi doxuz olanı yapārlar, dolu, hē bugünüñ dē işTē iki kişiyiS atarım bān. iki kişilik atarım bān. hē yaparız onnarı da yaparız, getirip götürük. hē getirip götürürük, hē getirip götürük hē, hē. hē kēndim, kendim malım hē. bāşga ne **10** yapalım işde geleni bişiriyō gene çıkartıyōx. yā tēpsi yaparız, bükme yapārlar. tēpsiye dōşērlər, bişirişim bān, alırlar gidērlər. pārça pārça gonıyō hē. pārça pārça gonuyō. siz alcāġdıñız onu, ona öğretcēġdiñiz siz ā. siz hindi ôyle etcēġdiñiz. siz hindi geldiñiz yā, hamurı dökērkene görcēġdiñiz, ondan sōñam bişirikenē, gızdırıġane görcēġdiñiz sen onū. hē o zamān etcēdiñ. hē o zaman olacak dedik hē. **15** e bişti işte hazır çıxār. hē hē, hēr şey alıyom bān. bükme alırım, kendim kārım bānim o işdē. kēndi evim, kēndim yapmam bān hē. bürdan alır giderim, satarım. mālım ... bānimki o işTē hē. biz kēndimiz yaptıK bu fırını. hē hē. köylü gālır böyle yapar gidē ekmeġini. yā yemeK olmaS, yā yā yemek yapılmaS. bürda yemek yapılır. patatēs böreġi idērlər. āltında bişirirler pāsta gibi, kēk gibi, her şeyi hē **20** hepşisini yapārlar. hē herşeyi idērlər hē. önnar önnar ekmek şeyi, dökme şeyi. tāhtā, tāhta hē. tāhta derik biS. tāhta derik. o da ekmek küreġi, ekme küreġi. yuxa, şebit hē şebit yaparız. yuxa hā tabi aynı. oñū atarız, āvirirler atārlar şura. onu örgücünnen atārlar hē. oxlavānnan, oxlavānnan. ērgecinen āvirilir hē. oxlavānnān da şu oxlava hindi. şu oklavā. yumrū bu yumruK gadaş şey edērlər, hamur, ekme edērlər, **25** hamur edērlər o şepidi edērlər. şuriyā atārlar,

būrda ävirirler. beze beze derik biz. beze derik hē, beze derik hē. bāşga ne diyelim bān. hē hePisini ètcek yā, biz_èdemiyoK, biz_èdemiyoK hā. biz şePidi unüttux vallaĥā oġul. kezibān_ēbē. hē geçeceklērdür. zārā ... bu hamīr mı. şò gapazaniñ şey mēlūdūñ, mēvlūdūñ garınıñ, mēlūdūñ garınıñ hē. gız_ōlmaz hīndi ...şePit, şePit, şePit, bi şey dēmezler dē **30** hemen àccıcx et baxālım şuriyā. āç baxālım, āç baxālım, āç baxālım hadi. āç baxālım hā. ebile bu gadā. yūmruş gadār. oxlavā bān getireyim, sen şunu aç.

ADI SOYADI	Hasan Esen
YAŞI	92
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 5

KONARI KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bu köy, bu köyün āslı aşiret, yörük, āslı, aşiret yörük. he develi yörügü, develi yörügü. şarktan hareket etme, orda gâli gurâklık doksanüşte, kurâklık bāsmış orâyı doksanüşte. eşgi doksanüşte gurâklık denizler meñizler çekilmiş, ordan dağılmışlar. göç, göç, göç, göç bôylê gelmişler, gawım gawım gelmişler. gavım gelmişler emmê. biz burlara gēldik, bēylik bi bēylik gürmuş, bēylik ...**5** devām etmiş fēlān bişeyler. dünyā bôyle bişeyler geçirmiş.

GENÇLİĞİNİ NEREDE, NASIL GEÇİRDİN?

geşliğim mi. geşliğim fevkalāde goyün gütüm, çif sūrdüm. zenāatım bu işte. goyün güttüm, çif sūrdüm, ileşberlik. fevgalāde, çobannık da var, efēndilik de var yā, çobannıklā efēndilik geçinmiyō kī. çobannılık yaramāzlıx istiyō, efēndilik de istemiyo fīlān geçinmiyōlā. goyün fevkalādê vāridi fevgalādê. hālā dā gālmadı, **10** eme iki dēnē, üş dēnē gāldı hemen. gālmadı gāli e güdenölmayınca insan ne olür. davar güdērseñölür, gütmēsseñölmāz. o seniñ üykunu ...bilmeS. acını, susuzunu bilmeS. yāni iyi bi çoban, iyi bi çoban haKiki kafalīysa hemen hemēn, hemen hemēñ ... yaxın olür. ē zārzoP çobanıSā aliyi vurdü, veliyi girdi, āhmediñ malını kesti, mēmediñ canını kesti. işte bôle geçer gider. çobannık da bi fevgalāde yapana. isā **15** çobannığıñ, çobannığıñ ağası isā, isā peyğāMBER hē çobannığıñ isā o. yā çobannığıñ ağası isā peyğāMBER. efēndim, şimdi millet yaşıyō, efēndi oldu. nērde geyim nērde arıyo. çul, çuval, çāl, çaput, ayağında çarıK, dolaK. bôylê ayağına çoraP yerinē, çoraP yerinē, çoraP yerine, çoraP yerine çoraP. hālā dā bax otuz yedi āsgerleriñ çoğu dolaxlıydı. bürda dolaxlıydı āsgerler. **20**

KURTULUŞ SAVAŞINI GÖRDÜNÜZ MÜ?

buradā girt birinci alay, alay istikam alayı gurūldu burdā istihkam alayı şu cepede, cepeye geliyō. yōnān yōnān ...dehā şu depē, cepesi de işte şū depē, bu ara harp sahasıydı o ara. ya

gārşı depede yōnān varıdı. görünüyō mu depe gārşıda. hē yōnān vārıdı ōrda. gūzelim derler oriyā. gūzelim depeşı oriyā. ōrda yōnān varıdı. gālmadı, ōrda gāldı. bi sene gāldı çañım, bi sene yōnān burda durdū. o cepede dūrdu. bizim **25** āsger tōplanıP da kēndini bi şey, alasıyā ōrda durdū. bura bura, a gēlmedi yōnan heş gēlmedi, görmedik. burası aradāydı. bizim āsger varıdı burda. gırt birinci alayıñ istikam taburı vārıdı burdā. burada, şurda büyük, odā var. alāy gumandanı ōrda durūdū. bu ēvlērde de işde āsger seniñ, evde yirmi āsger, bānim, evde otuz, āsger bōyle dağittılar bōyle, bi sene būrda gāldılar. āçık çılpāklādı, hani o āsgerleriñ **30** çek Tikleri vay vāy. o gūnnērden hātıra. o gūnnerden hatıra. ne annayım. şunu eyice bilirim baxıñ da şurāyā, şurāyā guyū gāzdıla. şurāya goyu gāzdılā da malları burda kesellēdi. malları burda kesēller, he āsgerler burda kesēlleş. gara garavanaya oturulādı doxuz, on gişi, doxuz, on gişi. ēmmē gaylı o güne göre çavuş, emmē om, başı, o başlamance yiyemezlē. vallahā içinde de bi kemik durası, bi şey yok, **35** bi su, bi sū. āsgēler bōyle perişāndı. onnar da nelēr çekti āsgēler. burada bizim, evden birisi, şu aşağı gōñşunuñ, evden birisi būrda istihkām yapārken añaşmışlar gaç, gaçmıya garā vermişlē. gāçmıya garā vermişler. e gēcede tabı nöbetçi om, başılar var yā, bellemişler. ...bizim asgere veli yoK, veli yōK. ōrdakı da bēllemiş, ali yoK, ali yox. būrdakı da inzibat subayı. būrdaKı nöbetçi subayı bizim, evde de, **40** bizim, evde duran nöbetçi subayı. bunnar nasıl, olısa diyōr şu şeyde añaştılār, depede añaştılār. gēce burdan çıkıyolar, māvzerleriñ gūndağında delik olūr bōylē. o, o dūdük çalar ...burda bi üfürüyō, birisi geliyō. lān hanı mēmet nērde lān. nērde mēmet. o da geleceğdi şindi ...çalıyō, o da geliyō. ikisiñi de bağlamışlar. ēmme nērde oKutmuşlar, nērde dōymüşler valalhā bilemiyōm. zabāhınan gaKtıydım **45** malınan, bizim, eviñ direğine, direğine ellerini şurdan bağlamışlar. onu, onū. ayāKlarından baş barmaKlarını bağlamışlar direğē sarmışlar yā, adamı çoK dōymüşler. adam şōylē sällanıyō, sällanıyo. bānim ninem vārđı, ebem, ninem. o zābite baxārdı . elden ne vārsa o gün süt, yoğurt bişeyler varısā verıdı. lān, oğlum ētme de bunu göyver, ētme de bunu göyüver deyıdı ninem, oñā. gız ninē baK. **50** dehā, dehā, dehā, dehā düşmān dehā bacımnan oynaşıyō ōrda. anamınan oynaşıyō. bu da gaçıyō. bu da gaçıyō. yālvara, yaxara ebem gurtārdı. sürüye sürüye getirdik ocāğıñ başınā biz. biyere soKtulār. evleriñ gerisine āsger dōldū. ōrda o ebem, ona işte bulamaç, bұлgur ...canlandırdı. canlandıırıyō ēmme bunu, ēmme aşağıdaxını, o günüñ māhgemesi, o günüñ mahgemesi gāçmaK şeyimiş yāni yasax. vur, emrı verilmiş. **55** şurda bizim sofulār diye bi yer vardur. oradā āğacıñ bedenine sarmışla, bunā bi ataş, hālā oxurum, ona, her gün

sabahınān oxurum. ōrda, ōrda ŧehit_ōldū, yatıyō ōrda. vūrdılār o adamī. emme bu ēvdekī mi o ēvdeki mī vūrdūlar. bizimkiler vurdu. o gūnūñ māhgemesī, māhgemesī, gāçmak yoK, yasax vur_ēmrīymiş. bunu sōñā allah rāhmet_ēylesiñ, alim, ali ihsān paşa duyūyo. bu meseleyī duyuyō ali ihsān paşa. **60** alim paşayı ingiliz yesir_ediyo yēmēnde. ali ihsān paşa yesir_oluyō, yesir_oluyō. bu adamcağız, ali ihsān dūnyāniñ en prensiplisi ali ihsan paşa. istanbuldan, istanbuldan bu nasīlsa ōrda ŧeyinen añaşıyō kardiyānnan ...damiñ adamınan añaşmış, añaşmış, añaşmış. ōrdan bi gaçıyō, elini bōğrūñe sıxıysa dōğru āfyona geliyō, āfyona geliyo, ali ihsān paşa, afyona geliyō. afyōnda bi yemek dūkkānına geliyō. **65** ōrdakı sūpürgeci yārdımcı git, git, git. ali ihsān paşa perişān, pısırīKmiş. git, gırme, git, git. hērneyise dērgenē eyī kötü gapınıñ ŧārdınā girmiş. bi gaşıK çōrba iştiyse, işmēdi, ŧeyiñ_āltına, tasıñ_āltına sañā sorārım demiş. bān ali ihsānım demiş, sañā sor. ōrdan gāybaluyō. ōrdan çaya çıxıyō, çaya, çaya çıxıyō. çāyda bi toplāntı yapıyō. toplāntı yapıyo. bu gūne gadār gaçān_āsgerler vūruluyōdu. bugūne gadar **70** gaçān_āsgerler vuruluyōdu. bundan bōyle vurūlmāyacax. ōnda müslūman kanı vārsa ō āyxır gelir. vur_ēmri yoK diyō. he bu gūne gadār deyō. bi de māl ihāne derlērdi onā , seniñ_işte davarından_alırlārdı on davar, bānim sığırdan_alırlārdı bi davar. parasız, ihāne yiyēcek alırlārdı. bu gūne gadar alınan ŧeyler not_olacak. mallar not_olacak. inşallah biz yaxındā bu kefereyi būrdan süreceyiz. bu milletiñ malını da **75** ōdeyēceğiz, demiş ali ihsān paşa. ōrda dērken bi sūru gadın, gızı taxımıyla gēlmişler. paşa haziretleri, işte ōrda zābitler var, gayri o zaman zābit. ŧu zābit gızıma barābar_ōldū. bu zābit anama baraba_ōldū, falān diyolar. dūşman şōrdā anamınan, bacımınan_oynar, siz de būrd'ā. taK, üş dēñesini vurmuş ōrda. üş dēñesini vūrmuş_ōrda ali ihsān paşa, ali ihsān pāşā. günneri geçirdik ōğlum de sōña bu **80** mālariñ_arpacıōğlu diye bi adam türedi āfyōnda ārpacıōğlu, sālilh bēygil, arpacıōğlūgil türedi. bū dēfteri ŧeyden_ālmışlar. bū not defterini. āsgeri biz, biz_ōdiyeceyiz, bu ŧeyi biz_ōdeyecēz demişler. hālbukise bānden giden bi inek, bi inek. bañā bi metiře alaca. sēnden giden_on goyūn sañā bi metiře ax kōyneK fıfān ...ōyle yedileş, gittiler. nelēr_ōldu, neler geçirdi, neler_ōldū. bu cepheyi **85** keşfetmiş de bu cepheyi, burayı keşfetmiş irāhmetlik. şura aşşağı atınan, şura aşşağı iñdilē, gēldilē. şurdan şōyle geçiyō, şurdan şōyle geçiyō. o zamandan beyāz tırāş, tırāşlı adāmdı ali ihsān, ismet paşa ...gırk_üştē yāni gırk_üç...gittik yā işte böyün harb_ōlcak, yarın harb, bize ŧey yapılyō işte. neyise bunuñ yanına soxuld'üm, bi baxtıydım, sūt beyaz_ōlmüş. deri, ihtiyārlamış, gūçücük, gūçücük gālmış. **90** zāten_ufāğıdı ali ihsān da. gūçücük gālmış şōyle gırk_üşte.

ADI SOYADI	Hatiçe Esen
YAŞI	90
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 6

DÜĞÜNLERİ NASIL YAPIYORSUNUZ?

evelî ata bindirirdik gelinleri, alacağımız gızî. gideriz babasınıñ_evinē, yāni gelin_olur, edērdi. şimdi de biz gocadîK, sırayı boşadıx. hē şimdi taksiyen o zaman_ātīnan duvax vurulūdu gelinē. ondan soña onnar dā gēşTî şimdi taxsiyenen gelip gidiyō, ax dēyō hāh.

e canım gelini āldîK, eve goduK. bān bilmem_onnarı. **5**

şu depēniñ_ötü yūzū
 ārpa sāndım burçağımış
 gız ōlmādan gelin_öldü
 gız_ōlmādan gelin_öldü

gız eşiğim gız, gınān gutlu ōlsün **10**
 vārdığın yerdē diliñ datlı olsūñ

çığrın gızıyım_annesinē
 gız ānnēsiz gelin_ōlmāS
 ōlsa bilē ata binmēZ.

gız eşiğim gız gınān gutlu olsün **15**
 vārdığın yērde diliñ datlı olsūñ

āx ...gelendē anām, ey gardaşım varidî. oğluyum, vefāt_ettiñ, öldüğü oğlum_arāyā bāni de yıktı gēttî.

nūru gelin sūzgün_ölür
 zülüfleri düzgün_ölür **20**
 gūrban_ōlām sarı gēlin

düġünñüz güzüñölür.

yola göyün dizilir mi
 bağlı düġüm çözülür mü
 hadimimîş kürdünöġlü **25**
 bağlımolsam çözülürdü.

al fadimem suyā gädēr
 elöġlunā çalımēdēr
 etme çalım sarı gēlin
 bän cahilimāklım gidēr. **30**

evimiziñönü yöldür
 yöldan gidēn garagöldür
 gürbanölām sarı gēlin
 gēl de bizimēvi sūpūr.

al fadimem nur fadimem **35**
 yanaklārîğ gül fadimem
 uyan üyān zabāhöldü
 namāzîñi kıl fādimem.

al fadimem nur fadimem
 yanaklārîğ gül fadimem **40**
 göynundan bir memē dūşmūş
 geri dōndē al fādimem.

hārcı mīsîñ hārcı mīsîñ
 yúksek dāġıñ gülümüsün
 gürban ölām sarı gēlin **45**
 sen kötünüñ hārcı mīsîñ.

al fadimem nur fadimem

yanaklārīṅ bal fadīmēm
 gōynundan bir memē dūşmūş
 geri dōndē al fādīmēm. **50**

al fadimēm suyā gādēr
 el_ōğlunā çalım ēdēr
 ētme çālīm sarı gēlin
 cahilim bān_āklım gīdēr.

arpalārī dizē gādār, **55**
 al fadimēm güzē gādār.

işde unuduvērdim_işde. unuduvērdim.

yola gōyün dizilir mī,
 bāğlı dūğūm çözülūr mū,
 hadīmīmīş yāvürü dōlū **60**
 bāğlım_ōlsām çözülürdü.

çok yā aklıma getiremiyom.

evel yükseklērden_üşTüm,
 bayıldım dā bān de dūşdüm.
 gūrbān_ōlām al fādīmēm, **65**
 sen kötünūñ dēngi misīñ.

ārpālārī dize gādār,
 al fadimēm güzē gādār.
 saña çōrāp_örēyim bān,
 ilkbahārdan güze gādār. **70**
 saña çōrāp_örēyim bān,
 ilkbahārdan güze gādār.

ADI SOYADI	Hüseyin Tokdemir
YAŞI	90
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Seydiler Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 7

HASAN-I BASRİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

eveli böyüklër varıdı, böyükleriñ gününde cumhüriyetten eveli cumhüriyetten bu yanna biliyöm bân bu hasan-ı basriniñ torunnarıñdan bura yetmiş gişi gëlmişlê, hasan-ı basriye guduz hastalıını vërmişlê guduz hastalıını, burada hastânesi varımış geliP giden misâfirlere, misâfirânesi vârimış, geliP giden misâfirlere baKarımış, gitceğin vaKıt yol parası da veriP selevatlarımış, misâfirâne üş deneydi bu odalâ, **5** misâfirânelê, üş deneydi, üş dēneydi üş dēnē bi dēnē gâldı, yıkıldı mıkıldı bi dene gâldı. hasân-ı basriniñ aylıġı çıKardı aylıġı. hasân-ı basrî devlete şeye bāġlamış bunu aylık verilēdi, aylıġı getirilēdi bizim böyüklër dedelerim üleşilēdi, aralarında üleşilēdi. mütevelliler vâridi dört beş dēne, mütevelliler getiridı birbirine taKsim edēlēdi, bu hasan-ı basriniñ zürriyetinden olānnara. başKa kimse yoK, **10** hasan-ı basrî vâ, türbelê o ârkadeşî bekÇisi şü bu, yanındakılar âyilesi vâ, âyilesiniñ sâdıcı vâ, şindi iki garı birbirine sâdıŞ filân diyölâ, onnâr önüneyi, hasan-ı basriniñ önüneyini, öndekilê önde. hâsta olānlâ geliP_orda yatālâ, şifâlanırlâ. gece deyil, bōne ziyârete gēdikleri zamân gelir yatar oriyâ, úyúr bi soluK_gaKâr gidē, görKmâzlâ canım, gâlmâz_orda, yatâr_orda uyKu úyúr úyKu gelir şeyine, **15** úyúr_orda gaKâr, şifâ bululâr, guduz hastalıġı ũrâsında eşgâre köpek gudurü da sözüm_ōña dalârsa, geli, bũrda ziyâret edēr. onuñ bi şeyi vâş böcüġü vâ o böcükTen veriz, o böcüġü içēř, o böcũñ suyunu içē. o biraz hâsta yapâr yâ èyileşî, beş_on daKKa şey edē, ondân soñra hâstâ olũr soñra èyileşî fâzla hasta olũrsa fazlâ sâde gâhve içer, ondân soñra geçer. şindi fâzla geş galırsa yedi gün doküz gün ondân **20** soñra geş galırsa içersinde böcük peydâ ider, böcük peydâ ider, TokTurlâr da gurtaramâz bunuñ gũrtardıġını, bız ôyle biliyöz.

ESKİDEN NE İŞ YAPIYORDUNUZ?

âksiden faKırıdı millet bōnê şey yoġdu, ileşberlik varıdı ileşbêrlik. öküzünen filân sürer, gâldırî idâre olur gidērdi. hasan-ı basriniñ aylıġını alırladı dedemgîl, onnânan idâre

olüduK. soñrâ bi zamân goyün peydâ êtTiK bi otuS_sene filân bân goyun **25** güttüm, çobâncılıK yâptım, yâ otuS_senê yâ otuS_senê. goyün güttüm, geçi güttüm, goyun güttüm. ondân soñâ êhtiyârlayınca uşaklâ yetiştı. onnarâ devrêttim onnarâ dâ güttimedilê, sağa sola dağıldılâ gittilê. şindi bânım eliñi öpê iki dênê oğlum_mâ. bîdênêsi bürda, bîdênêsi afyondâ bērbēṛ vērdim afyona, afyōnda bērbēṛlik yapıyō.

İYİ BİR ÇOBAN NASIL OLUR?

èyi bi çobân goyun ürēdi, goyun guzulādı, güdēdim baKādım. onuñ tüyünü **30** satāsıñ, êrkeğini satāsıñ filân_idâre olü gidê. kendimiñ ... hê kēndimiñ. üçe gadâ varıdı, üç_cüze gadâ güttüm, üreyi ô, ürer_o. e ağıllâ vār, üç_cüz dênê goyunu alır ağıl vâ, ağıllâ da_â sāğlam, ōrda yēygileriS gış_āyalarında yēygileriS, yāz_āyalarında hēr yerde ot çoğ_olur, yayılır, ürērdi. onnar yārdımcım vār, toplārısıñ_onarı guzuladılâ mı topladıK_onnarı bi sürü olür guzu sürüsü sağılıṛ. süTünü satāsıñ **35** yēsiñ, filân işTe böyleleğinnen idâre olurS. yâ bi kişiyē bi kişiyē, bân bubam varıdı, bubām muhtârlıK yaptı, üç_cüz dênê hayvanımız varıdı, üç_cüz dênê geçimiz varıdı üç_cüz dênê. êrkeğini satadıK. filig varıdı o zaman filig, gız deṽil, gız geçi deṽil tiftik geçi, hê tiftik geçi. angarada vâ şindi tiftik geçi. var_angarada duymuşsuñdur bēki. he onnarıñ tüyünü gırKārđıK satārđıK. iki lirâ, iki buçuK **40** lirayâ kilōsu. buñâ idâre olüduK. bi de vâ ki yabancıladan çoK_gēldilê buraya otımayâ, târlaları zilliyet_edelê icarıynan ötiye galdırılâdı icarıynan. ōm_bir pârça köy vâ bu hasan-ı basriniñ emrinde. he cēvârda, imrallı, ēynedik, gumâr köyü, burdan dolanıyō bōylê. bayâTa uğramıyō, iscehisârıñ bi gısmı, ordan, o onnar şūrda bızden dışâda onar, dışâda onar, oluKpınar da dışâda. bu hüdüdün_ içinde deṽil. **45** bân saña hüdüdünü söyleyivereyim. bēydağı, alândağı, mâhmüt sivrisi, evet yâ sivri şu dâda sivri vâ şurda, garaguyü, iscâhisârıñ içinde kemêrköprü, dāmgalı gaya, demirdepēsi, danışmân gayâ, hastâoğlân mezarı, bataklıK duvârı, devecik gölü, köprüler gaşı, āsmain, garadepe, sudolâyısı, beydağı. geniş yaw, bunü dēvlet vēmış buñâ. bunnâr ekiP gāldırı bunuñ_erâzisinde ekiP gāldırdığı şeylerin öşür getirilēdi **50** buriya. gālî kâşta bir getirilê bilmēm, gāğnı ile getirilēdi, eveli gāğnı varıdı şey yoğüdu, vesâit yoK. gāğnı ilen gelilēdi, gāğnı gāğnı üleşilēdi bu hasan-ı basriniñ zürriyetinden gelēneṛ. mayışını cumhūriyette kēsti atatürk kesti mayışı. he o zamana gadâ devām_ētmış. o zamannâ bi imzâlatmamışla atatürk te menetTiydi şeyleri. bân atatürkün_tâlebesi_ım. bu yeni yazı çıKalı biz, atatürk okütTu bizi

afyōnda. yeni **55** yāzī çıkīnca, yeni yazıyı okuduK, öğrēndik, gēldik, köyüçine. hoca oKundu hoca bilmiyōdu, bānden öğrēndi köyüñ hocāsı. yā biliyom fevKalāde biliyōm.

ESKİ YAZIYI OKUYABİLİYOR MUSUN?

yā ēski yazıyı unuttum biliyōdum āski yazıyı da bān okūr yazādım, āski yazıyı da yazādım, bān yā unuttum gālī onu devām etmedim içün unuttum. yoK zor filān olmadı, bi ėlfāba diye bi Őe kitap çıkıKardılā, ėlfāba diyē. yirmi doKuz harf **60** varıdı onuñ Őeyinde, yirmi doKuz harf. onu bildiñ mi hēpsini öğrenirsiñ. yā yirmi doKuz hārfi bildiñ mi hāpsini öğrenirsiñ gālī. bān gēldim, hoca öğrendi. davşanlı bi hoca varıdı. hocā bān söylēdim o yazadı, hoca çabuK öğrēndi. çabuK öğrēndi hoca. atatürk okula gēldi. bizzat gōrdüm, okutTu bizi ōrda. afyonda afyonda. gālī ot bazār cāmisi varıdı. onuñ atyānda bi okul varıdı Őōle doĖu tarafında, ōrda oKürduK. **65**

YUNANLILARI GÖRDÜNÜZ MÜ?

yōnānlāda gocumāndım bān, om bir, on iki yaşında varıdım yōnānda bürda ... okuldan yazıları gēlmeden Şey oldu gēldi yōnān, önce gēldi. burdā bi sene gālđı esger. bizim esger burdāydı, yōnan afyondāydı. yōnān bi gış gālđı afyōnda. gırmedi buriya gırmedi. bōylē bu zamanlādan az evēlce gēldi köyüñ Őō tarafıdan gēŐti dōĖru gēŐti gitti. heş köyüñ içine dağılmadı. garıŐmadı, garıŐmadı, dağılmadı, **70**

köyüñ içine heç dağılmadı. topluluK hālde gēŐti bu yāndan. soñā gālī bi bozıldı bu tarāfta bozuluncū dağıldı burlara, çapāynan öldürdüle yōnānlıları garılā burda yā. hē döndüklerini de gōrdüm gitTiklerini de. çapāynan öldürdülē. Őūrda mezārları vādır onnarıñ yōnānlılarıñ. öldürdüklerini ora gōmdülē. bān yoK saKlanmadım da gōmmedim de. dedemgil köyüñ Őeyiydi. onnarıñ yanında gezēdim bān onnarınan. **75** Őindi yapamadılā, bu köylere giren gırmedi. bazı giren köylere öldü yā yapamadılā, yapamadılā. afyondā Őeye dōldürmüşlarımıŐ Őōle, bizim esgēr de varıvēmiŐ, bi dēnesini, gōmŐu varıdı orda gōrdükleri gadir demiŐ ārKadaŐı gadir varımıŐ, mēmet çavuş dēlēdi. gadir ey ... ey gapiya demiŐ. yōnānı gırmıŐlā ... yōnānı ōrda afyōnda. öldürmüşlē yā. hā bunarı biliyōm bān. iŐTe bu gadā bilgim var bānim. **80**

ADI SOYADI	Sami Çetinkaya
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	Okur-yazar değil
DERLEME YERİ	Seydiler Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 8

SEYDİLER KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

buranın ilk ismi devletiñ pāyitahtı bursayken, şurdā bir han var, hana bağlıymış. buranın ilk ismi inlice köyü, inlice köyü būrda mağara çok olduğu için, inler, inlice köyü, tārihini bilmemekle berāber, ne zaman olduysā bu zatın ismini ālmışlar. bu zāt hasan basrī hazretleri, dolayısıyla burda türbe vār, esās zāt-ı muhterem vār, esās bizim, tabi hēr tarafTa vārdir, adım adım burası şehitlēr diyārı. o ayrı faKat seyyiT **5** hasan-ı basrī olduğu için seyyiT, seyyiTler seydiler manasına gelen bi ismi almışlar, ne zaman aldıklarını onu da bilmiyorum tabi, hepsi āfāki aslında. faKat bu zāt-ı muhterem selçuklarıñ uç beylerinden gelmişler. serpiştirilmiş anadoluya, tavassūhī yönden halkı islāma ısındırmaK, aynı zamānda buñlar tabiP generāl. duyduğumuz gadariyle bēlki bir asırda geldiler, bēlki bir ekiP olarak geldiñiziñ **10** gibi. efendim bolvedinde vār, ağılönü diye bir semt var, karacaahmet, karacaahmet sultān var, şurda, şurda göynük var, yāriyārı sultān diyörlər, şuhutTa bi şey vār māhmud köyü, onların hēpsi bōyle serpiştirilerek bence gelmişler, ama arKadaşolarak, bi avām tabaKa olarak gelmişler. ama arka arkaya gelmişler bu sene bir i öbür sene. orasını da dedim ya tam bir bilgimiz yoK. bu zāt-ı muhteremiñ **15** mesleği guduz hastalığı tabibi, her devirde biliyosūñ bazen ilacı bulunamıyān hastalıklā vār, e bogün de öle ne tanımını yapılmış ne de ilacı bulunmuş bir kanser vār, müslümān ülkelerde pek olmamaKla berāber görülüyo ayidis var, dünyāniñ baş belāsı bu erkek genelde, müslümān ülkelerde pek olmaz bu, faKat çok seyrekTe dolaşiyō molaşiyō çıkıyo. meseļā kuran-ı kerimde geçen tāyfün hāstalıđı, efendim**20** vebā salgını, buñār devriñ müslümān ülkelerde pek olmamaKla ilacı bulunamıyan hastalıkları. meseļā şöyle söyleyim daş devri gelmiş geçmiş ne kadar sürdü belirsiz ammā çok ince bir teferruātına kadar gerçekten işlemişler, bōlē nakış nakış, ilmik ilmik daşlara da işlemişler, bugün pek mümkün değil, e daşniñ bittiğinden dolayı daş devri bitmemiş, o devrine tekāmül etmiş tamamlamış, olay bitmiş gitmiş. aynı **25** bunuñ gibi o guduz hastalığı veyā öbū hāstalıklār

da devrini tamamlamış. şindī guduz hastalığı yoK, ilacı da bulundu, bunuñ niye ötekiniñ şeysi bulunmadı binlërce insān gididyō o ayrı belki ilīm teknik öbūr devletlër bulabilir veyā çalışıyōdur, fagat öyle bi ganaātım vār ki öbürüki bulunur, öbürüki de çıkAr bu sefer, hayat bōle devām edē gidē. dolayısıyla bu zāt-ı ... devriñ guduz hastalığına bi ilaç bulmuş burada **30** yerleşmiş, yerleşik bi düzēn sürmüş, ama coluğu çocuğu kimdir, sülālesi kimdir, bānā sorārsañız biz, bīz, öyle diyoz. biz babamgilden, dedemgilden öle duyduK nesilden. bu zāt-ı muhteremī bīz bir büyük olaraK saygı duyarıS, birer hafta onār gün sırāyla yine bakıyōS, süpürüyōS. yavuz sultān selīmi nasī mısır seferiñde hocāmdan özūr dileyiñ ne demiş, bi cumā gün, sāhibü-l haremeyn diye başlamış yavuz **35** sultān selīme. o da ne demiş hā, hocaefendī dikkatini çekeyim o kelimeyi düzelt, tekSiP, et, bān sāhibü-l haremeyn deyiñ hādīmü-l haremeyn demiş. yāni haremeyn oraniñ hizmetçisi añlamına gelİR, hādīm. ki onuñ gibi biz dē orayı baKıyōS, süpürüyōS hepimiz o görevi başıbōş bırakmyōS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. bāna sorārsañ sülālesi biziz, ama bi başKası deyiñdir der, o elimizde de bi belge **40** yok doğru konuşalım belge de yoK tabī. orasını da allāha havāle ediyōS ve dolayısıyla bu zāt-ı muhterem evvel midir, sonā mıdır bāā sorārsañ onnañ berāberdir. hanā nasıl ki kābe-i muazzamada etrāfında bi oluşmuş deyiñ mi efēdim. kureyş kabilesi gelmiş deyiñ mi. oraniñ zezemiñ etrāfında bi o zezemden faydalanmışlār çoğalmış gitmişse, o zāt-ı muhteremle berāber o da buriya gelmiş duydūmuz **45** gaderiyle bu çeşmeniñ, mevlüt çeşmeniñ başı çok yaKın hemen cāminiñ, arKa tarafında elli metre gadar bi yer. mucize gabilinde o zāt-ı muhterem onu çıkārtmış diyōlār bize. bēlki de vārdı cāñim bi bēlki de bi pınārdı, insānnar su başlarına gonār, hiçbir zaman dağ başına insān gonmāz, durmāz da. afyonuñ yerleşimi de bān büyüklerden duyduğum gadar, öyle. olucakTa bi çeşme vār, hālā mevlüt duruyō. **50** doKsān, atlı selim, ābiniñ dediğine göre ösmanlılar gēmişlēr, söğüt civārında oriya çadır gurmuşlār, afyonuñ yerleşimi de öyle aşığı doğri niye, suyuñ taşması mümkün deyiñ, ama ekmek taşınır deyiñ mi hepimiz taşırız, ērzurumdan un gelebilir, ama erzurumdan su gēlmez. su hayat, suyla başlar suyula biter. o zāt-ı muhterem belki bu suyuñ başına pınarıñ başına durmuş olabilir, fakāt imtiyāzıñı gullānmış, nasıl **55** osmānlıda çiftliklēr vārdı, burada afyōnda üş dört dēñ vārdı, bunlara ne diyō, şey diyō herhālde tımārlār mı diyō, tımār sistemi nasıl padişāhlar hāKKaten çok aKıllı davranmışlār ama biz bugün onuñ tersini değıştirmişiz. nası ki ikinci abdülhamide biz kızıl sultān demişiz, nesil olaraK demişiz. ama kızıl firansadan gēlmiş, roje sultān, bān bilmiyorum bēlki peK, öle duydum öle demişiz. kızıl sultān gēlmiş **60** geşmiş. insan bazen ejdādına da öyle bi

şeynнен çamur_atabilir. ama bugün nüfus çoğaldığından dolayı onları bi sömürü düzeni gabül_etmişis. sömürü düzeni de deýil. deniz kenârında emekli generâl yoK mu hē, devletiñ milyârlarını almış, çoluğu çocuğu pavyōn, hāne hayātını idāme ettiriP gidiyōlā. niye anadoliya gēşinlēr de bu dağı depeyi ōrmannasınlar canım, niye çalışmasıñlar deýil mi, padişah çok güzel **65** düşünmüş. sen_afyona git_arkadaş fiñan yer seniñ_olsün demiş. çalış bürda yeme yatma demiş. güzēl düşünmüş, āfyonda burada vār, abdülhamidi tahttan indirenlerden birī nāzım bey, burada çifliğı vārıdı, bān bilirim. abdülhamidi tahttan indirenlerden biri de o. gumārTaş deýil, māndıra diyōrlār ya. yo, yō bizim māndıra burası memet beygiliñ, nāzım beygiliñ değırmendereniñ_ōrda, yoluñ kenârında bi **70** tumbek vār. değırmendere, çobānlara sattılār, bi gısmını ışıklara, bi gısmını bahçeciğe ücretsiz_ātılār. otuz beş biñ dönüm fiñan tārılası varımış orada. bāñim gaynatagil çok_ıyi bilirdi. hēneyise de öyle bi devrān sürmüşler, yalān deýil onār oraları da imār etmişlēr. cāñim aKıllı insannār. e tabi devletTen de imtiyāS_ sağlamışlār tabi. generannen, bāñim vāliniñ yanına girişim herhālde bir_ōlmaz. **75** onār öyle destursüz da birāz da girmişlēdir. da bu zāt-ı muhterem guduz ilācını bürda bulmaKla berāber iki tāne hastāne yapmış, devletten de aKar temin_etmiş. e bu hastāne ne içilir ne yenir bunuñ bir masrafı var. bölvedinde altı yüz dönüm bi topraK, dişli köyüynen bölvediniñ arasında, çok_güzel bi çiflik, çok_güzel, türkiyeniñ en güzel, adana gibi mübāh bi toprağı, verimli bi topraK. emirdağı gömüde üç yüz **80** dönüm bi bāğ yeri vārımış. biz gittik araştırdıK,_sādece duvāları gālmış, bi iki yere de, ōrdaki vatandaş da göstērmek de istemiyō hā. oñlara da dilimiziñ döndüğü gadā merāK_etik, gēdik. yoKsa kimse artıK buriya geliP sāhiplenmez gorKma dedik. bu siziñ, biz buna sāhiP_olun dedik. āksiden duvāları galıntıları fiñan varıdı onlarıñ, göstermedilē, bi de yimek mimek de ikrām ettiler sōna, añlaştıktan sōna. o ayrı da **85** teşekkū ederim, çay, gahveden sōnā, hēneyise bi bahār günüydü altıncı ay, yedinci ay mıydı neyidi, vatandaş nadās_etti. bölvedin gölündē balıK hissesi vārımış balıK, yüzde kaçsa. şürda özburun deresi diye değırmēnner varıdı, aKar, devāmlı su, yirmi dört saat su aKıyō. ōrda da bi değırmēn, tabi hēpsi devre görē bitmiş, gitmiş tekāmül_etmiş, devrini tamamlamış. allah rāzı olsün, bu adamlār burada **90** hastalarını baKaraK tedavi etmişlēr hālā bura gelenler vār. o guduz hastalarī, rüyāsında olūr, gerçeK_olūr. biz bunnara hālā burada ilāç veriz, ilaciñ söylemesi bi perhiz müddeti vār. o perhiz müddetini veriyoruz, tārif_ediyoS. tedāvi olur mu, olmāz mı bān orasını bilemen, bān guduz_ōlmadım, allāh göstermesin. kimseyi de yāpmasın, o başıma da gēlmedi. işte o ilacı veriyōz biz, biz_öle bi ot diyōrüz, **95** böcek vār

böcek. sâdece bin doKuz yüz atmış sekiziñ ağıstos_ayındā eskiden batmayan tercümān, batan tercüman, şimdiki batmıyānı vār, iki tâne de o nazlı ilcaKlarıñ tercümanı, onlārdā yazıyōdu. bediî şehrivāroĝlu her çarşamba çıKıyōdu, onnār istānbul ünivertesi profösörlerinden, onār bura gēlmişlēr, on gün gālmışlar. hatta o yazı parçası da vallāhi bānde bēlki vār da şimdi aramam da bulmām da **100** pek mümkin deyīl. biz devlet deĝiliz ki yā kesiyōsun bi yere göyōsuñ galıP gidiyō. burada gālmışlā. gözlerimizle gördük bōyle tedāvi etTik diyō adam. bu muhitte olan bi sâdece çavdār çiçeĝinde olān güneyik vār. biliyō musuñ güneyik acı güneyik diyōz, ot vār ot, bahārları güzēl_olūr bilir misiñiz o otu, güzēl_olur o, hā güzēl_olūr. emirdaĝlılar ôyle yeşilliklere bazen şey diyōlā. ne diyōlādı, onuñ_adına bi şey **105** diyōlā. hērneyise ondān da bükme, börek filān yapıyōlā. o āski gömüde de ondān ikrām_ettile bize. otTan yapıyōlā. cācıK diyōlā cācıK. hērneyise de teşekkür_ediyoum onlara da gıyaPlarında. o ôt bu devirde oluyōmuş, o ôt çiçeĝinde onuñ esās çavdār çiçeĝiniñ zamanı acı güneyiñ de çiçeĝi olur, çiçeĝinde o ôt. bizim hanımlar onları alıyōlā gurutuyōlār. sōlemesi ayıp nedir dinî yönünü bilmiyom fetvāsını, bi **110** gavanōzda gurutuyōlār ya çoK zehirlıymiş o hayvān. şāyet çok gortmuşsa rüyāsında veyā gerçek köpek ısırımışa olabilî bu rüyāda da olabilir, insan uyanır gorKudan, biz_ona şu gadā bi ilaş veriz. bunā ne diyōz ona, iki fiske diyōz ya iki bārnaĝıñ_arasına, iki bārnaĝıñ_arasında aldıĝı gada veriyōz_ona. arKadaş bunu iç, yirmi dört saatTe diyōruz, mayasız_ekmek, mayasız_ekmek. gerçek hasta **115** olānları dutuyōmuş. vücutTa bi sarsıntı oluyomuş, dutuyo derken nası dutuyō orasını aramam. biz_ona diyōz ki sâde bi gāve iç veyā süt ayranı iç o gece diyōz. onuñ da bi şeyi bu, ilacı da bu. hā bān emirdaĝında bi usta ilen gonuştüm, hacı hasanıñ ibrahīminen, osmanıñ ibrahīminen daş götūdük suvermezde yapı yapıyōmuş, vallāhi arKadaş bān gözümnen gördüm bān bōle gurt düşūdüm_arKadaş dedi. yā idrār **120** yolundān dedi. dihān ibrahīm de vā burda. hēr neyise de bu olānnārdan bōle gonuşTuK, gerçeĝi de bilmiyōz. herhâlde bu köy de onuñ_etrafına demişti deyİP öyle bi yerleşme düzeni gurūlmuş. kuruluş köyüñ tārihi de bōle olması İāzım. kōy de olūşmuş. dışārdan gelēnlē vā tabi, her tarafta bi mozāik oluştuĝuna göre bürda da bi mozāik var. dahā dün, eveli gün iki üç sene oluyō gelenlē de vā, o bānim **125** arKadaşlā gibi hēr tarafTa vā burdā da vā. vallāhi en büyük kerāmet o guduz ilācınıñ bulunmasıdır bānce, başKa bilmiyorum, mūcize gibi bi şey tabi bi ilacı yoKTan bulmak.

BU MAĞARALAR HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bilmem onları artıK frıgıyalılār döneminde diyölār zaten frıg vādisi de diyölār, bürdan tā eskişehir, kütahya civārlarına, tā oraya gadā bu vādi de devām_ediyo. **130** hatTa devlet asFalt masFalt yaptı. ayazinden başlıyo işte tā ayazine gadā varyo frıg vādisi, işte frıg vādisi, işTe şu garagayāniñ girişine de yāzdılār ya. fagāt keşke bizim burdā da bān ayāzinde de gāldım, diğēr yerlē, on beş gün gāldım, ayāzini de tahrip_etmişiz. birāzini biz tahrip_etmişiz, birāzini doğa tahrip_ētmiş. bān tārihi çok seviyorum. kim yapārsa yapsın, kim gazārsa gaSsın, bir insān_eli vār diye **135** düşünüyorum deýil mi efēndim. olāy bñ, ama sāhip_olmakTa yarār vārdı. ama ôyle düşünülmemiş. şu bizim gırkiñlēr vā. tavsiye edeyim_ordā çok büyük bi kilise vār, aynı kilisē şu tokazıñ beri yanında, öldümleriñ hemēn beri yanında. burdān da görünüyō. baK_görsem şölē bi şey var_ōrda, yerleşim merkezi vār. ōrda da çok_ güzel bi kilise vār, öldümleriñ beri yanında. yayla vār yayla, ne yaylası diyölārdı **140** orāya, bi şey yaylası diyölādı. baK hāfıza bānim de birāS, şürdan da görünüyō baK, şürdān da görünebilir. öldümlere dahā yaKın yā, bi kilometire gadā fiñān. öldümleriñ beri yanına geliyōsuñ, o yaylada kimse yoK beri geliyōsuñ beri de kendi başına çok büyük bi yerleşim merkezi çok büyük. olārda arāştıryōlār definecilēr mefinecilē hālā bi şeyler buluyōlār, bu bizi ilgilendirmez. evet çok_ güzel de bi yerleşim, **145** ağıl şehir ağıl. ne yapām hāfıza zayıflediğinden dolāyi bildiğimiz şeyi bilemiyōz. ağılşehir çok_ güzēl. bunnār tabi hazreti isā döneminde yapılmış. bu kiliseleriñ hēr tarafında haç resmi vār, aleni olaraK resmen haç resmi vār. fagāt hayret_etTiğim o pilānlama nası yapılmış. bi āv yaparkēn de bi plān_olūr ya. o mağaraları yapān da plānlamış, gāzma ile başlamışlā deýil mi efēndim. belli gāzmanıñ_uşları belli. **150** demek ki babası ölmüş, oğlu ōrdan devām_etmiş, oğlu devām_etmiş, torunu devām_etmiş bōle bōle beş_asır mı sürdü, yirmi asır mı sürdü, artıK kaç asır sürdü onu da bilēn yoK, öylē. onnār da devrini tekamül_etmiş. fagāt dīni yönden ad kavmi zamāniñdayımış hocām bunnār, ad ve semud kavmi deýil mi. onnār bir iki gavim, ama onnariñ bugünkü tābirle tarihleri ne gadār belirsiz nēye milāttan_evēl **155** milāttan soñā olāylār vā deýil mi. milāttan_evēl kilē tahmini bi tārih bilim adamlarınıñ işte bi kesinnik de yoK.

ADI SOYADI	Ali Yıldırım
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Karaağaç Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 9

HATIRA

biñ doKuz yūz_ön doKüz yirmilêrdê yonân tam mânâsıyla şūrda sivrî dērîS, evet sivrî, sivrîye geliyō, cepe dutuyō. bi gîsmî dâ vuruyō İscehisâr vār, şūrda kasāba. İscehisâr kasābasından hāymanayā, hāymanaya yörüyyō. hāymanayā gadā varyō, orāda cepē dutuyō. hāymanayā varincā İngilterē geliyō dèyō ki yonanistana, pek_ileri gitmē, kūrTuluş sokāğîñ yoK, çıKamāñ diyō, İngilîS. hem yollōyō, bura tūrkiyeyē **5** hārbē, hem dē dèyōr ki ileri gîtmē dèyō. ileri gidērseñ gurtulūş sokāğîñ yoK dèyō. hē ōrdā köken_ıatıyō şindi yanî istikam tuTuyō. ōrlārda biraz kōylêr işte el_âltında idāre çalıştıryō, çalıştıryō kōylülêri. türk kōylêrini çalıştıryō. dèyōr ki o aradā işēy dèyō, ānkarāyı istiîlā edelim ki dèyō, konsolos_âltınā alalım. tūrkiyeyi o zamān biz yerli şey_âltınā âldık dèyō, pesent_âltınā dèyō. yonāniñ kumāndanı neyisē o gün **10** bōyüklêriñ_annaTışî. o arada ali êhsān sâbis âsirîmiş İngilteredē. o gaçıyō. hā paşalā bi yerē ōn dokūzdā işte sâmsunā çıktıKlarında buluşuyōlā. hē atatürk diyō şu olur. ali êhsān sâbis bu olur dèyō. paşā, paşā, êski paşalādan. ali êhsān sâbis âski paşalādan. ōndan sorā kâzım karabekîr geliyō bunnā bi arayā, İsmat inönü fêlān o masāda yuvārlaK masāda toplantı yapıyōlā. señ_önder_öl, señ_önder_öl, señ_önder_öl. o **15** diyōlā. bān yapamām, bānim yüzüm yumūşak, sēñ, bān de olmām. mūstafa kemālā deyōlā señ_öl. tamam bān_olurun. kîm ki dèyō harpten gaçecek olursā onū şey_ēt. öldürmek dèyō. vur, vürcez. harpten gaşmā yōK. yalnız milletē bi sükūnet verēm, gaçaKlā fîlān bî memleketine toplānsın, gaçaKlā fîlān toplānsın. hā âltı ay, bi sene sōnā dèyō yonân būrda gıynaşâmēcek_îlêri deyō, gīynaşāmıcak. hani cepēyi **20** karabekîr ūrūsyayı biraKmamaK_uçun doğudā adām silāhını vēmemiş. işde o zamān gēldindē. hā bunnār tam kararı alıP_böylē şey_ēdince hēr beldeden âsgerî topluyola şindi. âsger düzüyōlā. fîlān cepēye falān yērden girilcek dèyō. meseîā bizim burdā bōyük cepe vārîmiş. gocatepe denilēn hē tınāzTepe, gocaTepe, ışıklā, ōrdan ō birinci şeydē kararı âldıKdan sona âsgerî toplayıP tām çarığını, çorabını, tüfeğini. tüfeyi **25** dē azarbaycāndān para

geliyō parā. kadinnār zinetlerini veriyō. firānsadān da silāh getiriyōlā. silāhları burlarā, bizim burālara felān yerleştiriylā, yerleştiriylā. hā sabahıñ sehērindē, sabahıñ dahā ortalıK_ağār, ağārmadān bi emir veriyō. o irdān cepedēn bu bürdān cānlarını veriyōlā, gan_akıtyōlā, sürüP çıkarıyōlā. hāymanadā geliyō şimdi, hāymanadā gaçıP geliken işte onnar_acıK_gürtülüş yolū bülmuşlā, **30** kōylerī gidērken yāKmişlā, yīKmişlā, gitmişlē. geçememişlē hāymanadan_öte ānkarayā. ha onnāāñ çok zararı olmuş. onu da dumlupunārdā, dumlupunārdā tām çatışcaKları zamān yōnanī irdā iyi girmayā başlamış bizim müslümān türk āsgērlerī olcāk içimizdēn bizim paşanıñ birisi dēyō ki, ulān deli ğawūr deyō. önññde bi çete vā. vūr da geş deyō etēm bey. vūr da geş deyīncē yörüveriyō. işde o zamān izmire **35** dökülüyōlā. haTdā kaçan bu āsgerlerini atarımış dışarı, bizim türk sivillerini gemiye dolduruyumuş yōnān. gaşcāk gāli yā. atatürk de ārKadān yetişiyō, hedefñiz ākdeñiz deyō. ākdeñiz, atına deyivē ne vār atınayī dā boşātsınnār acıK dahā öte gidēydi musallāt_oluyō işte bizē. yāni biz atalādan bōylē acıK duyādık yani ilerdē.

NİÇİN GİRESUNLULAR KABRİ DENİLMİŞ?

şöyle āñnayālım. giresun hapishānelerini bu yōnān hārbi başlayıncā, āskişehiri **40** fılān yōnān istifāl_etmiş. ismet inönü irdā çok savaştı Sāten āskişehirdē. hā garadeñiz tarafına dā sāldırmayā başlayınca garadeñizden bi denēsī māhkūmimiş. dēmiş bān māhkūmları bütün dēmiş şey ēdecem, boşāndırcen. şeyimden, cezāmdan dēvlete vazgeçērsēñ_āsgēr toplēcen deyō, çıkıyō. topal_ōsmān denilēn_adām, āsger topleyō şeylēden, lāzlādan āsgēr toplōyō. hā bu cepēyē gadā o da savaşıyō. bu **45** cepede o şehit veriyō. fagāt adām yaralı topliceñ diyē yōnaniñ_ārdından gidemeyince bunā atatürk idam gararı veriyō. ne diyē sen dēyō öle durugoyāydıñ dēyō sivil toplardı dēyō. sen nēyē yōnaniñ_ārdından gāldıñ dēyō. ona da idām gararı veriyō. yani irdān gēlmē. giresun şehitleri demekden maKsāt hā onnā bi taKım bi çete hālinde āsger dūzmüş, buriyā gēlmiş yōnaniñ_ārdından onnā dā.

50

ADI SOYADI	Kadir Akın
YAŞI	74
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Karaağaç Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 10

HATIRA

şu dağlādā āsger varımiş. ondān sōña topu bürdan atarımış o sivrî tepēye. hē ondān sōñā, burda bizim köyümüz var. köyümüzün öldü yērdē burdā, bürda da bi şey varımiş. makinalı tüfeklēr varımiş. hē harp bāşlayınca şindī, bizim ördan atannā burdā bizim āsgeriñ üsdüne düşerimiş top biliyōñ mu. hē şu depede de bi gumāndan varımiş burdā. lān mubārey adam bizim āsgeri gırıyōñ, ne yapıyōñ sēn demiş. hē **5** ilērlēt mesāfeyi demiş biliyōñ mu. o zamana gadā mesāfe vēcek kımse yoK, bulūnmuyō. burda da bi sakāt ayağınıñ biri yoK, bi ihtiyār varıdı. hārbe çok gırmiş, çıkmış, yusuf çavuş derlēmiş. onu bulūñ, geliñ diyōla. hemen onu bürda düzeltiyōla vāsıtāynan bi şeynen. hemen makineniñ başına veriyōla. makinalı tüfeyiñ başınā. bi’ mesāfe uzādıyō. he birinci tōP beriye düşüyō. ikinci top mesāfe āz daħa uzāt **10** diyō. āz da ā uzadınca ğavuruñ üsdüne. verıyyo gözüne. o zamana gadā atēş deyō. āferim, āferim dēyola topāl, mükāfāt gēlmiş. he yusuf çavuş, yusuf ōzdemir. yusuf çavuş dēyolā. ondān sōña işde ğavuru sürüP çıkarıyolā ördan o memleketden. çok buğlārda harp olmuşmuş da bi şehitlē gabri vādır. sivrî tepeniñ oldu ü yērdē. he, hē giresūnlularıñ gabri bürda işde.

ADI SOYADI	Kadir Yılmaz
YAŞI	84
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Karaağaç Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 11

DUA

ilāhi yā rabbel_ālemīn, ilāhi yā rabbel_ālemīn. ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenātiñ sāhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. ellerimizi āşTık semāya, semāya deyil seniñ rızān_üçün, sāniyen duāya yüce mēvla. oKumuş_öldümüz sürelerden hāsıl_olan sevābı, burda yatān bütün mevtālarıñ, şehitlerimiziñ aziz ve temiz ruhlarına ayrı ayrı hedıye eyledim, sen vāsıl_eyle. bizleri de ānnarıñ şefāatına **5** nāyil_ët, şefaatlarından mahrum bırakma yā rabbī. yā rabbī oKumuş_öldüm sürelerden hāsıl_olan sevābı, bizzat sēvgili habibiñ hazıreti muhammet mustafāniñ aziz ve temiz rūhuna hedıye eyledik sen vāsıl_eyle yā rabbī. bizleri de ānnarıñ şefāatine nāyil_ët, şefaatinden mahrum birākma yā rabbī. yā rabbī oKumuş_öldüm sürelerden hāsıl_olan sevābı, peygamberleriñ_evveli hazıreti ādem safıyyullāh, **10** āKırırı āKırızaman nebisi bizim peygamberimiz muhammet mustafa sallallāhü teālā aleyhi ve sellem efēndim hazıretleriniñ her ikisiniñ_arasından her ne kadar peygamberler geliP geçmişse ...yüce rabbim, cümlesiniñ aziz ve temiz rūhuna ayrı ayrı hedıye eyledim, ānnarı bu duādan haberdār ve hissedār_eyle yā rabbī. bizleri de ānnarıñ şefāatına nāyil_ët. şefaatından mahrum birākma yā rabbī. kendine gül, **15** habibine ümmet_ët yā rabbī, emīn. yā rabbel_ālemīn, oKumuş_öldüm sürelerden hāsıl_olan sevābı, sēvgili habibiñ muhammet mustafāniñ yüzü suyu hürmetine, minel mağrıP ilel meşrıK, şark, garp içerisinde bulunan bütün şehitlerimiziñ ve evliyālarıñ, embiyālarıñ, şühedālarıñ ve gāzileriñ ve fūkarā-i sābirinleriñ cümlesiniñ aziz ve temiz ruhlarına ayrı ayrı hedıye eyledim sen vāsıl_eyle yā rabbī.bizleri de ānnarıñ **20** şefāatına nāyil_ët yā rabbim, āmīn. yā rabbel_ālemīn, oKumuş_öldüm sürelerden hāsıl_olan sevābı, sēvgili habibiñ muhammet mustafāniñ yüzü suyu hürmetine, ya rabbī, bütün_ejdatlarımızıñ bütün gēlmiş geçmişlerimiziziñ, annelerimiziñ, babalarımızıñ bütün ninelerimiz yedi geçmişlerimiziziñ ruhlarına hedıye eyledim sen vāsıl_eyle yā rabbī. ānnarı bu duādan haberdār, hissedār_ët. kendine gül, habibine **25** ümmet_ët yā rabbī, āmīn. yā rabbel_ālemīn, oKumuş_öldüm

sürelerden hāsıl olān sevābı, sēvgili habībiñ muhammet mustafāniñ yüzü suyu hürmetine yā rabbim, ta hazıreti ādemden böyüne gelinceye gadar ... unudulmuş, nesilleri kesilmiş, kimi kimsesi gālmamış acaba ola şu mubārek günnērde, mubārek gecelērde bize de bi fātihā sūresi hedıye edecek yōK mu diye elaçıP gōzyaşı dōkēn, āğlaşıP da **30** yālvaran bütün ümmet-i muhammed din gardeşimiñ de ruhlarına hedıye eyledim sen vasıl eyle yā rabbim. taKsiratları vārsa āsān, rūhlarını da şād eyle. kēndine gül, habībine ümmet et yā rabbī. yā rabbelālemīn, akılsızlara akıl, fikirsizlere fikir, vijdānsızlara vijdān, mērhametsizlere merhamēt, etiKatsızlara da etiKāt nasibi müyesser eyle yā rabbī. allahümme salli ve sellim ve bārik alā eşref-i nūr-i **35** cemi'il enbiyāyı vel mürselin. vel hamdülillāhi rabbilālemin. el fātiha.

HATIRA

şindi hārbiñ başlıcağı gün topal osmān alāy gumāndanı bi takım asgērçıKarıyō. gēcē buriya soKulcēk, başlarında üsteymen varımış. bu teli kesceklē, sabāhtan āsger buriya gircek, piyāde topuñ yārdımıyle. şinci şo ağılıñ şō gārşıda baK, bi ağıl gibi bi şey görünüyō. o onū öldüğü yeriñ öte yanı gezdikten çıkıyolā. bōyle gelerek, şu **40** āşşığıda dā guyu vādır. şū söğütleriñ alt yānda. biz gürcü guyusu deriz, oriya guyuya geliyolā, guyudan su alıyolā, bu aradan bu mıntıKadan. düşman düşmanıñ hālini bilmez yāwrüm. baK halbūsa ta şō ağılıñ yānnarında fālan yōnaniñ ileri garagolları varımış. allah göstermeyō. işde burdān çıkıP geliyolā. bizim nöbetçi geliyō. işde şo aradan şōyle tēl gidērimiş. şō āyni levhaniñ öldü yerde. bizim nöbetçi, **45** bizim āsgerden bi denesi deyiyō telē. tēlde çan da varımış. tēlē değıncik cın, cın, cın, cın çalıyō, lazlarıñ lisānı bū. biz de can, can deriz. onnār cın, cın derlē. bürda nöbetçi úyüyomuşumuş. hemen uyānmış, diñnemiş. biz gonusuyōz dēyō, ne o türkō dedi dēyō. yōnaniñ nöbetçisi uyānmış. siz hep garadeñiz uşağısıñız demiş. kemaliñ dört dene çetesi gāldı, bişeyi gālmadı. silahıñız yoK, bıçağıñız yoK. neyinize **50** güvendiñiz de gēldiñiz. bān izmiriñ āyvalı urumlarıñdanım demiş. vallahı o dört çeteyi de yoğēttikten sōñā garadeñizde ananızı, bacınızı başucuñızda bilmem zinākārlıK yapcāz, demiş. o musTafa çavuş dēdim va yā bāştaki. biTdi mi sözüñ demiş. biTdi demiş. be awradını s... köpeyi demiş. eveli kemaliñ köpeyiñiz şindi direpopusuñ köpeyi mi öldüñ demiş. elinde bi tek tüfek dēyō. öyle mavzēr fālan **55** yoK elimizde diyō. bıçāK bi tek tüfek. kötü tabānca dēyō. tāK diye düşTü diyō bu dāşTan aşağı, düşmüş aşağı. he vürmuş nasılısā burda bildiriyolā. şūrda o yanıK Tepeniñ öte yānda bostānnı köyü vādır. tabi bū bilir bū, bu bostānnı köyünü. onuñ üs

yandā ... vārdır. orda da bi tekke vā. tekke dēyō, onnā da bōyle şehit, bunnā gibi şehit, işte bak bunnār gün geli tekke derlē bura. ā. āsgērlikten esiri, burda **60** batāryaları varımış ya. telefon ediyolā, basıldıK diyē. şindi şō daşlığın öldü yerde tarlām vārdır bānim. bubamdan çıKān. şarāPnalı biñdiriyō orāya şindi türkūn asgeri diye. biz de dēyō şurdan dēyo topnan şeyi gāldī paçāvrasını bura āydīnnı gibi ölmüş, ... ışık. biz şuriya, şuriya ēnseye dolāndıK dēyō şuriya gōttüle dēyō. tām om beş dāKKa devām etti dēyō. ondān sōña dēyō ateş kesildi dēyō. üsteymen dedi ki **65** dēyō. ārKadaşlā durmāK yōK. bi kişi gālcēz bu tēli kescēz, sabāhtan asgēr gircek buriya dēyō hadin baKālīm dēyō. bana iki kişi ... vērdi dēyō. tēvfik gül varıdı. işte bundan sekiz on sene evel öldü. ondan bāşga gāli gālmadı. ön sekiz kişi gitti üstüme dērdi, on dokuzuncu dērdi. çünkü ūş gatımı kesiyō şey üsteymen dōrdüncü gātdā bürda duran nōbetçi hāyīn zāten bürdan kesmişlē, şu aradā kesmişlē. on **70** dokuzuncu pusaraK geliyō, öte yanı otluğümüş, e tabi bu yanı yümsek, o yanı ālçaK. o yāndan baKīnca ... beklēyō. yāwrum yōnaniñ nōbetçisi pūsmuş gārşıdan geleni şaravulleyō. o zaman bizim bu on dokuzuncu gelen ārKadaş, kötü dabānca dēyō elinde dēyō, tēvfik gül bunu annatıyō banā, hep annattı bunnarı özel olaraK. tām annından yōnaniñ nōbetçisini vuruyō. bir elinde maKās, ötekilē de kesileni **75** hemen atıyolā bürdan iki direk arasına. ondān sōña çekildiK biz oriya. nè o ğawūr dışarı çıkabiliyō, nè bizimkilē. şafağınān atış başladı. ondān sōña çekildik biz oriya. nè o ğawūr dışarı çıkabiliyō, nè bizimkilē. şafağınān atış başladı dēyo. ondan sōña işdē atış bi gün devām ediyō. ērtesi gün girdik tēlden dēyō, ne ğawır galmış. nè falān galmış dēyō. hemen şū ... ūs yānda dere va, ordā yōnaniñ dört dāne top, topu **80** varımış. top ... hep om buçuklu, gamalarını ālmış, topları bürda gālmış, götürememiş. oriya İndik diyō, bāKdıK dēyō. toplar dēyō sāndıKlarıyan, mērmiler falān duruyō, gamaları yoK dēyō. asıl mērmiyi patladıcāK, hani silahıñ tetiyi vādır yā. tetik memiyē dēydiyi zamān memede gapısı vādır. gapısını ateş alır, içeriye barıt vādır, barut yañā. içerideyi doluyu atar dışarıya. işte o gamaları alıncıK top **85** gullanılmaz hāle gelir. her yanı mermi olsa nēcek. ille o gama onu ateş edecek, onuñ şēysi de o. seyirttim dēyō, ta o depeye çıktım dēyō, vallahā onnar gāldi şō dallıKda. çēşmeye gitmişlē, hani yōnan gitmiş gāli ya. yōnan burda sakin olduktan sōña topal osman işdē burdān, burlarda Furulan o, ön sekiS gişiyi toparladıyō oriyā, bizim kōylü gadinnāra gāzmayınan gāzdırıyo. bizim kōylü gadinnā defnētmiş. bizim **90** köyüñ ... hayırımı gōrmesin vallāhı gine āğlıyon, gine İftihar ediyon. doğānnara nam vēdilē lān. adamnā yōnana hızmētçilik yāpmış, bi şēysi yoK. bu şehitleri

toplayan hep bizim köyüñ garıları. topal_ösman erkey_ēlbisesi geydirmiş de sağdān soldān yaralıları da tōplamış_ölüleri. buriya oTüz sekiz dene şehit defnetmiş, bizim köyüñ garısı bunu toplıyan ya, erkeK, hērkeş cepede. ondān sōña bunı defnētdik, **95** yürüdük yōnaniñ_arkasından dēyo. nēlēr çekmişlē, nēlēr çekmişle yāwrum. ilerisini annatamīcan, içerim garıştı yine. hepimizden rāzı olsun. dihān_ali annātcak bi şey vārsa annātsiñ. bānim_o gāzileden eşiTdiğim, diñnediğim söz bu yāwrum. hem sōyleřlēdi, hem ağlařlādı. oTüS_sekiz sene faġān gtdim, gēldim bān giresunā. māsrafımı dēvlet çekiyo emme. bürdan gāzilik vēdile.

100

KARŞILIKLI KONUŞMALAR

Ali Yıldırım

paşalarıñ yanibaşında bu gezēdi, gēldi mine. buña da bürda bi paşa varīdī. paşa buna gāzi ünvanı vēdi, bi dene madālya vēdi buñā. buraya da sen sāhiPlēnceñ, burayı temiz dutcañ dedī. e bu da o senēden bu yāna burāyla ilgileniyo işde. mezarları tāmirettirīyo. hā aşığı yukarı on, om_beş senedir buraniñ güzelliğine de bu baKīyyo. çok bunū değerli gördü o zaman paşā.

105

Kadir Yılmaz

vallāha yāwrum inceledilē. ôlē, bōlē gāziliği vēdilē baña. şindi şeyiñ şindi varīncıK_ gösterin. gāzilik şeyi ünvanını faġān vēdilē. hē ya tabi, tabi.

Ali Yıldırım

onnariñ yanında gezdi_ıçün gāzileriñ her bāzar şeyler dē ağıstos bayramlarında bunı götürülē. bayramnarā, gonuşturmayā. götürülē paşala.

Kadir Yılmaz

afyonā şindi örduvindē etrāfima toplanılā bakannā, paşalā. böyle ellerindē **110** mikrofona, bān gonuşurun onnā alırla gonuşduklarımı.

Ali Yıldırım

annatan gāzile galmadı_üçün bu ikinci gāzi, bu ikinci gāzi olduğ_çün bunu götürüyolā. gāzi gālmadı. ēsgi gāzile öldü hep. ammā ēsgi gāzileriñ yanında yetişiP_ böyle annadān, āzbōz harītasını alān kişilē, bunnā bir_iki üş dene vālā. bawırdıda da vādır bir_iki kişi bawırdıda da vādır.

115

Kadir Yılmaz

defnettirēn mi, ahmet_ihsān ... ō tākviye gēlmiş ō. yāni bu şehitleriñ_içinde yōK da. o ārkadan gēlmiş. o gēldi ya yāwrum. onuñ gelişini o gāzile bana annattılā. şindī mūtemet_imiş. āsgeriñ parası ödüyömuş. şindi bu dereden tā aşşağī bōşnaK duvarı deriz biz. orāya iñcek yere yaKın, şu çam boyundā āynı bu çam şekilde yükseklikte bi gaya va ōrda. āsgeriñ parasınī, hani āsger gidiyo gāļi ārkasından yā yōnaniñ. **120** āsgeriñ parasını oriya gōmmüş. yōnān giTdikten girt dōrt sene sōña gēldi o adam. elli, elli şeyde, elli, elli beşde miydi, ēlli āltıdamıñ, şey ēlli yedide dōğru ēlli yedide gēldi. bōyle hem berāber gēldik buriya göstērdim gōrdü. bān dedi burayı yaptırcañ dedi. ... gaşı o çevitdirdi, sen burayı yāwrum yaptıtırsıñ dedi. gērçekten de cenāb-ı allah cesāret vēdi. gonusmayı da tam gonusum. iştē on_iiki eyluldē, **125** demireliñ_inkilābı varidi. māhmud buluşlū, hüsnü tūğlu vāliyi buriya gēttim. ondān sōña, sāğlık bizim_āfyonuñ devlet hasTānesiniñ sāğlık başhekimi faġān gēldilē, on sekiz kişi. at arabalarıynān, doğannārdan çıKtıK buriya biz. hani bizim kōyden çıktık diye yalān sōylemēn. burāyī gōrdüle, tērtemiS. hērkeş gonusTū, gonusTu sırā doKdura gēldi. dōKtur dedi ki sayın paşam, sayın vālim, bān bi şey gonusçām **130** dedi. nē o dedi. şindi dedi, bu āmca burāyī tērtemiz dutmuş dedi. burāyī temiz tutan dēvletini de temiz tutmuştur, şehidini de dedi. allah rāzi olsun dedi. bān buna gāziliK_ūnvāni veriyōn dedi. bān gāzi faġān deyilim yāwrum. bekçilik, bēkçi de deyilim bi temizliğini yapıveriyōn. hē şindi dē allah rāzi olsun, sağdān da geliyolā, soldān da geliyolā. şurāyī bu hāle getittiriP de sebep_olana allah rāzi olsun **135** diyene yetēr ba_a. bāşga bi şey parasını, pulunu iştēmēyōm. aylığa bağlıcāKlārdı, ba_a, madālya daKacaKlaridi, hakkım deyil dedim. niyē, bān hārb_ētmedim. bunnarınan düşmana gūrşun_ātmadım. bi allah rizāsı için bāKdım. bān bürdan parā faġān bi şey gazanamān. sağōl, allah rāzi olsun_āmca, allah seniñ gibī adamları başımızdan_eksik_ētmesin. yalīñız bu yāşlılığı da zōrunnan bāğladılā yāwrum. **140** bunu da almāSsañ dēvlet dāyirelerine girmiceñ dedilē. hē bi onu aliyōn vallāhi şindi yalān mı söyliçem. hē yāşlılık maaşī. üç_āyda bi yüz_ātmiş, yüz yētmış, şindi de iki yüz milyōn veriyōlā, gāli yalān söyliyemen.

ADI SOYADI	Mevlüt Bozkurt
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Karaağaç Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 12

HATIRA

yònan buriya girdiğini gòrméd'im. yònān top  atıy  dedi. biz b y k mağara v rdi. i  deriz biz i . ora  a garı gız d lduK. garı, gız  ağlaşıy ,  ığrışıy . b n beş  altı yaşlarında varıdım, biliyon  yi biliyon. h   rdan neyişe o i nde biraz muh faza  lduK. tabi y n n geşmiş. biz sivri deriz şurda, sivriye geşmiş. sivriye tel  rg  g rmuş, yani y n n. yani oriy  ... mağaraya alıy  da or y  yerleşiy .  rdan top  tc k bi y l da. **5** h   ndan s n  g li biz  rdan dağıldıK bu gad . bu gad  bi y nani n g lmesini bilgim v  yani. y nani g rmedik ca ım b n g rmedim. geldiğini biliyon. top  atıy  dedi, biz şordayız. mağara v rdi, mağaraya g ştıK.  rda  ađalař n, g l şen mese a ord . canım   a natm  mı. burda otururduK d  a nadıladı. ef ndim kimisi esir g lmış, ef ndim b yle bişey varımış,  sd nde gezindirimiş, altınd   ivi d kerimiş  awur,  awur **10**  esirler .  leti   zerinde gezinirmiş odani   içerisinde. gezini  d rmiş t rkl , gezini  t rkl ş derimiş. h  onn r da geziniy z ya, biz n  iş yapıyoz, bilmiyoz derl ş.  ltına bakTıydıK değimiş bi d ny   ivi  ık rmiş.  ivi  ık rmiş, mih deriz. hani  ak rlar ya. fabrika, fabriKa, ora fabriK ymiş diye b yle konuşurl dı, konuşurl dı h . s n  b   awur bunnaş de ize g ymuş. ... atl tmış fi an nasıl  lduysa de ize **15** şey  atmış, ila   atmış. hep g zleri k r  lmuř, k r  lmuř. ond n s n ra birisi  ıKmış. ř  evi n n nde bi baKla t rlası varımış, b Kla t rlasına v rmiş, b Kladan yemiş. yeyince bunu  g zleri a ılmış. l n sen n  etti  l n. işte b Kladan yedim de a ıldı demiş. o zamana gad   awır  a namış, hemen b Kla t rlasını biştirmiş,  evirmiř, yok  etmiř, bi y lda.  awır  a namış  yle ettiklerini. e baKla b yleymiş. b yle **20** a aşlığdı. b y kl ş bur ya otur duK d  b yle a aşlığdı.

ADI SOYADI	Arif Doğan
YAŞI	43
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Doğanlar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası:13

DOĞANLAR KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

doksān dokūz seçimlerindē işte muhtar seçildik. ikinci devre olaraK devam_ettiriyoz. tabi köyümüzün sorunları çok, geldiğimizden bu yānnā köyümüzün_işte bāşlıca sorunları olārāk. işte sāğlık_ocağımız bi sāğlık_ocağını yāptırdıK. onuñ_akābindē bi köy konağı yaptırdıK_iki gātli. ondan soña tabi sırāyla köyümüzün bū sekiz yīllik ilköğretimiñ çıkmasıyla bi sekiS yīllik bi okul yaptırdırdık. işdē sonra sırāynan su **5** sorunumuz varıdı. geçēn yıl onu çōzdük. bu yıl da bu yol, yolumuzu yeñiden ācıP işte önümüzdeki sene işde āsFalt. sū derē, he bizim hē membā suyu olaraK işdē kaç atmış, atmışlı yıllārda işde membā suyu olarak gelmiş çeşmelēdeki, çeşmelēdeki suyu şebekeye almışlarmış, tabi yetersiS. akşām dikayıP sabah açıyoduK o da köyün_ıçerisiñdē iki saātliK, saat on dedi miydi köyün hiş bi yerinde meseĀa su **10** ölmüyodū. bi üş tāne sondaş vurdurduK. ilk sondajda su içeremez, nikrit ve başka bi maddeler garişmiş. geçen yılda iki sondaş vurduk gine aynen demir ve herālde bi başga bi maddelē varımış. ondan sona tekrar bi dene da_ā denetdirdik makineyi şe yāpmadan. o içilebilir, iyi, güzēl sū. sāniyede farklı farklı yerlere. fārklı yerlere. e bū ... köyümüzēn_akān su çok güzel ve çok_iyi...yani yapılabİLse şişelenebili, **15** sāniyede on yedi, on sekiz litire falan çıkacak tipte. su yoK_evlēde. su, su evlēde, evlēde, doksan yedi doksan sekiz yılında falān bi evlerē yani şebeke girdiydi. yani bu çeşme sularınī gapalı şebekeye almışlā işte yetersizdi. bu suyū işde o şekilde çōzdük şu anda rahat. işte bi yolumuz. ha şu ānda dā ganalizāsyon fosteble için uğraşiyoS. yani o da pıloğrāmda yāni. bu sene fostebleyi yapabilīsek işde önümüzdeki sene **20** de ganalizasyon problemini çōzüp.

KÖYÜN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

evēt bağ bahçe ārpa būğdāy_ekelek. genel_olarak ō, yani köyümüS gırsal, dağlār gurū ve boş_ışdē, nāsiP_olusā vālimiziñ de zāten bu senē söz vēdi āğāşlandırma_ā iki üç yıldır

üğraşıyorum. yeni bî pōğlamā sokuP şe yapamadık. inşallah yani bu senē onū da başlatırsak yani köyümüS, dāğlarımıS yeşillenir, yeşillendirmeyē çalışcaS. **25**

HAYVANCILIK VAR MI?

hayvancılık ēsgiden iyiydi. işde tūrkiye geleninde de azaldığı için tabi köyümüzde dē işçilik, iscehşāra gittikleri için malımıS, mal çok az. az mal hayvan köyümüzde ağıllā vār. yok, yok dışarda dışarda bizde besi olayī yoK. hep baharıñ gıra çıkarıS, gasım geldi mi eve alırıS, o şekilde eve dönüyoS o şekilde, o şekilde besi olayī yoK, bēslemeyiS. **30**

KÖYÜN TARİHİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

şu andā, yūz_elli yılı geçik tahminen bū belediyeñiñ bi araştırma şeyindē yāni araştırdım. bizim köy o zaman üç hane olarak gurūlmuş, vālla şu anda hatıřıma gelmiyo işde biñ sekiz yūzlü yıllarıñ hē hē o zamana dayanıyō. sen sōyle şu anda sekiz yūzē dokūz yüze yakın nüfūsū, yūz_elli haneye sahip, hē göç_ olayī yoK. yani iscehisarıñ mērmer olmayāydı sağa sola göç_oluyōdu.esgiden çok göç_ göç_ vērmiş **35** yani çeşitli āntalyadan, izmir bū çiftelēr tarafı yani ēsgişehir çiftelēr. evet göç_ öñnendi. üç dört senedir göç_olāyı yoK.

KÖYDE YAŞAMIŞ BÜYÜK ZAT VAR MI?

büyük zāt şey_olarak, yoK_ o şekilde yani devlet gadamesinde yoK yani yeni yeni işde devlet gademesinde olan bî āsgeri şeyilerimiS vā. bi de iki üç_öğretmen var, imām. o gadar. yatır vār, yatır, yātırımız va, meselā doğān dēdemiz olur, bu **40** köyümüzüñ_ ismini zāten şe yāpan. ēvet_ordan geliyo bu doğān dēdeden geliyō. köyüñ içerisinde yeři vādır, gārşıdā gārşıdā yatır var. şindi o şekilde bi fazla bî bilgi şey_ yapmadıK dā yani köyüñ çevresinde vār canım. yani bū yatırlar hakkındā bi fāzla bilgi şey_ etmedim meselā köyümüzüñ şeyindē vār, üç dört yatır var_eme. var_eme ēñ büyük şeyleleri bu doğān dede olaraK. eylül_ ayında işdē ēvleriñ dambaşlarına **45** baKılır_ işdē gışlık yakacák_ olaraK_ işde odun, kömür e tezek_ olayı biráz_ āzdır, yani bu mal gürbesinden yapılan şey ... biráz_ az olaraK. kadınnār da işdē gışlık_ olaraK bülğur, bülğurunu, tārhanalarıñı hazırlar_ işde gışlık_ o şekilde devām_ eder.

ADI SOYADI	Habibe Özkara
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Doğanlar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 14

YEMEKLER HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

büğdeyi üyüdüyoS, büğdeyi. fırında, fırında ediyoS. sacıñüsdünde de ediyōSıra geldi mi, nası olsa ediP yēyōS. türküs gāli kōylüyüS nēdem yāvrum. e ne yapam hēş de bi şey yapmıyoSıallah nē vēdise büşürüpıedip yiyoS yavrum sāşda. mayalı gibi, mayasız gibi. yaparıS, he, he yā guzum nē bileyin gelcēnizi. bilēydim yapādım da ... he yāvrum. tārhanayī yoğürdu cızıldıyonıçine göceyi gatiyon, gariyon **5** guruduyonıışde. hērkeş yapa yāvrum he. büğdey, büğdēyden he dōydürüyoS, tekrār çēkdiriPıonu gariyoS, he yāvrum. kōylüle hepıöylē. herkeçıevindē, ya ya yōKTur hērkeçıevinde bulgurumuzu. yoK yoK bizıētmıyōS heç yāvrum evimizde ne büldük. hamūraşı deriS gati ... onu edē bişiri geli yeriS haşafınan ne edicen yāvrum buldūmuzı yēceS. e göce yapıyoSıışde. yapmayıS, yoK biberıēkmeyiS. **10** tomatēsdēn yapıyoS, tabi yā ... bizıöyle dil bilmeyiS guzūm. biz bōyleyiS. e ne bilem kōylüdēn kōylüye yol çoK yāvrum. siz de bāni güldürüyōsuñuS.

yāvrum bi bāK vallaha edēydim, bi dē bunnār bunu gētdi. bān de o sērdimiSıacıK tārhanayı ... gumrulā gidıyyo, guşlā geliyyo, kedilē geliyo, serçelē geliyo. haKıKi zōr gūrtarıyon. alafıñıaltında biştim. birıiki vā onnara vēceS. vallaha süt bi geliyo, **15** sütsüS gara inek, bozıinek. zamānı gelişinde otlā gurudu mu geçiyo yāvrum. vay bi kiloyū da gēlmiyo şindi ... iyi cins olūsa yoK bizde olē inek var kōylünüñ birezinde. ederiS, ederiSıonnari.

PEYNİRİ NASIL YAPIYORSUNUZ?

e nası peynir yāvrum süt gelincik mayasını getiri gatarıS ... şey gibi damacaya guyarıS ... tenekēye guyarıS ondan sona ōnda ... mı tuluğa basasıñ ya bī damacıya **20** basasıñ. tuluğun ki zelletli oluyō. iyi olūyo. ha bak bunnā acıK şey. bazī tuluğa basarıS, hē lāylon şöle damacalara basarıS. damaca dērlē. e tabi yağlı, sāgdīmızı çalarıS, sāgdīmızı çalarıS.

pişmişñ pēyniri dutmāS. bişmişī yoğurt_èderiS. ondān pēynir dutmèyo. hani ūsdünü alıyoñ. o òlmèyō çiy çalıyoñ. eken_ekiyo yāwrum. bizim adamımız da yōK çapalayan yōK da yoK....de gullaniyōS, amān nè bileyim **25** a yāwrum bān ... a guzum lān.

KATMERİ NASIL YAPARSINIZ?

işde bürda çıkārttıran çıkārttıyo yağını, yağını tenekelērnen getiriP yakıP yıyoS. hamura çalarıS hē gavuruS hē haşgeşli gātmer_èderiS ... mayalī ... èderiS. ıramazānda gālī mēşürdur, ya mayalı ya mayasıS hē guzum. zātī kēlleyi gırıyoS, çiyliyoS, guruduğtāñ sōña onnādan yapıyoS, guru denesini āyrı. òlmaz ya yā **30** òlmaz onnādan. yiyeñ yēr bız hamır_açarıS. bi dē sūdūñ datlımñ_ıçine gatālā. aldī gibi ye ... gibi ye haşgeci. tatlımñ_ıçine gatāla. bizim_āfyondākilē de yēyo bānim gız_ōlu. ne gibi mēşur hērgeç_evinde buldu ne bulırsa bişiriP yēyo yāwrum, āyrı yemekÇimiS yoK, bişēymiS yoK bizim. edēn_edē ētmēyen_ētmeS. kēşgeyi yapıyoS. nāsı yapıyoS būğdāyı dōyūyoS, fırına goyūyoS içine katıP getiriP yıyoS guzūm **35** nası yeñir. amān yāwrum.

KAÇ YAŞINDASINIZ?

bān ne bilem bān, yaşıımızı oKurum yōK, yazarım yoK. giTdiydım üş sene okunuyōdu o zamān. güççüyüm, aman güççüyüm. ne bilem_ārpa yōlmasını yāwrum, anām yoK, bubām yoK hēpsi òldü. herālde güzün òlmuşun. anām da gālmadı, bubām da gālmadı, kımsem gālmadı. anam_ōlsa yalñız ... vārmışım, hē atmışdan bōyü.**40**

ÇOÇUKLARI NASIL EVERDİNİZ?

oña dōñür gitdini bubası buldu buldu gēldi. gitmedim vallahā gitmedim bu da gıcığıma gidiyo işde. bekire de giTdım yoK bi kere gıtdım. güççükTü onuñ_ōğlana. e bubası gitTi òldü. bi gitTi, iki gitti, e òndan sōña goduK, vēdik yāşmağ_ucūnu az buçuK, nişānnadık hē. bi sene falan dūrdu, ondan kerī ... gelişimi āldıK **45** bunuñKunu. dahā buñā gelin de ālmadıK. kēndi ... de.

tabi vēceklē yāwrum. el deyillerıdı, nilüferiñgilden, el deyillerıdı. ... bir iki kere āldılā, vēdile, nētcēñ.

VERMESELERDİ NE YAPARDINIZ?

alı gaçadıK, e vay yāwrum nētcēñ. vay gaçırma çoğūdu. bi gaçırma. hē gızıñ gōynü òldü mu vallahā gaçırıyo, şindiki gızıñ gōynü yāpcaS yine gaçarıS. tabi **50** barışcāklē āynı günde

deyil. bi dā ondan soña hesābını kēstiri gene alān, gırıġını, güdüġünü āldırı ōndan sōña barışır. tabi tabi istērlē, İsteyen, İstēyo, İstemēyen, İstemēyo. gonuşurlā, gene gonuşurla hē gonuşmeyīP de netceklē. ēy nè yāpceñ. ōlmadı mı kötū. o zamān daha bahālı gidē. davā èdē dērken. bunu da evermicez de nētcez iki tene üş tene ōġlān va. biri esġerden ġēldi. ġız da ġètçēk **55** genē. ġız, arıyoS, İşde. hē e hayīrlısını vēsīñ cūmleten. allahtan ġörkan ġūldan utananı vēsīñ yāwrum. ġuçüğünū de sāndıKlıya ġôtTü öġretmenne, o da orda. şeye sulTandaġına, sulTandaġına sandıKlıya deyil.

ADI SOYADI	Fatma Koç
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Kuzviran Köyü (İhsaniye)

Metin Numarası: 15

ESKİDEN KIZ NASIL İSTENİRDİ?

evel ādet değil hiç sôlemek, ana baba kimi kanarlarsa benim kızlîmda ôleydi ādet. olan fîlan baa fîlanca kızı alın falanca kızı alın yoğudu. şindi izmire gideli gâli şindi olan kızı kız olandan lafetmence ēvlenmek yok şindi gâktı o ādet, göstêrmezlerdi bile, ne gonuşması göstêrmezlerdi bile. şindi sên, söz temsil; beñim ôlumsun, ôlum garaköyde fîlancanîñ gızını git gör dersem, evine varıp Ta gızı görmeğe guymazlar **5** seni eve, gız evi guymazlardı, goñşunun evine gircin, goñşu da bi çocuk unlücek, seniñ gelin alcin gız suya gitcik, di ha şò, cāmdan, hiþisi bu gadar.

OĞLAN KIZI GÖREBİLİR MİYDİ?

şindi eveli göstêrmezlerdi, gurban oldüm gülüm, şindi olanlar, gaynatanıñ gaynananıñ ālîni öpmēğē bāyramda güveyi gelir, hani yavuklu ya, otumak yasaK, otumāzdı, öpicek gitcek, e_ēr ēmmölu çocuu vārşa dışarıda onüñ yanında oturu, **10** çayını içer, gider. gızın ēvine otumak yasaK, ôleyidi eveli, otumāzdı, ālîni öpcək, hemen çıkıcek dışarı. hemen buncāz ālîni öpmese gelmese de ona da gücenirler, o da adettir. öbüri hemençi firlicek dışarı, gôrmicək, yavuklısını, gôrme yok. ävlenmek eveli ôyleydi, şindi ben izmire gideli hele zılla zılla olan gızı, gız olanı gôrmicek “sennēn mi geçiñcek, almıyoñ, köy gızını almıyoñ, sennēn mi geçiñcek, kändin **15** ālcısañ al” diyo olan. beñim güveyi iki Tane olanı everemedi bürdan, onlara baKTı işTe yögenim dedi. bizimkileri çok şükür benimkileri ôle bişe hiç ētmedi ba_a. dört Tane olanı evērdik, ôle bişe gôrmedim. çok şükür biñ şükür, dört gız dört olanı çocugüm var hēpsini bu yuvadan uçurduK.... fîlan gôstermediler, çok şükür biñ şükür, hēpsini ävērdik barkardıK gitTi. şindi bēn de gitcin, āñmadıñ mı dedimi **20** telefon gēdi, ramazānı götcēz dediler, bēn de dedim ki iramazanı bürda çıkım, bāñim buranıñ havası başa iyi geliyō, ôrdan acık hāsta gibi gēldim de buranıñ havasını acıkK ... bo yıl bu ramazānı bürda çıkarın da dedim ôle gelin, havalar hoş

dedim telêfonda, gēlmedilē , bōyünkü gün bāñ yōlda ölcēdim işTe bazar gün gēlceklērdi, gēlmeyñ dedim bāñ iramazānı burda çıKarcayn dedim. burda gālcayn dedim. kōyden de **25** āyılmeyi pek sēvmiyōñ, vallāh neden sevmiyōñ, illē ĩnsanıñ vetañı gibi yoK. izmirde evimmar, orda dā kirede falāñ dēliz gēl velākin ben izmire bura gadar ısınamadım gatiyyen allāhım, ōrda da kendi şahsa ayıtlevimiz var, hepimiziñ dē, kiramıS filāñ yoK öyle , çoK şükür, ēveli bōlēdi gülüm.

BAŞLIK PARASI ALIYOR MUSUNUZ?

şindi, beş milyona ārlık çıKmış şeyde gıyırda, dördünü yatırmış birine de senet **30** vērmiş, bir milyona da senet vērmiş adām, gız gaŞmış. beş milyāra çıktı şindi başlık ōrda da, ōle duydum gēldim, şindi āvlenmek gāyet zora vārdı, ārlık başlık zılla zorā vādī, bizim buralārda o gadar yoK, gıyır beş milyona çıKmış gıyırın gızlārı. dūñir gēldiñde hēmmen bāzarlık ediyōrlārmiş, beş milyonu bütin veriyōsāñ, yüziği daKgit, vērmiyōsāñ git başKa yērdēñ gızara. būrlā bōle. yeni şēylēñ bōle. **35** parayı cēbe gülüm cēbe, kēndine cebe, başKa bişe yoK, ōlāñlevi istersē çılbak gōtsün, gālin gōtürü ya, neyi getirise onu gēydirip alıp gitcēk, ōlāñlevi neyiderse etsin, gurbāñolduğum gülüm, oranıñādetini bambaşKa olmuş, bān dedim kine sizallāhıñızı gāybetmişsiñiz dedim, hiçulmūSsā yarsını bāli gıza harcēñ. ālanadam nē ēderse ētsin, nēe harcēcez diyōlār, şindi bōle çıkmışōlār, bizim çoK şükür **40** buramızda ōle yoK. başlık parası vā da, āñlamādıñ o gadar beş milyār filāñ yoK. biz gıza harcēcak gadarālırıS, gızıñōtesini berisini, kāndimize bere vūrmicek gadār, āldiğımız parayı sıvayıveriS hādi, kāndi daşınnañ kāndi guşunu vuruveriS gider, varıñ. bizim burālarımızōledir. gıyır beş milyāra çıKmış şindi, ēnmiyō gatiyyenallāhım, beş milyār, vallāhi gēliyōrlār gülüm, lān tā öte yaKa **45** kurtyúrdú, tokaz gelip gelip gōtürüyōlā. dā ōle parañız çoKsa vā, sizi ōlesiceler, gōñü olırsā gōtürü de, şindi şu mesele, ōřalar gelmez būrlara dā köyü ya, kāndi aşiretimiz gēliñ.

SİZ YÖRÜK MÜSÜNÜZ?

yörügüz biz, diyōz ya, türkmenistandan gēlmiş bizim şēmiS kökümüS, türkmenistandan gēlmiş, bunuñ babası ōle dērdi. türkmenistandan gēlmiş bizim **50** kökümüS dērdi. biz yörügüz gülümgurbāñ olduğum garafatma sülāleleri, beñim filān aklım ermiyō. bēndēñ daha evelcesi gelmiş, oña da bōyüklē deyūmuş, bunun babası da bilmēz de. bōyüklē demiş sizō yāndan geldi köküñüz dēyelekTen, āñladıñ mı şindi.

DÜĞÜN HAZIRLIKLARINIZ NASIL OLUR?

sōñā ceyiz ederiz, güvey taKımını eder, gānyana, gāynata. bizim kändi şeyimiS, **55** köyümüz, ondan sōñā eşiyinden çocuğuna, gāynanaya namāzlāsını eder, yāşmağını eder, gaynataniñ çorabını alır, gaynataniñ sıkmasını alır gızını babası, başlığ alıyöz yā, āldımız başlığı orāya sıvarıS. nè'yimiş ana ...demicek, mesele bu. para gene onlarıñ da başlığ adettir yāni. oñdāñ sōña gayınları vāřisa hep goca goca peşgir alılār, sıkma alılār, mintan alılā, pēşgir alılār, hani gayınları fılan vāřisa. **60** oğlanıñ şeyleri gālī gardeşleri vāřisa, şey emmileri vāřisa çorab alılār, sıkma alılār, yāni birbirlere hep birer şey alırlār, hediye. mintan hē, mīntan hē, hē , gōmlek, gōmlek hē. bōle çıkariz gızı, yatağınıñ, duvağınıñ, halısınnan hēr ceyizini ederiS biz. bōle gızımız çıkarıS biz. gālin çıkarıS biz, emme oñnağadar almıyız biz başlıK.

DÜĞÜNLERİNİZ NASIL YAPILIR?

düğünümüz de bōle olür işTe. söz alılār, dāvılcıyı getirilēř, eveli yoğıdı, şindi **65** olāñ evinden geliyō anaKınāsını olān eline goyuyō, nè'yimiş olāñ evinden öte beri gelcik de gız evi yicēk, o da şu yandan gēldi, o ādet oşdan omuş, bizimki de öle olcak dedilēř, bizde öle yoğıdı. anası vurıydi eveli kınāsını, şindi olāñ evinden geliyō, hērKeziñ mīllet, yemeğiniñ barabār, anaKınāsını vuruyō, goyu, yemeği yediriP goyup gidiyō, alıp kēndi adamlarını götürüyō, şindi öle oldu. o ādet çıktı, **70** çālgıcı gelir, kāh gız evine de gelir, olāñ evine de gelir, oñdan sōña, çalār, gālini alır gidēř, eveli toprakbasTı ādet, şindi gāldirdılār, toprakbasTıyı gāldirdılār, yabana gidennēřden toprakbasTıyı alırlār, şindi galdirdılār yoK, türke mürke gitti mi alırlār, hani. mühür dışında. mühür dışına gız gitti mi toprakbasTı alırlār, şindi gāldirdılār onı da. yāni mühürün içinde ... fılan verdik mi yoK, türke vērđiñ mi, **75** bozöyüğe fañan vērđi mi ora mühürün içinde değıl bizim mühürün yā, oşdan toprakbasTı alırlār, köyün dışındayse mühürün altında değılise toprakbasTı alıladı, şindi gāktı gāli, gāldirdılār hē hē gūrtuldulār. oñdan sōña, şeyi taKālā şurayā çatal ağacı, sülēymāñ geli parayı veri, oşdan kınacıyı iñdirē, onı da deligānlılār fērfēñ idēr yēř yāni. bi o ādettir yāni, bizim şeyimiS şereftir, öle gāwgali belāli **80** düğün etmeyiS biz. dātliğınan ıderiS bōle biz, gızımız çıkarıS.

KINA GECESİNDE NELER YAPARSINIZ?

kına gecesi de anası toplar, birbirleri hani kına gecesine gız tarafları gelir Sâten hê, gızın evinde olur. ...geşgeşine gadar öynarlar, gülêrlêr, geşgeşinde gızın gınasını yakala, övêlêr başını, kızı yatırla, sâdısla ceyizini toplar, şu fıfaniñkini ayrı görler, şu falaniñkini ayrı görler. ayrı ayrı sandını basarlar, gızı yatırla, sâdıslar, sabacık **85** bekler şey gızın başını, ordan da gaynata gelir, gâlini satın alcık. yengeleri geli, parayı alır, sâdıslar o parayı uleşir. kapıyı aşmazla gelin alıcılara, parayı vercek ole aşcak, bi de gâlini çıkârKênê, gâlini çıkârmazla, bi de gâlini satcek sâdıslar, ondân sônâ, gâynata sayicêk parayi, onı da sâdıslara gâlin gideniñ üstüne uleşirler, âdet bu gülüm işTe, oluyodu yâ şindi çok seyrek oldu, çok yerde gaKTı, oluyodu, eveli **90** ağliyodu, ediyoladı yâ şindi çok seyredi.

kınamı gârdılar tastâ
 olâñ evi pek havastâ
 gız evleri gara gara yastâ

diye alâlâ, durürlâ. län yâwrum. **95**

olan evi pek havasta,
 gız evi gara gara yasta
 törbasını tuSsuS goyan
 gız evini gıSsıS goyan
 büyük evi gıSsıS goyan **100**

diye alârlar, ana ...sarılı, birbirleri sarılır ağlarlar ...gâKmamiş da biziñ burlarda gaKTı...te bozöyük yanımızda gırıldılar, geştiler ağlyâ ağlyâ bölê. götürüler hê, götürüler hê. hepsine duvaK... şükür hêşbiri gâşmadı. âmîn, gurbân oldüm.

KÖYÜNÜZÜN YEMEKLERİ NELERDİR?

evêlki yemekleri mi säycin, şindikileri mi. eveli, eveli bi gazan alacaş bişiridik, içine tatlı gatardık, alacaş dêrler sarı buğdayden, döğêrdik kepiñini çıkarıydık onu **105** bişiriydik, gelênlere ônden alacaş çörba ...ondan pırâsa ...dölma, etli dölma, ondân keleşi ondân sônâ pirinç dondurması, hoşâf. pirinç dondurması, hoşâf veriydik eveli, o böreği ...böreğinnen tatlısı da yemeğini üstüne verilir. şindi, kimisi şey ediyô, pirinç dondurması, pirinç çorbâ gibi bişiriyôsüñ ondân soña onu donma gâreline geldi miydi ayrı ayrı sârmalara göyüyöñ. onu dâş duvarı şey gibi yoğurt **110** çalınır gibi doñuyô, onu da şekerini içine atıyôsüñ, onu da kêsme şeyiñ yemeğini üstüne. soyuKma yerler añadiñ mı,

yemeğini üstüne, önden çorbayı yerler onu yerler, öndan soña hoşafı, böreğinin hoşaf enarda veriler, önden alacaşınan pıracaşı, keleşasını dölma, etli dölma veriler, ilkinke yemekler oyudu. alacaş şindi buğdayden bi gazan vurilar, her zaman vurilardi, şindi onu galdirdilar gali. o **115** alacaşın içinë şeyi deh edeler şekerı, onu gözölce cürcan edeler, tās tas şeyi görlar sahanlara her her sufraya görlar onu çorbayı yerler. tatlaş, alacaş da ona derler. sütlar, süt gatmazlar gülümöña, şeker. tatlaş diyölaa onā, alacaş bu. bu tatlı yerine deyil, datlıyan bök üstüne veriler aşıñ, yemeğini üstüne. böreği bayaı sinide böreği ederiS, firınarda bişiriS, öndan soña şeyneñ barabar, datlıyinañ barabār, **120** hoşafınan barabār yemeyini. millet çorbasını filan yendikten soñra süreriz gidē, en söra böreyi yerler.

BÖREĞİ NASIL YAPARSINIZ?

sarı buğdeyin unundan, yoğurusuñ, incècik yazarsuñ, onı da gözölce şeylède bişirisiñ, yedi sekizini firında, onı da gözölce getirisiñ hep sufraya birer denē her sufreye birer denē dağıtilir. yağıñan haşgeş gatarıS, bök yalnız olur mü, isbanaK gátmáyiz biz, yağı haşgeşi ...öndan soñracağım şeyi de gatarıS haşgeşi az **125** bişe, yağı çok cānim. şöle sepeleyi sepeleyiveriS şeyini üstüne, hamirini, öndan soña bi dā yazarıS bi dā böle sepeleriz her yanā değiriS, o zaman bök onom bir denē etdik mi bir sini bök olur, inci inci yazarıS biz, galın galın yazmayıS. galın galın yazıñ töllemez. añadıñ mı şindi. bök etcēysen işte böle, bu gibi bök etcen işte. e galdıranla da var, bān ...öldüm galdırmıyon gali, bān etmiyon galdırmıyön, **130** zāten vazgeştik her şeyinden, ekimden şeyden vazgeştik gali.

GÜNLERİNİZİ NASIL GEÇİRİYORSUNUZ?

yāwrum eveli bān tarlamız filan ekip galdırıyoduK, şindi bān amaliyat öldüm, oğlan da hasān da yemin etTi, ben tarlade seni çalıştırmañ diye, tarlaların ... verivedin, hiş bi iş görmüyon. üş sene şu camıñ dibini etTidim bāhçe, belledim de, şey etTdidim, su çektim çektim, vah çektim ağaşların kölgesiñden şeysi ölmadı, **135** dālı ölmadı, şeyini gövorniñ şöle etdim şöle aynı tōhum gibi galdı, yani böyümedi, ağacın kölgesiñde, kölge var he. emek çekiyön ya kölgede ölmaz dediler, ināñmadın, ilk şey ekTdidim, şindi de iki senedir hāsta geliyon. āli, āli çektim, ne ekiyon ne galdırıyon. āvini işini görebilişsem bāhtiyārim. ē tarla işi filāñ yoK, kändim o gadarlık etmesem durümuyun burda gülüm. **140**

BEYİNİZ NASIL BİRİYDİ?

o çoğoldu savuştırdık çok şükür onu. onu savuştırdık yerine, çok şükür onu savuştırdık. vallâhâ yirmi sene oldu mu ertuğrul, çoğoldu yâ âz mı oldu. ayakları insân gibiydi kândi de şeytân gibiydi yâwrum, ertuğrul doğru mu söyledim. ayakları insân gibiydi, âlleri de insân gibiydi kândi de şeytân gibiydi yâwrum. bak hêlê musanın oğlu beş, altı dene vardı, bânım babam zengin gızıydım, götdüm **145** şevket ağa şarkın atın eyisine bindi, sade, kötü ata filân biñmêzdi, ağa çağirttirdim, babamın malınan, getti bu yol da söyüşlerin geline âline parayı ... bulmuş gibi bânım üstüme âvlenmeye gaktı. istivâ vêrdi. boşama istivâsını, bânı boşamayâ. bu yol da hâkimler bânı boşamadı, mâhgeme, mâhgeme, mâhgeme, mâhgeme bânım âkibat, bân de tutdum âkibat, o da tutdu âkibat. **150** bânım âkibat, onun âkibatı gövdurdu, onu da gövdurdu, o da çıktı. bân gazândım o kazanamadı. bânım nafa kayı kestirdi geldi. bânım âkibat âldı, âldırmadılar. bânım oğlanın gâynatası eniştem idi. bânım oğlan da babasının birlik duruyô. hasan gücenir dèyô, önüme düşüveren oyudu. bânım de okumuşluk yok, gârdeş filân yok nafa ka kesildi geldi. âldırmadılar. hörtlayasıya vemedi, hörtlayınca **155** parası bağa gâldi. şey gününü göremedi ya parasını şimdi görüyodur. hâsta olunca acık program bözdu, hâstalık acık ... böyleydi gülüm. şimdi buña ne dersin, şeytan demêz misiñ. dür bi şey diyeñ saña. ön dört dene şahit onun, tek dört dene şahit de benimdi. âsgerdeki oğlanı virmeden üç, üçay ... bânım mâhgeme gazândım. hâkim nêrden hâksızdım dâ bânı, onu gövdu dâ bânı hâklı çıkardı. ... bânı boşayıp da **160** boşanma golêy bi şey sandı, ismet hanım alcem. bân açık gezemedim, dudak filân boyiyamadım bân, köy gızıyım bân gurbân olduğum gülüm. onun için garık atamadım, kândi gibi şeytan olamadım, gâtıklı olmayınca o da gâtıklıya gitTi, dâva etTi, dâvayı da kazanamadı. âvlencen, âvlencen diye de hörtladı. âldı, âldıñ mı şimdi habarımı âldıñ mı öte dünyâda âvleniyo gâli şimdi. boşanmayınca âvlenebilir mi, **165** bân aylığı alabilir miyim, boşaneydi, âvleneydi bân aylığı alâmazdım.

ŞİMDİ HANGİ YEMEKLERİ YAPIYORSUNUZ?

şimdiki yemekler, hemên şimdi neydiyolar biliyôn mu, gâwırmayı gâwırıyolâ, pirinç ıslatıp pirinç pilavı bişiriyolâ, gâwırmaları üstüne ediyolâ, bî de hoşâf, bî de dâtlı, bî de salata, bî de bôstan hêmen vèriveriyolâr. iş golâylandı şimdi, êveli gibi zorluk yok,

zölmetme mölmetme yoK, yoK, yoK bitti hepsi. şindi yemekler **170** bôle goláy_öldü. kimisi ētli pidē eTdiriyō, onnan savıştıruveriyō. o da goley, börek mörek gāKTı, hēpsi gāKTı. şindi gali iş goleye gitTi, hep goleye, kesin, kesintili yole gidiyōla dolaş yola gitmiyolār yāwrūm şindi, bôle şindi, şindi hēpsi goley_öldü.

emirdağı dērleḡ daş bulamadım,

āltın yüzüğüme gaş bulamadım. **175**

şu yalan dünyayı goydum galbura,

selvi boylarıma eş bulamadım.

gülüm, alaḡ şeytān ba_ā bu işleri kēsti başıma.

māsal fi_ān dūymadım gülüm, yalān mı söyleyim, masāl bilmem. valla_ā aḡnatılan şey pek bilmem, hani şey iki senedir hastalığınan uğreştiğıme geçen sene geş **180** gēldim hāsta ...bu yıl da da_ā bir_āy_öldü. bān önce gēldim. lān gülüm biliyodum da hāstalık serşemlētTi bāni, hāstalık serşemlettī. gışıñ birdenbire toKTurunan_uḡrāştım, eveli toKTuru sēvmiyōdun, toKTurunan gardeş olduḡ gāli, birbirimizi seviyoS, seviyoS birbirimizi hē. tōKTura götürmeyn diye gāvga ediyōdun_evēli, şindi de ayrılemeyon toKTurdan, gārdeş olduḡ gāli. cümlemize **185** şifā vēşsin canım rabbim allah_yāwrūm cümlemize.

ADI SOYADI	Mehmet Ali Şen
YAŞI	86
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Olukpınar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 16

KÖYÜN KURULUŞU HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bizim aşlmız garageçi yürüğüdür. bizim dedemiz eşkişehirden gelmedir. dört ayileyinnen gelme. afyonda turunçzâde denilen bir yerin adamın çifliyini satın almış. buraya yerleşmiş. burdan bi ev bi hânedan dört ayileden şimdi yüz dâne hâne oldu. dışardan kändine gelecek, kändi nêsline bulışmadık hiçbir şahıs yökdur. iki soyüsmi vardır. dışardan gelme o da şöyledir. âltındaş, efendim turan, işde 5 taşpınar geri yänni hêpsi şen, şen, şen gider. asıl bôyledir. âslı nêylehândır eveli. nêynehandan dërken derken o adam bikaç yere göç ediyö. â nasıysâ buriyâ yerleşiyö. o ... gebecelêrden bi ehbâbı varımış, â şeriföğlü deyö. adı şeriföğlü, adı ismâil, babasının adı musâ, anasının adı hâcêr. hâ şimdi bi yölla dâ bôyle gëzmeyinen ölmaz deyö. gidiyolar gasabâ hayvân çok. kestiriyö gasabâ. ciyêri 10 gasabın geri yänni etiñ şeye goyuyö. etürüyö. o üremeyinen bu çiftliyi satın alıyö.

KÖYÜN İSMİ NERDEN GELMEKTEDİR?

köyün üsmi mi. köyün üsmi de eveli toKat ya. o adamın çifliyi varımış ya. toKat dërken toKâz dërmiş. toKâzdan ... evel eynehânıdı. eynehan derlerdi. eynehan, garagayayınan şu çevre bi mühdarlığıdı. garagayâ, kürt yürdu, çatâl bi muhdarlığıdı. zamân zamân herkeş ayrıldı.

15

yapdığım daşlâr, duvârlar sarardı. diktiğim şöyle ağaşlar insan gâldıramaz öldü. hê epêy bi zamân gëşTi babam. hâ bu memlekete ön sene muTdârlık yâpdım. âsger, âsgere giTdim. cahil halimde ... sihiye çavuşu oldum. sihiye çavuşundan sêştiler ... şeyde tümenden hê tırabızona sêvkiyat götürdüm. gemide gëzdim. allah çok şeyler vêrdi banâ. hâ bi yol bu köyün câmi yoğüdü. yirmi âltı yaşıma gelince câmiyi 20 yaptırdım. allah bana nâsiPêTdi câmiyi. ondân sôra bi çêşme getirmê teşebbüsêTdim. inkılap devrinden, inkılap devrinde

bi çēşme yapmaya istifāt_ettim. garşımdan biri çıktı. yaptırmayōm dedi. e ĩnkılāp da devām_etTİ. bi yol_arađadā şey gēldİ. garagol gumāndanı gēldİ. halkā tōpladı. bu mühtār bōyle bi dēvlet_aleyhinden gonusması vār mı. halk seviyo. yoK dedilēr. yoK dedilēr yā duruKan bi, bi, **25** biñbaşı gēldİ. bikaç candırmáyınēn tōpladı hālkī. ya muhTār dedi. sen devlet_aleyhinden gonusmūşsuñ. hayır_efēndim bān şırda bi su yapTırıyōdum. bu sudan bāni sūşlu tuTdular. ihtirā etTiler dedim. ama bāKTım kī ellerindē şey var. namaz o zamān_ĭnkılāp cezā veriyyo. ellerinde bōy. ... şey var, dilēkçe var. būrda da millete yapTİrmamış o adam. adama duTdum bi dilēkçe yāzđım. bān de oraýa **30** vērdim. şımdİ hākım biñbaşı dedi kine bura gēldİ. oğlum muhdarım, eyēr sen bu suyu yapTİrmāSsañ_evvelā cemiyet, hazireti allāh, peygamber, cemiyet, bān senden dāvācıyız. seni dama gōyacaKlar dedi. bāni şāhit yāzđır dedim. vārdım hākım diñnemedi. hākime dikilivērdim. be allah banā şey verdi yāw. sen hākımlıyı yapamadıñ dedim. sen bu posdun İāyık deyİlsiñ dedim. başımdakı bir_ĭnsāndı, o **35** da bir_ĭnsān, gürsel ne yapacāk dedim. bān kimseden gōrkınam haziret-i allahdan. sen bānım şāhidi diñleyecēydiñ dedim. tık, tık, tık māhgemeyē de haKāret, bi de para cezāsı, hāydi bakālım. ā dama gİrdik. durukana bi āşger kemāl vāridı. bizim_ehbaP ēsgiden_ata dōstum, avukāt geliyor, yōKluyō. bāni hākım haKsız cezā veriyyo. bi dilēkÇe vērdİ. dedi bān seni gurtarım. bi yōl da iki gün üç gün sōra hāydi bakālım **40** çık dışarı. bōyle bi şeyler gēldİ. hā şımdİ memlekēt bız türk milleti asİldır, tārıhÇidir. diyer_ernebi bizi heç görürsedē bizim tārıhimizden gōrkar. bizım tārıhimiz_asıldır. ĭnsānarımız_asıldır. hē biz ũrum_emrinē bāzı girenner var memleketimizdē. ammā içinde nesil vār ki ũrūmu diñlemēyēcek. gine zamān gelēcek ũsdün_olācaK. kımse yinemēyēcek bizİ. allahıñ_izninen kımse bizim hakımızdan gelemez. nedēn. bız **45** bana ne dedi hākım, e dedi hā sōle baKalım. ne sōyleyim hākım bēy dedim. sēn demişsiñ ki dedi, mēndēres dini yayımladı. mendēres ne oluyō dedim. dini yayımlayān dedim āxirzamān peygamberi muhammedi musTafādan başga peygamber çıkmayacāk dedim. biz_ımānımız bōyledir dedim. o zamana gadar hākım, sāvıcı, ne diyōñ dedi. āngāra muhdarı goyuvērmış dedi. bunuñ muhTarıñ **50** şeyini çıkār dedi. onuñ haKāret_etti. kağıdı çıkārdı. hasan dedi. adı hasan_ıdı adamıñ. sen dedi iyi adam deyİlsin dedi. muhdarı kānun berāt_ediyo, sana da şu cezāyı veriyyo. yat da çık dedi. dışarı çıktı, cahil_adam deyil mi. geri gēldİ. efēndim yātsiñ dedi. āh dedi āh, āh mēlunlār. bōyle ... bōylē vātandaşları huzuru yatıran sızsıñız dedi. baK allahā şükūr bānim babam selāniklidir. āslım senāniklidir. **55** atatürkü ũrüyāmda gōrdüm. gör, ũrüyāmda gōrdüm. paşām derin. hani sen_ölüydüñ

derin. ewlādım gene bān_ölüyün der. ē sen bi dua ētseñ bānım rūhuma iyī gelecek der. āngarayı da hāyāTda bilmeyōm. çocuğūñ başına bişey_ōldū. vārdıK. bi bāxdım, gēzdim, bi dua ētdim. demek nāsiP herālde ũrüyāma girdi. ondān sōra şeye vārdıK. ē ceryāncıya. ceryāncı dedi bi hāfta sōñra geliñ. çocuğūñ ... gōynuna parāyı **60** gōydum. amca bānim şeyimi ēdiver dedim. geliñ, gēl dedi. iki saat sōñra haydī, yāpdı gēşdi. ... cenāb-ı āllah bizim memleketimize, milletimize cānāb-ı āllah āslan dūyün_dūnyānıñ guranıñdan, dūnyānıñ bi yāndan bi yanına guran hōkūmdür, hōkūmdārdır. biz_ona tābidiris, bizi kımse yēnemeS. tārihlerde ne ēvliyālar neler ... nēlēr gēldi, geşTī. **65**

BU KÖYDE YAŞAMIŞ EVLİYA VAR MI?

evliyā mı, bu kōyde. ēvliyā gariP_bı belirsıS. belirsıS. çüngü şōylē bişey var. ēvliyāyı herkeş çekemeS. evliyā yālñız bāzı yatırlā vārdır. onnar_āyrı bi şey. bi dē dūnyāda diyō. yāni mūslūmānı desdekleyicī diyō, ya ilim sahibi bitmēycek. ebābekir, ömer, osmān, ali bunnarıñ şeyiñ neslinden gelēnner ve türk milleti imān_ētTiyinden_çinde ēvliya olacak, evliyā da bāzı kēndini bilmeyēcek diyō. var, evet bāzı, bāzı şey **70** said-i nursī hazret, sait vārdı, neyçdi onuñ_ādī. āfyona vārdıK. bi de bāKTım kī ārkasında mahgemē gürüyōlār_adamıñ. ne insannar vār. tērtemiz yetişgin_ınsannar. adamı çağırdılar. adam o sāid-i nūr uzūn bōylu ... yūzlerī içinde elektirik gibi yanıyyo. tanıyāñ nērden ışılyō, bu diyōn niye ışılyō bu acaba. çekdi bōlē. gāli nē dediyse mahgemēde diñledik. ... çıktılar. bi dē istanboldā bi denesī polūsiñ yāhu **75** diyō bediūzzaman būrda diyō. hayır būrda mapūsda diyōlar. yā mapūsda deyil būrda diyō. bi de geliyyo ōsman diyō, bayātlı birisi var. müsāfir gelecek şūrlar şey_ēt diyō. bi de geliyōlar bāsgına, baKsalar_ōrda evliyālarā şey gelmēS. evliyā allahıñ, peygamberler_āyrıdır. peygamberler, allah mūcize yaratmışdır. peygamberimiz, peygamberimize dedilēr ki, biz sana iman_ēdecez, şu ayı ikiyye bölünsün. bi **80** işāret_eTdi. iki dene ōldu. bi yōlla da o mūnāfıK kısmı ne dedi. usdā böyücüsūñ dedi. hē halbūysam mūcizē. allah mūcize vermēSse, peygambērdēn bāşga vērmeS. evliyālarda bāzı bāzı halleri bilir. peygamber merētesine gelemeS. peygamber_āyrıdır. hā bizim peygamberimizi cānāb-ı allah, vemā erselnāke illā rahmetel lil ālemīn. ey habībim seni yaratmasāydım dūnyāyı yaratmāzdım diyō. **85** şindī hē,

gel habībim miraşdā,
gel habībim bān saña āşıK_ōlmuşun,
cūmle hālkı sanā bēnde kılmışın.

yā ilāhi ol zāif, ümmetleriñ hāli ne olür. **90**

hazretine onnar nece yol bulür.

ey habībim bir avuş toprağa minnet mi etdiñ,

bēn sañā ismimiñ, ismini yarāTdim.

āh babam āh, derin bu işler derin. allāh türk milletiniñ ēsir, ediP dē urum, emrine vērmesin. duām bu. amārika bi k., urūsya óbüri. asılı nē āslı inkārcı millēt, **95** gideceyi cehēnnem yolu. ama bizim bānim. bizim milletimiz dúnyā çevresi, dúnyāniñ bi yāndan bi yanına gurān hōkümeder, peygamber hōkümeder, soñ peygambērdür yōKdur başga.

YÖRÜKLER HAKKINDA NELER BİLİYORSUNUZ?

garageçili yörük ... mālci. malınān günü gēşmiş, malınān günü gēşmiş, malınān gēlmiş. bi dene şey gēldi. ē cumhūriyēt hōkümēti yıkılınca ē o hōkümet soracak **100** diye yere gömüveriyolar. deliler o ... dē. bi denē seçim māmuru gēldi de yedi āsırma gadār şey var. kağıdım vār dedi o. türk yörük türk. türk nē. ösmānnı dēvletiniñ, āslı ösmānnı bēy gayıdān çıkmā. ösmānnı bēy ... şey baK birisine evliyāya gēldi. evliyāya gēldi dē, he evliyādan, izāhat, alacaK. nedibāndı denen, nedibāllı diyen bi adāmdan. bi de guran, asılı. osmān bey yātmadı. bizim, āslımız, öyle babām. **105** biz, bizim yān geliP yaTdımıza baKmā. öndān sōra sabah, olüyō. bākdı ki yer heç gimildamamış. yā ösmān ne öldü dedi. yā resü, yā pirim şahīm, ē bān dedi. gurānı gōrdüm. sen dúnyāniñ dört bucağına hōkmedecēñ dedi. o da hōkmētTi işte. daha da bi şöyle oluyō. cānāb-ı allah bir deryā. ağzında bir guş, içinde bi guş, ağzında topraK. yā habībim bu nedir. nedir yā rasülallah. şu gōrdüğüñ guş dúnyādır. şu bān **110** deryāyım. ağzındaki guş günāhkārdır. günāhlarını bān, onnārniñ heç, ederin. tōvbe ederiS. lā ilāhe illa ente sümme zālimiñ. haziret-i yūnus peygāber ē gāvmine islah, edemeyince giTdı. gemiye biñdi. gemiye biñincē gemi yörümedi. o devirde suşludān yörümedi. kēndiniñ nefsinin gınadı bi āTdı deñize. deñiz bālık yūTdu. yūnus balıġı denen. gırt gün, örda lā ilāhe illā ente sūbhāneke inni küntü minez **115** zālimin. yā rabbi biz zalım, ettim. bān zulüm, etdim. da, danışacaġdı allahā. acāle etdi. ē bānim, āf, et. bi yere çıkarıvērdi. tekrār gāvmine hōkümdār ... müslüman, ölmēz. evliyā ölmēz. müslümannarıñ, şehitleriñ rühü gezēr. uruş gibi uçār. e hocam af, et yāni. babām şindi ilkin biz, esgi türkçe okudük. ondan sōnrā o gapāndı. öndān sōrā şindi mālci, ileşbērlik, alaverēcilik hēr işe girdik. ałtmış **120** dönüm dedemiñ yerini dēyzelerimden parayınān satın, āldım. ātmış dönüm. şindi evlātlarıma böl. bak şu gōrdüyüñ

saha öylē, ta ördan alıP oraya çevirik. beş kişidēn de satın aldım. āllah nusuret vērđi. bi de māl alaverē. o zaman māl geçērlī. dana böyüdüP öküz edīP satıyōn, böyük parā alıyōn. öyle, öylē günüm gēşti.

KÖYÜN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

köylü mālclılığınan, ileşberliğinen geçiniyōdu dā şindi mālclılık hayvāncılık öldü **125** dē, danāclılık, sığircılığa bōzdu. sığircılığı besliyō, satıyo işde şeynнен işini yapıyō. ha māl şöylē. mālclılık yalāmlı e şimdi tēcāretlēr çiktı goçum. āskiden öрман kesiyōdu bōlca. işlēr çikınca ormandan gurtūldu, şükür. şindi herkeş sıhatini buluyō. devletiñ örmānını da batırıyōdu. o zaman goru, gorürduK korū. bān goruyā bēkçi dūtTum. bekçi dutār gorutürdum. ... oldū için. dēvletiñ goru şeyine örmāncıdan **130** hāriç bekçi dutārdım, yetiştirmeē. memlekete hızmēt. canım millete bunuñ üçün fedā şu gadārcıK. şu gadā ölsa aya ā gāksiñ, muhārebereē git desiñ yıKılarāk giderin. bizim öyleyiz, biz öyle gazāndıK. biz öyledir, āslımız öyledir. hāziret-i ömerē bi denesi bi deve veriyō. haziret-i ömēr götür şunu halka dağıt diyō ammā onnar öyle bir insān. o zamana gadār götürüyō adam, deveyi kesiyō, acıK da **135** ömere getiriyō. āğlāyiveriyō. yā ömēr ē bunū yesen doymān. bir, bi de ufāK çocuk şeye goşuyyo, cāmiyā . öğlum saña diyō farz dahā vācip şey olmadı, vāciP olmadı. yā āmca dēyō dün biri öldü diyō āğlāyiveriyyo haziret-i ömer. onnār gözyaşlarıynan bōyle bōyle memeleketi şey ettiler. onnar allahıñ imānını gulları. on kişi cānāb-ı allahıñ emrinnen cennetliyē dāhil oldu, on kişi, erkeklerden. dōrt kişi de **140** gadinnārdan tāyin oldu. ha gadinnārdan haTice vālidē, efēndim āsiye vālidē, öndan sōra haziret-i fātimātüz zehrā, meryem. hā meryem, allah onū gavmī hediyye etti beytül mālā. öndan sōra haziret-i hāTice vālidemiz peygamberimize vāhiy gelince, vāhiy gēldi. gēldi yā haTice bana bi hal oldu. ne öldü yā ... bi adām getirdi. bildim bi adām. peygamberlik alāmeti var bundā dedi. bana kim inānır dedi. evvelā **145** bān inānırın dedi. ondān sora haziret-i alī çocuk namāz gılıyōğ, gılārken onnarı gōrdü. o zamāna gadar bakTı ki namā_ nē ediyōñuz dedi. namāz gılıyoz allaha gūlluK yapıyōz. bān bi babāma, bi de yola gidērken bāni kim yarāTdı. allah yarāTdı. bān dedi imān etTİM dedi.

KÖY ODALARINIZ VAR MI?

köy odaları, oda vār dā e şindī. şöyle bi şey vār. bizim de vār odamız. temsilen **150** goñşunuñ da vār. millet geliP geçiyō. vār da bi ... yoK. ēskiden bi kōyden bi kōye gelirdi.

gonāKlık yapardı. şindi vāsitası var. işini görüyō háydī. vallaḥā muḥdara dērseñ topladır. muḥdar topladır köylüyū, köylüyū muḥdar topladır. o onuñ zenāatıdır. o istedi mi odaḗ topladır.

ESKİ DÖNEMLERLE GÜNÜMÜZÜ KARŞILAŞTIRIR MISIN?

hayāt mī. şindi bizim āKlımıñ ũerdiğinde iş sahası gıtıdı goçum. allahā şükür **155** şindi iş sahası genişledi. herkeş işini biliyyō. sōra bir vāsita yōK. bu afyondān geleceñ yōnāndān soñrā köylēr birbirinden yoKerzāk yoK. yōnān gēldi, millet dağıldı. dāğlara dūşdü. şu şuraya gārşıya gēldi. ē gıyır dēresinden yōrūdū. şu dağıñ ũstünde, bizim zemlikler çōKdur. gadir bēy dēnen bi adam ũatāş ũetti ordā. yōnanı sōkmadı. zēmlik gazılān çukūr. ... siperi. sokulacak tāk tāk atacak. işde **160** yōnān buraya gelemeyince gārşıya gitti. ũrdā, ũrda bi sene gadār galıyyo. ũrda dā ũklār bitıyyō. türk milleti, allahım zāfer verdı, toplandı yōnanı sūrūnce ataşı goyuvērdi. yanıkdepe gāldı, gāştı. hē atatürk bizim bi dene sülūn sülēyman ũağa varıdı. biz diyō ... dēyō garavanacı golūyduk. acıK ũgeri gāldıK diyō. birlik yōrüdü dēyō. bi de dēyō iki paşa gēldi bi cip gēldi dēyō. bi yeşil gōzlü dēyō. bi de dēyō **165** şişmān paşa gēldi dēyō. evlādım ne görüyōñüz. paşam bi şey görmōz da gamaları āldık. bān ũannarı ... birliğini fiġān yērde bān ũonnarı izmire ... dökücēm dedi. siz sākin ũolun, izmire onnarı dökücēym dedi. şindi deyolār ki ... āxlı ērmiyō fiġān şōyle fiġān bān fiġānıñ kāhyāsımıñ. memlekē hızmēt ũetmiş yā. memlekete çalışmış ā yūz yīlda bi dene insān çıkār, yūz yīlda memlekete. çıkamalığın imkānı yōK. yūz **170** yıl dedi mi bi dene insān çıkār. ēmme evliyā, ēmme memleketi goruyan. yōK biz ölü dēyiliz. ũrmān kesmiyō. hēr gēnşlēr daş ũocaklarına şura, bura gidıyyō, isTikbālini ... yō. hamdolsun. millet birbiriniñ namusuna, ırzına göz ũetmēyo. hālınce irahāt huzūrlu yaşıyo. bu köyüñ bi huyu vārdır arkadaşlarım. bu kōyde birbirine bi olūrda bī şey ederse yān darılırsa veyāhut dōyüşürse insān beşēr ya gatiyēn kūs durdurmāzlar. **175** hemen birikirler hemen gārdeş ũedērler. ... birdir ũayrı yōkdur.

DÜĞÜNNERİNİZ NASIL YAPILIR?

şimdi efēndim düğünner şōyle olūr. evelī pat çat götürülēdi kızları. şindi o yoK. şindi dōğrudan dōğru düñür varı. verise alır. ũndān soñrā hā gūdüretine göre çālgıcı dutār. efēndim ũç gün ũekmek doker alı veri yapār, işde bōyledir. ē hep her köydē bizim dēvrimizde bōyle deyilıdı. āl, al gēt. ama herkiş mī. arada bī, arada bī. nāsı **180** arada bi

biliyõn mü. õglân gız birbiriynen dutuşur. tárafı da vërmemek_istër. işde o zaman iş öylë denk gelir. o zaman her her şeyi gözüne alır. ama öyle şimdî allaħa şükür memleketimiz çok_eyi. çok birbirine kināyin deyil. hërkeş hüdütünde yaşıyõ. āllah türk milletinē, hē uzūn hõkūmetinē õmūrler vërsiñ. hõkūmet variken biz tamam. hõkūmet gelir geçër dē biz_esās millēt. he devlet, dēvlet ıfāzım bizē **185** hõkūmēt biri gelir, biri gidër. hõkūmet kimi eyi olūr, kimi kötü olur. emmē dēvlet babā sađlāmdır. onuñ hüdütü ... bēllidir. onu bi hõkūmet yıkamāsa bāşga yıkılmaS. bõyle işde bõyle. şindi hërkeşin yerleđi koturatu vādır. kimi dēvletten alır, kimi kendi parāsınnan gurbana gadār bēsler. gurbāndā götürü izmirdē, şūrda, būrda satınılır, satar.

190

HATIRA

yā, yā şindi bāK. şindî cânāb-ı āllah ēvvelā dõđru istiKāmēt ēvvelā dõđru istiKāmēt. bān genşliyim de bi adama çobān dūrdum. çobān durdum, herifiñ ... bāşga kōye hemen. ben yetimlikten böyüdüm yā. babām yabāncī. babām, babamı bilmeyöz biz. iki üş yaşındāyken_õlmüş. hā. ... emirdağından, şurdān, burdān satıcı gelirdi. eşşekÇi dērlērdi. öteberi satma_ā. adamıñ malınıñ ... bi dene tüyünü goparıp **195** vermēzdim, vermēzdim. cânāb-ı allāh bañā hemi cāmī nāsiP_ēTdi. hemī mektebē yer vērdim. ē yerli yērden her hayīrdā. inşallāh bi kōprü yapırdācām sõñu bū.

ESKİDEN KÖYÜNÜZDE KAÇAKÇILIK YAPILIYOR MUYDU?

köyün_ēsgisi hēpisi gaçākçı yāw. nēdēn, ne, ne gaçākçı örmān gaçākÇısı varıP gidip de şunu bunu vūrma deyil. örmānıñ mütiş_örmān gaçākçısı hādī_ varıP da āhmedi, mēhmēdi yök yök. öyle õñüne geçiP dē ēşgiyalık yapān yok bu kōydē. **200** yoK_öyle. alāħā şükür, köyümüz asıldır.

HATIRA

vallahā bānım goçum şindî alāħā şükür, on senē bu köyē muhTār sēştiler. başga köylērdēydi. kōylü bānī ireis_ētTi, ētTi. ārka ārkāyā, ārka ārkā, ārka ārkayā sēşTi. hā ön senē bu memlekete hīzmet_ēttim. allahā şükür kimseyē dışārdan bi gariş yer vērmedim. hër şeyē ğārşı ğēldim. vātan, millet_āmānēttir. kimseyē **205** hiyānētlık_ētmedim. allahā şükür. bilmiyõn varısada öyle bi haK sāhibi hemēn şindiden haKKımı ālsın. hazırın yānī.

HAPİSTE KAÇ YIL KALDINIZ?

iki āy, iki āy. he lān babā sūrgü yoK o zamān, hemēn daġıl duġul kūt. niyē. ē adam, öldürselēr hākime sorārlar dedim. bu inkılāp dedi, sorulmāz dedi. inkılāp sorulmāz dedi. eyi işde dèdik. burdā dedim. biñbaşıyāya, biñbaşı gēldi. bu **210** götürmeSseñ bān veyā millet senden şikāyetçi. damā gōyācaKlar bān gurtaracaġım dedi adam. şāhit yāz dèdi. eme hākim diñlemedi adāmi. iki āy baña cezā vèrdi. öteki adam bildiydi. avukaTıdı hemi kēndi. ē bakıyō bāni sorūyyo, geliyyo. ē hākim yersiz cezā vèrdi diye bi temiz, ediyō, goyvèrdi āngarā. āngara goyūvèrdi yā bān, adamıñ hilesini düşündüm. ... bāndēn yoġ, ben yoġūganā yāptırmıyō **215** millete suyū, çeşmeyi, cāmiyē, cāminiñ dibine. yapTırmayınce bān hemēn bi duTanāK yāpdım. cebime sōKdum. yāni vereceġdim mahgemeyē dē onu şey, edecēġdim. bāKTım ki inkılāp çıKTı. biz çıKTık. bān de vèrdim. bāni berāt, etti. oña cezā vèrdi. vallahā babam hapis günnerim gāli muhdār sedē şeyi var adı vār yā sāġdān, soldān öteberiden yiyemēzdik, de ālın dèrdim. amān bize vèrmeden ē **220** fiġān köyüñ muhdārī dama ġirmiş. gelir bi ēhbābiñ birī çok o zamān nam vār yā. ondān sōñā bi hāl daha gēldi babām başıma. asgerdeyīn bān sıhiye çawışıyīn. selimiye ġışlasından aşıġıyā er, atıyōn. ē ordā şey var sıhiyē birliġi var. orda doktor mayana ediyō. bāKdım ē bi denē ordā urum vār adam ... hemēn gaKıvèrdim. sen türk milletini, otürduġuñ yèrde bōyle ... edèrseñ, bān, ölümüyüñ lan. eşşek gibi **225** gaKacāñ, hemēn dōktur gelivèrdi ne o dedi. vallahā diyom tōKtur bana vurāydi, bi de bān tokdura vuracāġdım. millet, aşkına vuracāġdım. bi şey dèmedi, gēldi, gēşdi. şeytaniñ şerrinden, bāzı bāzı fāsihiñ, adamıñ da şèrri doKunūr. onnardān gorusūn. ümmadıġıñ adamıñ şèrri dokanır. ē inkılāP da şeydē şū işde birbirini milletiñ ġırdıġı zamānda arkadaşıñ biri diyōr ki, yanyana gidiyōduk dèyō. dama ġirdi. **230** bāKTım, adamā çok baKıyolār. yāhu niye bōyle baKıyolār. āmca dedi. bān dedi üç, arkadaş geliyōduk dedi. arkadaşdık dedi. adām dedi. dūtTu arkadaşıma bi bıçak sāldı dedi ġārnıma yārdı dedi. bān de dedi tāk, tāk, tāk sayıvèdim, onu öldürdüm dedi. bana şindi baxıyolār. dedi. gene ġārşıma çıKsa. yā ... asıl vārdır, asıl millettir.

ADI SOYADI	Arife Şen
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Olukpınar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 17

KÖYÜN YEMEKLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

şepit yaparın, yuka yaparın, şey muftakTā. tabi yemek yaparın, devāmlī muftakAñnadacāsak. yokleşberliği añnadacāsaK onu söyleyin. şepidi saÇ vārdır, saçı atarısocağınüsdünē. senidi vārdır, āltına ocağı yakarıs odunū. senidinēn bōyle yazarıs, āynı görünüyō bāzı televizyonlār tanīyīsāñ bōyle yazarıs açarıs böyükÇenē, bu kesim şepid iderıs. bu kesim, beyāz gār gibi. öndan sonā dūreriS, gatlarıs, **5** basarıs tekneē. o bitēsiyē yenir. o bitince bi dahā ēderıs. yemek fasille yaparıs. çorba, efēndim hamıraşī. işde būnnañleşberin nesi vārsā bunnarı yaparıs muTFakdā, çocuklarımızā yēdirıs. bükme de yaparıs. çok güzēl gatmēr yaparıs, gātmēr yaparıs. āh kēşkē bi vaktiñiz olsa dā yāpiversek de yēseñiS. bi geldiñizde yapiverelim de bi yeyiñ. gatmēr yaparıs. işde būnunnān nē vārīsa ālimizdēn gelir. **10** hēr şeyi allahıñizniynēn yaparıs. hēr şeyi yaparıs.

BÜKMEYİ NASIL YAPARSINIZ?

bükmeyi efēndim büle yaparıs. haşhaşlarıs. senit derıs biz sufra derıs, sufranınüsdünde yaparıs, haşhaşlarıs, gatlarıs, gatlarıs, gatlarıs. āynen şōle, şu el tertibi yaparıs. onuñarasınā pate görsuñ, peynir görsuñ, onnarı gatlārsiñ āynı mērcimeKgörsuñ, gatlārsiñ, Tēpsiyē döşersiñ, fırına sürersiñ. kesēr güçük güçük **15** şu ēl tertibi. hatTā da göstereyin, göstēr, görmeküstērsēñ bükmeyi. ordān bişiriz. işdē yeriz çocuğumuz, āvimiz, misāfirimiS yerıs. inēk sağarıs, süt bişirıs, peynir çalarıs, yoğurt çalarıs.

KIŞA HAZIRLIK YAPIYOR MUSUNUZ?

evet, tamām vār, vār, vār. şindi gış mevsiminē ēñ başdan pēynir yaparıs, arTdān tārana yaparıs, fasillē gurudurıs, efēndimişde badılcan gurudurıs. konsērve **20** yaparıs, fişne guruturıs. konservesini bi āyrı, gurumasını bi āyrı. tūrşu mūrşu işde gış hazırlıgımız hēr şeyi yaparıs.

TARHANAYI NASIL YAPARSINIZ?

tāranayı yoğürdu süzdürüz kesedē, süzük yoğürdu goyarıS tēncereyē, onu üsTüne gatarıS. āynı hamır yumūr şeklīnde yumurrūS, hamır gibi yumurrūS. sāde bi kısım būdāynēn yapār, bir kısımunnān yapār. bayā ekmek yapılānunnān yaparıS, çok **25** güzēlölür. çok güzēlölür. tārana un tāranası dediñ mi onu yāni ovalarıS, yazarıS bōlē gurudurūS. gōyārsıñun şeklīndē durū gālī. bi sene yē onū. gışa hazırlık būnnār. kēkīnī, biberinī, sarımsānī, tavuK suyunū, dāğdān gelēn kekiyī ovalarıS gurudurūS, un şeklīne, āynı un gibi ēderıS, içine gatarıS, güzēl kokār.

RAMAZAN ADETLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

İramazān gelİrkene guzūm, şindi pekōñā pēk fāzla hazırlık göstērmeyıS. yāni nē **30** vārsā şeyimizdē, muḩFāmīzdā onū yaparıS, muḩFāmīzdā hoşaf yaparıS. İramazana ēkserī hoşāf yaparıS. şindi çāy ādetōldu, çāy yapıyıS. ēkserī çāy yapıyıS. būkmē, gātmer, bōrek bu bēlli gārī. ēkmēk türü çōk. şēpit, hēr çeşidini yaparıS. şēpit sevēn şēpit, būkme sevēn būkmē, gātmer, bōrek. bāzī çārşı ēkmeyī getirıS. İramazāndā. çārşıda hanı firinnādā. fabriğā şey, amān neyişē ceyrān firinnādā. **35**

SERBEST KONUŞMALAR

yēmēk dışında guzūm hayātımız tebi birāzAllah gabūletsīñ zorluyō yā. zorlasa dā āynı tempoyā devāmēdiyiS. āynı işimizē devāmēdiyiS. āynı çünkū bizlērİleşbeḩıS, duracak hālımız yōK. zōrluyō, tabī susuzluK, hārāret veriyō. çok zōrluK veriyō. allāh gabūletsīñ. āynēn dutuyōS. e gēce gakabilsek gakıyōS, gakamasaK da hiç gakmadan dutuyōS. tabī oluyō yā mējbur gatlancaK, her yanı **40** birāy geliyō. birāyā gatlanacāS. yā ölümōmār. tūrkü gibi, tūrkü gibi oluḩ. başımdanİşdi çok gēldi gēşti. çōk sıKİntı çēktimōmmā başgası pek añnadamān, tūrkü gibi olūrsa añnadırın. müzik gibi, müzik gibi. nē bileyim. nē dēyim adālet nē deyim.tūrkü gibi müzik gibi dēyēyim mi, ayıPōlmāz mı.

çōcuğūmon tāneydi. dört denesi o dūnyadā āltısı bu dūnyada. bizim deyİAllahā **45** emānet. dört tānesinī ünūvēste okuTduK, allāhınİznīnnen. iki tānesī biri ēñ güçüğünnen ēñ bōyük, kōyde burdā. bizē dört tānesi işindē. biz de āynı mūcādelemizi yapıyıS, elimizdēn geleni gene āynı.

māsāl vār, çōk dā. bu ānda hatırm da gālmadı. vār çōk, olmā mī.

dāğlar seniñ nē garānlığōardıñ vār. **50**

fîlân dèyivêrsem, o gadârlıK vār.

lâle, sümbül boynuñ, eymiş derdiñ vār.

dâğlar seni delik delik delerin.

işde bôyle vār dêrsem eyêr. bôyle ... şeyi. işde bu gadârlıK vār bişeylê de hani bi ânda pek hatırlaman. çünkü yörgunum, acıK, yaşlılık var. yaşlılık var. **55**

bu gadâr çocuğu guzûm bak, sıkıntılarımı söylêcêsêm çok sıkıntı geçirdim. söylêcêsêm çok sıkıntı geçirdim. günnüyê gidêrdim. bubaları tabi fâzla ileri geri gitmêzdi. hiç yan gelirimiz yoğûdü. hiç çalışanimiz yoğûdü. sâce toprağı ekêrdik, toprak, galdırıldıK. tòprakTan bôyle ellerimiziñ, emeğinen, bi o hallêrde işde idêrdim. bân günnüye gidêrdim. êtmek gazanîrdım getiridim. neyişse bôyle zamân **60** bunnarı okuTduK. âllah haK yânda zâyi olmasın. cânâb-ı allah, allah bêlki bunnarıñ yüzü hürmeti bizi de affêdêr. çok sıkıntı çêktim. yani saba, gadâr yatmadım günner, oldu. onnarıñ çamâşırını yıKa, onnarıñ, işdê bilmêm yemeyini hazırlâ, yemeyiñi. bunü çeken, insannar bilir. çekennêr bilir ya. demeye de allahdan hayâ ediyon yâni bu üç günnük ömüre, bu âvletâ bêlki bunu söylêrsem yâni hatâ mı **65** söylüyom yoğîsa derim bi dê. yâni hatâ mı ediyom yoğîsa. olmâz mı, tamam, şikâyet, etmiyon, yâni âKşama gadâr, ediyôn ya. gırda çalışırdım, çapa yolmâ efêndim da, odün daşırdım saba, gadar bunnarıñan, uğraşırdım. ayakları kokutmâzdim. têrli çoraP geydirmêzdim ... meydandâ, şahitlerim cânı şahitlerim. yâni bu gadar mûcâdelem varıdı. allah bana ôyle hâzımı vermiş. âynen de bu **70** hazım gidiyo. yalnız gücüm gâlmadı. âynen bu hazım gidiyo. allah herkeşe iyilik sabır vêrsin. allah, ellere düşürmesin. allah sizleri de bağışlasın cenâb-ı allah.

işde türküm vār da şindi ayıbıma geliyo.

yüce dağ, yüce dağ başında iñdiremedim,

yönümü yönüne döñdüremedim. **75**

yüce dağ başında bir ulu gâvaK,

gavağın dibinde gül tabaK tabaK,

güzeliñ goynunda têt, olur Sabâh,

çikiniñ goynunda sôkmüyör şafaK.

bôyle bi şeylêr var. daha çok, gâli. yeterse yetti. **80**

ADI SOYADI	Elif Şen
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Olukpınar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 18

YÖRENİZDEKİ ADETLERİNİZDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

bizim eveli yörelerimizde şöyle âdet idi. gıza gidêrlêr, düñür olullardı, bitirilêdi, başlık kesêrlêdi. öndan soña düğün ederlerdi, alıllardı. yemek bişirilêdi. gazannarınan yemek yapârlar. mêmeketiñ adamını dâvet ederler. yoğururlar, bişirirler yerler. düğünnen gelin alırdık biz eveli. gene şindi de aynı devâm ediyosamma. aynı gelenek devâm ediyö. bizim yûrelerimiz öyleydi 5 eveli. şindi de öyle. aynı gene öyleyiz bak biz. yemêk mi. yemek eveli, dögme aşlar olüdu. alacaş bişiriydik. alacaş dedik dögme. buğdaydên, buğdaydên, buğdaydên bişirilêrdi. dâtlı gatârlardı. şindi önnar kâktı. şindi pilâf, nöhut, hoşâf öndan soña bamyâ, yâyla çörbası, tatlı yapıyolar şeylerdê.

KINA GECESİNİ NASIL YAPARSINIZ?

içerde bân şimdi baş öğêrler, bizim kına gecesine başladık mı evelâ gâlin gızı 10 oTurdurus. baş dilimi deris. Çembêr, parâ şey hep atarıs böyle öñüne ârdına atarıs. baş, baş övêrler. hê işde dêrler gâli, gıs çağır.

çâkdılâr gazân daşını,

vûrdulâr pirinç daşını,

övdülêr gelin başını.

15

diyerek türkü çağırılâr. geliniñ başını övüyolâ. hê başını yâkmıyolar. gâli böyle yaKacaklar kınayı gariyolâr, böyle eline, ayağına kınâyı yaKarıs. anasî, âKrabası gıza sânilirlar, âğlaşirlar filân yapârlar bi şeyler. böylelikçe kınayı eline, ayağına yâKar, yâTırırıs. şindi onda o kınâyı yaKârken öynamâzla. hâ ağıt, âğlaşirlâ böyle ağıt yapârlâ. böyle edêrler yâwrum işde. böyle edêrler yâwrum. şimdi yâwrum 20 kınayı birisi garâr kınayî, ikisi başını övêr. böyle övêrler, ağıt ederler işdê.

gâynanam şöylê kütük gibi

gāynanām bōyle çağırılār
görūmcelēr yağız olur.

ōyle bi şeyler dērler yāwrum. tabi bān yaşlıyın. āKlıma gelmō ki bān nēdeyim hē. **25** ... būrda deyecēn nē var, adam gēlmiş. bān gibī, sēn gibi bi denesi gēldi. şeye çīKtıK. Pazār yerinde bizi televizyona çektilēr bōyle bizī. kimimiS gātmerētTi, kimimiSōynāşdı, kimimiS türkū çağırdı. herkeş bi şey yāpdıK. ō bu da öle bi şey ya, tabi bānimāKlıma gēlmiyo yāwrum, çoğū gēlmiyō. tabi yāşlāndım bān.

bānim mi. bānim çocuKıolmadı. yōK bunu evlāTlıKıedındim bān. şonu, **30** gāynımıñ şu, şu gāynımıñ. ondan dā ūş dāne çocuKıoldu. ikisi oğlan biri gız. eyi, kötü bān de onnarıñ yanında işdē vaKıdımı geçiriyon. şō gelinim, bu oğlum, oğlum gālī. önnarıñ yanında bān de günümü geçiriyon yawrum, nēydim, nē yapáyım.

KIŞA NASIL HAZIRLANIRSINIZ?

kışa hazırlıK mı. tabi var olmāz mı. herkeş tārana gārdī, fasille galdırdı. bұлgurētti. ununu üyütdü. her şeyimiz var. gışa hazırlıK tabi var, olmāz mı. yemek, pilāv **35** bişirīS, tārana bişirīS. işte gālī fasille bişirīS, elimizde nē varısa. mēşur yemek būnnarēdērler. he bu dediklerimi yapārlar. kāndi şeyimizden gāldırıS bunnarı. arāzimizden gāldırıS. kēndimizden yaparıS bunnarı. satınālmāyīS. ha ālmayīS, kēndimizden yaparıS. ... nāsı, sizāyileleriñiz nāsı bibēr gurudūr, dōlmalıK yapār. biz de āynı onnarı yaparıS. hē biz de yaparıS. yalñız bizēkēr de yaparıS. eker he **40** ekēr de yaparıS. hē hēr şeyi kēndimizden yetiştir bizim bu mēvsimde ekēş. hēr şey olūr burda her şey. patatēs de olūr, fasille de olūr, tomatēs de olūr. buğdáy da olūr. buğdúyı un üyüdürūs. goruzāvimize çoKcanā. hēpimiz hep bi şeyleri yaparıS yāwrum.

MUTFAKTA KULLANDIĞINIZ KAPLARI SÖYLER MİSİNİZ?

bişirdiğimiz ... gaplarımız mı, ē vār gabımı, haramımız da vār çinçimiz de vār, **45** çatalımız da vār, kaşığımız da vār, kēpçemiz de vār, kēvgirimiz de vār, hēr şeyimiz vār. bizim de var. çinçimiz, çinçi kaplarolūyo yā, gaplaroluyō. he biz de çinçi deriS. biz de önnarı gullanırıS. bizim de önnar var. çinçi ... biziz de ōyledir yāwrum. gırılmāS çinçiler. gōrsūñ bi.

inēklerimiS vārdır. inekleri sağārıS. pēynir çalarıS. yoğurt çalarıS. hēr şeyi **50** kēndimiz yetiştirirıS, bizūretirıS. buña çinçi deriS. hā çinçi deriS buña. muTFāmızda bu kāplar

vârdır. ha kēndi bu satın_alırs. hā böyle satın_alırs. sırsı döküP şunnar hā. ha, ha sırsı bũ. şu gararan yēr. sırsı dökũldũ deriS.

EKMEĞİ NASIL YAPARSINIZ?

ekmek mi. Şepit yapars, kumpiri gāynadırıS. hā Şeyde çekeris makinede. hamırın_ıçine gatarıS. mayayı da gatarıS. hamır da gağar, tēknede yumururũS. **55** yumururũS böyle, böyle tēknelē vârdır. yumururũS, fırına götürũS. beş, õm_ beş yirmi tâne edēr geli ävimize goruS. bir hāfta gidēr, üŞ gün gidēr, bēş gün gidēr. kāş gün gidērsē. adamına göre ... somun_ekmek hā. Şepidi dē yoğurũS. saçı at, saş deriS. böyle böyle Şeyler vârdır. ältına ataşı yaKarıS. õrda Őepiti dē kimimiS_ edēr, kimimiS de bişiri görũS şura. böyle böyle yığarıS Şepidi dē, õyle yeriS. sürēr, İramazanıK **60** da çok yapars, böyle böyle yığarıS. ramazmānda tepsiyile bũkme yapars mercimēkli. gātmer yapars. bõrek_ açarlar, yağlı. ramazānda da yapars. yapars yāwrum bız dē. bız de ùyle èderiS. Şey_ettik dē õynadık bilenē böyle ēvlatımsıñız ... teretedē. hē sõrdulār bana. kaş tene geliniñ vār ded'i. bi tâne dedim. eyi mi geliniñ. eyyi. kaş tene çocuğu var. üş tâne. geliniñ saña baKıyõ mu. çõK bakıyo **65** mēmnunum dedim bān hē. vallahā üle dedim. bu bānim gālinim.

HATIRA

baş_õğretmen_õKula āldı, gāştı ... diyē. hamidiyē gõTdük, annemden sākılı. ēskişehiriñ hamidiye köyüne gõttũğ. õm_ beş gün gāldıK_õrdā. gāldıK biz. üç_ārKadaş_ıdıK. bir_õ erkek ikisi gızı. õrda baş_õğretmen ba_ā hāşlıgımı vērdi. õrda gāldıK. õrdan durukan õm_ beş gün sõñra bubām İramētlik gēldi. bāni õrdan **70** çāldı, gāştı. şindiye bān de okıyāydın ya bi ebe çıkārdım, ya bi doKtur çıkārdım, ya bir hākım çıKa, emēkli olūr çıkārdım. yalñız bubām cahillik yāptı, getti bāni. ya, yā õyle ētti. bubām_ etmēyēydi bān_õKurũdum yā. yirmi sene, yirmi bir seneye bāsTı. seksen bēşte õldũ beyim, evet seksen beşte õldũ. çõK_ıyiydi. nērdē Őeyi, dēhā şu tarāfdaKı beyim. vallāhı bubām biz çõK_ıyiydik. çok çok dahāyētli yaşādıK. õyle **75** hiç cāzgırlıgımız_õlmāzdı, ammā tāKdir, tēcēlli õlmadı. nēydiceñ_İşde. ēyiydik yā.

ADI SOYADI	Emin Şen
YAŞI	42
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Olukpınar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 19

DÜĞÜN VE YEMEK ADETLENİZİ ANLATIR MISIN?

şimdi var yā, āskiden ē bēlki siz de bi yerlerde gōrmüşölabilirsiniiz çok geziyosāñ. ē bu bulgur vār ya bulgur, buğdāydan yapılanö bulgurdan yaparlardı. onuñiçinē üzümöatārlardı. yani bikaç çeşit şeyöatar, nohutöatārlar, üzümöatārlar. bu türlü şeylerden birāz da içine tātli gatārlar. şindi ismi deġiştii onuñöaşüre öldü. aşüre aş. āskiden, āskiden bürda, āskiden burda çok mē'sürmuş. aşırı mē'sürdü. şimdi **5** yapan yoK, yapān yoK, hiç yoK. bi de bñ şeylerde yapılyōr. meseġā belirli bi zamannārda yapılyō. yā aslinda şo daöā iyi annadır bāndēn de. hē bizim köyde düyünnērde genēlde cumā günü başlar. cumā günü kendi köyümüzüñiçi dāvetöolür. köyü kōmpile dāvetöedērsiñ. hērkese dāvetöedērsiñ. bu köyüñiçini kōmpile dāvetöedērsiñ. hayır gelmeyenöolürsa gēlmez, o kāndi isteġine baKār. meseġā **10** adam kīrginöolabilir. bēlki gēlmeyebilir. amā kırgınöolmayān da gēlmeyebilir. o da meseġā cumārtesi günü katılır veyā pazār günü. pazār günü büyüköihtimāl katılır. gālinöalmayā gidērler. o da şöyle, cumā gün yemek verisiñ köyüñiçine. cumārtesi, cumā günü aKşām bürda ēylence olur. köyöarasında meseġā başKa köydēn de gelenöolür aKrabān gelir. onnārdan faġān ēylence yapārsiñ. hayır, hayır āyrı bizdē **15** āyrı olur yāni. bizde bi arada ölmaz yāni. daöā öñce dē āslında nē kadınöerkeyi, nē ērkek kadını gōrmüyodu. gerçi şimdi oyun yoK dā ērkekle kadın arasında oyun yoK da ērkek de bi mınTıKada kadīn bi mınTıKada sōhPetlerini yapārlar. yani bōyle çālgılı olur bizim düyüñner genēlde.

HATIRA

bānimöāmcamöolur aslinda kendileri dē. bānimöāmcamöolur. bānöevlatlıġım **20** bürda. ö köyde çōK hīzlı, o köydē çōK hīzlı sözü geçērdi yāni. herkese yāni dediġini yaptırān kişiydi gērçekten. gērçekten köyde her dediġini yaptırān kişiydi. çok sözü geçērdi. çevrede

de çok sevilir ve sayılırdı. kendisi cambazlık yapardı yani hayvan alıp hayvan satardı. o insana da cambaz dèrler bizim bu yörede yani. cambaz diye geçer. koyun, keçi ondan soña sığır bunnardan alır satardı. yani bu çevrede **25** tanımayan bu iscehisar çevresinde tanımayan yōKTu. çok, çok tanındığın bir kişiydi. cambaz Ahmet dediñ mi herkes tanirdi yani. bu çevrede tanımayan yōKTu yani. o zamanın zamaniñda. hızlı da alış veriş yapardı yani. gittiği yerden bilmiyorum yani iki yüz tane, yüz atmış tane, yüz otuz tane goyünsuz gelmezdi. hem de parasız yani. alı almak şartınan. kağıtsız, şimdi mesele senet yapılıyor. bi ufacık da bi **30** şey alsan senet yapılıyor. o zaman senet falan yaptırmazdı. böyle bi kişiydi. sözüne olduKça sadıktı. yani mütlaka bu gün söz veriyse bu gün o parasını ödiyecek mütlaka, böyle bi insandı. çok sözü geçen birisiydi. bu yaklaşık on yıl falan da köy azalığı yaptı yani. bir zaman anavatan vardı. iktidardaydı o zaman, yeni gelmişti. he, he o zaman delegeydi. ankarada falan çok tanıdığı vardı. çok milletvekilleri falan **35** sevardi yani. çok tanıdığı vardı. bu kadar değerliydi yani.

GÜNLERİNİZ NASIL GEÇİYOR?

yâ biz ileşberlik yapıyoruS. ekin ekeris, buğday, arpâ, çavdar gibi şeylerden ekeriS. onu galdırırıs. hayvancılık yaparıs. çavdarı mesele yemle değişiriS. veyâ buğdaylı olursâ un yaparıs yani. bu ihsaniyedē ondan soña handa normal deyrmenner var yani. yok döğē başka, han başka. bu he askişehire bağlı yani. o döğē o tarafta **40** yani. o ihsaniyeniñ oluyō döğē yani. ileşberlik, hayvancılık yapıyoruS. sığır, koyun gibi şeyler yapıyoruS yani. kurban bayramında genelde mesele çevreye hayvan götüren kişiler olur. mesele bân kendim de götürüyorum. mesele izmire gidiyorum. izmiriñ herangi bi bölgesine burdan, nakliyatla araba tuTuP besledimiz hayvannarı. bân danacılık yapıyorum ekseri genelde yani dana götürüyörüm. **45** yaklaşık on on iki senedir sürekli gidiyorum yani izmire. orda hayvanı kurban gününe gadar yani satıyōS. hayvannarı dağıtmıyoruS yani. bi miktar para alıyōS, mesele herangi bi kişiden bi miktar para alıyoruS. kurban bayramı günü de kophile hayvannarı dağıtıyōS.

ADI SOYADI	Kazım Kartal
YAŞI	86
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Alanyurt Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 20

ALANYURT KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

efendim bôle faKat bôyüklerimiñ siziñ gibi âlim çocuklarıñ yanınâ sôzlerini diñledim, sôzleri diñledim. faKât bu memlêket, âskî memlekêti disêñ de yakışır yani. âski zamanda burâ oturmuşlâ, mağaralârda gizlênmişlê, şu olmuşlâ. daha da yeniye gadar bilirim, pencereli evimiz yoğudu burda bizim. bân seksen_âltı yaşındayım. pencereli evimiz yoğudu. bôyle yaylaya çıkardıK. yaylayâ gidêrken camlarımıza **5** açık delik vârisa üstü bazısı tepeden delik_olüdu. tahtayınan çakar yaylaya çıkardıK. yayladâ üç_ây galıdıK. hidirellêzde çıkâr, gündönümüne dōğru gelirdik, arpa fılân biçilme_ê. malımız fılân hep o yâna gidêrdi. elli hâne bawırdı köyü diyelekTen añıldını biliyom. çekirgeye gidêrdik. çekirge gırma, çekirge gelidi bu yolâr bittikTen soñâ bu dâğlarâ. çekirge gêldi. o çekirgeleri gırmaK_için her köyden ön, om_beş **10** gadını, erkek çocuk hêpsi de şey_êderekk elli hânedan bu gadar on gişi mi gêdi, beş gişi mi diyelêkTen başımızda olân liderimizi sıkıştırılârdı. e şimdi nè bileyim dört yüz hâne fılân vâ. adam gıtlığında dört yıl bân birâz bi muhtârlıK yaptım. e hemen üç_cüz yirmi hâne, üç_cüz otuz hâne çıktı. şindi bêlki dört yüzü de geşti orda, bürda. bu gadârlıK bunu biliyorum. soñâ dârleme, toplama bu kôyler, ordan gêlmiş, **15** bürdan gêlmiş bir_olmuşlâr, toplânmışlâr. başga dehâ bi şeylêr soracağınız varsâ bu gadar bunnarı sorun.

ALANYURT'UN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

şindi bi zamân hocam bizim bu dağlârda ağaç, odun kêstik, afyona götürdük. bi kile alamaSsaK ikî oKka, üç_oKka un alırdıK, ekme alir gelir, çoluğumuzu çocuğumuzu bôle bikaç sene yonân gettikTen soñâ yedi sene vallâhâ gıtlıK_öldü yedi senê. **20** soñâ kömür çıktı, kömür yakardıK dağlârdâ. onnâr öldü, bitti. çerkezlêr gêldilêr. çerkezlêrden bışKı çekme, bışKı gôrdük tatâr bışKılarını. añadıñ mıydı. bôyle bôyle idâre etTik. bi yöl da amelelik çıktı, oraK çıktı. çayır kôyleri şeker_ônlerinde çayırılâş vâş orda. bôyük_ağalarıñ o

çayırlara, orağa gidēdik yevmiyēynen beş lirā, on lirā. meselā bōyle adamına göre oraK bişmeē gidēdik. ōrdan idāre olduK birāz **25** efēndime sōyliyeyim amelelik çıKtı amelelikten idāre ōlduK. sōña efēndime söyleyēyim irişbērlük toprağımız verimsizidi, hālā da verimsiz. gübre şeyine birāz gomşularımız motor çıKtı su çıKtı. bīz de motor filān yoğūdı. on üç, on dört dāne oda vāridi būrda. yōlculuK yapārken herif hāndan çıKtı mı būrda akşām ōldu mu būrda galīrdı. mērkebi dē, öküzüsē öküzüsē, atisā atsa galīdī. sabāhtan köyü **30** nerēye orāya bōylē birbirini idāre idēdi millet. şimdi motōr çıKtı doKsān çit dombay manda vāridi bizde. bu köyde baK doKsān çit, yüz seksēn tāne baK, atmış çift Te öküz vāridi. yüz yirmi tāne de o nē idē. diha bu dūnkü, dūnkü. cemālnen bānim muhtār ōldūmuz zaman lān. cemāl göçebeleri öküz çobānı tuTduk. godu gāştı, gēldi. bu musayi gētTik gārdaşılān şurda haKını yetirmeē on gün, yirmi gün gāldı. o **35** adam çOK uğraştı, zaptedemedi. vallā doKsān çit dombāy dēmek ne dēmek canım. sōña bunnarā dēdīm siz güdün iki gārdaş gorucuya haKKını size toplattırayın siz alın filān dedik, olūr dedilē, sabāh işīmadan amān kāzım emmi şu çift öküzü bi teslim al. bān ne yapayım dē kaç gün hayvanlar, bān gāli bi çobānlıKTan birer adam vāridi. ona dedim güdeyīn mi, güderim dedi. faKāt kimseye beş gurusı vermem **40** haKKını bān tüm alırım dedi. tüm al dedik, vēdik. böylelikle yavrum, şindi ne çit gāldı, ne çımıK gāldı, ne goyūn gāldı, ne şey gāldı. elinde olān inek minek varīsa böylelikle idāre olup gidiyōz evlādım. dombaylār satıldı gitti. motor āldı herif, şu āldı, bu āldı. dombāylā filān gitti. öküz arabası da at arabası bile galmādi. on üç tāne filān at arabasınān şindi bi tāne mi iki tāne mi araba olūr **45** köyde. ceremānlār sattı mı halil. ceremānlā duruyo mū. bi de tımbılıñ oğlānda vār, iki çit at vār. baK doKsān çit, atmışTe dáha yüz elli çit yapār üç cüz tāne mal. onnar satıldı, motōr āldı. hergeş bişe āldı kendi kendine idāre ēdip gidiyo hocam.

YUNANLILAR BURAYA GELMİŞ Mİ?

āskileriñi bilemēyon āski zamanları bilemēyon tabi yonāndan evel ne yaparlarımış, ne ediyorlarımış bilemēyon. gelmiş, bilmiyom bān varımışım da varmışım da **50** fagat bilmiyon. bilmiyom vārmışım iki yaş, iki buçuk üç yaşında vārmışım bān. bān bilemēyon. bu köye ē baK orda bi gaya vā köyümüzün ortasında, şu dağda bizim asger var şu dağda. asger, bu yannā hareke hep yonān o yanna gitmiş, irahat vememiş burdan bizimki tak tuk, tak tuk. kapımıñ önünde diyō hemen tavuñ bōynundan vurdu diyō onu adam. bizim civcivli tavuğumuz varımış, añadıñ mı vürdu dēyō. **55** aman çoluğu çocuğu hemen içeri

āmıŝlā, aman şey olur diyelektan gece sabāha gārŝı çekilmiş gitmiş yōnān. bi gēce bŭrda yarım gēce hatta bi gēce de tŭm deŷil yarım gēce çekmiş gitmiş, fazla gālmamıŝ. hemen bu gada bu gada. geliyō bŭrda yepesinde gōzŭnŭ sevdiĭm yarıyānı asger yarıyānı vallāhi şu dāĝlarıñ ŭstŭ. ekmek yoK, ekini de bu şey etmiŝle, ekinner gŭndōnŭm zamānı ekini kelleyi tutuyola mutuyōlā, **60** gavurga edip ondan idāre oldulā, ondan sŭrdŭle bu cepheyi, onnār aŝtılār vallāhi. he yavrum bōyle gŭnler yaşadıK yavrum.

BURALARDA MANDA VAR MI?

şimdi yavrum, çayırılıK varıdı, çayır ōldŭ. o çayırlārda dombay gōletlēde yaŝardı, dombay yaŝardı. sōra oraya odun gōtŭrmeye gōtŭrŭken dombayımızi nērde sulu bi yer vā, oraya gōtŭrŭ islādır ter atadıK şey edēdik. hayvanı diñlendirme gibi onuñ **65** ona gōre keyfini oynardıK. oynamasāñ ekmeyō o. ekmıyō o hayvanlār. bōyle kimisi bŭyŭk aĝaç olān ōkŭzŭñ gŭcŭ yetmez. dombay alırlar, dombay koŝarladı. çoK dombaylā goŝuldu. biliyoz. dāĝdan aĝır yŭk, o çamları filān sŭrŭmek sekiz doKuz metĭre, on metĭre aĝaç sŭrŭttŭrŭn de getirilēdi. bōyle yawru, bu vaziyetTe şindiki vaziyete gēldi çoK ŝŭkŭr, bin ŝŭkŭr. baKām nasıl olā. allah pādıŝāh dŭzenini **70** versin. şimdilik de hŭkŭmetimiz yerinde oynayıP dŭrŭ. polis polili ĭnde çalıŝıyō, sayıncı sayımında, alımıncı alımında, belediyci belediyesinde herkeş, ōĝretmen okulunda çalıŝıyō, añnadıñ mı. her kim vazĭfesi, dōvŭŝ olmuş şey olmuş, herkeş vazĭfesi başında diyo yā. emĭr verilmiş polis vuracak gıracak, koruacak memleketi, milleti, ırzı, nāmusu korıcak polis jandarma bōyle yawru. **75**

KAYMAK VAR MI?

gāymak varıdı, gāymak varıdı. ŝōyle dombayli gāymaklar olŭrdŭ. dombāyliye gāymaĝına husŭsi gaymak Piŝirmek içŭn kōz edērlē. bi gŭn piŝer onu gŭzēlcē ĩrtesi gŭn o gāymaĝı şeyden bi yandan ordān bi daha sŭt dōkēler, o da ōldu mu, eyer ŭçŭncŭ edecek ōlsa bōyle bi bārmaK gāymaK galin olŭdu. bi de saña goyŭn diyeyim goyunu. goyunuñ gāymaĝı da dēha bi baŝKadır. goyunuñ gāymaĝı ōteki **80** gadar galın ōlmāz da çok gŭzēl lezzetli olur. bilakis şimdi baŝaK zamānı bitti. goyunuñ bi goyutmaş deyiveriz biz, şindi sarıldı mıydı hemen onu şey edivē goyulur, goyulur. onu bōyle ŝēy gibi sŭt ōlmasa yāni, sŭt goyŭn sŭtŭ gaŝıĝınān buladı mıydı, o da goyutmaş deyiveriyōz ona da goyutmaş diyōz. goyutmaş bōyle. geçiniñki goyutmaş ōlmaz geçiniñki olmaz. ineĝiñ de ilk beŝinde aĝız deyiveriz. baŝTan **85** aĝız olŭ. ondan akıllı, essi gocagarılā olŭdŭ. buzdolabı yoktu gōysa bi yere bilmem nedir, ne, nesi yoK gōysa bi yerē, çapıdı ısladırdı o şeye aĝıza, çapıdı bōyle temiz

bi çapıda ısladı şurā seriverēdi, gurur atārdı sandığında. ineği sağamadı mīydi bi şey sūt müt, biri sūt vērđi mīydi onu ısladır da sıKTırıverēdi. öteki ağız_olüyödu canım ağız da gurutTu onu ıslatTı yā. evet yapıyölādı. büzdolabına da goyölā muhafazā **90** edēcek bi şeyler biliyölār yāwru. her şeyi fen çIKtı. şöyle ne bileyim, bilgisayar çIKtı, bôle bilēnlerden bilmeyenlēr öğreniyō yawrüm. erkeklerden yuKa yapān efēndime söyliyeyim, bûrek yapān şehrēlēde gıyāmet gibi köylēre olmadıgına baKma. bûrek yapan efēndime söyliyēyim baklava deriz, onu sizler de bilirsiniiz. baklava deriz baklava olür. efēndime söyliyim bi de revāyi dērler, revāyi dērler. **95** revāyi de bi bambaşgadır o da, onuñ da dadı başgadır. onu bilirsiniiz onu sizlēr, memürlār bilirsiniiz. başga da bildiğimiz bi şeylēr yoK yawrū.

MASAL ANLATIR MISINIZ?

şimdi masal her adama müyesser değıliği, bunū birbirimizden gapār onnarı gonuşürduk. yāni şöyle misāl edērdik, şu vaziyete. ormānda en gövvetli nè vār. ayı ile aslān var. afedērsini, onnarı kimini başgan yapārlār, efēndime söyleyim, bazı **100** āzgın kedilēr olürmuş, bōyle bizi anladıveriydi ihtiyārlā. şindi kediniñ birine eveli, değırmenlēr gırlārda, dağılārda, derelēre, suyuñ ayāKlarında olürdu. e değırmenlēde kedi bulunürdu. değırmēnci bi yerden acık un_ālmiş, nöbetçi yoK, ekmek yapmış, onu yiyēcekken, kedi yimiş ekmeği. ālmış_eline değırmeniñ bi de küsüğü olür, şöyle gāldırmalı vürmalı. değırmenciniñ küsüğü, küsüğü solluK deyiveri. ya yā zopadan **105** galın, küsüğü deyilēr oña. guvvetli bi ağaş takınca şöyle galdırttırmaya. o küsüğü kediye bi vuruyō kedi dağa gidiyō, gocā dāđ. kedi dāđlārda ārslān kesilmiş, āslān kesilmiş. toplanmışlār, demişlēr yā bu dāđlarıñ beyi ölmuş. bunu bi davet edelim mi ne yapalım mı. demişlē hayvānlā. fatma furman çelebıymış adı. fātma furmān çelebi, kediniñ_adı ya. toplanıyölār ayı bāl getiriyō, domuz patates getiriyō, davşān **110** havuş getiriyō, canavar guzu getiriyō velhāsıl-ı kēlām onār bi yere toplanıyölā. lān buñā kim gider. seniñ_ayađıñ tetik tilkiye diyölā. sen git diyölā. çIKıyō yuKārdan fatma furmān çelbi. o da ö dēyo. çocuKlār bōyle anārken gorKarlādı. hocam biz kötü şeyleri gonüşmāyā başladık, yararlı şeyler deyil bunlār ya. ne yiyōn neydiyōn. ulu dađıñ ulu keyini yıktım da onu yiyōm. filān yire dāvetlisiiniz ācele gel. amān **115** gelirse önüne nāsıl_ederiz filān. tilki deliğe giriyō, ayı çama çıkıyo, domuz gazeliñ_altına giriyō ya görünmüyō yā, bıyığı soludukça şey gıyneşiyō, çirk, çirk gıyneşiyō, ondān sōñra efēndime söyliyeyim, geliyō öteberi orda, gıyneşiverince şey domuz, domuzū fāre zannediyo. kedi bi salıyō ordān domuz pātlayınca añadıñ mī şey canavar şeye çıkıyō çama

çıkıyō, çāmdan efēndime söyliyeyim aşıağı düşüyō, **120** bilmem canavar bi yere gidiyō velhāsıl-ı kelām ayī şey fatma furmān çelebīnen gōrkusundan her biri de bir yere çıkıymışken dağılıp gidiyōlār eski vaziyet. eller ermiş murādına biz çıkalım gıradadına. dērlērdi bunnārı. şimdi masal bizim abdil vādır abdiliñ_anası sōylērmış. başKa köylüdür onuñ_anası. o masalı çok_ıyı biliyōdu. iki gārdaş yola gitmiş, üç gārdaş yola gitmiş. sağa gitmiş biri, sola gitmiş biri, orta **125** yola gitmiş. sağa gidēn iyi olmuş. solā gidēn bi şekil_olmuş. herkeş birer tānē kadīn getimiş. öbürisi gider bi obür dünyāya geri iñmiş aşıağıya, bu dünyādan geşmiş, geçincē orda gelirkēñē ulu ağaş varımış. ulu ağaca yildā goca bi guş yuva yapārmış. bāzı guş geliyolār televizyōnda görüyorsañız boynundan gapıp gaçıyō bi şeyiñ, insān mı kedi midir ne gariñ_āğrı. guş yuva yapmış yuKarıyā, yawrı çikārmış. bi **130** ejdērhā gibi yılān çikār ağaşta guşun yawrularıñı yērmış. ulān baKıyō bu delikānlı orda bi ejdērhā orda. vuruyō ağacı öldürüyō. guş geliyō baKsaKına ejdērhā ölmüş. çocuğā diyō. ne dilērsen dile. bān öbür dünyāya çıkıcān diyō. bāna deyō cart dedikçe et, curt dedikçe su verisen böynuma biñdireyin seni çıKarayım deyō. bunnār masāl ya. çıKarayın seni deyō. o da olūr deyō.cart dedikçe veriyō, curt dedikçe veriyō. **135** yuKārī çıkārken cart dēyince et bitivēmiş. uyluğūndan kesiyō. guşun_āğzına bi dehā veriyō. guş alıp çıkarıyō. bunnarıñ mevzūları var, bi şeyleri vār, hakiki olaraktan insān düşünecek bi mēvzūlār var. tabi tabi bi ders veri. sōñā gārdeşiniñ birisi bilmem bi şey yapıyō. arap lalası ağaniñ o gettiği gariyī çocuklarıñı öldürüyō, bilmem şeyler çok canım böyle bi şey abdiliñ_anası añnatır. baK helē şey evet bu masalları da**140** anlatır. bu masalları da çoktur yāni bān de arzu ediyom bunnarı öğrenmek_ için. yāni üç gārdeş yola gidip, şuraya buraya gidip, biriniñ başına şu gelip, biriniñ başKa meseLā gız gavağa çıkmış āñadıñ mı kavaKtan. eğil kavağım eğil, doğrül kavağım doğrül. böyle masallār vadır.

BURALARDA YATIR VAR MI?

evliyā mı yatır vār. caminiñ_ içerisinde üç tāne yatır vār. bi de şu dağıñ tepesinde **145** varıdı. faKat her odalārda bunu evliyā olarak ta bunnārī şehit diye söylüyōlā. sözünü kesiyorum baK dēyō ku şu ulu küllüğüñ_ altında bān her zaman rüyāmda görüyom. bāni yatırmeyō bürda şehit vār deyō, onuñ_ için bürda şehit va deyō. e bu gocā mamül yük nasil galkacak, sen hakkından gelebiliñ. bān ancak vücütumu verebilim deyō, canımı verebilim çıkmaSsa deyō, çıkārsa bunu siz şey_ edin. bilmem bi **150** devirde orda şehit çıkıyō, çıkıñca padişāh diyō ku, be adam diyō ne istērsen iste sōyle verecem saña diyō. o da diyō

ku köyümüñ cāmisiniñ berātını, han cāmisi hān vārdır şu yan, hanıñ cāmisiniñ berātını, yapıltak cāmisiniñ berātını bu üş köyüñ berātını ver. bunnār bānim gōmşum deyō. bize uzāk gelemiyō şeye deyo. berāti olmayan cāmide cumā gılınmāzdı. izin verise hatip geçēr cumāyı başka hoca **155** durār ōrda gıldırđı. şimdi yasaķ ettilēr bunu. ne içün yasaķ ettilēr, her yere bi cāmi yapılmak ossun gibicesine yasaķ etti bilmem. dināyet yapıyō bunū. bizlēr bilmeyiz. sōñā bi gadın hacıya gitti miydi bi evli nikāhlı olaraKtan gidilirmiş. ōrda şey olūmuş. onnarı fiñān gāldırđılār. bi de bū, bunuñ dēdēsi berāt getimiş, dēhā hālen de berāt būrda. nēre verdīñiz. nēre verdīñiz o berāti. hele belediyeymiş, belediyede **160** gālibā. faKat baK satın almışlar dēdeñgilden. dēdeñgilden mōlla emmim hoca deyil mi o adam köy hocāsı o satın almış. bi buzağı inek vēmiş. yāni namāz gıldırmaķ için, cumā namāzı gıldırmaķ için bi buzağı inek vēmiş, o berāti almış. berāt ta hālen dehā duruyō. geçēn sene duruyōdu.

ADI SOYADI	Ramazan Eroğlu
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Ayazini Kasabası (İhsaniye)

Metin Numarası: 21

AYAZİNİ KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

şimdi efendim ayazini tarihi hakkındā, tabi bizim duyduğumuza görē tūrisler geliyō, meselā daha bōne istābuldan vesāire, kimi dēyo burā firigyalılā, şindi frigya şeysi oluyo dēyō vādisi deniliyō. e cenevizlilēr dēyō bī gelēn şey bura cenevizlilērden kalmıő diyo. hā kimi de bura yontma taő devri, kimi de cilālī taő devri bōne, bunnarı hep dūyduk. e aslīnda bi de meselā dahā evelī bunnārdan dahā evelī semut kavmi **5** olan sālīh peygamberi gönderiyō allah o kavime. emīrleri teblīk ediyō. meselā, ey kavim allahıñ emirleri şudūr, geliñ allah sizi göyden ot edincek, arapça oT ateő, ateő inēcek sizi yakacáK, geliñ bānim endişelerime itā at ediñ. allahıñ göndērdi emirñameyi size bān teblīk ediyōm. hayır yā, ya sālīh sen gafadan atıyōñ. sen işte, sen işte peygamber deyilsin şōne bōnē inānmāyōlā. cenāb-ı allah diyōr kiniñ **10** cebrāyil gönderiyō. yā sālīh kayaya emir et dēyo. kayadan bi potuk deve potuđū inīliye inīliyē doğuracak dēyō. onnara bir mōcize göster dēyō, ey kavim dēyō, mādem bāni şeyci diyōñuz yāni büyücü, cazıcı diyōñuz, geliñ dēyō bān size mōcizeyi gösterecem dēyō. kayā, topluyō kavmi. ey kayā bir deve potuđū dođūr dēyō, yavrulā dēyō. gayā inīliyē inīliyē bi dēñ deve potuđū dođuruyō, o bütūn gavmiñ **15** gārşısında. hāzā sehribāssıñ, hāzā büyücüsüñ diyōlār, yine inānmāyōlā. ne yāptıysā inānmıyō. geliñ dēyō allah sizi yakacak dēyō. āltı ay şey sōñā yakacak dēyō etmeyiñ tamam dēyō. mādem allah bizi yakacaksa seniñ tañrıñ biz de kayaları oyarız, içine gireriz, gurtarız yaKamızı. o zaman girişiyōlār kayaları oymaya o gavim. cenāb-ı allah da peynir tuluđū gibi gayaları sert maddeleri yumuşadıvermiş, oymuşlā içeri **20** girmiş. ey sālīh hadi tañrına sōyle de bizi yakıñ gālī demişler peygamberē. göyden oT inđiđi zaman bütūn içerisinde simsiyāh hēpsini kömür gibi yākmış. şimdi o mađaralārdaki siyāhlık tā o zamāndan galmāymış. kimi dēyō işte şeylēr göçebelēr, çingenelēř ateő yakmışlār dā hayır bütūn mađaralarıñ hēpsi nērde gōrdüysem bān simsiyāh. tā o zamānda mōcize galıyō baK bū yirminci asıra gadar gıyamētiñ. sālīh **25** peygamberiñ kavminiñ şeysiymiş bu mārālā. ama ondan sōñā yontma taő devri gelmiş, cilālī bilmēm vesāire neyisē firigyalı gelmiş, gavim gavim yüz yirmi dōrt bin

peygamber geliyodu bu dünyaya. meselâ allah gönderiyö her gavme bi peygamber gönderiyö. meselâ bänim bû okumadığim duyduğum âlimlerden hocalardan böyle siziñ gibi gelên şeylerden duyduklarım bundan ibârettir. şimdi ise meselâ buriyâ türisler **30** geliyö, buralarî bakıyölâ, filimini çekiyölâ, yazıyö, çiziyölâ. bura şindi firigya vâdisi dèyölâ şindi. firigya vâdi yazılı şeylerde. meselâ, köyüñ girişlerinde çıkışında ondan o eserleri yazıyölâ. işte firigya vâdisi şu gada kilömetre. şey kale varımış bu Tepeniñ arkasındâ biz avdalâz galesi deriz. onnâr da meselâ o galeniñ delik deşik yâni dört gatlı binâ gibi her tarafı delik deşik. örda şey yaşamış yâni hükümdâr yaşamış. **35** evet şindi bu hükümdâr örda yaşamış. onuñ kârşısında bi de gızıldâş, gızıldâş deyölâ, onuñ orâda bi mârası varımış. hê galeniñ arkasındâ kiremitlêr vesâireler o demiriñ katarası filân görünüyödu şindi. o hükümdâr hattâ biz onuñ kabrini top yeri deriz. yonân top gürmuş onuñ altınâ, dağın altına bônê. binâ gayadan oydürmüş üstünü doldurtturmuş oriyâ şeysini, gabrini gömdürmüş. zamânile daş gırârKan bizim köy **40** bu patlayınca gabir meydâna çıktı bônê. hatta duruyö örda. he müzeye haber verildi, müze geldi baktı, göntürol etti. içinde ne vârisa heykel varımış, vesâire onnarı aldı gitti, müze. he üstüne yine yonân top şey etmiş oriyâ, top yerleştirmişimiş yonân işgâlinde. şindi oriyâ top yeri dèyoS biz meselâ. top göndüğü için top yeri deñiliyö. altına da o gavim o kırâl oraniñ böñe öydürmüş, toprağıñı aldirmış ve ana **45** gayâyı bône bu âv gibi gâzdirmış oriyâ. hattâ bi de boyaları da silinmemiş. dâ' onuñ gabrini maketiñi oriyâ köydürmüş. üstüne bi yol döldürmüş, bône iki üş metire kendi kabriñi. şindi oriya da gidip görseñiz açık ora geziliyö. türisler geliyö bakıyölâr. hâ o galede de yaşamış. yâñiñiz bû galeniñ etrafında o zamânıñ bérindê gatır vesâira hayvanât dış yanlarına gayadan oyma, meselâ ahâr, gayadan oyma toKa yapmışlâ, **50** oraya bağlama kırt tâne. e bän bütün çocukluğumuzda örda yağmürda, yaşTa siper olüduk. hayvân otladırız biz cocuKken bahariñ. hiş fârKına vârmıyoz, hattâ şey öynarız sâKlı saKlâmbaç saKlanırız bulamazlâ birbiriñi bu gadâr bône muâzzam. duruKan birgün bolavadından bi mēmet ali isminde bi adam geldi. bolavadinni ... dèyöla. tabi başka yêrden tâvsiye edilmiş bâni buldu. dedi bürda bi kale varımış **55** dedi. onu baña bi gösteri misiñ dedi. göstereyim dedim. tam siziñ geldiñiz bu vakitler kim gēlcêk. şindi yetişemeyeceyiz, yetişiriz de. sabâh gidelim dedik. yâttıK sabâhleyin gittik. bu galeniñ bi etrafında girt tane gatır toKası olacak, girt yemliK olacak dedi bu. e tamâm bi geldik haKKaten bi sâydıK, bän baK elli âtmış yaşıma girdim dâ o toKalarıñ ne oldünü bilmiyöz, tabi biz köylüyüz. haKiki, bu gıralıñ dedi yaşadî adamıñ **60** hayvanâtı bürda girt tâne bağlanmış. toKalarıñ yeri bēlli, gayada oyulü,

yemlikler tabi yemliklêr gırılmış vesâire. yâni gayayı oymuş da buriyâ hâyvanı bāğlamış. ha biz toKa dèyoz ördan. bu galeniñ dedi depôsundâ dëdî gırt gatır yükü altın vār dedi o adam. gırt gatır yükü âltın var dedî. ciddî bône. ē nası ölcâq. buñu ded'î îstâbullu bi ėrmeni şeyşi dedi. harıtası onuñ elindē dedi. gēce dedi ciPinnen gelēcēz dedi, burayı bulacağız **65** dedi, seni. bān dedim o zaman bān imkānı yoK. bān sizi muhāfaza edemem dedim. amā emin eşgāre dedim, devletiñ izniyle olursa dedim, meselā gazılsıñ devletiyāde efēndim. bān gızliyemen sizi, gusura baKmayiñ dedim. o adam gidişi öldü. bi dā onnār ne gēldi ne gāzdıla ne ėtti. burası āynen bōyle duruyo şindi hocām. yâni onuñ añnadışi bu dedi gāvimiñ dedi bu şey galeniñ şey ambarı şesinde gırt gatır yükü âltın vā **70** dedi. hā onu da meselā bi papāz rum, rum papāz gonuşūrmuş. ayāzma şehriniñ hayvannarıñ nalī âltın mı māden mi derimiş. öylēyse da ā hazineleri bulamadılā derimiş. he māden dedi demir oluyo yâni. âltın hazinelerini bulamadılār dā dērmış. bürda meselā bu adām da bān asgērden geldikTen sōña, bān asgerdē, elli beşdē asgerdeydim, elli yedi de gēldim. bu atmış beş, yetmiş sene aralarında o adam **75** gēldi. bi dahā da ne gēldi ne göründü, heş bu şekilde. çoK bōyle geliyola, harıtasını alıyolā. bilmem ne bileyim bu şekil yâni hocām. işte bu, yâni āvdalāz dēmek yâni o tārılarıñ arāziniñ adına āvdalaz demişlē atadan dēdeden. biz de āvdalaz kalesi diyöz. he metropolis şind'î ayāz iñi yâni. bu iñneriñ adını alıyo. he ayāz iñi, iñneriñ adını alıyolā onuñ için ayāzin kalıyo yâni. evet, he hē, ayāz iñi. çoK efēndim bu köyüñ **80** ta ... şeyden tā gayalarıñ nāhiyetine gadar mağara bütün, hēpsi mağara, mağara. şindi baK bizim dēdelerimiz ortaasyadan nērden göç ettikleri zaman bu mağaralara sığınmışla, mağaralara girmişle. ondan sōña üredikçe ileri ileri yayılmışla. şindi burası sit alanı oluyō. cāmiden bu yanı sit alanı yasaq bölgē. bu bütün köyüñ yarısı sit alanı. öteyāni sērbes. şindi bu yanı nē ettiriyölā ne yaptırıyōla. bu şekil duruyō şimdi. **85** tōrizim bakanlığına. evet işindj bu köyüñ içerisinde hērkesiñ ahırı var, ondān samanı var, ondan kileri var vesāire o zaman dēdeler gönmuş. bi yol köy üredikçe üredikçe epēyim bu yānna cāmi aşşaği karşıya ayırmışla yâni bu şekil. işte ayazin deñiliyō, iñliye iñleriñ mānāsına alıyo işte mağaralarıñ, ayāzini bizim bildimiz bu gadar yâni hocam. yanı bānim duydūklarımı biliyōm bān okumadım tabi. tārīh okumadım **90** vesāire beşinci sınıf vesāire okumadım. biz üç sınıftan mezūn oldūK. onnār bizdēn sōñā beşinci sınıf kurūldu. biz kırtıkidē okula girdik meselā. iki senē üç senē okuduk, ondān beşinci sınıf icat öldü gālī köylere.

AYAZINI'NİN ADETLERİ, GELENEK VE GÖRENEKLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

buranın gelenek görenekleri bizim çifçiyiz mesele. ondān sōña ōrmanda kōmür yaKardıK, ōrmandan idāremiz olūdu. işte tarlalā, ārāziler haşheş, buğdāy, ārpā **95** mesele bunnarı ekē, bōyle idāre oluyōduK. şindī ōrman kapāndı. kōmür yasāK olūdu. bu sefēr daş icāt edildi daş. şu cāmīniñ daşı, imāretiñ cāmisini yapmaK için bi şükrü ustā denen buriyā gēldi. burayā daş ocağı āşdı. o imāretiñ nē şey mināresi cāmīniñ bütūn daşları burdān gitti. ondān sōña daş ocağı açıldı. bu imāretiñ yapılaşda mesele tārihi var. şindī bū bēlki de kırt beş ēlli sene arasında **100** herāle deyil mi. ya yā cāmīniñ taşını o āskiden yapılmış dā dış, afyōndaki dış yāndaki taşlarī yuKārdan aşşāğı bi tane dāş çektilē. bizim buranın taşını orayā soKa soKa yuKārdan aşşāğı ēndirē ēndirē yāptı gēldilē bōyle. evet şükrü usTa denen de būrda daş gırdı. afyona sēvkettilē. şindī dış yanındaki o daşlā būrden gitmiştir emmē gırt beş mī ōlcāk ēlli senesi mi bu tārihlēde. biz biz āsgere gitmediydik işTe. he **105** işTe oKul zamānında bizim oKuduğumuz zamannā, o zamannā he. yapıldığındā imāretiñ mināresi de dış yanın bütūn taşları burdān gitti. evet he, he, he su depōsu su depōsu olān yer ocağıdı yāni. hayır mermer yoK ōrda. ōrdā su depōsu va, su depōsu. üst yānda da daş ocakları var. daş gıryolā, belediyeniñ şeysi. hē daş gıryolā götürüp satıyolā. girmiyō, sit alanī girmızı şerit var mesele o sit alanı ōrdan **110** āvdalāz kalesinden burdan bu köyün yarısından bu yana, bu ara sit alanı burası. o ocaklar sit alanından dışarı. tōp yeri dedimiz işte oriyā top yeri dediğimiz. bi zaman hērkes çalışıydı sōnra belediyeliK oldu. belediyeye geşti ocaklar, şindī belediye kimi yeri çalıştırıyō, kimi yeri çürüye çıkıti. depo hāriç şindī zāten daş pek gitmiyō, dēprem oluncā pērde beton yapıyolā gāli şindī. bi köylere işTe āhır, samānnıK **115** vesāirē yapannā ōrda kullāniyō. hē vilāyetler şindī daş istemiyō. pērde beton kullāniyō. evet demir, hāzır beton.

GEÇİMİNİZİ NE İLE SAĞLIYORSUNUZ?

işTe bu şekil kōyümüzün işTe geçimi hāyvancılıK bōne, çifçilik mesele hē. hāyvancılıK, goyūnculuk çok meşūrdı. goyunculuk azaldı şindī. bir iki sürü goyun gāldi. emme sığır var herāle var. yāni hērkes sağımını alıyō, satıyō vesāire **120** bir iri hāyvan inek. dağa da gidiyoz baharın, gışın da içerde besliyoz samānla, yemine. vār var o. evet var. tosun mesele ērkek hāyvan besliyolā, mesele kesime veriyolā, gurbanā besliyōla. evet, o dişilerini mesele anāşlarını sağarıS mesele sūdünü, yoğurdunu alırıs, satıyolā.

KAYMAK YAPILIYOR MU?

vârdır kaymaK, ėvde varısa bān getireyim yiyelim. ciddi, ciddi dedim. **125** kāymaK oluyō hē, olmāz mı, inēkleriñ meselā kāymađı olur. he yoK manda. hiş mānda yoK. çünkü gıraç, gıraç olduğu için, mandā çayırılık yerlerde olur. çayırılık, su ōlcāK mandayā. sulāK, batāKlık yer oldu mu mandā oraları sevıyo, bizim buralārda mandā. āskiden manda hiş dişi mānda yāni beslemēzdik, yañıñız koşum için camız şeysinđi ėrkeđini koşardıK yāni bōne. çifte goşardıK. gađnıyā, **130** arabaya goşardıK. dāđdan odun getiridik. evet mandaları, gūvĕtli olur çünkü onnār bir ton hē. biz çok dōmbáy goştuK bubam ėrāhmetliniñ sağında yā.

KIŞIN BURASI SOĞUK OLUR MU?

yoK gışıñ pek soğuK olmaz. bu dađ var yā. bu dađ poyrazını, kuzeyini kesıyo, burası şey olur. evet, evet şindi afyōn burası bizim āynı bu şekil ėken āfyon buz olur yāni şeylerde. hani afyonuñ guz, açık guzĕy tarafı açık afyonuñ. evet **135** bizim kuzey tarafımız kapalı, gūnĕy tarafımız olduğu için bu köy sıcak olur gışıñ. evĕt, işte dēdelerimiziñ konması bu mağaralara soKulmuşlā.

biz manāv, meselā türk manāv şeysinden. evet tabı bu tūrkmenĕr deyō tūrkmenĕrden de gelĕn var. mesełā bunnār tūrkmenlĕr sūlālesi var. siziñ sūlālĕ. ōndan cāferođlu sūlālesi var. nĕrden geldi siziñ sūlāle, cāferođlu sūlālĕ. he, bi de **140** gacĕr sūlālesi var, şu ārkadaş. onnār da gacer yōrükleriñden mi gāli. onnara da gacĕrlĕr deniyō dēdeden bōnĕ. meselā bi de göKhanıñ sūlālesi deniyō, bi sūlale, sūlāleymiş dört beş sūlāle. girāhmat sūlālesi de hā kel mīstigil, delāliniñ onnar girāhmet sūlālesi. siz cāferođlū sūlālesi. bize de delāli sūlālesi diyolā bizim dēdemiz delāli. dēde deliymiş yāni. delāli derlĕmiş yāni alı aliye alı diyolā gaba türkçe **145** āskiden. delāli sūlālesiymiş bizim sūlālemiz de. beşāltı sūlālĕ.

DÜĞÜNLERİNİZ NASIL YAPILIR?

düğün varıdı eyĕr düđünnĕrde bi gelĕydiñiz çekĕrdiñiz yāni, evet. evet, şindi bu sefer perşembe oldu. āskiden düğünner pazārtesi, salı, çarşamba, perşembe oldu. şindi memuriyet, işçi çođalincā cumātesi, pazār tātıl olduğu için düğünü pazār gūñ yapıyoladı ekseriyetĕ. pazār yapālār bizim. cumā gūñu işte düğün gurulur. **150** köylüye dāvet edilir. yemek yedirilir. cumārtesi pazār gelĕn alınır. yāni düğünnerimiz şeydir yāni. verilĕ yemek

verilē. hay hay niye vèrmesiñle hocam. kôylüyü dāvet_èdēr, bi denē gocamān_īnēk kesēr, meselā bi sığır, yüz_elli, iki yüz kilolū. e āşÇı dutār, bütün kôylü dāvetlidir meseġā, buyuruñ der meseġā düğüne.

ÇOCUKLUĞUNUZDA BURALAR NASILDI?

burada geşti çocukluğumuz. çocuklümüzda burası bu gadār şey yoğudu. āhşap **155** şey toprak_örtüydü binālar. bñ ... tuğlā çatı yōktu yāni. cāmimiz bilē şey_idi yāni. toprak_örtüydüñ. evet gara örtüydü. ellī, ellī sekizde mi, ellī beşte mi burāyi yaptırdık çatısını. ōlmadı tekrār bi dahā tāmīr_ettirdik çatısını. āşşagī indirdik bunū. ondān sōña gücü yeten gālī çatı gürdu ... āldı. çatı gurdurmayā başladī. bōne bōnē köy bu hālē geldi. āskiden biz düyen sürēdik meseġā, gara gağnīynan **160** ellerimizinen orağı biçēdik tārıladakinī. gara gağnīynan getirīdik, burda döğērdik yāni tāhtaýa çakılmış ō çakmak dişleri. dōne dōne hāyvannan_ākşama gadā bir hāftada bi harmān yığadık meselā biz he. he buğdāyları. onu rüzgārdā savurūdık, samanını getiri hayvannara ... yedirīdik. denesini de biz yērdik. ēski su değirmenleri varīdı. ōrda üğūdürdük yāni unumuzu da. fabriKa bi fabriKa varīdı afyondā. o da **165** āsgeriye filān un veriydi yāni. biz_ona gücümüz yetmēzdi, alamāzдық. sāten satmāzdı o da unu dā. fırınnarā vilāyet fırınnarına bi de āsgeriye un verīdi. o zamān öyleydi. şindi fabriKa fūy kōylērde de fabriKa ōldu şindi. o değirmenne su değirmenleri ōldü gālī gara değirmennē. şimdī hep fābriKaya döndü. su değirmeni mi, varīdı yāw varīdı. yāpdık, bi de bān haTdā değirmencilik de yāpTım. köyüñ **170** muhtarlığınınıñ değirmeni varīdı. köy değirmeni, muhtārлықTan meseġā o zamanıñ bērinde seksen teneke yāni seksen tenekeyē kirāladık. bānim gayīnbirāder ĩrāhmetlik onnan. gaynatayı da beklettirīdik. biz daşını düşērdik, una yatırīdik, gor gelīdik. o bakārdı değirmene yāni, su değirmeni. şindi o değirmennēr heş gālmadı bittī, bittī. var su gine yā o sular yoK şimdī. şindi sondaşlār salındı o aKar sulār gayboldu. **175** bizim burda çağıl çağıl su akārdı. yāz, gış hiş kesilmēzdi bizim temiz su bērrak. buğdāyları öz_aşagī aKan sulārda yıKādık. bōne şeynen yani. he daşı. kara değirmennē işte su döndereyōdu yine sular. şindi o sular gālmadı gālī hocam. onnarıñ tabī şey_etcek yāni şeye dayanacāK, daş daşa dayanacāK, başKa bu daşlā ōlmaz. bu da iki cīnstir, uş cīnstir meseġā bunuñ bi cīnsi vār sērtTir. işindī cāmīniñ daşları **180** bu sert mādēn işTe baK. bi de bunuñ yumuşak mādēni var. onu da fırın yaparlā. onu kesērlē bōnē iki metīrēlik meseġā iki yirmī, bunu bütüncene kesērlē bōne düzlēlēř. yāni otuz, yirmi santim, yirmi beş santim galınlığında,

altında ateş yakılır bönē. o şey meselā ot pīynār deriz biz, çalınıñ şēysini olur. onnān bu bũgdáyalarıñ kēslerini, ēktimiz āyçiçekleriñ sāplarıynan bōne fırını gīzdırı, üstünü temizle oriya atarız. **185** ... çekiP_ēkmek pişērdi. yine āyni öyle fırınlarımız vār gōsteririz. he āyni daşıñ āltından gīzdırmalı, bişiyō ekmek. hayır yapmāzdıK, bulgurū kēndimiz gaynadırlā, ō şey hāvan gibi bōyne_gayalārda şey vardı gazān gibi, dibek deriz. ōnda döverlērdik bōne işēy ağaş toKmaKlarınān. onuñ şēysini ... gabārduñ mı onu suda yıKardıK. tekrār_onu āl değirmeniyen çekerlēdi gadīnnār. onuñ dūyüsünü alırlādı. onan **190** göce köftesi yapa, irisinen pilāv yapādıK. bulgur pilavī. bu şekil bōne yaşāntı böylēydi. sōña şindi fabriKalā oluncā hēpsi bu ēl işleri yoK_öldü, gitti.

YÖRENİN MEŞHUR YEMEKLERİ NELERDİR?

ayaziniñ yemeği yāni patatēs meselā bũ şey yal. bizim yemeğimiz pilāv yani bulgur pilavī, fasūlyē, nohūt, ēt, añadıñ mı bunnar yemeyimiz. sebzeler tabī ekiyoz o sēbze. fasūlyeniñ yeşilini tāzesini yeriz. patatēs ekiyoz, gāldırıyōz. bunū bi dē hamīr **195** mayāsız yaparız yāni börek. bũkme deriz, arasına mērcimek gōyalā, pēynir gōyalā, ōndan sōña gīyma, yoğurt, patatēs gōyalā buña bũkme deriz. bi de sašta pişiyō ocaKtā şu tabaK_gibi yāğla meselā haşheş yağınan ona da gātmer deriz meselā. kerbā_ā gibi gızarı bōnē şey gibi. yāni kerbā_ā gibi gızarı yāğladıñ mı, haşheş yağıynan, yāni gızarı gırmızı yāni renk veriyō. kerba_ā hani gadınnar bōynūna **200** taKınıyo yā rēnk. ona kerbā_ā diyolā. biz de ona kerbā_ā gibi gızardı dērler meselā. evet, evet kırmızı. kızarı meselā sacıñ_üsdünde bōne yağınan kızarı. onu bōnē sabāhlarī bi de şepit yaparız yavān, hamīrdan. āyni hamırıñ yağlanmadan haşheşini gātıñ, gāt mādıñ onu şepit yapālā. yuKa dersiniñ ona siz meselā yūfKa. ōrda meselā tirit yapālā. bōne tepsiniñ_üstünē dāvşan tiridi, tavuK tiridi, culuK vesāirē inek, **205** goyun, geçi neyise. tiridi meselā sulu yāhni derlē. onuñ_eti şeydē bişiriyolā. tencereniñ suyuyla bişiriyolā, onu yuKaniñ_üstüne dōktūñ zamān ona tirit derlēr_işte. işte et gālī, et bişiyō, eti yuKaniñ_üstüne et dōkülū zāten. nē eti olūrsa ōlsun meselā. he tirit derlē. var arabaşı da var, yaparız, yaparız arabaşı. ya arabaşıñı da işTē işey duSsüz hamīr, şey ūndan onū yapıyolā, işey gibi donduruyolā. **210** muhāllebī gibi. meselā tavuK kesiyōñ yāhut culūK vesāire onuñ da çōrbasını onuñ şēysiyen suyuynan çōrba yapālā.

HATIRA

bân muġābere çavuşuydum tabî. diyârbaKırda üçġāy gurs gôrdük, ordân sôñâ sarıgamîşda teskereyi âldıK. İakin ôrda tabî insanıñ hêpsi başına geliyô. bir ânKaradan acemi gēldi, bizim şeye taburâ. bi acemi gēldi. tabî bölüklerē bize on **215** kişi vēdilē. bân dē cumârtesi günü nōbētçi çavuş ōlduK. tabi cumâtesi günüñ tūfek, silah temizliġi yapılır. o çocúK yeni gēldi. viSiteye çıKmamış. âtmış tâne tūfek vâ. dôrder tâne tūfeklerî temizleyiñ dedik. tabî. ... mangalarınmîş kimî. bân de nōbētçi çavuşum. şindi çocuK ânKaraniñ şeyde yaşamış. ama çocuK kēndi bāġrına cileTġatmîş. gollarına ciletġatmış fiġân yaralı bôylē şôyle bi ...âdem gibi. âlçaK**220** boylū, şişman bi çocuK. fikri demirci isminde. şindi çavuşum dedi, bân rahatsızım hastayım dedi. bân tūfek temizleyemiyeceġim dedi. niye dedim. niye viSiteye yazılmadıñ dedim. viSiteye dedikten sôña dedi rahâtsizlâştım dedi. peki hadi öylēyse idâre êdelim fiġân dedim. şindi ötekilē tūfek temizliyolâ o da mâzileri annatıyô. ânKarada yâpmışġöldü mâzileri annatıyô filân. hem fikri dedim, baK hâstayım **225** diyoñ, hem de dedim ōlmadıK haKâretlerî gonuşuyoñġârKadaşlâre dedim, ayıPġoluyô dedim. sēn de temizlē dedim. işte hâstayım mâstayım dērken hēmen iki tenē posta gēldi. çavuşum depoyū âş, şey maKara bilmem şey gâlmadı, gidiPġalcaýiz dedilē. gaK lân fikri demirci bi sen ôrdan dedim, iki üş dēne ô. hêpsi birdēn lāngadaKġgâKdı on beş, yirmi, o gine oturuyô. lân ne gaKmıyôn sen dedim he. **230** bân has. ulân sen dedim hâsta adam bônē yâtmış kerhânede, meyhânede şeylēr gonuşuyo yâni. olmâz dedim, g... bi depikġatTıydım. gasatura vâridi. hemēn gasatura âldıġı gibi bânâ sundū. şindi gasatura sundu. bānde bi şeyim yoK, ... bân seġirdiyom o ârKâmdan koşuyô. onuñ arKasından da ōmġbeş gişi koşuyo, onu dutmâya, dutamıyolâ. bânî, şindi dolanırken ameriKan tabî portatif kürekleri **235** va. goşârken oni ... yâpıştım mı şâpadâK çıKâ. yapıştım gibi şâpadâK çıKdı. ârKâmdan geliyodū. şeyġetmeden küreyi bidē bi êkledim burâyâ. burayî yârdi, gôştü oriya. oriya gôştü. neyisē nōbētçi âmirine haber vēdilē fiġân. onu sıhiye dâiresine göndērdilē. bizi ifâdeyē âldilâ. işdē nè yapıñ dedi afyōnnū. niye dedi afyonnuġ dedi bône serTġoluyô bône. niye cinâyet çıKarıyōñ dedi. dedim efēndim bu hatâ **240** bāndēyse dedim, bân herşeye rāzıyım dedim. bāna kaş sene cezâ veriseñ asġerliġim de yansın, çavuşluġum da yansın gabûlüm dēdım. bu ōmġbeş arKadaşē soruñ evelâ ifâdesini alıñ. ondân sôra bân cezâma rāzıyım dēdım. o çocuKlâ şindi durumu ânattılâ. bölük komutanı da rizeliydi. âhmetġöztürk. o şimdî o yaralı hâlinde onu bi ayaġınıñġältına âldi. bi târz da o dôydū. şindi o yaralıyınnan gafası bôyle hoca **245** sarıġı gibi beyaz sarılı, dōġrū şübeye yâni, paşâya yâni. şübe başanlığına taK taK varyô, şikâyetġediyô. bânî bu hâle gēttile. kim. şübe

bāşKanı çağirttıryō bölük komutañinī. nèye yāptıñıŝde, onuñ durumunu āñnatıyō fılān neyiŝe... bunuñ bölüğüñü değıŝtiri, ikınci bölüğe vėrdilėr. ikınci bölükte de aynī rānzalā. rūsya ŝeysiymiŝ yāni ... hāyvanāt, óbür tarafında onnarıñ ŝeyleri, ranzaları, bu yanna **250** bizim. arāmızda nöbetçilė geziniyō. yine āynı goğuşa vėdi. őnnarıñ hemŝerileri vār. bize kināyet güdüyō. biz_onnarā güdüyōz fılān dėrken, tabī biz āfyonnu da çoğūdu biz dē. bize diŝ ŝey_edemiyola yāni. yāni nè bileyim bān yanī māhgemeye gittik. māhgame bi diñnedi, tamam. cezāyı o çocuğa vėdi. çünkü zāten onuñ dā rapōrları var. bōnē yaramaz halleri fılān onnān. sicilli olduğū_ıçin, biz_allā ŝükür yaKāyı **255** _gurtardıK.

ADI SOYADI	Emin Aktepe
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Bayramaliler Köyü (İhsaniye)

Metin Numarası: 22

KÖYÜNÜZDE AVCILIK YAPILIYOR MU?

çoK. canavār, dāvşan meseĻā sözümlöña domūs bunnarıñ filan hēpisini āvlarıS. vār tābi e cañım ön biñ geçi olūr da burda canavarölmāz mı. hē gurt hē. vādır vā. hattā birini atıvemişler şorda sürünüP duruyōdu, nè öldü bilmiyom. aratmayıñ gāli şindi. bol hē bol. allāhem ... gālır, gālır tābi. gışın da olur, yāz da olur. örman var bizde çüñkü. bunuñiçin var yāni.

5

SİZ DE AVCILIK YAPTINIZ MI?

bān yāptım tabi. o çök. yoK, yoK. dōmuz, sözümlöña domuS, tilki, canavār, garagöz keklık varıdı. keklıklar bitti. ne bitirdi onu bilmiyorum. sansār bi zamannar sansār çoKgüzel pāra ēdiyordu derisi. köylü nērde bi sansār vārısa gidērdi, daşıñ deliğine tūsüynen yani vururlardı onu. o daşa girēr, kedi gibi. onu dumannarla dumān onu durdürmaz çıkıkar hemen atārlar vurular. yöntemi o, usülü o. davşanölür. **10** kupāyınan onu avlārlar. golavı dērler. golavı. yāni meseĻā beş sēkiS kişi sıralanırlar, örmana girērler, önünnen çıkıkanı vurular. çıkıkanı vurula. hē dizine hālinde gidēr. şindi efēndim zorölmaz. şöyle gonusalım. meseĻā bunü bi izinnen hayvan yedi zaman, bi dağā ... meseĻā şu örmana ... oranıñ yatacak yerlerini yörüklēr bilir. hē bilırler. onuñ önüne gidērler bağlārlar yāni. o depeye silāhları **15** dikērler. onom beş kişi meseĻā geriden hayıdērler buriya, varıyō, geliyō, silāhatālar o ...üstüne. usül usül kēndisi çekilir, varı. ... vürdu, gitti gāli işte. usül bu.

KÖYÜNÜZDE İLKOKUL VAR MI?

var, var. atmışda gēldi, atmışta gēldi. ilköğretim, ilköğretim. hayır şeye gidiyolar. hanımı kazāda öğretmenēşi, avukatımış, hākimımış. dürmeyo burda. lōjman **20** vār. iki tāne

oKül var. hanımı hâkim, hanımı hâkim. ihsâniyede. hē öğretmen gelip_de bi dēnē de vekil vērmişler şūrda sarıkoğlu vārımış. yārin o da başlayacāğımış. okul burda iki tāne. ē birinde işTe de mi atmış beş, atmış yedi dēnē çocuK var. sırf otuz beş denesi falan şeye gidiyor, ihsâniyeyē şeyē. okuma oranı yeni yeni fāzla yāni şindi yoK, āskiden yōK. mesela köyümüzde pek o kadar tahsilli adam yoK yāni bunu **25** söyleyim. yeñi yeñi işdē, ūş dene ūzman çavuşumuz vār, dört tāne. bi dene mālīye şefimiz var iki. tāhsilli olarak bunnarı söyleyim. başka da yoK yāni hemen hemen. he şindī zatēn birisi öyle dedi, bānim bi gāynata varıdı rāhmetlik. bi mal müdürü gēldi şeyden könyadan. hānKı yörüklerdēñsiñiz falān diye sorularıçayō buña. bu da birāz bān gibi yalanı söylēkenē acıK Ta böyle sürgüsü güçüK gēldi besbēlli, **30** garageçili yörügündeñiz dedi. ali amca dedi. aliydi adı. sen dedi biraz dedi şey ediyosuñ dedi. yörükler tahsilli olūr. kaş tane hocañız var, kaş tane kumandanıñız var, kaş tane öğretmeniñiz var, hâkimiñiz var. o dedi hiç yoK. o zaman siz yörük değılsiñiz dedi. tıptı kēsti. şindī yeñi yeñi inşāllāh sırf on_āltı on yedi dene gız çocuğu gidiyor orāyā, ihsâniyeye taşımali. işte on yedi on sekiz herāde oğlan çocuğu var. iki minübüs götürüyō, getiriyōlar. taşımali taşımali he. **35** cāmimiz var. bin dokuz yüz kırk bēşte yapıldı cāmimiz. sağıKlı sağı olursāK ē yeñi de bi mināre yapacaS. yārin başlacāz. yoK, yoK yārin başlacāz. işde çimēntosunu demirini gēttik. usTayi bekliyoruS. onu yapacāz baKalim allah nāsiP edērse. var tabi olur yā. comaāt fāzlalaşır, mēvliT okudurlār āKşamnarı. yalıñız pek āskisi gibi şey öle comaāt fazla deyil. meseĀa ramazañna dolar āğzıñnan barabar dolar. **40** dolar yāni. hayır muKābele yoK, yoK. terāviden soña dāğılirla, nē etceklē, ēvlere, ēvlere. şundā iş gayit zamānı olduġu için. burası çok çalışgān, meselā öyle bir aylakçı adam bizde yōK. yāni iş düğün müğün oluP da şey etTiğine bāKma. bāşga gün olısa bānden başga da kimse bulamaSsıñız burād'ā yāni. ūsda çok, meselā daş maş duvār şeysi, duvār ahşap binālara. var yāni bunnārdan yirmi otuz dāne **45** ūsdamız var yāni.

KURTULUŞ SAVAŞI HAKKINDA NELER BİLİYORSUNUZ?

şimdi gūrtuluş savaşıdan çok bilgim yoK. şöyle yōK. meselā bu köyde işdē birinci dünya savaşında galibā çanaKKale oluyōr dē mi. birinci dünyā savaşı, çanaKKalē oluyōr. bunnādan dedelerimizi götürmüşleş. bunnar dōnmedilē geri. hiç bi denesi. hē gēlmedilē hiç ... hiç, hiç gēlmedi bir. ikinci yōnan hārbini gonaşalım. anam **50** rahmetgīl, babamgīl buradā, ē ikāmah edērkenē, demirde bi godū diye birisi varıdı. bū çavuş yōnan harbindē,

godú diyola. mēmet çavuş diyōlādı buñā. bunuñ adı la_ābı godūydü, godü. bunu garacaahmedē işdē sen işēylik yapıyōsuñ. efēndim nè diyōlar_oñā. yōnana ēlçilik yapıyōsuñ diye şeye türklere. bunu götürüyōlā garacaāhmede yōnannaḡ gapayōlar. neyise bñ işdē soruyor_ordā garacaāhmat var **55** şūrda. gittiñiz mi. bñnar dēyo işTē idām kararı nāsı ölur diye soruyō. bñ çoK cesūr birisi yāni mēmet çavuş dedi_ī. don don dērlēse seni öldürceklē dēyo, baK dēyo hākim bōyle dērse dēyō hē yōnānlılar. hē dili añnamıyō yā don don dersē seni mūTlaKa asacaKlār dēyō. hākkaten onuñ dedi_ī gibi hākim yārgıliyōlār bunū. bu diyōr_ışde don don dēyō. şındı az soñrā bāni vurcaKlār dēyō, bñ size bi ziyāfet **60** çekeyim dēyō o memet çavuş. deyō neyise bu işi getiriyō. bunū içirikene miçirikene ōrdakı bunuñ başındakı muhāfızlār bayılıyōlar. bñ dēyō tuvālete gid'ē. bu işmeyō yalñiz_ışde döküyō gibi ediyo, işmemiş. bñ bñ tuvālete gideceyīm dēyō, tuvalete gidince urgān baḡlıyōlār beline. tam tuvālete varıkan gapıya bāḡlayıveriyō. goca gapıyı açıyō, gitTi dēyō āmma ōrdan fırtmış gēnş deyil mi. demiryolunuñ her **65** tarafı kōpek dēyolar burdan geçmek çoK zōr. ūsul_usul sūrünürken mūrünürken demiryolunu geçiyō ōrdan. buradan burāya dēyo. bayramāli demiriniñ köyü ya. çıkiñ dēyō yōnan dēyo sizi burada çoK_eziyet_ider dēyō. demirli eşḡare bura eşḡare. şūrda ... varımış. orāyā bñ yörükleri göç_ettiriyōla. mal, maşat, araba, ōküz ne vārīsa burdā. yōnan bñrları işde gēldi, ondan sōña yāKdī, yīKdī. saKāryāyā gadār gitti. **70** saKāryadan geri dönüşündē bu hālen saḡ. gocatepeden pilān çizildi vaKıt ali ihsān paşayı şeyē gōymuş bu. āfyonda kömür çekiyo o gün yörüklē. bu kömürü götürükē ali ihsan paşa da bunuñ yanında bir ferīştahānē bir vaziyettē. öküzleri goş deyō. dombāyi, dombāyiñ birini geri goşuyō birini şu yānna goşuyō meselā, cēsūsluK_gelecekler āfyona pilān çizeceklē. yavu bu bōle mi goşulur dēyō yavū, **75** bunuñ ikisini bi yānna gōşsañ diye. ali ihsān paşa ōrda iki toKat vuruyōr. şeyde, afyonda. ya sezdirmiyolar yāni dehā türK_asgeri. işTe sōñradan ōrdan bunnarı govaladıla. burlārda o yōnana cesūr çesilik yapānnarı bunnarı hep temizlediler. bu muhitiñ_adamı olduḡu_için, hēpsini biliyolar tēk tek yōnana gönderdiler bunnarı. babamgilden duyduklarımız bunnar. başga bir bilgim yoK. **80**

ALİ İHSAN PAŞA HAKKINDA NELER BİLİYORSUNUZ?

ali ihsan paşā, şındı efēndim ali ihsān paşā köylērde annatılması şōyle, āfyonuñ halkī birēz çekememēzliḡi var birbirini. ali ihsān paşa nērelı olduḡunu da bñ bilmiyorum. bu kōylere milletvekili adayı olarak gēldi. ondān kōyler çoK bahsediyolar. bi de bunū ingilizler yāsır

götürmüşler şeyi, ali ihsân paşayî. bu yònana telefôn çekmiş burayâ, telgırâf çekmiş. ... canavarı gaçırdım diyô, yedi ôrduna bedel, ali ihsân **85** paşadanötürü. İngilizler, İngilizler diyô. bir canavar gaçırdım. bunu bi kız çocuğû işeye bñdiriveriyô gemiye. bi işeyle bidônla. bi dēñ canavâr, yēssirîmiş orda bu iş dē, işeye ünnekleri zamân istānbula. gılıcı guşānmiş vārmış. buşaları tērketmiş. bir hükūmette gılıç ne arıyô, dışarda yoK amā ... İngilizler götürüyölar. seniñ canavâr dēyô āfyona deyô bi dēyô cePhe gūrdum. eyēr yedi senede bozabilirse yedi günde **90** bōzdum diye övüñsüñ. bañā canavâr filān bi şeyētmēz dēyô. işTe tābi buradā saKāryadan geri döndüğū zaman ārkasını kēsiyolar afyonuñ kocatepede. tōp da yoK dēyô babām filānōyle lafēderlerdi. bilenler var yāni. Soba borularını gūrmuşordā ārKasından üş dört beş top pātladıölā. bū gazūşTu, ayāzin cePe var burlārdā, yörük... gövdulā, gittile işTe dōmluPunār doKuzeylūlde İzmire dōktüler yāni. **95**

ADI SOYADI	Ömer Ulu
YAŞI	56
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Döğer Kasabası (İhsaniye)

Metin Numarası: 23

DÖĞER KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

döğer ismi bân bunū şans eseri diyelim. ipēkyolu güzergahındayKan orda bunu dahā öñce düymuşTum. bir arā on ikinci bölümündē döğer han diye ülke, yer gēşti. bu döğer han, döğerden galıyor. döğerin kuruluşü biñ dört yüz otuS dört yılında az ilerimizde iki buçuK üş kilometre ilerimizdē firigya kayaları içersinde, kayaların içersindeymiş. biñ dört yüz otuS dört yılında kervansaray yapılıncā ikinci murat **5** yapıyor burayı, kervansaray konyalā bursa arasında tam merkezī ipekyolu burası kervansaray. bu kervansaray biñ dört yüz otuS dört yılında yapıdıP dā, konyalı konyadan bürsā bürsadan gelince bu gördüñüz kervansaray iki katlı. iki katlı olan kısmınıñ üs kısmında memet hān vāKfi dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyo ikinci murat o buriya sāhip çıkıyo. iki katlı olan kısmında, üs kısmında iki tāne **10** muTFāk. iki tāne hoda bi tāne mescit vardır. alt kısmı gelen erāt kapılar çekildi zamān dışarla ilişkisi kesilir. tek katlı olan hānda develikler mālzemeniñ yerleştī yērdir. döğer o zaman mezrālardan beş veya āltı mezrādan döğere toplanmıştır. döğer biñ dört yüz otuS dört yılından bu darafā çoK nādir göç vemiştir. çoK nādir de göç ālmıştır. hiç yani döğerliniñ dışındā mēmur arKadaşlarıñ hāricında çevreden **15** geliP de döğere yerleşen bir kimse yōKTur. ve döğer ilçe ölmayışınıñ nedeni dē ilçe olmayışınıñ nedeni dē kütahyā kırk sekiS kilometre, eskişehir dōKsan āltı kilometre, āfyon kırk sekiS kilometre olduğundan dolayı ilçe olamamıştır. döğer kasabamız āfyonuñ sincanlı ilçesinden böyükTür. ihsāniye ilçemizden üş kat böyüktür. seytgāzi eskişehiriñ seytgāzi hudūdumuzdur böyükdür. burdan banaza **20** kadar, uşak banaza gadar bu doğu kısımından emirdağına gadar āfyonuñ merkezleri āfyon ve kütāhya arasında ēn böyük yerleşim merkezidir. bu dā buradā üş dönem geşmişdir. lıdyalılarından çoK az bân belediye başKanlīm zamanın da kanalizāsyon yaptıKān ışıklar mēvkisi diyelekten mēvkimiz vār. orda on iki tāne küp çıkTī. bu küpleriñ içersiniñ müze müdürüne haber vērdim, gelen müze müdürü **25** irāhmētlīK oldu. ahmet toptaş. o burasī lıdyalılarıñ gabriymiş dedi.

lidyalıların burda eseri yök, ama firigyalılar, bizânslılar, seçüklülär, ösmanlıların torunu olaraKtan bizler devâm ediyoruz. döğeriñ böyle bi kuruluşu vârdır. biñ dört yüz otuz dört yılından bu tarafa döğêrdir. döğeriñ isminiñ deyişme işi de yunan döğeri istilâ etmiş. istila ettindē istasyonumuzda yunan gâlmış. cumhuriyetiñ **30** kurulduğunda mustafa kemal atatürk, ismet inönüyle, inönüden kocaTepeye gidirken istasyonumuzda soruyo, ismet inönüye. ismēt paşa burası neresi diyo. burası döğêr diyo. kimi döğêr. inşallah kısa zamānda yunanı döğêr çıkarır diyo yanī yunanlıların içerisinde. öndan dolayı dā döğêr han olaraKtan döğêr han gâlkıyō. döğêr o günden bugüne târihtedē yeri hiç deyişmiyor. kuruldu kurulalı döğêr **35** oluyo. amā asıl bizim eski döğêrimiz zamānımız olsa da görsē, bir buçuk kilometre ilerde firigya ve sarayı şey firigya gibi, kâyaklıklarınıñ oldū bi bölgedir yanī, döğêr kasabası böyle bir yêrdir yanī.

DÖĞER'DE TARİHİ VE TURİSTLİK YERLER VAR MIDIR?

buralarda vârdır. mese lâ yünus emrē, taPTuKtan mevlānayā gidirken emre İaKābını, emre İaKābını yünus emreden aldī söyleniliyor. bunu bān tam **40** kanıtlayamadım belediye başkanlımda amā dūydum araştırdım. ē bū sözü dūydum yani yünus tapTuKtan çıkıyō, mevlānaya gidirken emre İaKābını bizim bu döğêrdeki emre gölden, emre sultāndan alıyō. emre sultān var. artı bürda seyit var. çakırlar deris. iki tane târihi zâtlardan yetişmiş zâtlardan iki tane türbe var. emre sultān emre sultān, işte geçmiş zâtlardan bir zāt oluyō. ama seyit sultān, seyit **45** sultān ismi çakırlar diye geçêr. seyit sultān hocasından ders alıyō, hocası dersinde ders alıp da çıkarıncā, gönderincē, evlādım diyō. seniñ sözüm ona mērkebinī, bu merkebe biñcēksiñ, mērkeP diyo atnā, seniñ bu mērkebinī bir canavār yiecek diyō. canavārını yedi yerdē, dūydūma göre konuşuyorum, mērkebiñ canavarınıñ oldū yedi yêrde oriya sēñ yerleşceksiñ diyō. o da geliyo, bizim çakırlar mevkisi **50** diyelektan bi yerdē o mērkebinī canavar yiyō. o seyit zāt dā çakırlarā yerleşiyō. çakırlar o şekildē çakırlar türbesiyle emre göl, emre türbesi arası böle karşılıklı baKtīñ zamān bi vādiyi āndırır. bi vādiyi āndırır yani. vādi şeklinde geçêr. döğêrin böle bi târihçesi. artı firigyalılardan kālma esêrler vârdır. ē midās şehriniñ tapınağı āslan kayā bizim döğêrdedir. āslan kaya ... firigyalıların o tâñricasī firigya **55** doğurgan bi kadīnmiş. onuñ târihçesi bürdā. bunuñ hāricinde işde geçmişde galan bizânslılardan galan mārālār vār. mağaralār, bayā büyük mārālār vârdır. hatTa kiliselêr var. dört tane

falán kilise vār. amā bunnar döğeriñ, döğeriñ geniş biraz çevresindē. bān meseġa bunū turizim baKānına gidiP annattīm zamān bizim kapadoKyāyla fārķımız yoK dendi zaman buriyā gelen diyēr turislērle falan **60** tanışdīmızda ārKadaşlarıñ zamanında çok turis geliyōrdu. bunnara soruyōdum bān, bizim burdāki en bōyük şanssızlīmız döğērdeki tārihi esērleriñ onġiki kilometire dađılmasī. yani onġiki kilometire çevresi. yani bununġiçerisinde işdē seyit çakīrlar türbesī, ėmre göl, ėmre gölünġüzerinde meseġa kırk mērdivēn var, hemen ėmre gölün yanında kırk mērdivēn vār. o dā bizansılārdan galma, kırk mērdiven. kırk **65** mērdiven yoKārdan göle aşāđı iniyolā. bān meseġa göle iniyō tabī kırk mērdiven, yoKārdan tabī bu ėmre gölüne iniyō. ōrda su vār. ōrdan su alıP yoKarı çıkıyolāmış. emre o zaman orası ormānmış. hatTā banā bir tamġayrılma şeyi yoKġamā. arāP ören, āskişehīrġarāPġörēnden bir alevī ālimi geldi. bana buranıñ bi kitābını vercekti vermedi yūnusġemreyle ilgili. yūnusġemreniñ bana burda bī beyītini ōğretti. **70** yani beyitte şunu söylemişti bañā, yūnusġemre söylüyō ordā tūrbede,

yā rasūlallah verdiñ nimetlere şükūrlerġola,
 ārKama baktīm zaman ormanlıKtā ala geyikler,
 ayađımıñ hemenġaltındakī sazan balīKlar,
 karşındaki vermişġoldūñ guru kayanıñġüzerindē **75**
 alēv alev yedim sazan balīKlar.

dēyerēkden kitapTa bunu bi zāt banā vērmeKġistedi. gittim de ōlmüş. bir hafta sōra gittim, hanımı ōlmüş. ođlañlarından kitabı istedim. alamadım. bōyle bi dē duyumumġoldū. kitap baskısı varımış, bu ėmre gölüyle. ōrdan elime geçiremedim. bu da bu alevilērde olan yani vatandaşlarda. yani o, ō ādam banā bu kitabı bān **80** saña vercēm dedi ama alāmadım. irāmētlīKġolmuşġolmuş yani. irāmētlīKġolmuşġolmuş. yani döğēriñ şesi budūr. döğēr bu tarz bi yērdir. tutucu bi yērdir. azġönce buyurdūm gibī fāzla dışārdan göçġalmamıştır.

GÖÇ ALIP VERMEMESİNİ NEYE BAĞLIYORSUNUZ?

vallahā işte bōyüklünden kendi etīyle kendī ha herāngi bi yadırgama da yōKTur yāni. kim gelirse gelsiñ. üretim var. çalışma var. yāni ōndan dolayı tamāmen **85** döğērde yani hemen hemen diyebilirim ki afyōnda hāyvancılıKġüretiminde isim yapmış bir yērdir yāni. hatTā dēvlet demiryolları üzerinde bundan iki yıl, üç yıl önce kōnyadan haydarpaşaya gada hareket mēmurū dēvlet demiryollarındaki hareket mēmuru maKāsçılar döğērin sucuġundan peynirinden yoğurdūndan, etinden iyi yōKTur. bu gadār temiz sucuġu eti ve

yoğurdu, peyniri meşurdur. döğërimiziñ **90** hayvâncılıktan dolayı. burdan alırlardı tirenlërle ârKadaşlara birbirine sevkederlërdi bunü. hâlâ şu gün için İstânbola sevkİYatlarımız devâm eder. parekendë yoğürt, pëynir hâlâ devâm eder. pazârtesi gün pazarımız olur. hâftalık döğërden nêrden baKsañ iki ton sucük çıkar. yani iki tane çevremizde üç tane kasabamızda mandıra olmasına râmên, nêrden bāKsañ hâftada bir ton peynir çıkar dışarıya. vatandaşıñ **95** kendi çaldı, el emeyi peynirdir yani bunnâr. döğër böyle bi yêç yâni.

HACI ADAYLARINI NASIL UĞURLARSINIZ?

işte bölë haş mësimi olüyo, meselâ haş mëvsimi oluyo ramazân geliyö. ramazan dolayisiylë sôyledim gibi kasabamıS tutucudur. yüzdë doKsân sekiS diyebilirim ki oruş olur. yani yüzdë doKsân sekis olur. yüzdë doKsân sekiS tutâr yani. yüzdë iki çok nâdirdir. e bunuñ hâricindë haş dönemi gëldi zamân yani bu senë, yani bu **100** kota olmasâ en azından yüz tane hacı çıkardı belki. yazılı zaten yüz atmış gişi var. yani yüz atmış üç yüz yirmî âyileden yâni. vatandaş olaraKtan en azından şu günnêrde seksen, yüz hacı bekliyoruz. bu hacılar bizim burdâ toplu hâlde, toplu halde, kazân kaynaTırlar. yâni iki, üç tâne sözüm oña düve alırlar, etiñ iyisi olsun diyelekten. hëpsi berâber, elli gişi gitse hëpsi berâber. yâni kândi aralarında **105** pâylaşırlar. aşÇı tutarlar, pilâv, hëlva ve et olmaK üzere tamâmen këndi aralarında aşÇı tutarlar kasabaýa ve çevre köylere toplu vaziyette bu şekilde gidêrler. yemek verilêr. yemekten sôra helâlleşirler, allâh nâsiP edêrse hac vâzifesini görêrler.

DÜĞÜNLERİNİZ NASIL YAPILMAKTADIR?

düğünlerimizde odamız bizim vârdır. odalâr vardır. meselâ soñ zamanlarda artıK pazara döndü, dâ önce perşenbe günneri olürdü. sön on, on iki senedir, om beş **110** senedir artıK pazara dönüştü. bizim âdetimiz cumâ gün, kart olmâz bizdë. cumâ gün âKşam üstü öyleyin cumâdan sora, namâzdan sora, cumâ namazından sora oda yayârlar. kasabamızda otuS iki tane misâfir odası vârdır. kasabamıS kervansaray yolundan dolayı hiŞ bir zaman otel ve loKanta ... kasabamızda yaşamamıştır. köy odalarımızda gelen insânlar bu gün çok yêrde ikinci sınıf otêlden **115** temiz odalarımız vârdır. vatandaş gelir odada yatar. oda sâhipleri oña yemêğini çıkarırlar, yemeyini veriler, misâfirî ağırlarlar gönderirler. yani bundan dolayı bu odalarımız bizim çok güzel çalışır. odâyâ hêrkes işte hayırlı olsun

diyelekten üç ĀrKadaş beş ĀrKadaş gurup hālinde üş, beş kilo şeker alılar, çay alırlar, misâfir şekerini alırlar. düğünün sâhibine hayırlı olsun ĀrKadaş dērler. düğün sahibiñe **120** hayırlı olsun dērler. pazar günü de hayırlı olsun giden insanlar pazar günü de ôğlen yemeyini yemeye gidērler, odalārda. bizim buramızda böle düğün olāylarında yoK düğün salonudur, yoK bilmem şudur budur. olmaz. yüzde elli duāyla olur. yüzde atmış yüzde elli duāyla olur. yüzde otuz yüzde kırk ānca çalgı çıkar yāni. ve pazārtesi günneri az. önce söyledim gibi, bizim döğërimiziñ pazāridir. pazārtesi **125** günü sabāhları belediye apōrlarından pazara gelen ēsnafa ve pazara gelen vatandaşa ve döğērdeki esnāflara pazārtesi gün sabāhleyin belediyeniñ apōrlarından yazı işleri müdürü ĀrkadaşımıS biraz ilimli bi dindar ĀrKadaşdır. o ĀrKadaşımıS sabāhları āmin dēr. işdē rabbul ālemin pazar duāsı, alış veriş duāsı yapar, pazarımız öndan ora millet alış verişine başlar. **130**

PAZAR DUASI NASILDIR?

āmin işdē rabbul ālemin bizē yani hayırlı kazānışlar ihсанıyla. gelen esnāflarımıza da bol kazānışlar ihسانıyla. belālardan, kazālardan qōrū. gēşmişimize, rūhumza fātiha okur yāni ö kendi şēysi bi önündeki hazır şeyden, duāsını okur yāni.

RAMAZAN VE KURBAN ADETLERİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

ramazan bāyramında bizdē, bāyramıñ sabahī hocā namazı gıldırır, bāyram namazı. beş tane cāmimiz vardır dışardan gelen misâfirler ... çok güzel dolar. bāyram **135** namāzından sora bu söyledim odalārda bizde ādetimiz hērkeş mahallēcek her mahallēde oda oldū için mahallecek hērkeş gūrbān namāzda sōra odiyā toplanır. odadā bu bōyükleriñ elleri öpülür, küçükleriñ gözleri öpülür. odadā on sōfra öm beş sōfra her odadā yemek yenir. sabah yemeği yenir yāni, kahvāltı yapılır. yemēkten sora herkeş bayramlaşmaya dağılır. hēr bayrāmda her gittin yērde mutlakā **140** bizde sofrayā yemek konur. yani öyle hemen ayāKta şekerle, kahvēyle bir tatlıyla, baKlavāyla veyā bir şeyle savūrmaz. mutlakā mutlakā sōfra konur. kūrbān bāyramında ise āynı şekilde gūrbān bāyramı namazından sorā gine odalārda toplanır. odalārda yemekler yenir. hatTā kasabamızda mezbāne vārdır. çevre afyōndan kūtāhyadan çevre köylerden ilçelērden burdaki kasaplarımız bizim bunnara **145** hāyvan satārlar. bu hayvannar, hērkesiñ hayvannar şey veriler. bu misâfirlere būrda hayvannarı kesilir kasaplar tarafından tēslim edilir. döğeriñ kendi yērli halkı yüzde sekiseni gūrbān keser, allahıñ izniyle. yüzde sekseni kesin gūrbān keser. bu kurbanı dā

çocuK_olsun, çoluK_olsun bāyram ziyāretine gelen hērkēse mūTlaKā kūrban_eti konulur. kūrban_eti kūrbanıñ dördüncü bāyram günñ bitēr. yāni bunu biz **150** koyalīm da arKadā sucuK yapalım, birbiriñē yēdirelīm, bilmem nē yapalım yōKtur. buzdolabına koyalım yōKtur, yōKtur. yāni hēr gelen misāfir evē bānım_evime kim gelirse gēlsiñ. yani on yaşındaki çocūK da gēlse, muTlakā gūrban bāyramı etinden_önüne göncaK. sofrā kōncāK, yēmek yincek yāni mūTlaKa. yani yūzde yūzde yētmişiniñ_eti biter. āncaK_ğenç_ārKadaşlarım, yāni çocū_ū ālcañ **155** adamıñ dā çocū_ū ufāKtır. ārkadaşı āzdır. çocū_ū āzdır. ē torunu falan yōKtur. veya babasınıñ yanındaadır. babasının_āyırır. babasınıñ yanında kalır. onuñ_etiniñ de yine yarīdan fāzlası gider. o da fakir fuKarāya yinē şe yapar yāni dāğıtır. beklētme diye bi şe yōKtur. öylē biriktirme biriktirelim de bu gūrban_etini āltı ay sōra, bi sene sōra sucuK yapalım, et yapalım o kadār şey değil yāni. o şey için önemli bi şey **160** yōKtur. yāni hērkes gūrban bāyramında gūrban_etini yedirmē, bitirmē çalışır. gurban ādetimizde budur, dört gün_çerisinde. yani bizdekī geşmişden, atadan, gōrdümüz anane ve göreneklerimiz ōsmanlıdan_aldımız kültürümüz allahın izniylē hālā dayanışma hālinde devām_ediyor, hālā devām_ediyor. yani şükür_allahā, şükür_allaħa çok şeydir yāni. ōrneyin bi cenāzemiz_olūr, bi cenāzemiz_olūr. **165** hiçbir hayātTa da_ā cenāze yāni beş biñ beş yüz, beş biñ āltı yüz nüfusumuS var, nüfus ocā, şey sāğlık_ocağının kayıtlarına görē. bu nüfus içerisi içersinde hayātTa dā cenāze arabasıyla cenāzemiz gıtmemiştir. hērkes_omuzūynan cenāzesini kabire gadār daşır. kabir de iki kilometire, iki buçuk kilometire gelir yāni. hērkes sırāya geçer, bū biz yāni osmānlıdan, osmānlınıñ torunnarı olaraKTan ōsmanlıdan **170** āldımız_ānane ve göreneğimizi inşallāh kültürümüzü bizlere ōrēttiler, getirdiler, biz de bizden sora gelēn nesilē hep bunnarı biraKıyoruS. yāni kullānmıyolar çok nādir hiç yāni ... biz, anamızdan, atamızdan bunu böyle gōrdük. biz böyle götürcēz diyōlar ve biz de böyle gōtürmek içindē elimizden gelēn her türlü, şeyi sārfe diyōruS.

CENAZEDE YEMEK VERİLİYOR MU?

bizde cenāzede yēmek evine gelen, eve gelen misāfirlere yani eşi dōstu **175** gelēnnere cenāze evinde yēmek çIKmāS. kōmşuları o gün onuñ_acısınā pāylaşmaK_ için kōmşuları sōyledim_odalara tōplanırlar, mahālle odasınā. mahālle odasında sekiS_ön sofrā çevresindeki kōmşuları, akrabaları deyil, vārsa aKrabaları tabi. eviniñ yanı başında kōmşuları oriya sekis_ön sōfra yēmek çıkarılar. bu yēmekten sora biz dē bir_āfta içersinde

erēn deriS. bir_āfta içerisinde eren, **180** yani mēvlüt_öKunur. veyā yāsin_öKunur. bir_āfta içerisinde. ama üç günde ama beş günde amā yedi günde. yani bu da şindi nēden yani dēyelim kī adamiñ çolu_ū çocuġu bi yērde mēmur, e bunnarıñ pazār gün işde bunu kapatalım da bi dā gēlmesinner mēvlūdünü öKutalım dērler. bunuñ hāricında kırt günlü, kırt günde bi işdē hocalara yāsin, mēvlüt_öKuturlar. elli ikinci gēcesinde kuran öKuturlar. yılı **185** geldi zaman yıl guran_öKuturlar, mēvlüt_öKuturlar. cenāze töreni de bu şekilde geçirmiş olurlar yāni. döġer kasabasınıñ şēsi budur. az_önce sōyledim gibi, kütāhya tamāmen güney batımız kütāhyaniñ mērkez köyleridir. kuzēy doğumuz, güney doğumuz dā, ēskişehir, seyitgazi ilçesiynen hudūdudur, hudūdudur yanī kasabamız_üşgen hālinde ēskişehir, döġer, kütāhya sınırını bölen mērkezi **190** kasabamīzdır. ve bānkanıñ hāricında dā her türlü işini kasaba kēndi içerisinde halleder, alış verişini vardır elhamdulillah. zērraf vārdır. manifaturacısı vārdır. işdē tüpçüsü vārdır. sādece bānKa olaraKTan bānKamız yoKTur. onuñ hāricinde tüm_işlerdē kasaba içerisinde kēndisi yapārlar. üç tāne ilköġretim_ökulumuz vārdır. bi tāne lisemiz vardır. elli, ellibeşini_üzerindē öġretmenimiz çıKar, **195** tāhmin_ediyorum. yani bu şekilde bir tarım kışd'i kōperatifimiz vārdır. bu şekildē kasabamızıñ hālā.

NE İŞLE UĞRAŞIYORSUNUZ?

bān_ēsnaım. biñ doKuS yüz ātmış doKūzdan beri esnaım. deyirmencilik yaptım, otöbüscülük yaptım. cenāb-ı allah nāsiP_efTİ, beş sefer arabistanı gördüm. yirmi āltı yaşında hacı öldüm. otuS_āltı yaşında belediye başkanı öldüm. kasabanıñ **200** hizmetinde devām_ediyorum hizmetime devām_ediyorum.

HATIRA

sōyledim yonus_ēmre kelimesini bu seyit denilen çakīrlar mēvkisindeki yere arabörēnni ēskişehir seyitgāziniñ arabören köyünden bāzı yörelērde alevi, bāzı yörelērde bekTāş denilen ābilerimiz gēldiler. onnariñ şıhı gēldi işde bi de. o şihları o tēkkeniñ_āltına çēşme yaptırmaK_istediler. bana yardımcı ölmamı istediler. **205** gittik yardımcı olduK. bān bunnara yardımcı olunca o da bañā bu ēmre köyünüñ haKKında bilgiyi ēmre sulTanı o vērđi. kesinniklē ve kesinnikle bunū adam_ıspatlicām dedi öndan_āltı ay sorā bizim bürda çalışan bir sāġlık mēmurumuz varıdı. bu sāġlık mēmurumuS dürmuş efendi yonus_ēmrē ēskişehir yonus_ēmre dē bir bilim_adamı, pırafösör soru soruyō, yonus_ēmreniñ ēmre

lâkabını alan yeri **210** bilen vār mı diyo. o sâġlıK mēmuru ābimiz emekli olmuş oriyā gitmişmiş ŗenliklerē, bān varım diyo. sōyle nasıl bi yērde diyo. emre İaKābını aldī yer. tepede, altında gōl var. kārşısında deyō işte goru gayalıKlar var. evet burası diyō. kuru gayalıKlarıñ ĩsmi ne diyō. tārihde ne geğer bilmēm. amā dōġer birinci dūnya savaşında dārbe ālmıř bi yērdir kasabamız. sekiS kilometşre ilerdē alānlı **215** maġallemiz vārdır. buriya çıkmışlar. dōġeri terketmişler yōnan, dōġeri istilā ètmiş yōnan, dōġeri yıKmaya yaKmayā çalışmış. bi kısmı malı da gōtürmüş harāpġetmiş. dōġerde yōnan sekiSāy kālmiş. kolankayadā tam bilmiyorun ama ĩrkçılıK da yapmaKġistemiyorum. çerkez etem duydūmuza, bōyüklere bizden duydūmuza göre konuşuyorum. çerkez etem burdā türkġasgerini kolankayada kīrdırıyor. **220** kolankayada gırdırıyor. yandan çeviriyō. hatdā duydūmuza göre konuşuyorum řu an kolankayada mēvziler, gezdīñ zaman patlamamıřġel bombaları süngüler, silāh gırıkları, silah pārçaları çıkıyo. çavuş ateřġemri veriyo, ālbay yaptırmıyo. çavuş ālbayı vuruyō. ālbayı vuran çavuşu dā yōnānġasgeri vuruyo. başında galan bōyüklereġerāt, baKıyolarġālmanıñ kimlinē şey ālbayıñ, ālbayġālman çıkıyo. **225** afedersīñiz sūnetġolmamıř gabuK çıkıyo yāni. çavuş ānlıyo durumunu, çavuş vuruyo. bunu ānnatıyō bilim adamına orda kī yōnusġemrede kī, bāni oriya gōtürü müsūñ diyo. gōtürürüm diyo. tabī o şennikte kalabalıKtā birbirlerini kaybediyolar bulamıyōlar. birbirleřiñi gaybed’iyō. yāni bū arabōreniñleř alevi vatandaşlar bu tür tūrbelere çoK sāhiP çıkıyolar ve gēldiler arabōren gibi yērden, ēskiřehir gibi **230** yērden šrdā sekiS kilometşre yērden tūrbeninġaltına su getirdiler, su vērdiler. o hāyharġābi işte ābi, azġōñce söyledim gibi ne hikmettir bilmiyom bān, birġāy sōra gēttim, adamġöldü dediler. hanımıñyan görüştüm, başınız saġġolsun dedim. hanımı dedi ki gēl bān vērcem sañā dedi. onġiki gün sōra tekrār gēttim kitabın peşine dūřtüm. vārdım, aġlaħıñ hikmeti hanımı da yēdi gün sōra šlmüřġadāmdan. karı **235** goca yedi gün arāyla šlmüřler yāni. evet o āyileden çocuKlarına sōyledim, biz dediler ne babāmızdanġöyle bi şey dūymadıK. sana kitap vērmeyiz dediler. baña o kitābı vērmediler. o yōnusġemreniñ şeysini, ikinci bilimġadamī tārifġüzerine bizim burayı tārifġediyor. yanī biz yōnusġemre burda demiyoS ama tapTūKTan mēulānaya gidērken yōnusġemre İaKābī, ēmre lāKābını burdanġalıyor. yani yaptımızġişler **240** bu oluyor. burda konaKlamıřġoluyo. yōnusġemre burda kalmıřġoluyo. evēt, yolġüstü oluncā, ipēkyolu üstü olunca zātenġişte dedim gibi, bu kērvansarāy dā biñ dōrt yüz otuS dōrt yılından berī hizmet veriyo. biñ dōrt yüz otuS dōrt

yılında ikinci murat tarafından yaptırılıyo. o gündür bu gündür döğēr olaraKtan döğēr burdā ulucāmimizdē bu kervānsaraydan sora yāptırılıyo, hātTa ördaki en yüksek **245** noktası burasīymış o zaman döğērin. karamārlılar deyil aslında karamanoğulları. karamārlılar ÁaKaplı ördā iki hāne vārdır, üç hāne. karamārlılar diye geçer, yāni artıK kısıltılmış adı geçiyolar. āslı onnarın şeyleri ÁaKāpları karamanoğulları, yani karamanoğulları ilk öñce kervansaraydan sora gelilēr, cāminiñ etrāfına yerleşiyōlar. döğērdeki şeyimiS budur. kārşısı zāttan kabristan, cāminiñ oldū yer, hemen **250** kārşısı o zamāniñ kabri. orası da biñ doKuz yüz kırttan bu tarafa gömūlmemiş cenāze. şimdi cāmi oldū yeşillik alan oldu. döğēriñ şēsi dē bu şekilde. hayır biñ doKuS yüz kırttan bu tarafa ātmış dört yīldır defnedilmiyo. biñ doKuS yüz kırtta dēfnediliyo, bi dahā da şe yāpmiyo yāni. yeşil alan olarakTan alıyolar yāni orta yēre. orta yēre de cāmi yapıldı. yani döğēriñ bōle bir tārihçesi var. o arabörēni **255** ābiden alamadım hālā o kitabıñ peşinde geziyorum yāni. seytgāziniñ arabören kasabāsı, şu an kasabā. seytgāziniñ arabören kasabāsı. ēskişehirē yaKīn bi yer yāni. yani ēskişehir seytgāziyle ēskişehir, hamidiye arasında bi kasabā. ēskişehir seytgāziyle hamidiye arasındā ama seytgāziye bāğlı arabören köyü, kasabası yāni. ordaki vatāndaş bize bu işi bilgiyi vērđi ama alamadıK. mūTlaKā vārdır, **260** mūTlaKa, mūTlaKā vārdır yāni. onuñ hāricında bān bunū, bān bunu annāttım. bir ālman konsolosunda çalışan bayan türkle āvleniyo. āfyondan bizim tārihi bi yer almışlar. buriya gēldiler, gēzdiler. yonus emre yılında, yonus emre yılında buriyā bānim bu annattımıñ üzerinē yirmi yedi kişi pırofösör gēldi. hollandalı, amāriKalı, İngilizli, hātTa kızıldereği. āfyon gāsTeleri ilk dēfa āfyona gızıldereği **265** gēldi dediler. o gızıldereği buriyā türkiyeye yonus emrē yılına katılmaK için, bu götürdüm bān ördā, oraniñ haritasını çizdiler. yonus emrē yılına katıldılar, yonus emre yılındā. o şekilde buriya bi de āvrupadan pırafösörler gēldi, gōrdüler bōle bi tārihçi únvānına kavūştular. amā bizim milletimiz bunūn tāKdir kīymetini bilmiyo. sōñ zamannārda defneciler ördaki yatıra dahī māhfettiler, biraz **270** kāzdılar. hatTā onuñ önderi güvēcın kuş vārdı. o mērmeri çıkārdılar. onu çıkārınca kapıyı filan gırmışlar. bināyı da çatlatmamışlar. dīştān baktiñ zaman dörtgen dikdörtgen hālinde binā içine girdiñ zaman kubbeli olan bi binādır. çok güzēl de bi yapısı vardır yani. emre sūltān, emre sūltān deriS. amā seyit türbesini tāmirettiler, orası çok güzel oldū. inşallāh vakīflar orayı da halledērler yāni inşallāh.

ADI SOYADI	İbrahim Çığrı
YAŞI	78
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Karacaahmet Kasabası (İhsaniye)

Metin Numarası: 24

KARACAAHMET DEDE KİMDİR?

garacaahmet dede bu, bu, bu yāwrum bu. horasāndan gēlmiş bu adam bu yanna. horasān vārdū ērzurumuñ öte yāndan. ha sen ērzurumlumuñ, bān ērzurūmda bi sene gāldım. asgērligimde tam bi sene gāldım orda bān. iki sene çanaggale bāyramıçde yāpTım. bi sene de ērzurūmda yāpTım. dağıtım oldu, bizim çanaggalede bi dene āsger gomadılā. hep sarıgamişa gidıyo diyelēkden bizim adām başına **5** ikişer dene hāyvan gaturı vedilē. gatırları biz oraya ērzurumā gadār gōTdük. ērzurūmdan sarıgamişa gōTdülē gatırları. bilmiyöz, o vakıT şey ... asgērde oriya gitTi. hayvannār da oriya giTti. he çanaggaleden bütün baK, bizim sāde bizim alāy deyil bān ... çanāggalenin poyrās kısmı deriz biz bu tarafa guzey kısmınā. oralara gettik, bir āfta yāttık oralārda biz hayvannarinān. orlārda ne tālalā varımış, ne **10** tālalā varımış. bürdan bizim istasyon gibi tārta varımış, ordā. hayvān dolūymuş o tālalār, hēş bi dene gālmamış, hēç, āñadıñ mı, tamām bu bittı.

horasanda bunna okumuşlā yāwrum. bunnarin hocası demiş ki, bunnarin hocası demiş ki, sizi biz, sizi okuTduK. hepiñiz de okulu gazāndıñiz. büyüklerimiz bōle sōyledilē yāwrum. siz okulu gazāndıñiz. size biz iş veremicēz. siz türkiye **15** dağılcaksıñiz, beğendiğiniz yērde gālcaksıñiz demiş. hah ordan çıkmışlā ... bu köye gelesiye gadā. şuriyā bi dene hüdütlü köyü vārdur. bey köyü denir. onār, oranın hüdūdüne ikindiden sōña gelmiş. ...az. bir iki saat sōña gēlmiş buriya o. buriya çadır gürmuş. oriya çadır gürmüş. gōrmüşle onuñ çadırı ordā. yörük zannetmişlē bu adamı ...āydın tarafından yörüklē gelidi malinnan, maşatınān. onnādan zannetmişlē. hā **20** gorucu geliyo selāmūñ alēyküm. alēyküm selām. muhtarın emri diyō. çadırınızı sökcēñiz, gitceñiz diyō ... gelip diyōlā gorucu öyle diyō. bu da diyō, ne diyo evliyāda. biz bürda yātmiyā garar āldık. biz gararımızı bözmáyız diyō. bu evliya, āñadıñ dē mi, hā. ondan sōña tekrār ikinciyi tekrār gorucu geliyo. muhtarın emri, çadırını söküp gitceñ burdan diyō. biz diyo garar āldık, biz gararımızı

bözmeyiz. **25** biz böyün bürda biz ēr ve geç yatcaz. ācık_olsun yatcāz diyō. biz_ērken gideriz diyō. bi de bu kelimeyi gonuşuyō bu ēvliya. üçüncüye tekrār geliyō gorucū. üçüncüye geldī zamān, gorucu geldī zamān asgerlere bunnar mürīt derlērmiş. asgērlere diyō mürītlere, bi dene sepet veriñ bāna diyō. kendisi söğūde tırmanıyō. orda bi guru söğūt varımış. dalı budağı varımış, gurūymuş söğūt. kēndi söyūde **30** tırmanıyō. asgerlērden sepeT_istiyō. asgēr sepedi getirip de kēndi ıKasıya gadar cānāb-ı allāh guru söyūTTen_elmā verıyyō ha. elmāyı verıyyō, goruyucu da baKarımış. elmalarıñ söyütTe öldüna. sepedi dölduruyo, gorucunuñ_eline veriyo. bundān bunnarı al gēt. muhtāra bānden hedıyye ēt. bunū nērden topladıñ dēyceK_olursa, hanā bizim ō şey dedıđıñ, yörük dediđıñ adām söyüde çıktı. **35** söyüde ıKasıya gadār söyütTe ēlmā oldü. o ēlma. bu sepetTe o ēlmalādan döldürdü, saña hedıye yolladı, de diyo gorucuya. bu da āynısını diyo. ondan sōña gēlmiyōlar gāli. ōrda yatıyyo bū. ērkenden galkıp geliyyo. buradā, bu kōyde de burda yedi tāne hāne varımış. tek yedi ēv vārımış. bu cāmi bunuñ yā girdiği yedi hāneniñ cāmisiymiş. şu gārşıda ... vār ... gibi. buriya giriyyo, bürda galıyyo gali. sāten bu **40** ēvliya böyük_öldüğü için cenāb-ı allāh da bu evliyāyı çok sēvdiđi_çün en_evelā buranıñ toprağı, biz toprak diyōz ēmmē, evliyācā, allāhca cōvhēr. bu topraK cōvhēr. toprağına şifā verıyyō. toprağından soñā, deveniñ köpüğü ākmiş, gayā ōlmuş. o gayāya şifā veriyō, cānāb-ı allāh yürēk gayası diyelektē. añadıñ deyil mi. var_ōrda şimdi. orda gayā. böyle girārsiñ, ordān alı gidērsiñ. suyuñ_ıçine atārsiñ, **45** ayıb_ölmasıñ, göbek ... āđrı vārsa bu daşıñ suyunu iştīñ mi gidēr. he añadıñ mi. böylē buriya burdā bu gālmış gāli. burda galdıKdan soñā tūrkiyeniñ bi ireis-i cumhuru varımış. tūrkiyeniñ ireis-i cumhurū. bidēncik gızı vārımış. gız deli ōlmuş. bu deli doKTuru, baş doKdur, deli doKtur. doKTür da_ı başgā çok hastalarā da baKıyyō, delilikten başlıyō. adı bilinmedik hāstalarıñ şifāsını verıyyō bū. bürda, **50** şindi şu ānda verıyyō. añadıñ deyil mi. ondan sōñā, vedikten soñā ireis-i cumhuruñ gız gırlara ıKarımış. misāfirler geldik de misāfirlere sarılıverimiş, öpüverimiş. misāfirlēr de utanırmış, babası da utanırmış. deli, deli. bu kıra, kırā çıkıyō. kırda dēnk geliyō. bu garacaahmet sultān deng_ıgeliyō gıza. hemen atından_ıniyyō. āsger seğirdip geliyo, atını tutıyyō. hemēn variyo gızı dutuveriyō. dutması vārdır bu **55** evliyāniñ. dutduKTan soña hemēn gız_āniden şifālanıyō. hemēn hēr şey tam, tamı tamına. hemen paçaları sıvı, babasına seđidiyō gız çocuğu. vāy yāwrum sen bu şifāni nērdē_aldıñ diyō. buba bāni bi āsger_ōğşadı. bānde heş bi şey gālmadı. bān çok_ēyilēstim diyō. o vakite gadar bu çocuğa diyo, sen o āsgeri bulabilir misiñ gızım diyō. vay buba bān o āsger

bāna bu ēyliġi yāptı ki bān_ō āsgeri bilemceñ hē diyō. **60** vay bubam bilirim bān_ō āsgeri diyō. fīlān yeriñ_āsgeri fīlān yerden yürüyüş goluna geşsiñ diyō. emir veriyyo. o gün sabāhtan, ērtesi gün sabahtan başlıyolā āKşama gadār geçiyolā. daha sırā gēlmemiş bu garacaāhmet sūltana. gız çocuġuna biraz_eziyet_ediyyo ireis-i cumhur. sen bilemediñ_āsgēr gēşti diyelekten. babā gēşmedi. gēşti gızım gēşti, sēn bilemediñ demesiñnen berebēr ... asgērleriñ hepsi **65** geşmiş. hā ērtesi güne galıyyō. hā akşam olunca ērtesi güne galıyyō. asgeriñ birēzi ērtesi güne galıyyō. ertesı gün Sabahtan başlıyō ôġleden saat birdē bu garacaāhmet sultan_ēvliyāya sırā gelıyyo. bölük koluna geçerken, varıyō gız çocuġu, ahā bānim_āsger bu āsger, bāni şifāya ba_ā, ba_ā şifā veren_āsger bu āsger diyō. varıyo eteġinden dutıyyō. işte babā diyo, bu diyō. sen ba_ā geşti diyē çok eziyet_ettiñ. **70** işte bak gēşmedi. dahā diyō. ... gadār ireis-i cumhur diyo ku o evliyāya. bu dūnyālık bānden ne dilēseñ dile diyō. dūnyāyı dile saña dūnyāyı vercem diyō. ha añadıñ mı. hē, he tek bi dene gızı varımışmış. allah tarafından bizim tūrkiyede ecevidiñ çoluk çocuk yōK_ōylē, ecevit, demireliñ çoluk çocuk yoK_ōylē. e bunūñ da onūñ da bi dene gızı varmış. bū o gūnkü ireis-i cumhurūñ dā. bizim reis, tūrkiyeniñ ireis-i **75** cumhurları bōylēmiş hep. buna da şey_içine girsıñ, he añadıñ mī. ondan sorā bānden ne dilēseñ dile diyo. bu da diyō gū, bānim görēvim_ō, bānim görevim. bān görevimi yāptım. senden hēç bi şey bēklemiyōm dēyō. o bānim görevim diyo. bān görevimi yaptım. senden heş bi şey bir ... bēklemem. o da diyō ki olmaS. sen bāni mēmnun_ettiñ bān de seni mēmnun_etcem. ūġraşa, ūġraşa, ūġraşā ta sora ne diyo **80** bū garacaāhmed sultan. mādem sen bāni bırakmıyacaksıñ saña diyo iki çif lafım var diyō. bānim_ölduġum yeriñ_āsgerini ālmiceksiñ diyō, ôşürünü ālmiceksiñ diyō. tamām mı diyo ireis-i cumhūr, tamām diyō. tamam bān ôşürü de ālmıyōm, āsgeri de ālmıyom diyō. mesele bundan_ıbāret_ārKadāş.

BURAYA GELİP DE ŞİFA BULANLAR VAR MI?

çok, çok bān yētmiş sekiz yaşındayım. yētmiş sene, sekizini āKlım_ermiyodu **85** dā yētmiş senedir ... iyī oluP gidēnneri. baK haKiki niyētinden geldikten soñā üŞ gün yatār, allahıñ_izniyinen ya hēs bi şeysi galmāz, yāhut hāstalıġı iyi ölmāya yön dutār, gidēr. ... pērhiz tutār dikkat edēirse o da iyī olur. tekrār ziyārete gelile. gurbān getirilē, kesērle, ziyārete gelilē.

SADECE RUH HASTALIKLARINA MI ŞİFA OLUYOR?

rūh hastalık, ruh. şinci baK yāwrum. niyet ettikten sorā nè hāstalıđı olūrsa ōlsun. **90** buriyā kamereyā açıldı zamān bizim, aha şurda burdur vārdır burdur, ıPārta. ıPārtadan bi hāsta gelmiş buriya. hēr tarafi çıb, bān gōrmedim yalınız gōñşulā dedilē. hēr yeri Pēstil gibi Çıban olmuş. bi gōzlerī gālmış, gōzlerī ııldıyōmuş. hēr tarafi bōyle ēl gibi çıbān hēr tarafi. işte bu seniñ sēvdiđiñ mübārek sultān, şimdi bak tapu kadasrōdan adamlā dūn bānim āsābımı bozdulā. bozūlcāktım, bozulmadım. **95** sabır ıstedim ıllahtan gāli. bu sudan dökülüyō bi şey gālmıyō ... şey. añadıñ mı. bunuñ, bunuñ şimdī şey bu diyolā, bu şifālı deyil diyōla. bu suyu diyōla. bōle, bōlē itikātsiz adamlā vā būrda, añadıñ mī. bān bōyle aha bunu būrda saña bānā desēm, baK hoca diñniyo bak. hoca duyūyo. saKlı gizli deyil. bunu hoca bu kōylü ōlmüş olsa, bānim la ābımı bacak dērle. bacak misāfire şōyle şōyle dēdi dēr. benim **100** şeye ... bānim yüzüme diyemēzle. sōzüm burda günāha girmēyeyim. aziz, mübārek gün. ba ā bi şey diyemēzle. bānim deyneym çok ıgūvetlidir. bān deyneyi sālладım mıydī, kimsēye deynek vurdurmāzdım, vurdurmadım da şimdiye gadar. evel ıllahıñ sāyesindē. adam bānā gurşun āttı. dēynek vuramadı da gurşun āttı. gurşun da denk gēlmedi. bu şifadan sudan şifāyı bulūyyō adam. ıllahıma şükūrler ılsun. ne **105** türkiyesi galdī, ne ecnebisi galdī. heş bi yerden şifā bulamadım. işte bu sudan buldum diyō.

burda dūn bi denesi banā sōrguyā çēkti. o daha hoca ōlmadān o köyden onu ara, ayırıyōlā, ayırayolā. işte bu tarafa şehr önüne dođrū. paraları topārlaya topārlayolā. topārladıkları paralarıñ maşbuzunu yakıyyo. o çüñgü hocā. dūn o sıralar banā ... **110** āşdı. tāzelemeyiñ dedim, yā rabbi, ıllahtan sabır ıstedim. yā sen gibi bān maKbuz yākmadım. bān cānāb-ı ıllahıñ büyüklērden duydüm. bānim yetmiş sene evelisi, bānim ana dedem vādi. ... böyüktü. şurda varlıklı adām vārdı. o odiya götürüdü, büyükleriñ yanına götürüdü dēdem rāhmetlik bāni. büyüklē bāni diñnemezlēdi, ufađ olduğum için. ēmmē bıdı bıdı, bıdı bıdı gezērdim, durūdum ordā. a tabi **115** büyüdükçe, büyüdükçe, büyüdükçe onnar ... yerine görē takılıladı fiłān. sen böyün hēç garacaāhmediñ şeylerinden annatıvērmediñ derlēdi. birbirlerine mesełā, de onnā da annatırladı yāwrum, tamam. bān de dinnedim bunnarı, şimdi bān de bunnarı gelen vatandaşlarımıza, müslüman olannara hērkesē annat. hēç āyırım yāpmam. emme bazı bak, bazı diñnemiyo bazısı. sōylüyōñ heç diñnemiyo. diñnemiyeñ bān de hers **120** ediyōdum. gālKıP gidiyyō. bān de heç seslēnmiyom. işte bundan ıbāret.

ADI SOYADI	Aynur Aydın
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Karacaahmet Kasabası (İhsaniye)

Metin Numarası: 25

KARACAAHMET KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

eyēr gülüm tēy_analarıñ, nineleriñ bildiği zamān gēlmişleř. biz nē bilem bunū. nērden geldiğini, nēreye gittiğini bilmiyöz. yanī bān bir sene būrda görev yapTım. çok memnunum. buráyı temizledim. türbeyi temizledim, türbeyi. hēr yeri temizledik, temizledim, sildim, camını, penceresini bir sene çalışTım. ēy geceli gündüzlü ērkekleri de varıdı bakıcılarī. bāni de āldıla. yok hīnci, hīnci hēş bi şey yoK, yoK. **5** bura kēndi gēce ve gündüz_açıK. hērkeş kēndi. hērkeş kēndisi, yoK.

BURAYA GELİP DE ŞİFA BULANLAR VAR MI?

ā şifā bulanna ön kere geliyyo. hēr gün geliyō buriya şifā bulanna muhāKKak dutunup gidiyōla. yāni gonusuyolā, gonusduKlarını bilmiyolā. yiyiyolā yediklerini bilmiyolā. ōrdan ha āKlından yani işte sorūnu olānna, çocuğū ōlmiyanna guzūm. olūyo vāllāh çocuk da oluyō. çocuk da oluyo vallāhā. ha būrdan bi bağ veriyōñ. **10** būrdan bi ip yirtiveriyōñ, gadınıñ beline bāğlayiveriyōñ, çocuK_oluyō. gurbān getiriyōlar bak gurbāncılā va. çocuK_olmuş. hāstası iyi ōlmuş. allah rızāsı için. allah rızāsı için. eveli yatılıyodu. eveli bu baKıcıla onnara baKıyōdu. he hincī ne bileyīm garıştı. ona bi şey demicēn, garıştı. yōK, yoK. tabi, tabi geliyola geliyola.içini ziyāret_ediyyola. yātcāk yērde buluyolāsa barınıP gidiyōla, he. **15**

DAVETLERDE HANGİ YEMEKLERİ YAPIYORSUNUZ?

dāvetlēde yemeklerimiz çoK_gülüm. he pilāv, çōrba. pilavını yapıyola, çōrbasını yapıyola. vallā yoğūrdunnan pirinci çeviriyola çōrba oluyō. he yoğūrtlu çōrba oluyolā. yoğūrtlu çōrba. pilāv yapıyōla. ō et çoK, et çōK. gāvūrlmuş ētlē çōK. dōlduruyolā millēt yiyō üş dōrt gün. ta cumādan bāşladı. he cumādan bāşladı bu düğün_evleriniñ yemeği. işte cumā,

cumártesi, pazâr. hinci bîtcik. ũş gün veriler. **20** vallahâ gidiñ bakın size. Çünkü bi yöl düğünnere gatışmadım. hêş bi şey bilmiyom. evlê yıKıldı. ev yâpdıK. yâni orâyı yetiştirem múbârek güne girêm diye. vallâ bâmya vâ, bâmya vâ. tâtlılâ vâ. eveli hõrşafıolüdu. hinci üzüm goýüyolâ, hõrşafnan, hõrşaf goýüyolâ gışıñ. gışıñıolusa acıK hinci üzümne mēşür, õ üzüm. yemek bitti. pilâv, çõrba, bâmya üzüm hē. bu gadar. bu gadâr da çok. çok, çok, he. yoK, **25** yoK, garacaahmede bi yemek yoK, yoK. siyâret ediyon adâm baKKâldanıeyēr bi şeyler varısa alıyõ. birıekmekıacıK pēynır yâwrum yiyõ. yēr bulabilirse de yatıyo. yer bulamıyõsa arabalâ âkşama gadâ çalışıyõ, gidıyõ gülüm. burâlâr çokııyidydi, çok Tatlıydy, çok şifâliydy. şifâyı da gaybettile. her şey de gayıbõldü. çok iyi yerıdı. **30**

e vallahâ sen bänden şikâyetıediyoñ, bân senden şikâyetı ediyõm. istemēzlik dērdine. aha õle garışıyõ.

BURAYA GELİP DE ŞİFA BULAN VAR MI?

olurõlma mı ...bize ętmeđi veren bu, şifâyı da verēn bu hēpsi. bu da onnan, õrdan bölünme. ona mañañâ bûlmicáz. el, el sõylensiñ dürsuñ, o õrda yatıyõ. o õrda şifâsını veriyo. bız gõrmüyõz, câhiliz. he bõle bişeyimiz yõK. **35**

hinci, hinci bu millet ne geziniyo. ne misâfire baKıyõ. nè sēn bāni görüyoñ ne yiyosañ nè bân seni görüyon. baK kötü õldu. e diyõm ki hinci misâfire hoş gēldiñ, nerelisiñ, nērden geliyõñ. diyõ ki allahıallâh, bu ne... bunnān samimi õldu. lâ bân içimdēn geliyyo. bir dilim ekmēk yidireyim, bi bārdak çayıçıreyin, diye bānimıçim tız bak çocuklâ gitcek diye bân hēpsini ęttim. tārhanāsını ęttim. nohuTunu **40** gõydüm. düyüsünü, bûlğurunu oriya biz nè götcēz. bız nè götürem, ora şü gadar yēr. ora bõyük. õrda her şey va da, biz bi şeyıedemiyõz bu gadar.bu he bõle. âmın, cümleniñ yārdımcısı õlsun. allahımıāğzınıza ... ętmesiñ günāhkār yerlerē. amān guzum. vallahâ bi şey yoK. bân bân seni çevirim, bi çāyımı iş, bi ętmeđimi yē derin. allahıallâh şü gadın nēydiyo yāv. bilmediği adama lafııçun çāy veriyo. lâ **45** bilmeyim, içimden bizıõyle gēlmişiz, atalarımızdan bānim ki õyne gidıyõ dēhâ. bānimki õyne gidıyõ. vallahı ummam, bân bağKürdanıemekliyim. bāna yetıyo. çocuklarımiñ da evi vâ. birı põrselēnde çalışıyo. birı kalifēr yaKıyo. onnarıñ da evi, damı va. parası va iyi ve kötü. sāti iki õlümnan bi gızım va. bānimıahmedinen, mēmedinen yāni bi şeyim yoK ümmakııçıñ he. **50**

ADI SOYADI	Ahmet Çalışır
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Orhanlı Köyü (İhsaniye)

Metin Numarası: 26

ORHANLI KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bu orhanlı askiden orhaniye mazılıKTİ. mazılıK dememiñ sebebi dāğdā meşeliK_öldü için meşelerde mazi gobaKları oluyōdu askidēn. şindi yok. meşe gārtladı o_zman kōrpe meşe çokdū. bu mazılıK_ismini bürdan_almış. meşelerde mazi gobağı olūr. böyle satılıyōdu o bi de boya yapılyōdu. askiden çoğ_ askidēn bū. bū sebebden burayā orhaniye mazılıK demişler. hē orhaniye mazılıK. sōñadān bin 5 dokuz yüz_ atmış yılında ihsaniye kazā oluncā orhanniyā dōndū. yalñiz mazılıK_ismi gaybolmuyō, devām_ediyo yāni. devāmlı mazılıK. orhanlı işde bū ihsaniyē, orhaniyē, orhanlı uygun_olaraK_ goymuşlar. yoKsa orhannı dēyē bizde bir şey yōKTu. bizim_esās orhaniye mazılıK_ismi mühim. yani bizim dāğdā meşe olduğ_ için mazi gobağı yetişiyo. bu sebebden bizim mazılıK_ismi dā güzēldi 10 de gene de gaybetmiyōz yāni. otobüste dāhi yazılıdır. çünkū vilāyet dışı kütahyāyā çalıştı_ için etraf köylər bilmiyō. meselā erēnköy. onnar_orhannı desēñ hişbirini cevāp vermez. amā mazılıK dediğ_iñ zamān_onnā hemēn bilir. bu sebeple yāni.

SİZ MUHACİR MİSİNİZ?

muhaciriS. bin doKuz yüz_ üç yılındā dedelerimiz bulgaristandan göç_ etmişler burayā. evēt, evēt. bulgaristandan göç_ etmişler. o_zmannā hayvannā vā. 15 öküz_arabaları, at_arabası filān yoğ. öküz_arabası, öküz_arabalarının gelmişler. bulgaristanıñ düşdübaK köyündēn. yani kalaba bi köyümüş yedi mahallē o_zman. şindi gazā olmuş_orası, bilmiyom o_zman düşdübaK köyü geçiyōmuş. silistireyē bāğlı, şumnu kazasına yaKın bi yērdemiş yani düşdübaK köyü. şindi olmuş_ üjbudaK_o köy. şindi üjbudaK_ olmuş bulgaristanda.

20

ORALARA GİTTİNİZ Mİ?

gitmedik biz, bilmiyōz. babām bānim bēş yaşında gēlmiş. oradā komunüsliK_ ilāni olunca dedelerimiz dūrmamış_orda. satmışlar o zamanıñ rusyāyā gāli romānyayā dēyē tārflarını

parasınnan almış elinden mu'acirleriñ. göç eden etmiş, etmiyēn kalmış bi kismi. yani şu andā eskişehirde baK_ordan biliyom bān ūjbudaK_öldünū. bizim, bizim bilāderiñ çocuk eskişehirde aynı dāyirede, katta oturuyolā. biz **25** demişlē işde bulgaristandān geldik, dōKsan yılındā. meseġa om_beş yirmi sene ōñce gelmişlē. şindi ora diyomuşlā ūjbudaK_öldü. biz de o kōylüyüz ammā bizim tabi gelennēr bi ma_allesī gēlmiş. ātmış hāne üzerindēn. geri kalanı kalmış. tabi kalaba köy öldü_çin. hēpsi bu köyē kompile aynı ma_allede ne şekilse sıradān oturulmuş köy. yoK, yoK burā hacıbeyli köyüñ sınırı aslındā, şu hacıbeyli köyü va. hē **30** kadimürselnen_aralāndā münākaşa çIKıyō. hattā bi denē adam_öldürüyolā. kadimürselden, hacıbeyliden. ammā çoğ_askiden, dēdelēmiz gēlmeden. ōrdān kadimürsellī cevzlioğlu denilēn bir şahıs varımış. ihsāniye bizden_ōñce gēlme kazā. ora da muhācirdir. evēt, demiş bildiñiz yerlerde mu_acir yoK mu. vār diyō yavū_ eskişehirde bizim köylülē kōmpile iki sene eylēnmiş, mekān tutamamış. demişlē **35** ille oriya gadā gidem. gidiyolā. dēdelerimizi getiriyōlā. gece bizim burayī, hacıbeylidēn de kōrkuyolā tabi. gece gōsteriyolā burayī. tamām mı tamām. gene geliyolā gece ērkes konāKlıyō, bi dā_a kalmışlā işde burda devām_ ediyō yanī. hācıbeyli sōñadan bi şey dememiş. tabi ufaK tefek çok sōñā bōle hüdüt dāuāları çıkmış da ēmniyeti yoK. yani ölē. bişe diyēn_ōlmamış.

40

SİZİ BURAYA DEVLET Mİ YERLEŞTİRDİ?

kāndimiz, kāndimiz. yoK, yoK, yoK dēvlet neyō dēy dēvlet bizē otuS_sekiz yılında haK tanıdı. biñ doKüz_otuS_sekiz yılıñdā. biz ōylece zapdettiğimizi zaptettik. hacıbeyliden münāKaşa edilmiş. haTdā birbirilerine gürşun_atmışlā baK sene otuS_ sekizdē. yani bunnā oluyō āndān sō dēvlet tarafındān mu_acir komisyonu geliyo dā onnār tamām dēyōlā. orhannınıñ hüdütü burā. kadi, kadimürsel de seslēnmiyō **45** tabi. tabi bura biz vēdik dēyō. onnā haTda kadimürselle tārġa fiġān vemışlē evēt, evēt. yōK, yōK, nērdē. şindi merāyi ūleşemiyōS, kadimürsellē.

NE İLE GEÇİNİYORSUNUZ?

dāğ köyü. tarımnan, gurū. ārpa, būğdāy. başga bi şey ekēmeyiS biz. bōle yeşil, pancardir, sulama pilājdir bunnār yoK bizdē. yerāltı suyumuz yoK. olsa dā kıT. yani içecek kadar kuyū suyu oluyō. bulamadıK, sontTaj suyū yoK. dēvlet doKsan iki **50** metireye gadā indī. işme suyumuzū dāhi bulamadık. sōra bi yērde vārdı. kesēn kuyu yāptıK. ora yetērliydi.

sōradān uş Őebekeye bāĝlandıK. yiyitpinār köyünüñ suyūnan, bizim bura kıldı kuyu suyū. başka kōyden yiyitpinārdan gelir. yoK, yoK, gēldi Őükūr. uş köyü idāre ediyō.

ORMANDAN FAYDALANIYOR MUSUNUZ?

faydalānma yōK. ōrmāniye elimizden āldı. Őu ānda, kasastıro gēŐti. bizim **55** helākimiz kālmađı. āskiden bāltalıK derlerdi yanı. dediĝim zamannā mazı gobaĝı yetiŐtiĝi zamannā ēñ büyük meŐe çalıŐı bir metıre olurdū. her sene kesiyōS. ōzman kömūr yōK. kömūr yoK, odunnān idāre oluyō. kesē, kesē, kesē āltmıŐ yılına gadā biz bunu tōkēttik. kökü vādır kütük. onnarı dāhi kāzđı bānim, āKlımıñ, erdi, inde. dediler bunu bōyle olmāz, bu bitti, yasaK, edeĝim, yasaK, edildi. o zamandır bu **60** zamandır, her senē piynārdır fiy yetiŐti. Őüydu, büydu meŐe alma, ā baŐladıK. o da bitti. ōrmaniye gatletti, āldı elimizden. ōrman, çoK, güzel, ōrman. hē tālaları zor, elimizden nerdēysē tālaları da alcaKla. bir, iki meŐe ocaĝı görüyolā. bura ōrman. deyil yā. e meŐe vā. ne yapam vārsa, bi bi tārlanıñ bir, ikisini aldılā hāTda. ēvet, ēvet tārla yapmıŐıñ. halbūsi biz korumasāydıK, imkānımı vā. Őimd'i bi denē meŐe bile **65** galmāzđı.

HAYVANCILIK VAR MI?

hayvāncılıK var. yapan āneleri kalaba olannā yapıyo. āskiden pek ōKtuK. köy galabā. Őindi iñdi, gēldi yirmi iki, yirmi beŐ hāneye. āskiden, ellibeŐ, āltmıŐ hānē, sekiS, ōn sürü koyun ıKıyōdu. sıĝır ıKıyodū, köyüñ sıĝırı. bōyle hērkes gücüne göre yapıyodu. ē Őimdi yoK. millet, āltmıŐta bi sōküldü. kütāhyaā azot sanāyi **70** açıldı. Őeker fabrigası açıldı dērken biz velhāsil daĝıldıK. gittile kütāhyada. ēvet gōŐtüler. erāzileri satan sāttı, satmayan durūyo. yoK, yōK ōyle bir konferansımız faĻan, ōlmāz bizim, yāpmayıS. gelir, aKrabası olannā gelir bōlē düyünnēde, bayramnāda bāŐga zaman gēlmeS.

DİĝER KÖYLERDEN BİR FARKINIZ VAR MI?

bizim, bizim kōyde yoK. amā bāŐga yerlerde var diyola, bilmiyom bizde yoK. **75** dil, āyırımı yoK, ırk, āyırımı yōK. bizim, āynı biz buranıñ yērlilerine ūyduK. bōyle bi Őey hiŐ dūymadım da görmedim de. yani yoK bizde. yāni bizden sō ihsāniyede dāhi yoK. ōyle bi kēndi gelenekleri, görenekleri yoK. kālmađı, kālmađı. āynı Őimdi Őu anda āynı, hiŐ deyiŐen bi Őey yōK. ēvet, ēskiden bizde kadınnar ferece dērdik, uzun bōle örtünürlerdi boydan boyā. Őimdiki mantolā gibi kafāya takālādı bōlē. yüzünü **80** kadınıñ pee vadır, kimse göremēzdi. Őimdi o ādetde bitti. hē bitti dedik iŐte hacıbeyliye, yērlilere ūyduK. kalmadı

bizde bi şey. hërkez aynı hiç. biz çünkü burda döğduK ya. öylëydi, öylëydi, bënim aKlımıñerdinden çok sōñra öylëydi. yani ałtmışlara gadā bayā devām etti o. ałtmıştan so şehire açıldıK ya gālî. var, altmış kilometire açılınca gelën gidën deyışti. velāsıl eski düzen kâlmadı.

85

afyonā beş kilometire fârkımız va. afyon kırk beşelli kilometirē kütāhya ellibeş kilometire. pek fârkımız yoK. biz sınırdayız Sâten. evêt, şindî alış veriş kütāhýaya ěkseri kütāhýaya gider bizim kôy. nêdên tanıdî çoktur. işi düşër. āfyona da gideriS.

ADI SOYADI	Hamdi Çelebi
YAŞI	71
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Orhanlı Köyü (İhsaniye)

Metin Numarası: 27

HATIRA

şindi bız dēvlet bizi alıştırdı tārla parasına. tārla parası veriyō. şu veriyoz, bu veriyoz. yani insan hāybeciliği seviyo hāni. ya o günü bi kâğıt gēldi bize. dēdiler tārla paraları öldü. buna kimşi ağladī, kimşi güldü. bān de ālime āldım kalemī, yāzdım başıma geleni.

piknik yāptıK muhālif partilere öldü destek **5**

bāşbaKan dūydu vürdu bize bi kōsTek.

gitsek başbaKana özūr mü dilesek netsek.

çoKıyiydiñ neden böyle ettiñ tayyip,

özūr dileriS ettikse ayıp,

bizimıçin çōK büyük bir kayıp. **10**

kōylü pişmān, düşünüyōr kara karā,

gitti milyarlār gitti gösgoca para,

açtıK kāndimize büyük bir yara,

soKTuk kāndimizi yine dara.

kōylü bilmez konuşmayā **15**

kimi dam dēr, kimi samānlıK.

yeminēderiS dūyduK pişmanlık,

afet başbaKanım yap birınsānnıK.

gene ver parāyı diyo yāni.

elāğzına baKān, selāğzına yapārmış yuva, **20**

manisaya gidēr de çekērsen yuha,

bāşbaKan para verir mi sana dahā.

işte bū. manīsa mitinginiñ soñu bū. ha, manisadā miting yapıldı ya, işte onuñ şeyişi bu, hē.

mitiŋ yapmaya gittik, uzaĝa, **25**

kēndi kendimize dūştük tuzaĝa,

yiŋe kōylü otürdü kaziĝa,

bāşbaKan haddinden fazla kızār hā.

demiş, yāni birdēn kızdī, parayī kesivedi. he ē kızmācaKtım tabī kızmācaKTıK. o zamān gülüyōduK, güzēldi. herşey iyiydi de, kesince parayī āştı işte arayı. **30**

BAŞKA ŞİİRİNİZ VAR MI?

bāşga şiir dērken şuriya bi tene taKsi gēldi dūrdu. o ēskidēndi. o ĩnkılaPıñ yeni yapıldī zamannārdı. ē dediler memleketimizdē ĩnkılaP yapıldı. bunū niçin yapıldını bileniz var mī. e bilēn de var, bilmeyēn de va dedik biz. bunnā konuştulā, adana yeşilyurdā amarikan, asgerleri bi yer, āltı fāliyeti yapārmış. bundan türkiyeniñ başbaKanınıñ dāhi haberi olmāzmuş. işte amariKan, asgerleri adana çārşılarında **35** gēziyomuş çok sērbes. bunnarā dur, durūn dēyennerē kulaK, asılmamış. filān da ondān bu ĩnkılaP yapılmış, dedilēr, konuştular. dedim müsādeñiz vārsa bi de bān konuşayım dedim. hay hāy dēdilēr.

biñ doKuz yüz, ellide menderes geşti iKtidāra,

başladı çalışmaya, başladı köydēn köye ... ulāşmayā. **40**

yatmadı yataĝında çalıştı dūrdu.

her vilāyete bir fabriĝa kūrdu.

açın gözünüzü dedi, köylünüñ kulaĝını būrdu.

susüz, cāmisiz, yolsüz köy kāldı mı diye herkese sōrdü.

on sene içerisinde cennete çevirdi bu güzel yūrdu. **45**

ĩnkılaP, bunuñ, için yapıldı dedim.

bāna tērs tērs baKtılār, āmma bān devām, ētdim.

çıkariyōr fabrikalār dumanını her baca,

halk pārtisiniñ gōzleri ōldu hep goca goca, dedim.

izmitte kūrduklar rafinēr fabriĝasını, **50**

ayırdı gazı, benzini bir de mazotu.

kütāhyaya kūrduklar yüce azotu,

kurulunca azot sanāyi,

bacaları kapladı bütün semāyi,
 bunu çekemedi saġır enāyi, **55**
 inkılaP, bunuñ için yapıldı dedim.

yeter bu gadā fāzla derinliġine iñmiyelim de. bān bundan ötürü beş ay yāttım hā. burda bānda almışla, götürdüle bāni. bāntta diñnettile, yatırdılar beş ay. inkılābıñ yapıldı senēydi. he hē ałtmışda, afyōn cezāevinde yattım. ōlsun yaw. işte yavu mēnderese o zaman bu kōylü milleti āşıKTı. çokıyı bişeyler yapıyōdu. onu **60** seviyōdu. ne bilem birden inkılaP yapıldı, onuñ için.

MENDERES HAKKINDA NELER BİLİYORSUNUZ?

yaw, mēnderes şimdi ne bilem bān hiş bi yerde bişe yōKken bi pātlama ōldu türkiyede. oriya fāбрика, buriya yōl, kōyden köye meseā yollar o zaman ulāşTı. de bizim de hoşumuza gidiyōdu. e inkılaP yapılp yıkılincā yıkıldı, milletiñ diġi boġazına tıKıldı. acıK da milletiñ canı sıKıldı. işte bundan ileri gēldi. duydūK, **65** duydūK, duydūKdu ōlmēz. bürnu bile kanamadan gitti bi çifçiniñ yanına. londurada çifçiye meseleyi annattı dā onnarı kurtardılar ördan. duyduK onnarı. orda, orđā londurada.

HATIRA

karayılan vārdı beykōylü, karayılan soKmaz. bi adam öldürdü. at arabasınıñ arkasına bağlamış da ilaşı için etālcak yōK mu diye soKāKda **70** dolaşdırmış. koġuşta yatıyōdu. yōK mu diye soKāKda dolaştırıyō. ondān ötürü çok cezā aldıydı. onuñ için adına bi karayılan lafi taKılmıştı o zaman. hātıram yok ya, şeydē çitide konuşürkēn bānim götcebinden cüzdan çekmişler, şakāylan onu dā. şaka ōlsun diye. bubam para verdiydi. bān için, dam yeri yapıtlā bizı. dedim yā bānim cüzdanı almışlā. çitide alındı herāde fiān dedim. e herkez dam yeri oldū **75** zamān için girdiñde kapılar kitleniyō. orda karayılan kāKTı. tuválete kimse girmesiñ dedi. herkes arāncak dedi. bu arKadaşın cüzdanı çekilmiş dedi. o vakite gadār birisi gülererek, bān aldım onu dedi, şakāylan dedi, getirdi vērđi. bi ō, başga öle bi hādise fiān gēşmedi. hani ilk girdim günü, ilk girdim günü demişler bi dene haci emi geliyo. şuna bi şaka yapalım. bān de jandārmaydım. bān hacibekTaşTa **80** jandārmalıK yapıdım da bizim sāvci yanına iki jandārma alır. ... cezāevine gidēr, konuşma

yapardı. yani böle bir durumnara düşmeyin, iyi hâlli olun, iyi niyetli olun filân diye konuşurdu dâ bân giriverince adamın tipî kıyâfeti güzêl. valâhî sâvcı zannettim bân. millet_ayâKTa, ded'im herâlde sâvcı konuşuyömuş, galiba ded'im bân de şöyle sıraya gēştim, girdim. işte gēldi bi dene dâ dedi. suçun ne lan dâ girdin **85** dedi. yaralama dedim, inânmadı. şey dedim. purapugāndadān_ötürü girdim dedim. konuş dedi nâptin dedi, pıropogandaya hāngi partiye çattın dedi. bân de meseleyi annattım. orda bi gülüş gitti. meyêrse hēpsi mâhkūmmuş. bân sâvcı zannettim_adāmı. hē baña tezgāh kurmuşlar, orda gülüştüle epey bi. tamām, başga yoK_öyle bişeyim yoK. **90**

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

askerliyim ilk evelâ yozgāt, eğitim yeriydi. ikinci dātım yeri nēvşehirden hacibekTāş kazāsına gēldim, orda bitirdim. namuslu bi çocūKtum, hiç kāvga etmedim. hē iki buçuK sene yaptım. yāw o zaman iki buçuK senēydi. hāngi memleketē buriya. izine gēldim gittim çağım tabî. ya yā sıraylan, sıramız gēldi. hadi bakalım sıra sēnde dediler. bāni de yölladılar, bân de gēldim. bir_ay kâldım, gittim. mâhkūm sēvkine **95** gittim, gēldim burdā bir hāfta kâldım. üle, üle de oldu. jandarmaydım yā. o zaman_ülēydi, haKsızlık vārdı. yoK, orāyla ilgili hiŞ bişeyimiz yoK, yoK_ğēlmışler buralara işdē kulübe yapmışlar, otumuşla, ondān sora evlē yapmışla, girmişle, ondan sora biz_ölmüşüK, başlamışık çalışmā. keçi, koyun gütmē. başga bişey yoK_örtalıkta. **100**

ÇOBANLIK YAPTINIZ MI?

hem de nasî. añadan döğma çoban_öldüK, çoban_olarak ölcēz_ışde ya. şindilik acıK ziyān yōK da ineklêr kīrda birāzdan toplama_ā gitcem. he koyunū çobānımız va'. bân sığır çobanı. hē goyūn, bân de zannettim koyun gütkelē. olūr yā, yapalım, keselim bi dene. olur bi tōKlu keseriz yavu ne olcağ çevirīS. biz mūsāfirler_ için kuzu da çevirīS koyun da çevirīS, dağī da devirirīS, yaparīS. canımız fedā. **105**

ADI SOYADI	Mehmet Ali Bacak
YAŞI	79
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	İhsaniye (Merkez)

Metin Numarası: 28

İHSANIYE'DEKİ ODALAR HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

odalarımız kâlmadı vârdı. bänim dèdem, bubamıñ bubası gèce gündüz odada yatârmış, o zaman. çünkü o zaman vesâitler bi tiren yolculuğu var buralârda bâşga vesâit yoK. tirènden gecè müsâfir çıkârsa yani odâyı açık bûlsun diyelekten dèdem, odada yatârmış. dèdem hastalânmış o gadar biliyon. otüz da öldü. bän dört yaşındaymışım o zaman. ninèmmen gittik odada yatıyō. biz varıncâ sora dèdemî **5** eve götürdü bubâmgil. bāKtı ève gelince şöyle baKınca ağladı. hep odada yatârdı gèce gündüz o baKımdan. ki odalarımız o zaman vârdı. nâhiye öldü. kazâ olasıya gada odalarımız devâm etti. haşâ dèdemiñ, odası dağa duruyō. bënım ... kâldı. e tabi veresiye o şekilde bize verince. şindi odalar kapandı. kaza olunca odalar kapandı. şindi oda yoK yâni. köylèrde vâ. **10**

ODALAR HANGİ AMAÇLA KULLANILMAKTAYDI?

odalâ müsâfir gelir, yatâr, kâlkar. oña yèmek verisiñ. meseîa biri gidèr, biri gelir. devâmlı müsâfirlerle ilgilenir. müsâfir yoldan geliyō meseîa, bû meseîa âfyondan kâlkan ... tâhir, ağa, ihsâniyede bacaK mustâfa, ... âhmat, ağa, hâymanada receP, ağa böyle odalar, añılırdı. bütün müsâfirleriñ yèrleşeceđi. yani iyi baKılan odalar diye añılırdı, o şekil. odâlarda üŞ gün, bēş gün yerine göre kışın meseîa **15** kalırdıñ. karahallılar gelirdi. atlarını o zamânıñ devrinde karaağızâ vesâitle gidemezlèrdi. fiân yere gider, yarın odalârda bēygirleri biraKırlar, kèndileri gidèrdi. eşyaları biraKırlardı, o şekilde. yani o odalar bu şekilde hízmet verirdi yâwrüm.

MİSAFİRLER ODALARI NEYE GÖRE TERCİH ETMEKTEYDİ?

odalar, müsâfir geliyo şindi nereye yaKınsa şurası oda dèyo şurda var dèyo şurda var dèyō müsâfir nâsiP nerdeyse oraya gider yanî. ama bilse, bir, iki sefer gèldiyse bi **20** dâ oraya devâm, eder. âynı odaya devam, eder. hürmet nasıl gösterilirse o şekilde.

ODALARA ÜCRET ÖDENİYOR MU?

yoK odalara ücret ödēnmez, allah rızası için. şindi dedēm öyle derlērdi, ē yemek yēdikleri kaşıK, o zamanıñ devrinde ağāç kaşıK. ağāç kaşıKları katiyen eve göndermēzmiş. o da sofraya gitti mi ağāş kaşıĝı yıKar dolaba gor. onu bir sene onū öyle bekletirmiş, bir sene sora sobaya atārimiş. içinde yañmıyan olursa **25** hīzuraleyhisselām odēya uğramış. o şekildē bilirmiş yāni. şind'i mesaļa adām geliyo şeyē, üstü başı perişan ama kimöldünü bilemēsiñ. yani hızırıñ geldini o şekilde bilmek için o şekilde arıyōmuş. o onu onuñ yemek yedi gaşıK yanmāzmiş. he, bān bilmiyōm da babamĝil öyle añnatırlādı. bān dedeme erēmedim. bān yirmi ālŧi dedem otuS, bān dōrt yaşındāydım. yāni eremedim şū, dedem otūzda öldü için, **30** bān dōrt yaşında çocuKken babāmĝil öyle añnatırlārdı yāni. ya odalara böle hizmet edilirdi yā. yā uğrār şindi, şindī sakanda āhmet ağā da derlē baK şindi o āKlıma gēldi. şindī kütahyanıñ kütāhyayā bağli sakadan derlē bu bu yoluñ üzerindedir. şimdī sabāhleyin çocuKlar çifte gidēceklēř. kapıdan çıkārken bi müsāfir geliyō. geriye dōñüyōrlar müsāfir ediyolar onu şe yapıyōlar. tekrār yola **35** çıkācaKlar tarlāyā tōhum ekmeye gidēcekler, ē bi müsāfir dāhā geliyō. tekrār yeri dōnüyō o onuñ kārñiñi doyuruyolār onu şe yapıyolar. üçüncü bi şahıs bi daĝā geliyō tēkrar dōnüyolar. ē tālaya gidemiyōlar o günü tohum ekmeyē ērtesi gün odıyā gelēn kōmşular, yā āhmet ağā seniñ tarlā nè zaman ektiñ buĝdāy çıkmiş diyola. yā biz onu ekmediK diyola. bunu duyardıK yāvrum. nasıl ekildini cānāb-ı allah biliyō **40** gāli. adamlar ekemiyō gidemiyolar. kōmşulār görüyō ekīn çıkmiş. hē yani odalar bunun için hizmet verēdi yāvrum. allah rızası için, cenāb ı allahıñ hēr şey kolāy yāvrum. burda yaşatamayız nēdēn yaşatamayıs vesāit çoĝaldı. şindī yoK yani müsāfir gelen müsāfir yoK şindī hērkes vesāitinnen geliyo gidiyo. bir müfettiş gelirsē bi bi kōntürol gelirse o da kaymakāmlıĝa geliyō. veyahut da mālīyeye geliyō. **45** onnara dā iyi şe yapıyolar. şindi odalārda kalan yōK yāvrum. otēl var. belediyeniñ oteli var dā yāni çalışmadı. belediyeniñ oteli de çalışmadı yāni, müsāfir geliP gēlmedi için. ama köylērde devām ediyō odālar. gene bāzı bāzı uğrayannar oluyōmuş. köylerde vār odalar. bütün köylerde odalar var. meşūr tabi meşur olan, tabi, tabi yāni tabi hizmet veren yāni gēce gündüz açılolan odalar **50** var. köylerde odā gālmasa da genē bulunduruyolā odaları. şindī ihtiyārlar ihtiyārlar mējbüren odadā gençleriñ yanında oturamıyo, gençler mesela kahveye gidiyo, oynuyo. ēvde de duramıyo āyilesi de

ölmüşdür. mejburen odada oturcēsini köylerde o baKımdan odalar çalışıyō, o yōnden çalışıyo yāni.

HİÇ ÖLÜMLE BURUN BURUNA GELDİNİZ Mİ?

deprem yaşadıK. ē gediz depreminde yaşadıK. gediz kütāhyayā bağli. kütāhyaniñ **55** gediz yaKın, yaKın sayılır. gedizi salladı zaman bura dā sallandı yāni. çadırlara çIKTIK. burdā bāzen bacalāř yıKıldı yā evlēřde yıKılan_ōlmedi, bacalāřda yıKılan_ōldu. hākim bey hattā de mi turan bēy pārka çadır kūrdu ... şey_ōlmedi. ölümnen buruñ burunā bölē bi sefer, iki sefer atlāTTım. ofis yapılyōKan taş çekiyodum, bubām o zamān sağ, demirli köyü vārdı. ordā medreseyē iki buçuK **60** lirā taş getiriyoduK. kar, kış o zamān at_ arabası, ön sekiS tane at_ arabası vārdı. sabāhleyin gidērdik iki sefer dönērdik biz bu ... yolūndan gelirken arabada böle oturyōdüm, arabadān bēygirleriñ tōrbaları altındā boşalncā beygirlerin arasına dūşdü. diñgil böle kalk, şey yaptıKdan sorā böle çevirince tekērden kurtārdı yāni. kafam ya diñgil çevrilsē kafam tekeriñ_ altında kalācāKtı, ölcektim. cenab-ı allah **65** yani korūdu yāni bölē. bi dē dedebayırından taş getiriyōdum. ... çōK şeydi. böyle biz_ aşāğı inērken at_ arabasınan taş ē taş çIKārmış, teker_ oriya vurunca bēygir böle şe yapınca arabaniñ_ oKu kırıldı. araba kändini boşa çIKtı. beygirler bāşladı bölē şe yapmaya dērken, tekrar bi taşa şey çuKuruna denk gēldi. o şekildē kurtārdım kēndimi. yāni o zaman olmasa beygirdēde kurtaramıyacaK bān de **70** kurtaramıyacam yāni. çūnkü çōK_ gidiyōdu yā aşā. kontūřöl_ edēmiyōsuñ ne beygiri ne arabayı. oKu kırılverince bir iki sefer böyle bi şey_ oldu.

O ZAMAN DAHA ÇOK HANGİ ARABALARI KULLANIYORDUNUZ?

ēkseri öküz_ arabasıydı. yētmış seksen çiyt öküz_ arabası çIKārdı. on sekiz tāne de at_ arabası çIKārdı. o zaman ofis yapıldığın da taş çektiğimiz zaman. toprak mahsülleri ofisi binā yaptıK bura istasyona. hālā duruyo şindi ofis onnār. canım **75** şindi at_ arabası dabı hızlı baKımından o günüñ hızlı en hızlı vesāit at_ arabası. at_ arabası dā iyi tērcih öküz_ arabasından meseļā āfyona saātdā bi kilometire gidērsēñ, şey saate otuz kilometire gidērsēñ at_ arabasınan iki, iki saātā afyona varīsiniñ meseļā ama öküz arabasınan dört beş āltı saat sürērdi. gidērdik o zaman o o zamān dā_ a öküz_ arabasınān deyil yayān gidērdik at_ arabası şey öküzle şey āltı **80** saat, yā āltı saat otuz beş kilometire beş kere āltı otuS meseļā hattā āltı buçuK, yedi saate yaKın sürērdi. dā uzun sürer tabi. o zaman āfyonu

buğdey götürüsün, biz o zaman ilk şe yaptımız da burlarda ofis yōktu, tüccār da yoKtu. sōra tüccār geldi, tüccār alirKan ofis açıldı. hayvān gödürüdük yayan. şindi evelē buranın şindi āfyona gitceK odada oturuyō. bān yārın āfyona gidecem. kōmşunuñ biri dērdi. **85** bāñā şunu getir bunu getir. bāyrampınārli ismail āğa varıdın. kara mēmet demiş bān āfyona gidecem. onuñ koyūnnarı var. bāna tuz getir diyo. hatır için āfyondan buriyā ön kilo tuz getiriyo sirtından, sirtından hatır için baK. ön kilo o, o buriya gelesiye kaş kilo olur biliyor musuñ. yā işte gāli o zamanın imkannarında hatır için. şimdi şurdan çocuĝu istesēñ de bi şurdān bi şey gōmşu çağır deyivērmesin, **90** dēyemiyosun. yāni o zamannar ihtiyar ne dērse oriya gidecēksiñ. o zaman bürda bāKKal yoK, çāKKal yōK. istasyōnda bāKKal var. akşam oldu mu odanın gazı bitmiş. āline bi şişe verilē. koş āllah kōş, koşā koşā istasyonu bulürdu, çocuk bulürdu. ördan dönersin , koşa koşa gelirsin, ākşam oldü. odaya görsün, āvine görsün, iki akşama sora şişe bitē hāydi bakalım tēkrar istasyona koş. o **95** zamannarıñ imkanna böyleydi. gāz yōK meseļā şey yoK, tuzu āfyondan getirecēksiñ hēr şey afyondān yayān.

ESKİDEN HAYAT DAHA MI ZORDU?

çok tabi çok zōrdu nē demek yāvu şindi vallāhi cēnnette yaşıyō millet yāwrum. hēr şey bol, para bol. bayramnār gelir dē ayāKKaplarımız yoK, ēlbisemiz yoK. gışın oldumunā yazın çifçilikle uğraşır kadinnar kışıñ e sūmek işliceKler çāşur **100** dokıcaklar, gömlēyi doKıcaKlar, öndan sōrā bi gışın böle bi şey oldı. çāşur dokumişlar kurūmamış gēydim. kār diz boyū, çocukğım o zamān doñdum o çāşuruñ içinde. ayāKKbıları ēskimiş, ēskici yusuf varıdı, ona götürüsün. bir iki gün evel o da böle yamār şeyi onu şe yapārsın. yamadı mı sevinirsin çok. oda ā gelirsin bayrāmda el öpersin bubāñ vārsa beş guruş verē, yōKsa yoK. hē böyle **105** çocuklar gezēr odaları. ihtiyarları, ... falān yerde şērbet var. dēdelerimiz o zamān babalarımız tēncereynen o zaman, soba yōK. bacalı, bacalār varıdı. bacaları oriya şe yaparlar, sıra gelince suyu döldular, içine şeker atalār. içinē bi çıKı da karānfil atāla, onu kāynatıla kāynatıla gelēn bāyrama gelen şeyleri birēr fincan şērbet verirlērdi. o zamannıñ ādetleri böyleydi. şindi nelē yāwrum. adam şe falan yerde şērbet var **110** çocukla oriya gidērdi. her oda yapamazdı bunu böyle, yōK, o zaman şeker yoK şey hamurdan loKum yaparlar onu şe yapār nōhüt yapıP bişirilē bişirilē. ne iyde vār iyde, şeker hiç yoK, falan yerde iyde vārıdın. veyāhut şunu var diye çocuk oriya koşār durur yā.

ESKİDEN ÇAYI NE İLE İÇİYORDUNUZ?

çây, o zamân çoK nâdirdi. çayî babâmıñ şeker bulamayîP da **115** çekirdöksizüzümnen çay iştimi bilirim yani odada. evlërde çayış çay yök odalârda. o da müsâfirlerê, êkseri kâhve, herkezê tek cezvesi varîdî mesela âKşamöldu mû onu ocağa sürêr, gelene birêr fincan. ... o şekildê kahve yapârdın. çay sôra çıktı yâni. yâ kâhve kâhve çoKönceden gelmiş.

BAYRAMLARI NASIL GEÇİRİRSİNİZ?

şimdi bayramnâr gene komşular, aKrabâlar birbirini ziyaret èdiyo dâ, o dâT yoK **120** yâni şindi. o samîmiyet yoK. yoK, ne bileyim vallâhî bilmem. hîndi her şey bol, her şey varamâ o samîmiyet o daT yoK işdê mesela. he yâ têrsine dôndü yâni. bizâskiden harmândan kâKdı mıydî tôhumekTi mi şey bitêr. susüzda düyün var. ... da düyün var. yayân gidêrdik. ne gam varîdî ne kasâvet sânkî hiş bişe yoK. nêrde câzgi örda kâzgi. meseļâ ... eriledi baK istasyonda kâhve işlediyo âhmet hocam **125** çalı çekicêz dâ ... örman ... veriyö. burdân beş âltı gişi giderizistasyonâ burda kâhve yoKöo zaman. orda saât ikiye gadâr kâhvede üşlü dêrdik onâ biz. üşlü öynar oynâr ordan gelêrdik öküzleri doyurüydük bi de kârni doyuP koşârdık. dört saat polânkayâya, dur durâK yoK orâyâ. aKşama gadâ örda çalıyı dôldurusuñ. yirmi bêş araba çalı getirdimi bilirim, odalara êvlere. bacadân gidiyo, o zaman soba yök. **130** âKşamözenine köye gelîrsiñ yêmeği yêrsiñ hadi oriyâ. öyle hiş ne yorqlürduK ne bişey, hiş bi yâni yoK yâni. vallahî yirmibeş araba çalı getirdimi bilirim böle şey. bitirdim gene gidêr. bu sobâyı âdetiniñ işde dedim ya bizimodada oturûKan gelir gidê hîlmi çavuş varîdî. bubâmgile dedi, tenekeliñ size bi soba yapayım tenekeden, odada. adâm sanatKârmiş soba yâptı bi tâne soba yâptı bi tane de mângal yâpdı.**135** ihsâniyeye ilkicâdı o onnar getirdi sobayı. êskiden bacâ dêriz bîz kârşidan ısınırısodada, ateşîñ yanında iki kişi, biri bu köşede oturur, diğeri o köşede. ötekilêr kârşida tabi uzâKta olâna kârşidan baKâr. yâ odâyâ oturüz çocuğum diz çökeriz. bubamıñ birisi hemen sigara yakacak öldü mu hemên gideriS maşâyla ateşi ördan alırıS, getirîS tutarıS. o yaKâr gider oturûsuñ. bi dâ şe yapâr galkârsiñ oña biri **140** su ister getiri verîrsiñ, bañâ da su ver. bubâm gidiñ yatıñ dèmedenodadân gidemêzdik. diz çökdük bölê. bubâlarımız yârinışe gidecek öldü mu o zaman sabâhnan bubâma nêreye gidêcez dèyemêzdim. annemê bubam nêreye gider sabâha ne iş yapâcâz diye ânnemize sordurûduK. yâni böylê o zamânnar sâygi

vārdī. yā şindi çocūk seniñ yanında bacağımı uzadıyor, ē televizyonu yāwrum sen şunu **145** acıK kapa dèyösuñ gapātmiyor. yā bān şunu bān habēr diññicem, yā maş vār diyē. şimdi yāwrum dē o dāt nērde o datlār şindi. sen imkānı mı var yā, ôyle yāni. hē nè diyöñ yāwrum nêlēr geçirdik ya, çok şükür. yāni vārlıgını da gördük yōKluğunu da.

HATIRA

yōnān sılmiş süpürmüş dèdemiñ öküzarabasını ālmış gitmiş koyunnarı **150** sürüsüynen ālmış gitmiş. āhmet āmcam atinada ön sene yēssir, şaban āmcam yemēnde doKūs senē. hē bubām yōnan gēlmeden at arabasından kōnya sarayönüne tuza gidiyō, üç arkadaş. yāwrum yedimiz şindi ki tüz. konya sarayönünden ... yoK o zamān, yāwrum yoK o zamān yāwū. ne dèyöñ her... bi yērde yoK yāwū. tuz yoK vagonlārla gelirdi istasyona bu ... başladī zaman, hē o zamāna. şindi **155** bubāngil oriya gidince yōnan buráyı basıveriyō. om bir ay bubam bi sene ōrda kalıyō, gelemiyō. arkadaşlarının ikisi hāstalıktan ölüyo. üç arabā onuñ başına kalıyo. kēndi de hāstalanıyo. yōnān gittikten sōra gene ōrdā nāsı çalıştıysa bi sene çalıştırıyo. yōnān gittiktēn sōra gene o üç arabā tuzu dölduruyō arka arkaya bağliyo, getiriyō. öğ arabaniñ sāhiplerine tekrar verıyo, da ismayil āmcam **160** varidī ôyle dērdi āmcam tuzdan geldī odada şöle pāngonotları dèdemiñ önüne saydı gitti. hemēn karapunārdan yirmi dört lirayā bi çift öküz aldı geldi. ikinci sermaye dèdem ōrdan tuttu dērdi. yōnan sılmiş süpürmüş ne koyun kalmış ne öküzler ne arabā çocukları yemēnde yēssir, atinada yessir bubam o yānda. ali ōsman āmcam küçük, izmir işgāl olunca āngaraya götürüyōla. bān öle **165** zamānar geçirdim. bān çok şükür. esir tabi yāwū yā yunanā ... āhmed ēmmim atinada yēssir kalıyō. şaban āmcam yemēnde yēssir kalıyo. dōndüler, dōndüler onnar gēldiler yā zamanna yā harpler o zamannar oralarda olmuş, hep dē, ôyle dērdiler ihtiyārlar o zaman āfyon ... bizim burda mezārliğıñ arkasındaydı, iki sefer yetmiş gişi, yetmiş gişi āsgere gönderiyōlār, üç gişi dönüyo. o yetmiş **170** gişidēn yā. ihsāniyeden ihsāniyeden, ihsāniye şindi hē şimdi ihsāniyē hani demin, yūsuf dedik yā. ilkokul burda açılmış diye bütün etraftaki köylērdēn biraz dāğ o zaman şindi ordā ... arKadan gelēnner hep buriya toplaniyo neyisē şindi. o zaman eñ kalaba köy burası oldu için ilkokul evela burda açılıyōlār o baKımdan açıyolar. dediñ gibi ilkokuldan soğā işdē o zaman nāhiye ... nāhiye müdürü köyleri **175** gezērken biz mājir işde yani āslımız bizim. dış duvarlarımızı suvārdın, beyāz badanāydı falan sokaKlār temis, nāhiye müdürü gezērken gezer geliP gidērken... nāhiyeyi burā getirdi.

kırk ikidē ondan sora elli doKūzda da kazā onuñ sebebidir, elli doKuzda da kazā oldu. tabi gēnşlerimiz o şekildē işe girdi. şindi hayātımız şindilik çok şükürüyi, ama sonumuz ne olur bilmem. inşallah yāwrum. çok, **180** çok mutluyduK. vārlık içinde dārlıK. yani vārlık dediğñ dārlıK değıl yoK amā samimiyet yoK. meselā o sēvgi sāygı yoK genşlērdē, insannarda. hē biz mesela örēn tepesi denirōrda bürçak yolarıS gece örda yatıyōS. bubamız tōrbayı sırtına sabāhleyin ofis istasyonuñ tüccara geliyō. akşama gadār çalışıyō, akşam oldu mu ta yanımıza geliyō, örda yatıyōS, ördan tōrbayı sabāhı gene böyle. yoK, **185** yōnan zāten silmiş süpür. yedi senede kītlıK gītmiş. hē kītlıK da gītmiş yā. hep öyle annem öle dērdi, yedi sene yōlma yōlduK dērdi. bān hatırlamām da annemden diñnerdim yani. bān hiç ... neredēn duycam, bān mesela yirmi āltıda doğmuşum. ... yani bi yaşında iki yaşında. hayir o gıtlıK deyil, yunāndan sorā. yunān zāten dedim yā hiç bi şey bırāKmamış. öküzün arabasını ālmış, yemiş. yunāndan sora da yedi **190** sene kītlıK ediyō cenāb-ı allahıñ şeysiylē yā. o alamān harbінде. onu biliyōm bān. biliyom yā. buğdāy kırk liraya çıktı zamān. kırk lirayā onu işte alaman harbindē ālman burayā vürmeK istedi. burdan geşmeK istedi. ... şeyē rusyayā, o zaman ismet paşā başbaKān mıydı, cumhurbaşkanı mıydı, cumhurbaşkanıymış herhāldē. o zaman saña burdan yol vermēm dedi. askēr de vürmem. yalnız ērzaK şe yaparım diyelekten **195** şe yaptı. vermeyincē o şekilde öşür toplandı, buğdāy toplandı. kītlıgı yani biraz da o kītlıK ördan ileri gēldi, ördan ileri gēldi. alamānlar o yandan dolanınca biliyōsuñ kendini o kışā tutıldu. dūñür vārdı bānim elli bir de gelen göşmnerdēn. öyle dērdi o, o zaman bulgaristandaymış rūslar şey almānlar bütün motorsikletlēle gēşti dērdi. onnarıñ köyünden geşmişler, o yol üzerindeymiş herālde. o şekilde yalnız ileri **200** varınca kışā tutturdalar. kışın örda şe yapıyolar, yaza dōğru añadıñ mı, rūsyanıñ baraj vārmış barajı patladınca... ruslar, ruslar almannarı katıyō önünē, berline gadā. o zaman dedi hitler dünyayı tañrıya boş tēslim edecem dedi. çok büyük sōyledi. dünyayı tañrıya boş tēslim edecem dedi derlērdi yani hitler. baK ürüsuyaya gadaş yāKlaşdı, cenab-ı allahıñ şeysiyle, bunnar hep allahıñ şeysi taKdir, almanyanıñ **205** yarısını böldü gēşti rūsya. baraj, baraj şe yapınca zāten çünkü rus kışā hazırlıKlı birölke. bunnar kışi kışā dayānamayan bi ölke. o şekildē, barajı da şe yapınca o yanı kırıldı gēşti ... berline gadār, berlini örtadan böldü. yā cenab-ı allahıñ yāzgağı hitler o zaman çok şe yaptı amā kēndi kēndine de vürdu. yani çok büyük konuşmağa gēlmez.

GÜNÜMÜZ GENÇLİĞİNE NELER TAVSİYE EDERSİNİZ?

gēnşlerē haK huKuKū, cenāb-ı allah ne diyōr. kul huKūkunnan gēlme diyō. her **210** şeyi haf_ederim dēyō yalīñiz kul hukukūnu haf_ētmēm dēyō. o baKīmdan bize öle_yere tereziyi dōğru tutacāKsıñ. bi görev verildiyse menfāt karşılığı yāni menfātñ dışında bişey beklemeyiñ. yani size ne verildi māşıñız verildi onuñ bāřga dışında bāřga bi şey beklemeyiñ. karşındakini yāni şindi bu mīllet_öyle alıştı ki kefil_oluyōsuñ alıyor malī, iflās_ētdim dēyō, kefiller ödüyō bōrcu. böle çoK **215** batānnar_öldü böle. yani şindi o baKīmdan bir yāni her şey yani yani kōperatifler_ölsun, neler_ölsun, bānKalar_ölsun. yuKārsı zāten biliyoz. sen_az yediñ, bān çoK yedim. dēvletiñ başı egēr_īstiKāmete dōğru deyilse ārKası da öyledir yāwřum. sizē, anañıza babañızā çoluğunūza çocuğunūzā hefāl lōKma yedirmenizi, añadıñ mı, īstiKāmetinizi dōğru tutmanızı tāvsiye ederim yawrūm. **220** bizi şey koy, bu dünyāda bugün vārsaK yarın yōKuS, mu_aKKaK_ğidēcēz. böyle gidiyo işte. sırası gelēn gidiyō. ördan bi habēr yoK. burası nası olsa geçiyō. bānim_elimde fırsat vār diyelektan fırsāt gözētmeyiñ yāwrum. bir görēv verildiyse bütūn herkezi āynı eşitlikte tutuñ. yāni çoluğunuza, çocuğunuza hefāl lōKma yedirmeyi nasiP ētsiñ cenāb-ı allah yāni. dā nē diyeyim yāwrum.

SÖZLÜK

A

açix : acık.	(I-1.170)	aş : aç.	(I-1.156)
ağıl : koyun ve keçi sürülerinin		ataş : ateş.	(I-1.95)
gecelediği, çit veya duvarla		atip : hatip.	(I-1.134)
çevrili yer.	(II-8.146)	atyānda : alt yanında.	(II-7.65)
ağırlix : ağırlıksız. çeyizini düzmek için		avuş : avuç.	(II-16.92)
güveyin geline verdiği para.	(I-1.152)	ax : ak.	(I-5.84)
ağīstos : ağustos.	(II-11.108)	ayāzma : Ayazini (Kasaba adı).(II-1.71)	
aKar : kiraya verilerek gelir		āfāKi : belli bir konu üzerine olmayan	
getiren ev, dükkan, tarla,		(konuşma), dereden tepeden.	(II-8.7)
bağ gibi mülk.	(II-8.77)	afıyon : afyon.	(I-2.110)
alaca : birkaç renkli iplikten		āfta : hafta.	(II-23.180)
yapılmış dokuma.	(I-5.84)	āğālaşān : ağlaşan.	(II-12.8)
*alacaş : aşure.	(II-15.104)	ayidis : aids.	(II-8.18)
alaf : alev.	(II-14.15)	ayīt : āit.	(II-15.28)
alamānlar : Almanlar.	(II-28.197)	azarbaycān : Azerbaycan.	(II-9.26)
alāttirik : elektirik.	(I-1.43)	āKıbat : avukat.	(II-15.150)
aldī : aldığı.	(II-23.40)	āKırı : ahir, son.	(II-11.11)
aleni : açık, ortada, meydanda, herkesin		āKırzaman : ahirzaman.	(II-11.11)
içinde yapılan.	(II-8.148)	ālālā . ağlarlar.	(II-15.95)
alı : Ali.	(II-21.145)	ālēm : alim.	(I-2.94)
alīncıK : alınca.	(II-11.85)	āne : hane.	(II-26.67)
allā : allāh.	(I-2.1)	ārılıK : ağırlık.	(II-15.30)
anamīnan : anam ile.	(I-5.51)	āsgēler : askerler.	(I-5.36)
anāş : yavru yetiştirecek duruma		āxşama : akşama.	(I-1.50)
gelmiş olan hayvan.	(II-21.123)	āydīnnı : aydınlık.	(II-11.63)
angara : Ankara.	(II-7.39)	āyile : aile.	(II-7.11)
annayīm : anlayalım.	(I-5.31)	āyxır gelir : döner gelir.	(I-5.72)
apörler : hapörlör.	(II-23.126)	āzbōz : az buçuk, biraz, azıcık,	
arāyī bulūcu : arabulucu.	(I-1.149)	oldukça.	(II-11.114)
ařTdān : arkadan.	(II-17.19)	āccıcx : azıcık.	(I-4.31)
arxa : arka.	(I-1.109)	āndan : ondan.	(I-1.55)
		ānnar : onlar.	(II-11.8)

B

bahalıydı : pahalı idi. (I-1.90)	bıŞKı : tahta veya ağaç biçmekte
baKsa Kına : baksa ki. (II-20.132)	kullanılan, karşılıklı iki sapı olan ve
baktıñ : baktığın. (II-23.272)	iki kişi tarafından kullanılan büyük
barabar : beraber. (I-1.184)	testere. (II-20.22)
barıŞcáklē : barıŞacaklar. (II-14.51)	bi : bir. (I-2.107)
barıt : barut. (II-11.84)	bidēncik : bir tanecik. (II-24.48)
barKanlĪK : poyraz yer. (I-1.8)	bilāder : birader. (II-26.25)
barkar- : ev bark sahibi etmek.(II-15.20)	bilem : bilelim. (II-14.12)
başmaK : parmak. (I-5.47)	bilemceñ : bilemeyeceğim. (II-24.60)
başlamance : başlamayınca. (I-5.35)	birāzini . birazını. (II-8.134)
battal : iŖe yaramaz, kullanılmaz. (I-1.32)	birēz : biraz. (II-22.82)
bawırdı : Bavırdı (yer adı). (II-11.115)	biricıydi : biricik idi. (I-2.100)
bax : bak. (I-1.65)	bıS : biz. (I-4.22)
baxāllar : bakarlar. (I-1.184)	biŖe : bir Ŗey. (II-15.18)
baxānmiyān : bakmayan. (I-1.65)	biŖirik : piŖiririz. (I-4.6)
bayaı : bayağı. (I-2.108)	biŖit- : piŖ-. (I-2.121)
bayır dayır : engebeli erazi. (I-1.55)	biŖ- : piŖ-. (I-2.7)
bazar : pazar. (I-2.123)	bıŖtirmiŖ : biŖtirmiŖ. (II-12.19)
bāltalıK : bir köyün odun ihtiyacını	bogün : bugün . (II-8.17)
sağlamasına izin verilen koruluk veya	bolavadinni : Bolvadinli. (II-21.54)
orman bölgesi. (II-26.56)	borŖlandır- : borçlandır-. (I-1.124)
bāŖlıx : başlık. (I-1.142)	boŖāndırcen:serbest bırakacağım.
bārabarıx : bkz. barabar. (I-2.114)	(II-9.43)
bēki : belki. (II-7.40)	boŖlān- : borçlan-. (I-1.110)
bel: dağ sırtında geçit veren	bozuluncı : bozulunca. (II-7.72)
çukur yer. (I-1.133)	bōŖladım : bırakmak. (I-1.58)
*ber: nizam, adet, görenek. (II-21.49)	böcüğü : böceği. (II-7.17)
berāt : beraat. (II-16.52)	böle : böyle. (II-23.52)
berebēr : bkz. barabar. (II-24.65)	böyücüsüñ : büyücüsün. (II-16.81)
birāx- : bırak-. (I-2.5)	böyüdü : büyüdü. (I-2.107)
	böyük : büyük. (I-1.79)
	böyükÇenē : büyükçe. (II-17.4)

böyün : bkz. bogün.	(I-2.1)	çıkardığı ses.	(II-14.3)
böyünkü : bugünkü.	(II-15.24)	cileT : jilet.	(II-21.220)
bôğ(ü)r : insan ve hayvan vücudunun kaburga ile		ciPinnen : cip ile.	(II-21.65)
kalça arasındaki bölümü.	(I-5.64)	*ciril otu: bir ot çeşidi.	(I-1.75)
bôlê : bkz. böle.	(I-1.29)	cövhēr : cevher.	(II-24.42)
bône : bkz. böle.	(II-7.14)	Ç	
böylelikle : böylelikle.	(I-3.3)	çal: az kullanılmış.	(I-5.18)
bubam : babam.	(II-7.36)	çalallār : çalarlar.	(I-2.126)
bulamaç : sulu, cıvık hamur		çalışı : çalışıyor.	(I-1.157)
koyuluğunda yapılan çeşitli hamur		çali : çalı.	(I-1.115)
yemekleri.	(I-5.54)	çanaggale : Çanakkale(yer adı).(II-24.3)	
buñār : bunlar.	(II-8.21)	çapāynan : çapa ile.	(II-7.73)
buncāz : bu kadar.	(II-15.12)	çapıT+ : çapıt.	(II-20.87)
bunuñKunu : bununkini.	(II-14.46)	çarıx : çarık.	(I-1.83)
bura : buraya.	(II-7.2)	çāşur : kıldan dokunmuş bez.(II-28.100)	
bura_a : bkz. bura.	(I-5.26)	çawışıyīn : çavuşuyum.	(II-16.222)
burçağımış : burçak imiş.	(I-6.7)	*çekgel: öğendirenin alt ucundaki demir	
būğdey : buğday.	(II-14.1)	sıyırğı.	(I-5.18)
būrdaKı : buradaki.	(I-5.40)	çelbī : çelebi.	(II-20.113)
büşürüp : pişirip.	(II-14.3)	çığrı : sülale adı	(I-6.12)
C		çılbaK : çıplak.	(II-15.36)
candırmáyınēn : jandarma ile.(II-16.26)		çılpaK : bkz. çıplak.	(I-5.30)
cazıcı : büyücü.	(II-21.13)	çımıK : bataklık.	(II-20.42)
cāzgırlık: fitnecilik.	(II-18.76)	çınçı : camdan ve porselenden	
cepe : cephe.	(II-9.2)	yapılmış kap.	(II-18.45)
ceremānlar : (sülale adı).	(II-20.46)	çīKı : bohça, çıkın.	(II-28.108)
ceryāncı:cereyancı, elektrikçi.(II-16.60)		çif : çift.	(I-1.55)
*cesūr çeşilik : hafiyelik	(II-22.78)	çikin : çirkin.	(II-17.79)
cēsūsluK : casusluk.	(II-22.75)	çirk : gübre.	(II-20.117)
cēvār : civard	(II-7.43)	çit : bağ, bahçe, bostan gibi yerlerin	
cızıl-da- : yemek suyunu çekerken		çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi	
		şeylerden çekilen duvar.	(I-1.85)

çit : bkz. çif. (II-20.47)	dāyire : daire. (II-11.141)
çitçilik : çiftçilik. (I-1.30)	dē mī : değil mi. (I-2.8)
çiti : sebze bahçesi. (II-27.73)	dedi_ī : dediği. (II-22.57)
çiviyen : çivi ile. (I-1.89)	değincik : değince. (II-11.46)
çiy : çiğ, pişmemiş süttten yapılan mayasız yoğurt. (II-14.24)	dehā : bkz. da_ā. (II-20.16)
çiyt : bkz. çif. (II-28.73)	*dēh et- : içine bolca katmak. (II-5.116)
çocu_ū : çocuğu. (II-23.156)	del_ali : deli ali. (II-21.143)
çoğ : çok. (I-1.44)	dēmedēn : değmeden. (I-1.50)
çōxcānā : çokça. (I-2.121)	denē : tane. (I-1.205)
çul : genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma. (I-5.18)	dēnē : bkz. denē. (I-5.11)
D	deng : denk. (II-24.54)
da_ā : daha. (I-1.40)	deñiz : deniz. (I-5.3)
dabānca : tabanca. (II-11.73)	depē : tepe. (I-5.22)
dāda : dağda. (II-7.47)	depik : tekme. (II-21.232)
*dallık : küçük ağaç kümesi. (II-11.87)	devrān : kader, talih, zaman. (II-8.73)
*dağıl duğūl : şöyle böyle (II-16.208)	destursūz : izinsiz, müsaadesiz. (II-8.76)
daT+ : tat. (I-1.54)	develikler : deve ağılı, büyük ahır. (II-23.12)
dahāyētli : dirayetli. (II-18.75)	deyēr : değer. (I-1.55)
dāKKa : dakika. (II-11.65)	deynek : değnek. (II-24.103)
dam : hapisane. (II-16.33)	dērgenē : derken. (I-5.67)
damacıya : damacanaya. (II-14.20)	dēy : tā. (I-1.188)
damārnan : damar ile. (I-1.35)	dēydiyi : değdiği. (II-11.84)
dambaşları : evlerin genellikle güneşe karşı yapılan çıkıntıları, balkon. (II-13.45)	dēyze : teyze. (II-16.121)
daraf : taraf. (II-23.14)	dēyē : diye. (II-26.8)
davar : koyun veya keçi sürüsü (I-5.12)	dēyennerē : diyenlere. (II-27.36)
dāT : bkz. daT+. (II-28.120)	dēyō : diyor. (II-9.18)
dātım : dağıtım. (II-27.91)	dībek : taştan veya ağaçtan yapılmış büyük havan. (II-21.188)
dāvılcı : davulcu. (II-15.65)	dihān : binek ve koşum hayvanlarını yürütme ünlemi. (II-11.97)
	diñgil : tekerlekleri merkezinden

geçen ve taşıtın altına enlemesine		kalan en ince bulgur.	(II-21.190)
yerleştirilmiş mil.	(II-28.65)		
dirēktör : traktör.	(I-1.53)	E	
diyelek : diyerek.	(I-2.21)	e_ēr : eğer.	(II-15.10)
diyī : diye.	(I-1.21)	ebābekir : ebubekir.	(II-16.68)
dīyne- : dinle-.	(I-1.124)	ebile: bkz. böle.	(I-4.32)
diyōr kīniñ : diyor ki.	(II-21.10)	ecnebī : yabancı.	(II-24.106)
doğri : doğru.	(II-8.52)	egēr : bkz. e_ēr.	(II-28.218)
dolax : dolak, tozluk yerine bacaklara		ejdat : ecdat.	(II-11.23)
ayak bileğinden dize kadar dolanan		ekelek : ekerek.	(II-13.22)
ensiz ve uzun kumaş parçası.	(I-1.91)	el : yabancı.	(II-14.47)
doliyā : dolaya.	(I-1.92)	embiyā : enbiya, peygamber.	(II-11.19)
dombay : manda.	(I-1.9)	eme : ama.	(I-5.11)
dōmluPunār : dumlupınar.	(II-22.95)	*emmite: amcaoğlu.	(I-1.39)
doxuz : dokuz.	(I-1.53)	erāt : erler.	(II-23.11)
doyam : doyayım.	(I-2.44)	erāzi : arazi.	(II-7.50)
dökēller : dökerler.	(I-2.127)	erdi_інде : erdiğinde.	(II-26.59)
dökērkene : dökerken.	(I-4.14)	erēmedim : yetişemedim,	
dōñür : dünür.	(II-14.41)	göremedim.	(II-28.29)
dōydürüyoS : döğdürüyoruz.	(II-14.6)	*ergeÇ+: saç üstünde pişirilen	
dōymüşler : dövmüşler.	(I-5.45)	yufka ekmeğini çevirmek için kullanılan	
duraxana : dururken.	(I-1.193)	70-80 cm. uzunluğundaki 5-6 cm.	
*dutmaç : küçük, dört köşe kesilerek		enliğinde sivri tahta araç.	(I-4.24)
kurutulmuş hamur ve mercimekle		esger : bkz. āsgēler.	(II-7.68)
pişirilen, bir çeşit yoğurtlu çorba.	(II-2.125)	esirān :kazan veya teknedeki hamuru	
		kazımaya yarayan bir çeşit alet.(II-2.10)	
dut- : tutmak.	(II-11.131)	essi : eski.	(II-20.86)
duttur- : tutturmak.	(I-1.131)	eşgare: açık, belli, meydanda.(II-7.16)	
duvāları : duvarları.	(II-8.84)	etēm :ethem.	(II-9.35)
duvax : duvak.	(I-6.3)	evērmem : evermedim.	(I-3.1)
duvālarımız : dualarımız.	(I-2.479)	evermicez : evermeyeceğiz.	(II-14.55)
*düyü: elendikten sonra geriye		eyēr : bkz. e_ēr.	(II-25.1)
		eyidür : iyidir.	(I-1.46)

ēhbāb : ahbap.	(II-16.8)	fevgalāde : fevkalade.	(I-5.8)
ēlfāba : alfabe.	(II-7.60)	firt- : kaçmak.	(II-22.65)
ēmmē : bkz. eme.	(I-1.21)	fişğı : fişkı.	(I-2.6)
ēmmi : amca	(I-1.40)	filig: tiftik keçisi.	(II-7.38)
ēmmōlu : emmi oğlu.	(II-15.10)	fiske : iki parmak ucu ile tutulabilen	
ērkes : herkes.	(II-26.38)	miktar.	(II-8.113)
ērkey : erkek.	(II-11.93)	fişne : vişne.	(I-1.62)
ētmek : ekmek.	(I-1.211)	fosteble : fizibilite.	(II-13.19)
ēyidi : iyi idi.	(I-2.104)	fūkarā-i sābirin : sabreden	
ēyileşī . iyileşir.	(II-7.18)	fakirler.	(II-11.19)
ēyleş- :oyalanmak, eğlenmek.	(I-1.3)	Furul- : vurulmak.	(II-11.89)
ēhtiyārlayınca:ihtiyarlayınca.	(II-7.27)		
ēnmiyō : inmiyor.	(II-15.44)	G	
ētiKāt : itikat.	(II-11.34)	gabıġı : kabuġu.	(I-2.119)
āllāhēm: llāhu a'lem, allah bilir.		gabil : kabul.	(I-2.47)
	(I-1.121)	gabīle : kabile.	(I-1.14)
āv : ev.	(II-8.149)	gabuk : kabuk.	(II-23.226)
āvīr- : evirmek.	(I-4.23)	gaceroġlu: sūlale adı	(II-21.141)
āsgī : eski.	(I-1.35)	gada : kadar.	(I-2.93)
		gadame : kademe.	(II-13.38)
F		gadār : bkz. gada.	(I-1.47)
fāliyet : faaliyet.	(II-27.34)	gadariyle : kadarıyla.	(II-8.10)
fasīle : fasulye.	(I-1.66)	gadax :bkz. gada.	(I-2.29)
fasīlle : bkz. fasīle.	(I-2.117)	gadinnarı : kadınlar.	(I-1.186)
faxīrlīk : fakirlik.	(I-1.82)	gadir : kadir.	(II-7.78)
*ferece: süprüntüyü alıp		gāġnı : kaġnı.	(II-7.51)
atmak için kullanılan kürek biçiminde		gaġ : kah.	(I-1.197)
saplı araç tarak.	(II-26.79)	gaK- : kalkmak.	(II-7.16)
ferfen: düġün ya da bayramlarda		gale : kale.	(I-1.71)
gençlerin birleşerek bir kuzu ya da bir		gālī : gayri.	(I-1.19)
koyun kesip yemeleri.	(II-15.80)	gālma : kalma.	(I-2.25)
feriştahānē : melek gibi.	(II-22.73)	gama : kama.	(II-11.81)

gamyōn : kamyon.	(I-1.158)	gāve : kahve.	(II-8.117)
gan : kan.	(II-9.29)	gavurga : buğday, mısır gibi tahılların	
ganaāt : kanaat.	(II-8.29)	kuruyemiş gibi yenilmek için ateşte	
ganalizāsyon : kanalizasyon.	(II-13.19)	kavrulmuşu.	(II-20.61)
gāndilinen : kandil ile.	(I-1.175)	gawırısı : kavurursun.	(I-1.200)
gapāt- : kapatmak.	(I-1.173)	gawīm : kavim.	(I-5.4)
gapāx : kapak.	(I-4.2)	gaxıvēr- : kalkıvermek.	(I-1.181)
gapayōlař : kapatıyorlar.	(II-22.55)	gayli : gayri.	(I-5.34)
gapi : kapı.	(II-7.79)	gaza : kaza, kasaba.	(I-1.18)
gara : kara.	(I-5.33)	gāwırma : kavurma.	(II-15.167)
garā : karar.	(I-5.38)	gāybaluyō : kayıp oluyor.	(I-5.69)
garacaāhmat : karacaahmet.	(II-22.55)	gāynana : kaynana.	(I-1.208)
garadepe : karatepe.	(II-7.49)	gāzma : kazma.	(I-1.115)
garagolları : karakolları.	(II-11.43)	ge : gelmek.	(I-2.24)
garaguyū : karakuyu.	(II-7.48)	geçērkene : geçerken.	(I-1.73)
garānī : karānī .	(I-2.89)	geçici : keçici.	(I-1.37)
garavana : karavana.	(I-5.33)	gelincik : gelince.	(I-1.77)
gardaş : kardeş.	(I-1.19)	gelmō : gelmiyor.	(II-18.25)
garel: durum.	(II-15.110)	genē : yine.	(I-1.144)
garı : karı.	(I-1.175)	genş : genç.	(I-1.158)
garıyon . karıyorsun.	(II-14.5)	geş : geç.	(II-7.20)
garp : batı.	(II-11.18)	geşgin : geçkin.	(I-1.25)
gārşı : karşı.	(I-5.23)	geşTim : geçtim.	(I-2.61)
gāřtla- : gençliği ve körpeliği		gēt- : getirmek.	(II-14.13)
kalmamak.	(II-26.3)	gēy- : giymek.	(II-28.102)
gaSsın . kazsın.	(II-8.135)	gèt : gitmek.	(I-1.49)
gaşık : kaşık.	(I-5.67)	gıcığıma git- : bir davranışa veya	
gaş : kaş.	(II-7.49)	kimseye sürekli sinirlenmek.	(II-14.42)
gatım : katım, katmak işi	(I-1.211)	gınā : kına.	(I-3.7)
gatıyōx : katıyoruz.	(I-4.1)	gıraç : kıraç.	(II-21.127)
gatış- : katışmak.	(II-25.21)	gır- : kırmak.	(I-1.55)
gatlan- : katlanmak.	(I-1.185)	gıravaT+ : kerevet.	(II-20.123)

gır : kır.	(II-17.67)	goyōlā . koyuyorlar.	(II-20.90)
gırıK+ : kırık.	(II-14.51)	goyunnarı : koyunları.	(I-1.73)
gırk : kırk.	(I-1.24)	*goyutmaş : süt ve undan yapılan	
gırkiñlēr : kırkinler.	(II-8.137)	bir yemek.	(II-20.85)
gış : kış.	(I-2.121)	gōlgolā : kolkola.	(I-2.100)
gıtığı : kıt idi .	(II-16.155)	gōn- : kon- , yerleş-.	(I-1.23)
gıtēllik : kītāl, vuruşma, birbirini		gōñşu : komşu.	(I-5.37)
öldürme, savaş.	(I-1.18)	gōntürol : kontrol.	(II-21.42)
gıyāmēt : kıyamet.	(II-21.25)	gōrgu : korku.	(I-1.129)
gıyaPlarında : kendi yokken,		gōvvetli : kuvvetli.	(II-20.99)
arkasından.	(II-8.108)	gōce : ince bulgur.	(II-14.4)
gıynaşāmēcek:kıyırdıyamayacak.		gōn : tabakalaşmış deri.	(I-1.83)
	(II-9.20)	gōrek : görelim.	(I-1.195)
gıza : kıza.	(I-1.140)	gōrmōz : görmüyoruz.	(II-16.166)
gızdırıgāne : kızdırırken.	(I-4.15)	gōvēr- : yeşillenmek.	(II-15.136)
gice : gece.	(I-1.211)	gōy : gök.	(II-21.7)
gitcax : gideceğiz.	(I-2.32)	gōş- : göçmek.	(II-26.72)
gīy : kıyı.	(I-1.53)	gōt- : götürmek.	(II-14.57)
go- : koymak.	(I-2.110)	gōynü : gönlü.	(II-14.50)
gobak: meşe kozası.	(II-26.2)	gudurü : kudurur.	(II-7.16)
gocā : koca.	(II-20.148)	gul : kul.	(II-16.139)
gocumāndım: kocaman idim.	(II-7.66)	gulle: sülale adı	(I-2.25)
godü: sülale adı	(II-22.93)	gumāndan . kumandan.	(II-10.4)
*golıavı : kol avı.	(II-22.11)	gumārTaş : Kumartaş.	(II-8.69)
goley : kolay.	(II-15.173)	gumru : kumru.	(II-14.14)
gonüş- : konuşmak.	(I-1.16)	gurāxlıx : kuraklık.	(I-1.45)
gonüyyō : konuyor.	(I-4.12)	gurt : kurt.	(II-8.120)
gor : koyar.	(I-1.190)	guruT- : kurutmak.	(II-14.6)
gomadılā : koymadılar.	(II-24.5)	guruluşü : kuruluş.	(I-1.1)
gort-: korkmak	(II-8.111)	guş : kuş.	(II-16.110)
*goru: küçük ormanlık	(II-23.213)	gutlu : kutlu.	(I-6.10)
goşu : koşu.	(I-1.207)	guy- : koymak.	(II-14.20)

guyu : kuyu.	(II-11.41)	haş : hac.	(II-23.97)
guzūm : kuzum.	(II-14.11)	haşafinan : hoşaf ile.	(II-14.9)
gūl : kul.	(II-11.15)	haşgeç : haşhaş.	(II-14.32)
gūndura : kundura.	(I-1.88)	haşgeşli : bkz. haşgeç.	(II-14.28)
gūrban : kurban.	(II-23.161)	havastā : heveste.	(II-15.93)
gūrşun : kurşun.	(II-11.138)	hazıllāllar : hazırlarlar.	(I-1.184)
güççūyūm : küçüğüüm.	(II-14.38)	hādimū-l harameyn : Mekke ve	
güT- : gütmek.	(II-7.30)	Medine'nin hizmetkarı.	(II-8.37)
güdūK+ : eksik yanı olan,		hāKKaten : hakikaten.	(II-8.57)
tamamlanmamış, kısa.	(II-14.52)	hālbukise : halbuki ise.	(I-5.83)
gūmgūm: bakır desti.	(II-1.99)	hānKı : hangi.	(II-22.29)
gūn : güneş.	(I-2.119)	hāsıl : olan, çıkan, türeyen	(II-11.4)
gūneyik otu: hindiba, birleşikgillerden		hāvan : İçinde bir şey ufalamaya	
yaprakları haşlanarak salata gibi		yarayan kap.	(II-21.188)
yenebilen birkaç yıllık otsu bir bitki.		hāybeciliK+ : işsiz güçsüz, bedavadan	
	(II-8.103)	geçinmek.	(II-27.2)
gūrbe : gübre.	(II-13.47)	hāy'in : hāin.	(II-11.70)
gūş : güç.	(I-1.178)	hāz(ı)m : hazım, sindirme, benimsenme.	
gūşlū : güçlü.	(I-2.26)		(II-17.70)
gūçücük : küçücük.	(I-5.90)	heç : hiç.	(II-7.71)
gūn : gün.	(I-1.105)	helāk: ölme, yok olma, yok etme.	
gūr- : görmek.	(I-2.20)		(II-26.55)
ġawūr : gavur.	(II-9.34)	hemi : hem.	(I-1.220)
H		herāngi : herhangi.	(II-23.84)
haci : hacı.	(I-1.12)	herkeç : herkes.	(II-14.7)
hadīm : hadım, kısırlaştırılmış		herkeş : bkz. herkeç.	(I-1.32)
erkek.	(I-6.25)	hers et- : kızmak, küsmek.	(II-24.120)
haf_ētmēm : affetmem.	(II-28.211)	heş : bkz. heç.	(I-2.8)
halbūsi : halbuki.	(II-26.65)	hāpsi : hepsi.	(II-7.62)
haná : hani.	(II-8.43)	hīzur : hızır.	(II-28.26)
hanī : bkz. haná.	(I-1.20)	hindi : şimdi.	(I-2.22)
harana : tencere.	(II-18.45)	hissedār : hissesi olan,	
		hisse sahibi.	(II-11.14)

hiş : bkz. heş. (I-1.50)	imtiyās : başkalarına tanınmayan
hiyānētlik : kutsal sayılan şeylere el	özel, kişisel hak veya şart,
uzatma, kötülük etme veya karşı	ayrıcalık. (II-8.74)
davranma, hainlik, ihanet. (II-16.206)	in : mağara. (II-8.2)
hīnci : bkz. hindi. (II-25.5)	irahāt :rahat. (II-16.173)
hoda :oda. (II-23.11)	irahātça : rahatça. (I-1.57)
hōrşaf : hoşaf. (II-25.23)	*īreīsicumhur : cumhurbaşkanı.
hókümet : hükümet. (I-1.110)	(II-24.47)
höküm : hüküm. (II-16.63)	irelleme- : ilerlemek. (I-1.41)
hüdūT+ : hudut. (II-7.45)	iresim : resim. (I-2.99)
I	istedīñ : istediğın. (I-1.62)
ıramazān : ramazan. (II-14.29)	*īstifāt et-: niyet etmek (II-1622)
ırax : irak, uzak. (I-2.91)	isTivā : istifa. (II-15.148)
īsbanak : ispanak. (II-15.124)	istikām : istihkam. (I-5.21)
İ	işdi : işte. (II-23.131)
ıcarıynan : icarı ile. (II-7.42)	işēy : şey. (II-9.8)
içirikene :içirirken. (II-22.61)	işindj : şimdi. (II-21.180)
içün : için. (II-7.59)	itcēñ : edeceksin. (I-1.146)
içun :bkz. için. (II-25.45)	iyāde : iāde. (II-21.67)
idāre: idare kandili veya lambası.	ıkāmah : ikamet. (II-22.51)
(I-1.163)	īsmat . ismet. (II-9.14)
ihāne : i'āne, yardım. (I-5.72)	īstānbol . İstanbul. (II-23.92)
ihtirā : iftira. (II-16.28)	īstemēzlik : istememek,
īlāzım : lazım. (II-16.185)	çekememek. II-25.31)
ikiyye : ikiye. (II-16.80)	īstīlāl : istilā. (II-9.41)
ilaş : ilaç. (II-8.113)	işme : içme. (I-1.31)
ileşberīdik : rençber idik. (I-2.107)	iş- : içmek. (II-22.62)
ilmik : çözülmesi kolay düğüm.(II-8.23)	K
iltimās: birine herhangi bir konuda	kalaba : kalabalık. (II-26.17)
öncelik ve ayrıcalık tanıma. (I-1.168)	kalifēr : kalorifer. (II-25.48)
	*kan-: inanmak, istemek. (II-15.1)

- kardiyānna : gardiyan ile. (I-5.63)
- kartla- : gençliği ve körpeliği
- kalmamak. (II-26.3)
- kasastīro : kadastro. II-26.55)
- kasāvet : üzüntü, tasa, kaygı,
sıkıntı. (II-28.124)
- kaş : kaç. (I-1.146)
- *katara : koyunları sağmak için kullanılan
üstü kapalı koyun ağılı
(II-21.38)
- kāş- : kaçmak. (I-1.57)
- kazānş : kazanç. (II-23.132)
- kefere : müslüman olmayanlar,
kafirler. (I-5.75)
- kelām-ı gadīm:Kur’ān-ı kerim.(I-1.135)
- *kelemaş : lahana yemeği. (II-15.107)
- kepi_ūni : kepeğini. (II-15.105)
- kerbā_ā : kehribar. (II-21.199)
- keri: 1.sonra, geri 2.ötürü dolayı(II-4.45)
- kērt- : işaret için çentik veya iz
yapmak. (I.1.171)
- kesellēdi : keserlerdi. (I-5.33)
- kesēn : nemli toprak. (II-26.51)
- kes- : söz vermek. (I-1.139)
- kesīncik : kesince. (I-1.126)
- kesīnniklē : kesinlikle. (II-23.207)
- key: ufak dağlar, kayalar. (II-20.115)
- kēs : yakmak için kullanılan
iri saman. (II-21.184)
- kēvgir : haşlanmış yiyeceklerin sıvılarını
süzme için kullanılan delikli
mutfak kabı, süzgeç. (II-18.46)
- kināyet: üstü örtülü, dokunaklı
söz. (II-21.222)
- *kināyin : kin-ākin, kinle dolu.
(II-6.183)
- *kire : kira. (II-15.27)
- komunüsliK: koministlik. (II-26.21)
- koturat : konturat. (II-16.188)
- kōken : bir şeyin çıktığı, dayandığı
temel, biçim veya yer. (II-9.7)
- *kōken at-: yer edinmek (II-9.7)
- kōrpe : taze. (II-26.3)
- kōynek : gömlek. (I-5.84)
- kōrōğlu : kōroğlu. (I-1.114)
- kōv : köy. (I-1.57)
- kōy : bkz. kōv . (I-1.14)
- küllüK+ : kül ve süprüntü atılan yer,
çöplük. (II-20.147)
- kūsēk : destek, dayak, kürek. (I-4.2)
- kūsük : taş kaldırmada kullanılan uzun
demir çubuk ya da ağaç, basit
kaldıraç. (II-20.105)
- L**
- la_āP+ : lakap. (II-22.52)
- lāngadak : langada, çabucak. (II-21.230)
- lāylon : naylon. (II-14.22)
- lāzlādan : lazlardan. (II-9.44)
- lisān : dil. (II-11.47)
- M**
- ma_ālle : mahalle. (I-1.14)
- mağriP : batı. (II-11.18)

mahallēcek : mahalleye birlikte, hep beraber. (II-23.136)	mozāik : türlü renklerde, küçük küp biçiminde mermer, taş veya pişmiş toprak parçalarının yan yana getirilmesiyle yapılan bezeme işi. (II-8.124)
mapus : hapishane. (II-16.76)	mu_ācir : muhacir. (II-26.23)
maşat : giysi yıkanan açık ya da kapalı yer, çamaşırlık. (II-22.69)	mubārey : mübarek. (II-10.5)
mavzēr : bir tüfek çeşidi. (II-11.55)	muhterem : saygıdeğer, sayın. (II-8.15)
maxam : makam. (I-2.96)	mūsāfirler : misafirler. (II-27.104)
mayış : maaş. (II-7.53)	mushāf : mushaf, Kur'ān. (I-1.135)
mazı : servigillerden, yaprakları almaşık ve küçük pullar biçiminde, gövdesi düz olan, dipten dallanan bir bitki. (II-26.1)	muxtar : muhtar. (I-1.168)
mā : var. (II-7.28)	*mühür: muhtarlık (II-15.74)
māmur : memur. (II-16.101)	mükevvenāt : mahluklar, yaratıkların hepsi. (II-11.1)
māralā : mağaralar. (II-21.26)	müsāde : müsaade. (II-27.37)
māsus : mahsus. (I-1.21)	mütevelli : bir vakfın yönetimi kendilerine verilmiş olan kimseler. (II-7.9)
māş : bkz. mayış. (II-28.213)	müyesser : kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla meydana getiren. (II-11.35)
menfāt : menfaat. (II-28.212)	
merēte : mertebe. (II-16.83)	N
merkePlēn : merkepler ile. (I-1.100)	nasī : nasıl. (II-8.34)
meşrīK : doğu. (II-11.18)	nāhiyet : nihāyet. (I-1.125)
mevtā : ölü. (II-11.4)	*namazlā: üstünde namaz kılınan kilim, post gibi şeylerden yapılmış seccāde. (II-15.56)
meyva : meyve. (I-1.59)	nāyil : nā'il. (II-11.6)
mējbur : mecbur. (II-17.40)	netsek : ne etsek. (II-27.7)
mēlüT+ : mevlüt. (I-4.29)	ney : neyi. (I-1.139)
mēşbur : mecbur. (I-1.219)	nēdem : ne edelim. (II-14.2)
mēşur : meşhur. (II-18.36)	
mıh : çivi. (II-12.13)	
mıntıKa : bölge. (II-11.42)	
mintan : gömlek. (II-15.60)	
mıraş : miraç. (II-16.87)	

*nērde cāzğı ōrda kāzğı: nerede çalgı
 varsa, orada eğlence var. (II-28.125)
 nētcēñ : ne edeceksin. (II-14.48)
 *nūrtāç: nurlu. (I-2.96)
 nusuret : nusret, yardım. (II-16.123)

O

oda_ā : odaya. (II-28.104)
 odēya : odaya. (II-28.26)
 oKurum : okumuşluğum. (II-14.37)
 oKut- : bir yere çağırarak,
 davet etmek. (I-5.45)
 olalak : olarak. (I-1.191)
 olullārdı : olurlardı. (II-18.1)
 om : on. (I-1.143)
 onār : onlar. (II-7.45)
 onnānan : onlar ile. (II-7.24)
 ora : oraya. (II-7.75)
 oriya : bkz. ora. (II-11.82)
 ot : od, ateş. (II-21.7)
 oT : bkz. ot. (II-21.7)
 ot bazār : Ot pazarı (yer adı). (II-7.64)
 otlā : otlar. (II-14.16)
 otlaTırKanā : otlatırken. (I-1.7)
 oturūKan : otururken. (II-28.133)
 oxlavānnan : oklava ile. (I-4.24)
 oxurKan : okurken. (I-1.134)
 oxu- : okumak. (I-5.57)
 ovcala- : bir şeyi avuçta sıkarak
 ezmek, ufalamak. (II-17.26)
 ō_zman : o zaman. (II-26.3)
 ōğşa- : okşamak. (II-24.58)

ōlan : oğlan. (II-15.2)
 ōldū_çin . olduğu için. (II-26.29)
 ōlmēyō : olmuyor. (II-14.24)
 ōrdan : oradan. (I-1.172)

Ö

ōle : öyle. (II-8.17)
 ōñnen- : önlenmek. (II-13.37)
 ōrēn- : öğrenmek. (I-1.29)
 ōşür : aşar, ondalık, onda bir. (II-7.50)
 ōteyilerine : ötekilerine. (I-1.126)
 ōrēt- : öğretmek. (II-23.171)
 ōrgüÇ+ : dokunma aracı (I-4.23)
 ōyne : bkz. ôle. (II-25.46)

P

paçā : baca. (I-1.95)
 paçāvra : eskimiş bez veya kumaş
 parçası, çaput. (II-11.63)
 paşlıK+ : başlık. (I-3.6)
 pavyōn : Bir kuruluşun, bir
 kurumun, bir bahçe içindeki
 yapılarından her biri. (II-8.64)
 paxır : bakır. (I-1.215)
 paxmayā : pakmaya. (I-2.8)
 pāyitaht : başkent. (II-8.1)
 perhiz : sağlığı korumak veya
 düzeltmek amacıyla uygulanan
 beslenme düzeni. (II-8.93)
 pesent etmek:şaşmak, şaşırarak.(II-9.10)
 peşgir : havlu. (II-15.60)
 peydā : çıkma, ortaya çıkma. (II-7.21)
 pıloğrām : program. (II-13.20)

*pıracaşı : pırasa aşısı, pırasa yemeği.	(II-15.114)
pıtırxalı : pıtrıklı.	(I-1.74)
pilāF : pilav.	(II-18.8)
pīynār : yaprakları dikenli bir çeşit meşe.	(II-21.184)
piyāde :yaya savaştan askerlerin oluşturduğu sınıf.	(II-11.39)
polūs : polis.	(II-16.75)
potuk : deve yavrusu.	(II-21.11)

R

rāmētlik : rahmetlik.	(I-2.100)
revāyī : revani.	(II-20.95)

S

sabaᵘā : sabaha.	(II-17.62)
sabācık : sabaha kadar.	(II-15.85)
sabahınān : sabahleyin.	(I-5.57)
safīyyullāh :safīyyullah (Hz. Adem).	(II-11.10)
sahāP+ : sahib.	(I-3.7)
saldır- : salmak.	(I-1.33)
*sāce : sadece.	(II-17.58)
sādıÇ+ : sadıç.	(II-7.12)
*sādıŞ : bkz. sādıÇ+.	(II-7.12)
sāğdīmızı : sağdığımızı.	(II-14.22)
sāhibü-l haremeyn : Mekke ve Medine'nin sahibi.	(II-8.35)
sāndıxlı : Sandıklı (yer adı).	(I-2.19)
sāniyen : ikinci olarak.	(II-11.3)
sāş : saç.	(II-14.3)

Sāten : zaten.	(II-9.41)
sāti :bkz. Sāten.	(II-25.49)
sehribāSsıñ : sihirbazsın.	(II-21.16)
sehēr : sabahın gün doğmadan önceki zamanı, tan ağartısı.	(II-9.28)
selevatlar : salāvat.	(II-7.5)
senēynen : sene ile.	(I-1.24)
sennen : seninle.	(I-1.220)
sepeleriz : az, az serpmek.	(II-15.127)
sērbes : serbest.	(II-27.37)
seyirt- : seğırtmek, koşmak.	(II-11.87)
seyyiT : 1.bir topluluğun ileri gelen kişisi 2. Hz. Muhammed'in soyundan olan kimse.	(II-8.6)
sēş- : seçmek.	(II-16.18)
sēvdiğiᵘcün : sevdiği için	(II-24.41)
sıkma : bir tür pantolon veya şalvar.	(II-15.57)
sır: bazı nesnelere parlaklık vermek, dış etkilere korumak, sızmaları önlemek gibi amaçlarla sürülen saydam veya donuk vernik.	(II-18.52)
sıvı- :sıvamak	(II-24.57)
sini : üzerinde yemek de yenilebilen yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.	(II-15.119)
siyāret : ziyaret.	(II-25.26)
solluK : bir çeşit kaldıraç.	(II-20.105)
sontTaj : sondaj.	(II-26.50)
sora : sonra.	(II-28.5)
soxuldūm : sokuldum.	(I-5.89)
*soyuKma :yemek ardından yenilen	

ya da içilen meyve, hoşaf,	
ayran vs.	(II-15.112)
sōñā : bkz. sora.	(I-1.4)
sōñam : bkz. sora.	(I-4.14)
sōñna : bkz. sora.	(I-1.13)
sōrā : bkz. sora.	(I-1.210)
sōkcēñiz :sökeceksiniz.	(II-24.22)
sōlēm : bkz. sōleyim.	(I-1.56)
sōylērkenē : söylerken.	(II-22.30)
sōyüşler : (sülāle ismi).	(II-15.147)
sōyüT+ :söğüt.	(II-24.35)
söz temsil : örneğin.	(II-15.3)
sōleyim : söyleyeyim.	(I-1.8)
sūrtek : bıçak, keser vb. şeyleri bilemeye yarayan taş, bileğitaşı.(I-4.4)	
sūrtek daşı : haşhaş, tuz vb. şeyleri çımık ezmeye yarayan iki taştan oluşan el değirmeni.	(I-4.4)
sucu_ūndan : sucuğundan.	(II-23.89)
sufra : sofrası.	(II-17.12)
sun- : saldırmak, elde etmek için arkasından koşmak.	(II-21.233)
sükūnet : huzur, rahat.	(II-9.17)
sümek : eğrilmek için temizlenmiş, taranmış yumak biçiminde yün.	(II-28.100)
sūrēydik : sürerdik.	(I-2.108)
sürüttürün :sürüttürerek.	(II-20.69)
süzük :süzgünleşmiş,	
süzülmüş.	(II-17.23)
süzgün : biraz zayıflamış,	
güçsüzleşmiş.	(I-6.19)

Ş

şakāylan . şaka ile.	(II-27.73)
şarāPnal : içi misket dolu top mermisi.	(II-11.62)
*şāpadak: apansız	(II-21.236)
şark : doğu.	(II-11.18)
şebit : bir cins yufka.	(I-2.9)
şehër : şehir.	(II-24.109)
şeyşi : şeyi.	(II-27.23)
şēmiS : şeyimiz.	(II-15.49)
*şih : şeyh.	(II-23.205)
şinci : bkz. hindi.	(II-11.39)
şindī : bkz. hindi.	(II-8.26)
şofēr : şoför.	(I-2.16)
şò : şu.	(I-1.49)
şorda : şurda.	(I-1.17)
şöle : şöyle.	(I-1.84)
şōne :bkz. şöle.	(I-2.5)
şūhedā : şehitler.	(II-11.19)

T

tabiP : doktor.	(II-8.9)
tabur : tabur.	(I-5.28)
taKsim : parçalara bölme, bölüştürme.	(II-7.10)
taKsirat :kusurlar, suçlar.	(II-11.32)
taksiyenen : taksi ile.	(I-6.2)
*tatlaş: tatlı aş, düğün yemeği(II-15.117)	
tavu_ūñ : tavuğun.	(II-20.54)
tālālā :tarlalar.	(II-24.10)
tāmatès : domates.	(I-2.117)
tebi : tabi.	(II-17.36)

teblık :tebliğ.	(II-21.6)	uşaK : çocuk.	(II-7.27)
*telle-: lif lif ayrılmak.	(II-15.129)	uş : uç.	(II-8.151)
tereziyi : teraziyi.	(II-28.212)	uyluK+: kalçadan dize kadar olan	
tēy : ta.	(II-25.1)	bacak bölümü.	(II-20.136)
tēcāret : ticaret.	(II-16.127)	üş- : uçmak.	(I-6.63)
tīmār : Anadolu Selçukluları ve		ürum :bkz. urum.	(II-16.43)
Osmanlılarda, belirli görev ve hizmet		ürüsyā : rusya.	(II-9.21)
karşılığında kişilere verilen, yıllık		úy- : uyumak.	(II-7.14)
geliri 3-20 bin akçe olan toprak.		úyüyomuşumuş: uyuyormuş.(II-11.48)	
	(II-8.57)		

tımbıl : sülale adı.	(II-20.46)
*tıpı kēs- : susmak.	(II-22.33)
tiftik geçi: uzun, ince, yumuşak	
tüyleri olan bir keçi türü.	(II-7.39)
*TokTur: doktorlar.	(II-7.21)
tomatès : bkz. tāmātès.	(II-18.42)
toprakbasTı : ayakbastı.	(II-15.72)
toxaT+ : hayvan ağılı.	(I-1.30)
tökēt- : tüketmek.	(II-26.59)
tulux : tuluk.	(I-1.212)
tūris : turist.	(II-21.1)
tūmbek : tümsek.	(II-8.71)
tūsūynen : tütsü ilen.	(II-22.9)

U

uçun : bkz. içün.	(II-9.21)
ufağ : ufak.	(II-24.115)
ulmūSsà : olmazsa.	(II-15.39)
urūş: arşlar, gökler.	(II-16.118)
urūh : ruh.	(I-2.88)
urum : rum.	(II-16.94)
usdā : usta.	(II-16.81)

Ü

üçücüz : üç yüz	(II-2.37)
üleş- : paylaşmak.	(II-7.8)
ünle- : çağrılmak, yüksek sesle	
bildirilmek.	(II-15.6)
üreyi : ürer, çoğalır.	(II-7.32)
ürüştü : rüştü.	(I-1.128)
üş : üç.	(I-1.23)
üyüt- : öğütmek.	(II-18.35)
üyüdürük : öğütürüz.	(I-2.123)
ūjbudaK : üç budak.	(II-26.20)
ūrā : rüya.	(II-7.16)
ūŞ : bkz. üş.	(II-28.15)

V

valāhı : vallāhi.	(II-27.83)
varıkan : varırken.	(II-22.64)
varīncıK : varınca.	(II-11.106)
va' : var.	(II-27.102)
vā :bkz. va'.	(II-8.156)
vālā : varlar.	(II-11.114)
vāsıl :erişen, ulaşan.	(II-11.5)

vetaṅ : vatan.	(II-15.26)
veyāxut . veyahut.	(I-1.27)
vercēni : vereceğini.	(I-1.144)
viġdān . vicdan.	(II-11.34)
viSite :vizite.	(II-21.217)

Y

yabıldak : yapıltak, yalın ayak,	
yaya.	(II-20.153)
yalīñiz : yalnız.	(I-1.37)
yapannār : yapanlar.	(I-1.18)
yaw : yahu.	(I-1.116)
yawrı :yavru.	(II-20.130)
yavūklı : sözlü, nişanlı.	(II-15.9)
yānna : yana.	(I-1.47)
yānnıK : yayık.	(I-1.212)
yāşmaġ : yaşmak.	(II-14.44)
yāvu :bkz. yaw.	(II-28.98)
yāwū : bkz. yaw.	(I-1.124)
*yāzġahı : kader, alinyazısı.	(II-28.208)
yásır : esir.	(II-22.84)
yemīne : yem ile.	(II-21.122)
*yepē : tepe, yamaç, bayır.	(II-20.58)
yesir : bkz. yásır.	(I-5.61)
yevmiyēynen :yevmiye ile.	(II-20.24)
yēceS : yiyeceğiz.	(II-14.10)
yēssir : bkz. yásır.	(II-28.167)
yēygile- : hayvanlara kışlık	
yem vermek.	(II-7.33)
yēyōS : yiyoruz.	(II-14.2)
yılxı : yılki.	(I-1.9)
yimek : yemek.	(II-8.85)

yīycēmişmiş : yiyecekmiş.	(I-1.181)
yoġūdu : yok idi.	(I-1.53)
yoġūP : yoğurup.	(I-2.118)
yoKārdan : yukarıdan.	(II-23.66)
yōlma : sapı orakla biçilmeyecek	
kadar kısa kalmış ekin.	(II-28.187)
yōġen : yeğen.	(II-15.15)
yuha : birine karşı beğenilmeyen bir	
durumda hep birden haykırılan	
hakaret sözü.	(II-27.21)
yuKa : yufka.	(II-20.92)
yumur- : yoğurmak.	(II-17.24)
yuxa :bkz. yuKa.	(I-1.180)
yuxārī : yukarı.	(I-1.23)
*yūmseK : yüksek.	(II-11.71)

Z

zabāhlayın : sabahleyin.	(I-1.179)
*zalım : zulüm.	(II-16.116)
zābit : subay.	(I-5.77)
zārā : zere, boşuna, boş yere,	
hele.	(II-4.29)
zātī : bkz. Sāten.	(II-14.29)
*zārzop: görgüsüz, kaba davranışlı. (I-	
5.14)	
zelletli : lezzetli.	(II-14.21)
zemlik : kazılan çukur.	(II-16.159)
zērraf : sarraf.	(II-23.192)
zılla zılla : kesinlikle.	(II-15.14)
zinākārlıK : zina eden.	(II-11.53)
*zilliyet: sahibi olsun olmasın bir malı	
kullanmakta olan, elinde tutan,	

eldecı.	(II-7.42)
zīnet : sūs, bezek.	(II-9.26)
zoba : soba.	(I-1.162)
zōlmetme : zulüm etme.	(II-15.170)
zürriyet : soy.	(II-7.10)

SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışma sonucunda İschehisar ve İhsaniye Ağzı'nın karakteristik özelliklerini şöylece özetleyebiliriz:

1. **İİA**'nda damak uyumu ilerleyici benzeşme yoluyla **ÖTT**'nden daha ileri durumdadır:
ataşı < ateşi, rabbım < rabbim, asıldır < asıl, habarını < haber, vaKıt < vakit
2. **İİA**'nda -ce(K), -cin, -me/-mi, -+IAş, +IA- fiil ekleri karakteristik olarak damak uyumunu bozar:
yoğürcek < yoğuracak, gaçecek < kaçacak, alcem < alacağım, oturcēsiñ < oturacaksın
sāycin < sayacağım, alcİN < alacağın
ōlmeyō < olmuyor, dutmeyō < tutmuyor, yātmiya < yatmaya, ālmiceksiñ < almayacaksın
helâlleşirler < helallaşırılar
zayıflediğinden < zayıfladığından
3. -iken zarf-fiil eki çoğu yerde damak uyumuna bağlıdır. Ayrıca ekin -KAnA, şekli de oldukça yaygındır:
oxurKan < okurken, duruKan < dururken, varıkan < varırken, yapılyōKan < yapılyorken
oxurKanā < okurken, durukana < dururken, yoğūganā < yok iken, dōkērkene < dōkerken
4. **İİA**'nda (c, ç, n, s, ş, y) ünsüzleri komşuluğundaki ünlülerde incelme dolayısıyla damak uyumsuzluğu sık görülen bir olaydır:
āyılmeyi < ayrılmayı, haşgeşli < haşhaşlı, golēy < kolay, haci < hacı, buğdey < buğday,
İslah < ıslah, uğreştiğime < uğraştığıma
5. **İİA**'nda dudak uyumu, **ÖTT**'ne göre ileri durumdadır:
hamır < hamur, gabil < kabul, gabığı < kabuk, barıt < barut, dāvılcıyı < davulcuyu
6. Ötümlüleşme **İİA**'nda görülen en karakteristik ses olayıdır. **ÖTT**'nde korunan #k(a)'lar, **İİA**'nda #g(a) olur.
gıtlıx < kıtlık, gāhve < kahve, goştüm < koştum, gutlu < kutlu, guduz < kuduz

Yine **ÖTT**'nde korunan #t'ler, **İİA**'nda yaygın olarak #d olur:

dirēktör<traktör, dabānca<tabanca, darafā<tarafa, davşan<tavşan, depe<tepe

7. **İİA**'nda son seste yarı ötümlüleşme özellikle k ve t seslerinde sıkça görülür:

K# < k# : balıK, yumuşaK, topraK, boşnaK, yasaK, biçāK, ısbanak

T# < t# : vakıT, kıT, dāT

Ç# < ç# : saÇ, ağaÇ

P,p# < p# : toP, yetişiP, garīP, āçıP, veriP, ÇoraP, gıyıP, yakıP

8. l# ünsüzünün, eklenme sırasında n# + ≠n- < n# + ≠l olması **İİA**'nda sıkça görülür:

+lAr : zamānna, insānna, günne, torunnarı, değirmenleri, girenner

+(i)lA(n) : daşınnan, düğūnnen, odunnān, gazānnarınan, sennen

9. Şimdiki zaman eki karakteristik olarak –yo şeklindedir. Ancak sınırlı sayıda örnekte şimdiki zaman ekinin damak uyumuna girdiği ve ekin değişken şekillerinin kullanıldığı görülür:

biliyon, göyüyoñ , çalışı, gatiyōx, garīşdırıyōx, verıyyo, geliyyo, yapıyıS, yatıyoS

10. Şimdiki zaman 3. teklik şahıs çekiminde birbiriyle komşu olan Seydiler Kasabası ile Konarı ve Cevizli Köylerinde –(y)i şekline de rastlanmaktadır:

çalışı, çalışıyı, üreyi

11. Şimdiki zaman 3. çokluk şahıs çekiminde İscehisar'ın Konarı, Karaağaç, Doğanlar ve Olukpınar Köyleri ile özellikle İhsaniye'nin Karacaahmet Köyünde -yyo şekli yaygındır:

geliyyo, yatıyyo, verıyyo, gonūyyō, yürüyyō, bilıyyō, inıyyo, tutūyyō, sorūyyo

12. Fiil çekimlerinde 1. teklik kişi eki yaygın olarak +(I⁴)n şeklindedir:

ediyon, olmuşun, götürcen, gitcin, toplecen, derin, yaparın

13. Ek-fiilin geniş zamanı 1. teklik kişi çekiminde ek, +(I⁴)m, ve +(I⁴)n şeklindedir:

yörüğüyüm, ürünlerindanım, yörgunum, deryayın

14. “ñ” ünsüzü **ÖTT**'nde kaybolmasına rağmen **İİA**'nda karakteristik olarak korunmuştur:

sōñra, biñ, yalıñız, diñgil, ētmesiñ, oña, girmiceñ, yeñi

15. Şimdiki Zamanın 1. çokluk şahsı, Konarı ve Cevizli Köylerinde $-(I^4)yo_x$, ve $-(I^4)yo_K$ şeklindedir.

garışdırıyōx, gatiyōx, atıyōx, çıKartıyōx, yaparıx, bişiriyoK

16. Geniş Zamanın 1. çokluk şahsı, Konarı ve Cevizli Köylerinde $-(V)rik$ şeklindedir.
derik, güderik, bişirik

17. Gelecek Zamanın 1. çokluk şahsı, Konarı ve Cevizli Köylerinde $-cax$ ve $-ecēğik$ şeklinde de görülmektedir:

gitcax, getirecēğik

18. Gelecek Zamanın 1. teklik şahsının $-(I)cin$ şeklindeki kullanımına sadece İhsaniye'nin Kuzviran Köyünde rastlanmıştır:

gircin, gitcin, alcın, gitcin, sāycin

19. Konarı ve Cevizli Köylerinde hırıltılı h (x) sesi kullanılmaktadır.

balıxtan, yuxanıñ, oxumuş, ıraxdan, maxamlarını, paxmaya, oxlava, yaxın, yasax

20. Bölgemizde ek-fiilin görülen geçmiş zamanının 3. teklik şahıs çekiminde sonda n ünsüzü görülür. Bu özellik yalnızca İscehisar'ın Cevizli Köyü ile İhsaniye'nin merkezinde tespit edilmiştir:

vāřdın < var+idi, yoğūdun < yok+idi

21. Bölgemizde geniş zamanın hikayesi 3. teklik şahıs çekimlerinde yine sonda n ünsüzü görülür. Bu özellik yalnızca İhsaniye merkez ve Ayazini Kasabası ile İscehisar'ın Cevizli Köyünde tespit edilmiştir:

yapārdın < yapar+idi, edērdin < eder+idi, düşērdiñ < düşer+idi, alırdın < alır+idi, örtüydün < örtü+idi, suvārdın < sıvar+idi

22. Ek fiilin geniş zamanının 1. çokluk çekimi Konarı köyünde $-ik$, $-ıx$ şeklindedir.

birliyik, bārabarıx

Yukarıda saydığımız ağız özelliklerine göre yöreyi, kendi içinde gösterdiği farklılıklara dayanarak iki ağız bölgesine ayırabiliriz. Bu farklılıklar çoğunlukla şekil özelliklerinde kendini gösterir.

I. ve II. Ağız Bölgelerinin Ağız Özelliklerini Belirleyen Farklılıklar

1. I. bölgede hırıltılı h (x) sesi kullanılmakta, II. bölgede kullanılmamaktadır.
2. Şimdiki zaman 3. Teklik şahıs çekiminde I. bölgede –yo, II. bölgedeki İncehisar’ın Karaağaç, Doğanlar ve Olukpınar Köyleri ile özellikle İhsaniye’nin Karacaahmet Köyünde -yyo şekli yaygındır.
3. Geniş Zamanın 1. çokluk şahısı, I. bölgede -(V)rik; II. bölgede -(V)rI⁴z, şeklindedir.
4. Ek-fiilin görülen geçmiş zamanının 3. tekil şahıs çekiminde sonda n ünsüzü yalnızca yalnızca İncehisar’ın Cevizli Köyü ile İhsaniye’nin merkezinde tespit edilmiştir.
5. Şimdiki zaman 3. tekil şahıs çekiminde birbiriyle komşu olan Seydiler Kasabası ile Konarı ve Cevizli Köylerinde –(y)i şekline de rastlanmaktadır:
çalışı, çalışıyî, üreyi
6. Gelecek Zamanın 1. tekil şahsının -(I)cin şeklindeki kullanımına sadece İhsaniye’nin Kuzviran Köyünde rastlanmıştır:
gircin, gitcin, alcîn, gitcin, sāycin

Buna göre I. ağız bölgesini İncehisar’ın Konarı ve Cevizli Köyleri; II. ağız bölgesini de İncehisar’ın diğer köyleri ile İhsaniye oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

ATABAY Neşe, KUTLUK İbrahim, ÖZEL Sevgi (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan), *Sözcük Türleri*, TDK Yay., Ankara, 1983.

ATAY Ayten, “Eski Türkçe ma/me Edatının Anadolu Ağızlarındaki Kalıntısı”, *Türk Dili Dergisi*, S. 610, Ankara, 2002, s.826-828.

BANGUOĞLU Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara, 1974.

BAYAR Muharrem, “Afyonkarahisar İline İskan Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskanı, Sosyal Kültürel Yaşantıları”, *IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyum Bildirileri*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon, 1995, s.185.

_____, *Mermerin Tarih Yazdığı Şehir İscehisar*, İscehisar Belediyesi yay., Konya, 2003, s.180-231.

BAYRAKTAR Nesrin, *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yay. Ankara, 2004.

BİRAY Himmet, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, TDK Yay., Ankara, 1999.

BOZ Erdoğan, “Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57.

_____, *Afyon Merkez Ağzı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002.

_____, “Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu”, *İlmi Araştırmalar*, S.14, İstanbul, 2002, s.29-36.

_____, “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu”, *Türk Dili Dergisi*, S.600, Ankara, 2001, s. 856-864.

_____, “Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu”, *Türk Dili Dergisi*, S. 605, Ankara, 2002, s.447-455.

_____, “Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (b,c,d,g) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümsüzleşme Meselesi”, *Türkbilim Dergisi*, S.2, Ankara, 2001, s.11-22.

_____, “Bir Birleşik Zarf-Fiil; Fiil+Sıfat-Fiil Eki+(iyelik eki)+ Hal Eki Yapısı Üzerine”, *İlmi Araştırmalar*, S.19, İstanbul 2005, s.43-48.

BURAN Ahmet, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 1996.

CAFEROĞLU Ahmet, “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi”, *TDAY Belleten* 1955, TDK Yay., Ankara, s.1-7.

ÇAĞATAY Saadet, “Türkçe’de ki < erki” *TDAY (Bellten 1963)*, Ankara, 1988, s. 245-250.

ÇAĞIRAN Önder, “Türkiye Türkçesi Ağzları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi”, *3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri* (1996), TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277.

ÇETİN Mustafa, *Afyon İli ve İlçeleri Çevre İncelemesi*, Okay yay., İstanbul, 1969, s.60.

DEVELİ Hayati, “ (sA) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, *TDAY (Belleten 1995)*, Ankara, 1997, s. 115-152.

DİNAR Talat, *Başmakçı ve Dazkırı Ağzı*, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyonkarahisar, 2006.

ECKMAN Janos, “Türkçede +rak/+rek Ekine Dair”, *TDAY Belleten 1953*, Ankara, 1988, s.49,52.

EDİSKUN Haydar, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1985.

EREN Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara, 1999.

_____ “Türk Dilinde Metathese Olayı”, *TDAY, Belleten 1953*, T.D.K Yay., Ankara, s.161-180.

ERGİN Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, 1972.

GENCAN Tahir Necat, *Dil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara, 1979.

GÜLENSOY Tuncer, *Kütahya ve Yöresi Ağzları*, TDK Yay., Ankara, 1988.

_____ “Anadolu ve Rumeli Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki”, *Türkoloji Dergisi*, VIII/1/1979, Ankara, s.169-190.

GÜLSEVİN Gürer, *Uşak İli Ağzları*, TDK Yay., Ankara, 2002.

_____ “Türkiye Türkçesi Ağzlarında h Sesi Üzerine”, *TDAY (Belleten) 2001/I-II*, TDK Yay., Ankara, s.129-146.

_____ *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara, 1997.

_____ “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” *VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi*, İstanbul, 1999.

_____ “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” *Türk Dili Dergisi*, S. 467, Ankara, 1990, s. 276-279.

_____ “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller” Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, S.2, Afyon, 2001, s. 125-143.

GÜLSEVİN Gürer, BOZ Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İst. 1992.

HATİPOĞLU Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 1974.

KARA Mehmet, *Türkmen Türkçesi Grameri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.

KARAHAN Leyla, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, TKAE, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl XXXII/1-2 1994, Ankara, 1996, s.205-236.

_____ *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara, 1996.

_____ *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay. Ankara, 1995.

_____ “-sa/-se Hakkında”, *Türk Dili Dergisi*, S. 516 , Ankara, 1994, s. 471-474.

KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.443-458.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.2, s.197-203.

_____ *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1992.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarının Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı”, *I. Milli Türkoloji Kongresi*, Tebliğler, 6-9 Şubat 1978, İstanbul, 1980, s. 29-49.

_____ *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, TDK Yay., Ankara, 1994.

_____ “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.12-84.

_____ “-sa/-se Dilek –Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s. 160-167.

_____ *Türkiye Türkçesi Grameri*(Şekil Bilgisi), TDK. Yay., Ankara,, 2003.

KURUL, *Afyon 2001 Yıllığı*, Ankara, 2001.

KURUL, *Afyon 1973 İl Yıllığı*, Afyon Valiliği Yay., s.41

KURUL, “*Tarihi, Coğrafi, Ekonomik, Sosyal, Kültürel Yönleriyle İncehisar*”, İncehisar Kaymakamlığı yay. s.68-77.

KÜÇÜK Sabahattin, “Türkçede Şüphe Bildiren ki Edatı Üzerine” *Türk Dili Dergisi*, S. 426, Ankara, 1987, s 367.

MANAVOĞLU İhsan, *İlimiz ve Çevremiz Afyon*, Eskin Matbaası, İstanbul, 1970, s.22.

SAĞIR Mukim, “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, *Türk Dili Araştırma Yıllığı* (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

ŞAHİN Eda, *Bayat Merkez Ağzı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon,1999.

TEKİN Talat, *Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975.

_____ “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” *Genel Dilbilim Dergisi*, S.7-8, Ankara, 1980, s.10-17.

TUNA Osman Nedim, *Türk Dilbilgisi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları), Malatya, 1986.

Türk Gramerinin Sorunları II (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999.

TÜRKYILMAZ Fatma, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, TDK Yay., Ankara, 1999.

ÖZÇELİK Sadettin, “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” *Türk Dili Dergisi*, S. 634, Ankara, 2004, s.550-562.

_____ “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları” *Türk Dili Dergisi*, S. 612, Ankara, 2002, s.1033-1041.

_____ “Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131-144.

ÖZKAN İbrahim, *Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001.

ÜSTÜNER Ahat, *Türkçede Pekiştirme*, Elazığ, 2003.

_____ *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000.

YAMAN Ertuğrul, *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*, TDK Yay., Ankara, 1999.

Yeni Tarama Sözlüğü, TDK. Yay., Ankara, 1983.

YILDIZ Osman, *Isparta Merkez Ağzı*, Fakülte Kitabevi Yay, Isparta, 2002.

ZÜLFİKAR Hamza, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yay., Ankara, 1991.

_____“Takısız Ad Tamlaması Sorunu” *Türk Dili Dergisi*, S.523, Ankara, 2002, s.7-95.

<http://www.iscehisar.bel.tr/cografiyapi.htm>, 31.07.2006.

<http://www.iscehisar.gov.tr/tarihce.htm>, 31.07.2006.

<http://www.iscehisar.bel.tr/sosyalyapi.htm>, 31.07.2006.

<http://www.iscehisar.gov.tr/ekonomikdurum.htm>, 31.07.2006.

HARİTALAR

İSCEHİSAR İLÇE HARİTASI

İHSANİYE İLÇE HARİTASI

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İSCEHİSAR VE İHSANIYE AĞZI

Mehmet YILMAZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Çalışmada Afyonkarahisar ilinin İscehisar ve İhsaniye ilçelerinin köyleriyle birlikte ağız özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İlçelerin ağız özelliklerinin tespiti için ilçe merkezleri ve köylerinden derlemeler yapılmıştır. Derlenen malzemeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabetesi”ndeki sisteme göre yazıya geçirdik. Metinlerimizde yaptığımız ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük çalışmalarının sonucunda İscehisar ve İhsaniye Ağız’ının özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. Ayrıca Kütahya ve Yöresi Ağızları, Uşak İli Ağızları, Afyon Merkez Ağızı, Isparta Merkez Ağızı, Sandıklı Yöresi Ağızı ile Başmakçı ve Dazkırı Ağızı özellikleriyle karşılaştırmalara giderek İscehisar ve İhsaniye Ağız’ının bölgeye göre farklılaşan veya benzerlik gösteren yönlerini ortaya koyduk.